

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Integrální studium člověka
Obecná antropologie

Podoby rasismu a klasismu v mestizované společnosti Peru 21. století
Reflexe migrantů a místních obyvatel

Disertační práce

Mgr. Lucie Remešová

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Zároveň prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Čtyřkolech dne 29.6.2024

Lucie Remešová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především své rodině a přátelům za obrovskou podporu při psaní této dizertační práce, které pro mě bylo v mnoha ohledech velmi náročné. Nesmírně přínosné pro mě byly především podněty od Aleny Řičánkové.

Dále patří dík mé vedoucí, Daně Bittnerové, která mi poskytovala cenné zpětné vazby. Mnoho hodnotných reflexí a rad se mi dostalo také od Marka Halbicha. Obohacující pro mě byla setkání v rámci Lifestyle Migration Hubu, a to především s Karen O'Reilly, Matthew Hayesem a dalšími akademiky, kteří se zabývají lifestylovou (resp. privilegovanou) migrací. Za tutorství v rámci mé stáže v Limě na Universidad Ricardo Palma děkuji Eduardovi Arroyovi, díky kterému jsem terénní výzkum mohla vůbec uskutečnit. Vděčná jsem dále Janu Lustovi za velmi přínosný rozhovor k tématu mé práce.

Obrovský dík patří všem mým informátorům a informátorkám, za jejich důvěru a otevřenost při sdílení svých osobních příběhů. Bez nich by tato dizertační práce nikdy neexistovala.

V neposlední řadě děkuji mému synovi, Luchimu Antonimu, který byl se mnou po celou dobu terénního výzkumu v Peru v letech 2017 a 2018 a byl jeho neoddělitelnou součástí. Jemu tuto dizertační práci věnuji.

Obsah

Úvodem	1
1. Základní výzkumné otázky, cíle a strategie	3
1.1. Terén výzkumu	3
1.2. Vlastní pozice v terénu.....	4
1.3. Předvýzkumy a průběh výzkumu.....	5
1.4. Výběr vzorku informátorů	5
1.4.1. Informátoři z řad migrantů	5
1.4.2. Informátoři z řad místních obyvatel	7
1.5. Techniky tvorby dat a jejich analýza.....	8
1.5.1. Autoetnografie	9
1.5.2. Analýza dat.....	10
1.6. Etika výzkumu.....	10
2. Teoretické rámce	12
2.1. Kolonialismus, postkolonialismus a nekolonialismus.....	12
2.1.1. Kolonialismus	12
2.1.2. Postkolonialismus	13
2.1.3. Nekolonialismus	14
2.2. Turismus, globalizace a privilegovaná migrace	15
2.2.1. Turismus a globalizace	15
2.2.1.1. Sexuální a romantický turismus	16
2.2.1.2. Globalizace, kosmopolitismus a transnacionalismus.....	17
2.2.2. Privilegovaná migrace	17
2.2.2.1. Postkoloniální kontinuita a nekoloniální aspekty.....	18
2.2.2.2. Běloštví v migraci a <i>gringovství</i>	18
2.2.2.3. Romantická migrace	20
2.3. Rasismus a klasismus	20
2.3.1. Pojem <i>rasa</i>	21
2.3.2. Klasismus.....	22

3. Dějiny utváření mestizované společnosti Peru: kořeny rasismu a klasismu	24
3.1. Přehled sociokulturních a rasově-etnických kategorií v Peru	24
3.2. Období místokrálovství 16.-19.století: kořeny diskriminace <i>indios</i> a <i>negros</i>	30
3.3. Období republiky 19.století: upevňování moci elit <i>blancos</i> a snahy o vylepšování <i>rasy</i>	32
3.4. Peru 20. století: pozvolné změny v mestizované společnosti a hnutí <i>indigenismo</i>	34
4. Podoby rasismu a klasismu v mestizované společnosti Peru 21. století	37
4.1. Peru 21. století: skrytý a „neviditelný“ endorasismus v mestizované společnosti	37
4.2. Konstrukty bělošství v peruánské společnosti 21. století	40
4.2.1. Konstrukty krásy: jsou opravdu všichni Peruánci <i>blancofilové</i> ?	40
4.2.1.1. Plastickou chirurgií k „dobrému vzhledu“	44
4.2.1.2. Média a veřejný prostor: dominance krásných šťastných a úspěšných <i>blancos</i>	47
4.2.1.1. Paisana Jacinta jako populární symbol primitivní, ošklivé a špinavé <i>andiny</i>	52
4.3. Negativní reflexe rasismu a antidiskriminační aktivismus	54
4.3.1. Aktivismus ministerstva kultury: <i>aletra contra el racismo</i>	55
4.3.2. Fotbalem proti rasismu: <i>roja al racismo</i>	56
4.3.3. Peruánství a aktivismus <i>cholo power</i>	57
4.3.4. Rekonstrukce „peruánství“ performovaná <i>bricheros</i>	59
4.4. Podoby rasismu a klasismu v mestizované společnosti Peru 21. století – reflexe migrantů a místních obyvatel	63
4.4.1. Reflexe migrantů	63
4.4.1.1. Každodenní zkušenosti: „Na ten rasismus a klasismus tady si nikdy nezvyknu!“	64
▪ Reflexe rasismu ve společnosti a různé aspekty bělošství	65
▪ Submisivní chování ze strany <i>cholos</i> vůči <i>gringos</i>	68
▪ Profesní uplatnění: „Je z Evropy, tak je jistě schopnější.“	70
▪ Veřejné služby: „Pokud jsou na diskotéce bílí, pověst toho místa se zvyšuje!“	72
▪ Reflektovaný a nechápaný endorasismus	73
▪ Klasismus jako signifikantní rys peruánské společnosti	75
Služky v domácnosti <i>empleadas</i> a chůvy jako explicitní příklad klasismu	81
4.4.1.2. Konstrukty krásy: „V Evropě by si o něj holka neopřela kolo a tady je za boha.“	83
▪ Zájem o <i>gringas</i> a <i>gringos</i> ze strany mužů a žen	84

• Média, televize a veřejný prostor: „V televizi vidíš jen samé blondaté bělochy.“	87
4.4.1.3. Existují v peruánské společnosti nějaké formy diskriminace <i>gringos</i> ?	89
• Plážoví milovníci a <i>bricheros</i> v Limě.....	89
• <i>Gringo</i> ceny: být za „chodící peněženku“	91
• „Táhni ty <i>gringo de mierda!</i> “	95
4.4.2. Reflexe místních obyvatel	96
4.4.2.1. Rasizovaná společnost: „Po staletí tady byla výchova k rasové nadřazenosti <i>blancos</i> .“	97
• Etnická sebeidentifikace a reflexe rasismu: „Vždyť jsme všichni <i>cholos</i> “	97
• Konkrétní formy diskriminace v peruánské společnosti: „Tu <i>cholo de mierda!</i> “	102
• Lima není Peru	105
• Přezdívky a posměšky: „Gordo Tony“, „negro Eddy“ a „cholo Pedro“	107
• Média, televize a veřejný prostor jako zrcadla společnosti z pohledu Peruánců	108
4.4.2.2. Klasizovaná společnost: „Mají desetkrát víc peněz, ale mezi ty <i>blanquitos</i> se nedostanou.“	110
• Extrémní fokus na původ: „Máš italské příjmení, takže jsi lepší!“	112
• Endorasismus a zbělení bramboroví králové	113
4.4.2.3. Existují v peruánské společnosti nějaké formy diskriminace <i>blancos</i> ?	115
5. Závěr a odpovědi na výzkumné otázky	118
6. Bibliografie	122
6.1. Neodborné zdroje	131

Abstrakt

Ve své dizertační práci se zabývám podobami rasismu a klasismu v peruánské společnosti 21. století, a to z pohledu migrantů, kteří do země přichází z globálního Severu a z pohledu místních obyvatel, přičemž obě skupiny tvoří vzájemně propojenou síť kontaktů. Sledovala jsem, jak se rasismus a klasismus, které považuji za důsledky koloniálního a postkoloniálního vývoje, odráží jednak v konkrétních zkušenostech a zažívání každodennosti mých informátorů, ale také ve veřejném prostoru a v médiích, a to především ve formě reklam, billboardů a televizních pořadů. Do analýzy jsem zahrnula také vlastní autoetnografické postřehy za 10 let návštěv terénu, kterým bylo peruánské hlavní město Lima. To vykazuje klíčová specifika důležitá pro tvorbu mých dat. Je v kontextu celého Peru nejvíce hierarchicky a třídě uspořádáno na principu místních elit, rasismus a klasismus jsou zde nejvýrazněji společensky reprodukovány a performovány, a to především v jeho nejbohatších čtvrtích. Nutně jsem se zaměřila také na historické kořeny těchto společenských fenoménů, které se z koloniálního období 16. století odrážejí až do současnosti. Rasismus a klasismus tvoří podstatnou část sebepojetí místních obyvatel. S těmito fenomény jsou zároveň konfrontováni cizinci, kteří je nahlíží velmi kriticky, a pro které vytváří ambivalentní rámce privilegovanosti i diskriminace.

Klíčová slova: Peru; Lima; rasismus; klasismus; diskriminace; kolonialismus; migrace; privilegovaná migrace

Abstract

In my dissertation, I deal with the forms of racism and classism in Peruvian society of the 21st century, from the perspective of migrants who come to the country from the global North and from the perspective of local residents, while both groups are forming an interconnected network of contacts. I am observing how are racism and classism, which I consider to be the consequences of colonial and post-colonial development, reflected in the everyday experiences of my informants, but also performed in the public space and in the media, primarily in the form of advertisements, billboards and television programs. In the analysis, I also include my own autoethnographic observations during 10 years of visits to the field of the Peruvian capital, Lima. This city represents the key specifics important to my data creation. In the context of the whole of Peru, it is the most hierarchically and class-organized place on the principles of local elites. Racism and classism are most prominently socially reproduced and performed here, especially in its richest districts. I necessarily also focused on the historical roots of these social phenomena, which are reflected from the colonial period of the 16th century to the present day. Racism and classism form a significant part of the self-concept of residents. At the same time, foreigners are confronted with these phenomena, who view them very critically, and for whom they create ambivalent frameworks of privilege and discrimination.

Key words: Peru; Lima; racism; classism; discrimination; colonialism; migration; privileged migration

Úvodem

Peru jsem navštívila poprvé v roce 2009 a od té doby mě tato země začala fascinovat. Zaujala mě nejen její bohatá historie sahající zpět tisíce let, ale také každodenní život místních obyvatel včetně zde usazených migrantů, které jsem měla možnost poznat. Nedělala jsem žádný aktivní výzkum a ani jsem neměla (vědomě) v plánu zabývat se jednoho dne touto zemí a jejími obyvateli v rámci disertační práce, přesto jsem si od své první návštěvy zapisovala do deníku první silné postřehy z místa, které jsem vnímala jako společensky, třídně a *rasově*¹ velmi silně stratifikované.

Příspěla k tomu také skutečnost, že jsem se setkala hned se dvěma extrémními protipóly společenského spektra. Na jedné straně stála rodina mladého Peruánce, se kterým jsem navázala partnerský vztah. Jednalo se o potomka původních obyvatel, který bydlel v chudinské čtvrti na předměstí Limy v tak nuzných poměrech, které jsem do té doby na vlastní oči neviděla. V kontrastu k němu stál bohatý právník, běloch vyšší třídy, který bydlel v Miraflores, jedné z nejlepších čtvrtí Limy, s nímž jsem se na cestách také spřátelila. Potkali jsme se v severní části země u pobřežního městečka Máncora, kde měl (tehdy ještě rozestavěný) dům na útesu s výhledem na moře. Jeho zázemí naopak výrazně převyšovalo možnosti běžného Evropana střední třídy. Díky němu jsem se seznámila také s vůbec první usazenou privilegovanou migrantkou z globálního Severu², Němkou žijící ve velkém domě nad vesnicí, který částečně pronajímala turistům. Vnímala jsem tuto obrovskou propast, v naší společnosti naprosto nevidanou, včetně rasistických a klasistických³ tendencí a vymezování se jedné skupiny vůči druhé.

Do Peru jsem se od roku 2009 pravidelně vracela a začala tam také pracovat jako turistická průvodkyně. S danou problematikou jsem tak byla neustále konfrontována a zajímala se o ni čím dál tím hlouběji, což vyústilo v terénní antropologický výzkum a tuto disertační práci. Ptám se v ní, jaká je podoba rasismu a klasismu v peruánské společnosti 21. století, jaké jsou jejich kořeny a projevy a jak tyto fenomény reflektují moji informátoři z řad místních obyvatel a privilegovaných migrantů⁴. Součástí mé analýzy byl také veřejný prostor, do kterého spadaly salony krásy, plakáty a billboardy, a především masmédiá a reklamy. Zajímalo mě, jak jsou dané konstrukty utvářeny a reprodukovány mediálně a vizuálně v daném prostředí, kterým jsou mí informátoři nutně ovlivňováni.

Velmi mě zaujala také ambivalentní postava *brichera*⁵ a fenomén *bricherisma*, který spočívá v cílené snaze navazovat vztahy s *gringas*⁶ a zneužívat je za účelem zisku materiálních či symbolických a statusových výhod. Sama

¹ V kapitole 2.3.1. se podrobněji věnuji vymezení pojmu *rasa*, který chápu jako sociokulturní konstrukt. Konkrétní označení „rasových kategorií“ užívaných v Peru budu s odkazem na eickou perspektivu píšou kurzívou stejně jako samotný pojem *rasa*, abych tak poukázala na jejich spornou relevanci. Při citacích nechávám tyto výrazy v původní formě tak, jak je uvádějí autoři daného textu. Označení jako „běloch“ nebo „černocho“ se sice také vážou k *rase*, jedná se však o výrazy natolik ustálené, že je budu užívat bez kurzívy.

Jsem si vědoma toho, že termín jako *bílá rasa* a *rasa* vůbec je překonaný a v současné sociokulturní antropologii je tendence od něj upouštět. (Salzmann, 2003) Lidé začali na základě rozlišovacích schopností viditelných tělesných znaků (jako je např. barva kůže) vytvářet kategorie *lidské rasy* (jako je např. běloch) a tyto sociální kategorizace a *rasové kategorie* jsou v peruánské společnosti užívané v běžné každodenní interakci. Jsou tak neustále vytvářeny a ustanovovány. Termíny vztahující se k *rase* tedy v této práci nepoužívám jako etické kategorie, a přestože je nepovažuji za šťastné, je velmi těžké (skoro až nemožné) se jim v rámci popisu peruánské společnosti vyhnout.

² Globální Sever a globální Jih jsou geopolitické, nikoliv geografické kategorie. Na jižní polokouli leží např. Austrálie a Nový Zéland, které ale přináležejí ke globálnímu Severu. Země globálního Jihu jsou považovány za méně rozvinuté, méně politicky stabilní a méně demokratické agrární společnosti, které jsou ekonomicky a politicky závislé na globálním Severu. (Odeh, 2010) (Viz příloha obr. 1) Z globálního Severu na globální Jih dochází k privilegované migraci (viz kapitola 2.2.2. *Privilegovaná migrace*).

³ V práci jsem se rozhodla překládat anglické slovo *classism* a španělské *clasismo* jako „klasismus“, což je termín, který v českém jazyce ještě není příliš vžitý, ale lépe než opis „diskriminace na základě třídní příslušnosti“ vyjadřuje danou skutečnost, zvláště když je často dávaný do kontextu s dalšími „ismy“ jako je rasismus, sexismus atd. Stejně tak používám výraz „klasista“ pro osobu která diskriminuje a posuzuje na základě přináležení ke společenské třídě.

⁴ Přestože jsou v mém vzorku zastoupeni muži i ženy, rozhodla jsem se v rámci zjednodušení textu uvádět pouze „migranti“ a nikoli „migranti a migrantky“. Stejně tak „informátoři“ a nikoli „informátoři a informátorky“.

⁵ Většina autorů, kteří se tématem *bricherisma* zabývají, mluví nejčastěji o mužích a nepojednávají o ženách *bricheras*. Přirozeně, neexistují žádná oficiální data, jaký je poměr *bricheros* vs. *bricheras*, ale sama jsem se setkala s poměrem něco kolem 80:20. Pro zjednodušení se tedy budu držet citovaných autorů a budu mluvit o *bricheros* (mužích) a jejich *gringas* (ženách) s tím, že si uvědomuji, že se tento fenomén týká obou pohlaví.

jsem se stala obětí jednoho *brichera*, kterým byl právě onen Peruánec z chudinské čtvrti (viz podkapitola *Autoetnografická zkušenost s bricherismem a „plážovým milovníkem“ Pedrem* přílohy 7.3.). V kontextu tohoto fenoménu jsem sledovala velmi paradoxní jev, kdy *brichero* převrací tradiční genderové role v peruánské patriarchální společnosti tím, že se nechává *gringou* finančně vydržovat. Při svádění *gringy* zároveň těží ze své exotizované jinakosti postavené na „autentickém peruánství“ a identitě „indiána“ (Roguet, 2016 a 2017), pro které je však v peruánské společnosti diskriminován. Převrací tak zároveň společenské konstrukty rasismu a klasismu.

Věnuji se v tomto kontextu ambivalentním zkušenostem několika desítek privilegovaných migrantů žijících v Limě. Sleduji jejich situovanost ve výše popsaných sociálních kontextech, realitě a interakci s místními obyvateli, kteří tvoří také část mých informátorů v rámci vzájemně provázané přátelské skupiny. Jak místní obyvatelé, tak migranti mají autentické zkušenosti s privilegovaností či diskriminací v rámci *rasově* a třídně uspořádané peruánské společnosti.

Celou analytickou částí práce prostupují také mé autoetnografické postřehy k daným tématům. Využívám zde data, která jsem vytvořila v různých rovinách každodennosti na základě reflektované osobní zkušenosti za deset let opakovaných návštěv země.

Předkládaná práce je pojímána kvalitativně a opírá se především o jednotlivé životní příběhy mých informátorů. Osvětluje tak pouze určitou dílčí část forem mnohvrstevnaté diskriminace, rasistických a klasistických postojů a dopadů, které se objevují v současné peruánské společnosti, resp. ve vybraných lokalitách hlavního města Limy. Stejně tak popisuje jen malý vzorek složitého fenoménu privilegované migrace do Limy a v rámci místních obyvatel se věnuje vybrané skupině spíše umělecky zaměřených mladých lidí střední třídy. Odkrývám tak alespoň část zkoumaného fenoménu, který je velmi komplexní.

⁶ *Gringo* a *gringa* jsou generalizující označení pro *bílé* muže a ženy, obecně cizince. V práci všechna tato speciální označení píšu kurzívou. (pokud cituji některé autory a autorky, nechám je, stejně jako v případě *rasy*, v původní formě tak, jak je používají oni). Všechny výrazy označující muže, končí na „o“ (např. *gringo*) a ženy na „a“ (např. *gringa*), (více viz kapitola 3.1. *Přehled sociokulturních a rasově-etnických kategorií v Peru*).

1. Základní výzkumné otázky, cíle a strategie

Cenným nástrojem pro počáteční rozvržení výzkumu a teoretické seznámení s pohledem na etnografickou praxi mi byly různé texty zabývající se etnografií a metodologií kvalitativních výzkumů. Výzkumný projekt jsem si obecně určila z hlediska definičních bodů, o kterých mluví Chenail (1997) a z tohoto definičního rámce jsem následně vycházela. Nejdříve jsem si definovala terén výzkumu, oblast zájmu a fenomén, který chci ve svém výzkumu sledovat s vědomím, že je vyjednáván v průběhu výzkumu a je nutná jeho zpětná kalibrace. Touto oblastí pro mě byl rasismus a klasismus v postkoloniální společnosti Peru 21. století se zaměřením na hlavní město Lima. Následně jsem formulovala výzkumné otázky:

- **Jaké jsou podoby rasismu a klasismu ve společnosti Peru 21. století, resp. v Limě?**
- **Jaké jsou jejich projevy ve veřejném prostoru a v médiích?**
- **Jak je reflektují v každodenních zkušenostech moji informátoři z řad privilegovaných migrantů a místních obyvatel?**

Cílem výzkumu bylo zodpovědět výše položené otázky na základě analýzy empirických dat a uvést je do širšího kontextu.

Dalším bodem bylo zacílení na data, která mají být vytvořena a generována aktivitou v terénu. Jednalo se především o audiozáznamy rozhovorů, terénní poznámky ohledně neformálních rozhovorů, zúčastněného pozorování a vlastních autoetnografických zkušeností. V terénu jsem také vytvářela obrazový materiál.

Nakonec jsem si definovala proceduru analýzy dat (viz kapitola 1.5. *Techniky tvorby dat a jejich analýza*).

Reflektovala jsem zároveň vlastní pozici výzkumníka, která se nikdy nemůže stát plně transparentní, protože jeho identita je nestabilní, v průběhu výzkumu i v reakci na něj se neustále vyvíjí. (Stöckelová a Abu Ghosh, 2013) Sama jsem oscilovala vůči svým informátorům mezi přátelskou a výzkumnickou rovinou a moje pozice tak byla neustále vyjednávána, kontinuálně se proměňovala a její jednotlivé roviny se prolínaly. Vlastní reflexivita byla také nutná v rámci etiky výzkumu (viz kapitola 1.6. *Etika výzkumu*).

1.1. Terén výzkumu

Peruánská republika se rozkládá v Jižní Americe při pobřeží Tichého oceánu. (viz příloha obr. 2) Geopoliticky náleží ke globálnímu Jihu. Ve strategické centrální části země na pobřeží se nachází hlavní město Lima, které je primárním terénem mého výzkumu. Lima je zároveň největší město Peru s počtem obyvatel necelých 9,5 milionu. Nachází se zde asi třetina populace celé země (INEI, 2017b: 214) Celá metropolitní oblast Limy má populaci přesahující 13 milionů obyvatel. Rozloha města je 2 672,3 km². (INEI, 2022: 47; Higgins, 2005)

Město Lima v rámci Peru vykazuje klíčová specifika důležitá pro tvorbu mých dat. Existuje ustálené tvrzení „Lima není Peru“, které mi opakovalo mnoho mých informátorů. Lima je v kontextu celého Peru nejvíce hierarchicky a tříděně uspořádána na principu místních elit a bělošství, které je distinktivním znakem. (Flores Galindo, 2010) Rasismus a klasismus je zde nejvýrazněji společensky reprodukován a performován, a to především v jeho nejbohatších čtvrtích, v San Isidru, Miraflores a Barrancu⁷ (viz příloha obr. 3, 4 a 5), které jsou označovány termínem „Lima top“ nebo „sektor A“ (INEI, 2017b: 214; Urbanía, 2019)

Barranco a Miraflores jsou turistická, multikulturní místa, kde se potkávají místní a cizinci. Barranco je přitom spíše centrem společenského a kulturního života, je zde množství galerií a kaváren. V Miraflores se nacházejí obchodní centra, banky, sídla firem atd. San Isidro je rezidenční čtvrtí, kde jsou ty nejdražší nejluxusnější vily a byty ve městě. (Properati, 2021; Peru 21, 2022) Bydlí zde především příslušníci nejvyšší společenské třídy a

⁷ Dle údajů z roku 2023 je počet obyvatel ve čtvrti Barranco 37 525 na rozloze 2,8 km² a ve čtvrti Miraflores 116 526 na rozloze 9,62 km². https://www.minsa.gob.pe/reunis/data/poblacion_estimada.asp (3.3.2023)

peruánská smetánka, tzv. *pitucos*. Tyto čtvrti jsou také považovány za nejvíce rasistické a reflektovali je tak skoro všichni moji informátoři z řad místních obyvatel.

Souvisí to také se skutečností, že v těchto čtvrtích bydlí nejvíce lidí, kteří se identifikují jako *blancos* (bílí). V rámci celého Peru se podle posledního sčítání lidu v roce 2017 identifikuje jako *blancos* 5,9 % peruánské populace, z toho v Limě 7,2 %⁸. (INEI, 2017b: 214) V rámci Limy se poté jako *blancos* nejvíce lidí identifikuje ve čtvrti San Isidro 29,9 % a Miraflores 27,6 %, jedná se tedy o nejbohatší a zároveň nejbělejší oblasti nejen v Limě, ale v celém Peru. V zemi neexistuje žádná jiná oblast, kde by sebeidentifikace *blancos* překročila 20 %. Ve většině případů se jedná o údaj 4-6 % shodný s celkovým sčítáním lidu. Po Miraflores následuje Barranco, kde se jako *blancos* identifikuje 14,3 %. (INEI, 2017d)

Ve čtvrtích Miraflores a Barranco bydlí většina mých informátorů. Jedná se zároveň o nejvíce turistické části města a multikulturní místa, kde se potkávají místní a cizinci. Centrum města, kde se nachází prezidentský palác, vládní budovy a slavná katedrála, turisté navštíví spíše jednorázově a jinak se pohybují převážně právě v Barrancu nebo Miraflores, protože centrum je obecně považováno za nebezpečné.

Sama jsem se v rámci výzkumu a předvýzkumů pohybovala především ve čtvrtích Miraflores a Barranco. Zhruba polovinu času stráveného v Peru terénním výzkumem v letech 2017–2018 jsem také žila v městečku na pobřeží jménem Pulpos, ležící asi hodinu na jih od Limy. Jedná se o letovisko pro občany vyšší (příp. střední) třídy, kteří zde mají víkendové domy na pláži a jezdí se sem rekreovat. V průběhu předvýzkumů jsem bydlela také ve čtvrti Chorrillos na hranici s Barrancem a pobývala jsem i v chudinské části předměstské čtvrti Cieneguilla. Celkově jsem se pohybovala také v centru města a napříč různými čtvrtěmi Limy a okolí. Také v oblastech, které jsou obecně považovány za „chudinské a nebezpečné“. Pomohlo mi to v celkové orientaci a kontextualizaci, jelikož Lima jako celek je nesmírně různorodá. V ostrém kontrastu k „top“ čtvrtím zde nalezneme obrovská chudinská předměstí, kde lidé často žijí v provizorních obydlích bez elektřiny a zavedené vody. Jedná se především o původní obyvatele, kteří do Limy nejčastěji přicházejí z vnitrozemských horských oblastí.

1.2. Vlastní pozice v terénu

Jak jsem již zmínila v úvodu, Peru jsem poprvé navštívila v dubnu 2009 za účelem turismu. Navázala jsem mnoho přátelských vztahů jak s usazenými privilegovanými migranty, tak s místními Peruánci. Od té doby jsem se do Peru každoročně vracela a jedním z hlavních motivů opakujících se návštěv bylo to, že jsem se stala součástí místní umělecké komunity, aktivně jsem se zde věnovala výtvarnému umění a nejrůznějším aktivitám, které se k tomu pojí (měla jsem v Peru několik vlastních výstav, účastnila jsem se různých uměleckých trhů a událostí, zároveň jsem svým přátelům z řad umělců pořádala výstavy v Praze nebo jiných evropských městech). Tyto aktivity mi umožnily prohloubit a rozšířit přátelské vazby s místní (nejen uměleckou) komunitou. V průběhu let jsem si v místě našla také další přátele mezi usazenými migranty z globálního Severu. Tyto přátelské skupiny místních obyvatel a cizinců byly jádrem mých klíčových informátorů. Kromě v úvodu zmíněného vztahu na dálku s *bricherem*, který jsme udržovali v letech 2009-2011, jsem měla další vztah s Peruánцем, tentokrát vyšší střední třídy, a to v letech 2016-2018.

Od roku 2015 jsem v Peru začala také pracovat jako turistická průvodkyně pro českou cestovní kancelář Alvarez, což mi umožnilo zvýšit frekvenci návštěv Peru a prohloubit tak své znalosti o daném terénu. Peru jsem navštívila v letech 2009–2019 celkem 16krát. Délka pobytů se pohybovala od několika týdnů po několik měsíců. Frekvenci návštěv poté bylo nutné přerušit vlivem pandemie a s informátory jsem zůstala v kontaktu na dálku online.

⁸ Pro srovnání, jako *mestizos* (mestici) se identifikuje 60,2 % a z toho v Limě 67,7 %, jako domorodí *quechuas* 22,3 % a z toho v Limě 16,4 %. Jedná se o údaje zahrnující osoby starší dvanácti let. (viz příloha obr. 6). (INEI, 2017b: 214)

V průběhu terénního výzkumu se moje pozice měnila. Pohybovala jsem se ve třech různých rovinách a prostředích: v okruhu turistů, v kontaktu s migranty ze zemí globálního Severu a v sociálních prostorech místních obyvatel.

1.3. Předvýzkumy a průběh výzkumu

Jak uvádí Hammersley a Atkinson, etnografie je pozorování s otevřeným koncem a není možné ho předem zcela naplánovat. Tvoří se až v kontextu konkrétního zkoumaného místa a terénu, proto je nutné být flexibilní a stále reflektovat. (Hammersley a Atkinson, 1995) S tímto vědomím jsem také k terénu v rámci návrhu výzkumu, předvýzkumů a samotného výzkumu přistupovala. V roce 2014 jsem začala připravovat projekt této disertační práce a tvořit první data, dělat si v terénu poznámky ze zúčastněného pozorování a dávat dohromady první kontakty na potenciální informátory. První z informátorů byli (a jsou) mými přáteli, a tak jsem si v rámci neoficiálních rozhovorů poznamenávala jejich postřehy, příběhy a zkušenosti.

Data k této disertační práci jsem aktivně vytvářela v terénu od září 2017 do listopadu 2019. Do Limy jsem se odstěhovala na sedm měsíců od září 2017 do konce března 2018. Udělala 24 rozhovorů s 21 informátory. V září 2018 jsem se do Peru vrátila na necelý měsíc a udělala dalších osm rozhovorů s osmi informátory. Moje poslední návštěva Peru trvala od začátku září do začátku listopadu 2019, kdy jsem udělala několik neformálních doplňujících rozhovorů se stávajícími informátory, se kterými jsem se opakovaně sešla. Získala jsem zároveň nové kontakty a nahrála dva další rozhovory.

V období od listopadu 2019 do března 2024 jsem informace doplňovala pomocí online rozhovorů. V Praze jsem se sešla celkem se sedmi informátory jak z řad Peruánců, tak migrantů, kteří se buď trvale vrátili do České republiky nebo zde byli na návštěvě.

1.4. Výběr vzorku informátorů

S ohledem na téma a výzkumné otázky jsem se soustředila jednak na migranty ze zemí globálního Severu, kteří se usazovali především v Limě a součástí sledované sociální reality se nutně stávali i místní obyvatelé. Jednalo se převážně o příslušníky stejného společensko-přátelského okruhu, nevytvářeli však úzce propojenou sociální síť. Přestože jsem se primárně zaměřovala na čtvrti Barranco a Miraflores, striktním kritériem výzkumu nebylo, aby informátoři nutně v těchto čtvrtích bydleli. Šlo mi o to, aby se v nich pohybovali v rámci pracovních či volnočasových aktivit a měli tedy z tohoto prostředí nějaké zkušenosti a postřehy. Informátory jsem získávala technikou sněhové koule, přičemž jádro tvořil okruh mých přátel z řad místních obyvatel i migrantů, které jsem poznala během svých cest do Peru, resp. do Limy. Ten jsem druhotně rozšiřovala a nabalovala nové kontakty.

1.4.1. Informátoři z řad migrantů

Mezi informátory z řad migrantů jsem zařadila 55 osob, rozhovory jsem nahrála s 34 z nich. Kritériem pro jejich výběr byl pouze původ v zemích globálního Severu⁹ a minimální doba usazení v Peru několik měsíců, aby měli dost zkušeností, které by mohli nějakým způsobem reflektovat. Věk, pohlaví, vzdělání, zaměstnání, rodinný stav atd. jsem zaznamenávala, ale tyto charakteristiky nebyly pro konstrukci vzorku důležité.

⁹ Do vzorku jsem zahrнула i jednoho informátora z Iránu, který byl dobře situovaným příslušníkem vyšší třídy a odpovídal tak sledovanému profilu, přestože ze zemí globálního Severu nebyl.

Jméno	Země původu	Rok narození (věk)	Let v Peru v době rozhovoru	Španělština	Vztah s peruánцем/kou	Vzdělání
Eric	Francie	1977 (41)	6,5 (12 dodnes)	plynně	ano	VŠ
Olivier	Francie	1978 (40)	11 let	plynně	ano + svatba	VŠ (nedok.)
Virgille	Francie	1981 (36)	5 let (10 dodnes)	plynně	ano	kuchař
François	Francie	1999 (19)	2,5 měsíce	plynně		střední škola
Cédric	Francie	1975 (43)	7 let	plynně	ano + svatba	VŠ
Eugenie	Francie	1989 (29)	5 (10 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Adele	Francie	1989 (29)	6 (9 celkem - od 2021 Fr.)	plynně	ano	VŠ
Louis	Francie	1976 (42)	6 let	plynně	ano + svatba	VŠ
Michael	Německo	1991 (27)	1 rok + 4 měsíce	plynně		VŠ
Neil	Německo	1991 (27)	1 rok + 8 měsíců	plynně	ano + svatba	VŠ
Annika	Německo	1983 (34)	2 roky	plynně	ano + svatba	VŠ
Lena	Německo	1983 (34)	(dětství 10+) 9 (14 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Kyra	Německo	1980 (38)	6 (11 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Kurt	Německo	1983 (34)	8 (13 dodnes)	plynně	ano	VŠ
Jana	Česko	1988 (30)	7 let (s přestávkami)	plynně	ano + svatba	VŠ
Karolína	Česko	1979 (39)	6 (11 dodnes)	plynně	ano + svatba	střední ekon.
Zora	Česko	1981 (39)	2 roky (každoročně návrat)	plynně	ano + svatba	VŠ
Hana	Česko	1981 (38)	2 roky	plynně	ano	VŠ
Ondřej	Česko	1962 (60)	29 let (30 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Ion	Španělsko	1995 (23)	9 měsíců	plynně	ano	VŠ
Lilia	Španělsko	1987 (31)	(dětství 5+) 2	plynně	ano	VŠ
José	Španělsko	1978 (40)	3 (8 dodnes)	plynně	ano	VŠ
Kate	USA	1970 (48)	1 rok + 3 měsíce	základy	ano + svatba	VŠ
Jack	USA	1983 (34)	(dětství 5+) 7 (12 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Andy	USA / Mex	1991 (27)	4 měsíce - plán žít	rozumí, nemluví	ano + svatba	VŠ
Laura	Itálie	1983 (34)	7 (12 dodnes)	plynně		VŠ
Carlotta	Itálie	1978 (39)	9 (14 dodnes)	plynně	ano (brichero)	VŠ
Ditrich	Švýcarsko	1970 (47)	7 let	plynně	ano	VŠ
Maya	Ukrajina	1989 (29)	5 let (10 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Jane	Irsko	1991 (27)	1 rok (necelý)	základy	ano	VŠ
Farid	Irán	1962 (56)	3 (8 dodnes)	základy		VŠ
Sygrid	Dánsko	1994 (24)	1,5 roku	plynně	ano	VŠ
Juls	Holandsko	1968 (50)	20 (25 dodnes)	plynně	ano + svatba	VŠ
Karen	Anglie	1980 (40)	3 roky	plynně	ano + svatba	VŠ

Tabulka 1 – Přehled informátorů z řad migrantů.

Nejvíce informátorů pochází z Francie a z Německa. Věk informátorů se pohyboval nejčastěji mezi třiceti až čtyřiceti lety. Většina (až na 3 výjimky) má vysokoškolské vzdělání. Skoro všichni mluví plynně španělsky, tři mluví jako začátečníci a jedna informátorka španělsky rozumí, ale zatím nemluví (aktivně se učí). Všichni ve své zemi původu pocházejí dle vlastního vyjádření ze střední třídy. Zhruba polovina z nich žije v Peru dodnes (reálný údaj se však může lišit, protože se mi opětovně povedlo spojit se pouze s dvaceti informátory). Údaj v tabulce ukazuje, kolik let žili v Peru v době rozhovoru a kolik let celkově, tedy v době ukončení výzkumu v roce 2024 (údaj v závorce).

Většina informátorů plánovala v Peru zůstat kvůli pracovním příležitostem a/nebo vztahu s místním Peruánцем či Peruánkou. Se vztahem má zkušenost třicet z nich, přičemž tento vztah byl také jedním z významných motivů pro usazení se v Limě. Tři rozhovory jsem udělala také v Praze s informátorkami, které v Peru žily několik let, ale nakonec se rozhodly vrátit domů. Jedna z nich se sem přestěhovala s peruánským manželem, se kterým mají dceru. Další dvě se vrátily do České republiky po rozpadu vztahu, resp. manželství s Peruánцем. V Praze jsem udělala také rozhovor s informátorem, který žije napůl mezi Českou republikou a Peru.

Místo pobytu informátorů v Limě byla v první řadě umělecko-turistická čtvrť Barranco, poté Miraflores a následně další z lepších čtvrtí města. Pouze dvě informátorky bydlely v poněkud chudších čtvrtích se svými peruánskými manžely. Jeden informátor bydlel ve čtvrti, která patřila k určitému průměru, nebyla vysloveně bohatá a turistická, ale ani chudinská.

Všichni informátoři mají pravidla práci přímo v Peru; nejčastěji se živí jako učitelé cizího jazyka (angličtiny, němčiny nebo francouzštiny), vysokoškolská pedagogové, podnikatelé v gastronomii (jednalo se o majitele kavárny, bistra nebo restaurace), prodejci potravin, umělci a fotografové, výrobci surfů, obsluha v kavárnách nebo restauracích atd. Několik z nich si také přivydělávalo jako „digitální nomádi“ (Reichenberger, 2018) prací, kterou je možné vykonávat přes internet kdekoli na světě (např. jako překladatelé, žurnalisté apod.). V průběhu pobytu v Peru začínala většina prací na černo bez pracovní smlouvy. V době rozhovorů už ale měla nadpoloviční většina vyřízené povolení k pobytu a oficiální práci nebo se jedinci nacházeli v byrokratickém procesu povolení získat.

1.4.2. Informátoři z řad místních obyvatel

Mezi informátory z řad místních obyvatel jsem zařadila 44 Peruánců a Peruánek z oblasti celé země, kteří v průběhu svého života také dlouhodobě či krátkodobě žili v hlavním městě Lima. Jednalo se o jedince různých společenských i etnických skupin. Rozhovory jsem nahrála s dvaceti z nich.

Jméno	Sebeidentifikace	Rok nar. (věk)	Původ - bydlení	Společenská třída	Vzdělání	Ras - Disk	Os. zkušenost
Francisco	Mestizo	1955 (67)	Pucallpa, Lima (Miraflores)	Vyšší - elita	VŠ	ano	ano
Antonio	Mestizo	1975 (48)	Cusco, Lima (Miraflores, Los Olivos)	Střední nižší	SŠ	ano	ano
Carolina	Mestiza	1982 (41)	Huaraz, Lima	Střední	VŠ	ano	ano
Ricardo	Mestizo	1983 (40)	Cusco, Lima (Barranco)	Nižší	VŠ	ano	ano
Beatriz	Mestiza	1987 (36)	Pucallpa, Lima (San Miguel, Barranco, Centro)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano + svědek
Cindy	Mestiza	1985 (38)	Lima (San Isidro, Miraflores, Centro)	Střední	VŠ	ano	ano
Henry	Mestizo	1984 (39)	Lima (Miraflores)	Střední vyšší	SŠ	ano	ano + svědek
Roberto	Mestizo	1985 (38)	Tarapoto, Lima, Praha	Střední	VŠ	ano	ano
Carlos	Mestizo	1981 (42)	Lima (Barranco)	Střední vyšší	SŠ	ano	ano - svědek
Pablo	Mestizo	1985 (38)	Lima (Barranco)	Nižší	SŠ	ano	ano - svědek
Tony	Mestizo	1976 (41)	Lima (Chorillos, Barranco, Miraflores)	Vyšší	VŠ	ano	ano - svědek
Carla	Mestiza, trigueña	1988 (35)	Ayacucho, Cusco, Lima (Miraflores, Jesús y María)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano + reverzní
Julia	Mestiza, trigueña	1987 (36)	Lima (Miraflores)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano
Adriana	Mestiza, chola	1987 (31)	Lima (Miraflores)	Vyšší	VŠ	ano	ano
Mara	Mestiza, chola	1987 (36)	Lima (Jesús y María, Barranco, Chorillos)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano - svědek
Eddy	Costeño (Mochica, Mestizo)	1968 (55)	Lima (Miraflores, San Isidro, San Borja)	Vyšší	VŠ	ano	ano
Carmen	Afroperuana	1983 (40)	Lima (Santa Anita)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano
Victoria	Afroperuana	1985 (38)	Lima (Surco)	Střední vyšší	VŠ	ano	ano
Julio	Blanco	1977 (46)	Lima (San Isidro)	Vyšší	VŠ	ano	ano - svědek
Gonzalo	Cholo, serrano, indígena	1985 (38)	Lima (Cieneguilla, Barranco)	Extrémní chudoba	SŠ	ano	ano
Juan	Nativo Americano	1988 (35)	Huancayo, Lima (Barranco, Chorillos)	Nižší	SŠ	ano	ano

Tabulka 2 – Přehled informátorů z řad místních obyvatel.

Většina informátorů (16) se identifikuje jako *mestizos*. Dvě informátorky doplnily k *mestiza* ještě *trigueña*. Jeden informátor a informátorka doplnili *cholo* (resp. *chola*) a druhý navíc *costeño*, Mochica (2. – 8. století) a Chimů (9. – 15. století) s přímým odkazem na předkolumbovské kultury Peru. Jeden z informátorů uvedl pouze *cholo*, *serrano*, *indígena* a další (jako jediný) „domorodý Američan“ (*nativo Americano*). Jako *afroperuanas* se označily dvě informátorky a jako *blanco* se označil jeden informátor. (viz kapitola 3.1. *Přehled sociokulturních a rasově-etnických kategorií v Peru*).

Věk informátorů v době rozhovoru se pohyboval nejčastěji mezi 30-40 roky. Většina žila a/nebo pracovala ve čtvrtích Miraflores a Barranco, a byli to často vysokoškolská střední vyšší třídy. Všichni shodně vypověděli, že v peruánské společnosti existuje diskriminace a rasismus (v přehledové tabulce kategorie ras-disk) a že ve svém životě měli s rasismem, klasismem nebo diskriminací nějakou zkušenost (kategorie os. zkušenost) ať už jako oběti nebo jako svědci takového jednání. Jedna informátorka uvedla, že byla obětí diskriminace jakožto *blanca* (viz kapitola 4.4.2.3.).

Další moji informátoři z řad Peruánců, se kterými jsem vedla nenahrávané neformální rozhovory, se o sobě také ve většině případů vyjadřovali jako o *mestizos* nebo *cholos*. Tento malý vzorek tedy procentuálně zhruba odpovídá oficiálnímu sčítání lidu z roku 2017, kde se k *mestizos* a *serranos* (resp. *quechuas* a *aimaras*) přihlásilo celkem 84,4 % obyvatel Peru, k *blancos* 5,9 % a k *afroperuanos* 3,6 % (INEI, 2017b: 213-214).

Pět informátorů se v průběhu mého výzkumu přestěhovalo za svými partnerkami; dva do Švédska a Španělska a tři do České republiky. Jeden má s Češkou dvě děti. Druhý se zde usadil také na základě partnerského vztahu s Češkou, se kterou má jednu dítě, a kterou však poznal až poté, co v České republice již několik let žil. Třetí se do České republiky přestěhoval pracovně v roce 2021. S těmito informátory jsem se setkala také v Praze. Další informátorka navštívila Prahu v únoru 2023 pracovně a já naše setkání využila k doplňujícímu rozhovoru.

1.5. Techniky tvorby dat a jejich analýza

Ve svém výzkumu jsem kombinovala několik metod: zúčastněné pozorování, autoetnografii a různé typy rozhovorů. Primárně šlo o neformální rozhovory a druhotně o narativní a polostrukturované rozhovory. Volba jazyka závisela na jazykové kompetenci a preferenci informátorů. Rozhovory jsem vedla převážně ve španělštině a sekundárně v angličtině. Provedla jsem také několik rozhovorů v češtině. Průměrný čas každého takového rozhovoru byla jedna hodina, ale s některými informátory jsem nahrála i čtyři a více hodin. Celkem jsem nahrála 39 hodin rozhovorů (na živo v terénu a následně online).

Při rozhovorech jsem měla připravené tematické okruhy, ale snažila jsem se především dát informátorům prostor k narativnímu vyprávění jejich životních příběhů a konkrétních zkušeností.

V případě informátorů z řad migrantů se jednalo o tyto tematické okruhy:

- 1) Motivace migrace do Peru a následně očekávání vs. kulturní šok.
- 2) Zkušenosti v rámci života v Peru a s partnerským vztahem s Peruánцем nebo Peruánkou.
- 3) Pocit jiného zacházení v pozitivním i negativním smyslu jako s cizincem.

V případě informátorů z řad místních obyvatel se jednalo o tyto tematické okruhy:

- 1) Etnická sebeidentifikace (v návaznosti na tuto otázku v rámci posledního sčítání lidu 2017).
- 2) Vlastní reflexe rasismu a klasismu v peruánské společnosti.
- 3) Osobní zkušenosti s *rasovou* či třídní diskriminací.

Při vedení všech rozhovorů jsem vycházela z Kaufmannova pojetí „chápacího rozhovoru“, který popisuje ve stejnojmenné knize. Dle Kaufmanna (2010) by měl být rozhovor empaticky vedený, měl by v tazateli vytvořit dojem, že výzkumníka skutečně zajímají jeho výpovědi, získat si tak jeho důvěru a dostat se hlouběji pod povrch banálních odpovědí. Kaufmann také řeší problematiku pravdivosti ve výpovědích a to, nakolik může být odraz skutečnosti deformovaný. Lidé mají tendenci spíše konstruovat smysl osobním způsobem než vysloveně lhát a je důležité pochopit právě motiv dané deformace. (Kaufmann, 2010: 74) U mých informátorů jsem někdy zaznamenala protimluvy a rozporující výpovědi a snažila jsem spíše rozklíčovat jejich motiv, než je konfrontovat a uvést do trapné situace prokázáním nepřesností či nepravdy v jejich výpovědích, což by mohlo narušit náš vybudovaný důvěrný a přátelský vztah.

Prováděla jsem také velké množství neformálních rozhovorů, které jsem nenahrávala a vedla jsem je v rámci zúčastněného pozorování, které probíhalo již od prvních předvýzkumů v terénu. V rámci zúčastněného pozorování jsem mohla kontextualizovat a ověřovat výpovědi, a zároveň pomocí rozhovorů osvětlit pozorováním nepochopitelné skutečnosti a jevy. Data získaná z neformálních rozhovorů a zúčastněného pozorování jsem si poznamenávala do mobilního telefonu nebo notýsku hned v daný moment či bezprostředně po něm, jak mi to dovozovaly okolnosti. Popř. jsem si dělala terénní poznámky zpětně.

Narativní a polostrukturované rozhovory s informátory jsem vedla po předchozí domluvě převážně ve veřejných prostorech, přičemž se nejčastěji jednalo o kavárny nebo restaurace, případně galerie a různé kulturní akce jako koncerty, výstavy apod. Velmi často se jsem se scházela v německé kavárně v blízkosti svého bydliště, jejíž majitelka byla jednou z mých informátorek. Druhotně jsem dělala rozhovory v soukromých prostorech, a to v

domácnosti informátorů, kam jsem byla pozvána buď přímo za účelem rozhovoru nebo na nějakou společenskou událost (oběd, oslava narozenin atd.).

V terénu jsem se také zaměřovala na veřejný prostor a média. Zajímalo mě, jak je společensky utvářena představa toho, co je považováno za „krásné a společensky žádoucí“ a jak je reprezentována norma tělesnosti a vizuality ve spojitosti s *rasou*. Veřejný prostor jsem sledovala především v Barrancu a Miraflores, ale také v dalších oblastech Limy a peruánských turistických oblastech, které jsem navštěvovala pracovní jako průvodkyně. Všimla jsem si dále televizních pořadů, zpravodajství, filmů a seriálů. Snažila jsem se propojovat toto pozorování s výpověďmi mých informátorů, kteří často vnímali veřejný prostor a média jako rasistické, protože nijak neodráží peruánskou realitu a prezentují dominanci *blancos*. Nejednalo se však o komplexní analýzu ve smyslu vizuální antropologie, pouze o kontextuální doplnění výpovědí a skutečností, které v práci zaznávají.

V rámci tvorby obrazového materiálu jsem fotila reklamy, billboardy a antidiskriminační tabule, které se v době mého výzkumu nacházely v ulicích města, a především ve vybraných čtvrtích. Dějala jsem si také poznámky o veřejném prostoru obecně a zaznamenávala jsem všechny typy reklam a plakátů. Cíleně jsem se však při tvorbě obrazového materiálu fokusovala na jednostranně zaměřené reklamní kampaně zobrazující převážně *blancos*, kterých byla zároveň převážná většina. Hledala jsem také relevantní obrazový materiál na internetu, demonstrující mediální mainstream, který velmi silně ovlivňuje normy krásy v Peru. Jednalo se např. o fotografie a články o Miss Peru, o nejpoblárnějších modelkách a moderátorkách apod. Zároveň jsem vyhledávala různé antidiskriminační internetové kampaně, protesty obyvatelstva apod.

Sledovala jsem také televizní pořady a dělala jejich analýzu. V Peru je zvykem, že televize běží neustále jako kulisa v restauracích, bistroch, (případně kavárnách) i v domácnostech rodin, do kterých jsem byla pozvána např. na oběd nebo večeři. Sledování televize nebylo cílenou aktivitou, které bych se věnovala s nějakou plánovanou pravidelností, ale dělo se tak vždy, když jsem se ocitla u běžící televize ve veřejném prostoru nebo v konkrétních domácnostech. Sledovala jsem, jaké jsou v televizi typy pořadů a reklam, a jak jsou tam zobrazovány konkrétní skupiny obyvatel. Média jsem také analyzovala z hlediska referování o realitě. Vycházela jsem přitom především ze dvou dokumentárních filmů vizuálního antropologa Roberta de la Puente, který se dlouhodobě ve své tvorbě zabývá stejnými tématy jako já, tedy reflexí rasismu, klasismu a diskriminace v peruánské společnosti. Jedná se o dokument *Choleando* z roku 2012 a *Quchiwato maldito* z roku 2021.

1.5.1. Autoetnografie

Autoetnografie byla významnou složkou mé tvorby dat. Dle Ellis (2003) je autoetnografie proces hluboké introspekce. Je přiznáním subjektivity a emocionality, které se autoetnograf nesnaží skrývat či eliminovat, naopak, předkládá čtenáři subjektivně vnímaný svět z jeho perspektivy. Jedná se o kombinaci etnografie s autobiografií, jelikož výzkumník zaznamenává své vlastní zážitky a podrobuje je odborné analýze teoretickými a metodologickými nástroji. Je možným doplněním mezer, které jsou ostatními metodami nepostižitelné. (Ellis, 2003)

Dle mnoha autorů je neudržitelné, být jakožto antropolog zcela neutrální a objektivita je nedosažitelná (Scheper-Hughes, 2001; Ellis, 2003; Varhaník Wildová 2017 ad.). Výpovědi informátorů a popisy jejich zážitků nemohou „zcela přesně“ vystihnout dané prožívání, protože paměť je zrádná. Naopak autoetnograf si může vlastní dojmy zapisovat hned v daný moment a zvyšovat tím míru spolehlivosti a autenticity daných postřehů. Jak uvádí Wiesner, jedním z hlavních cílů je autenticita prožitku, zaznamenával proto své reflexe ihned poté, co se staly a byly tak původním zachycením toho, jak se v danou chvíli cítil a jak situaci prožíval. (Wiesner, 2017: 60) Stejně tak jsem se i já snažila okamžitě si zaznamenávat své autoetnografické zážitky a postřehy (nejčastěji do mobilního telefonu).

Vracela jsem se také ke vzpomínkám vlastních zkušeností z opakovaných návštěv Peru od roku 2009, tyto zážitky analyzovala a zapisovala zpětně. K oživení těchto vzpomínek jsem používala svoje vlastní deníky, fotografie,

vracela jsem se ke komunikaci s přáteli apod. Všimla jsem si při této analýze, jak moje zkušenosti odpovídají na otázku, které sleduji a prohlubují vhlad do zkoumané problematiky.

1.5.2. Analýza dat

Analýza dat mého kvalitativního výzkumu začala již v rámci jeho realizace, jelikož tvorba dat a jejich analýza jsou procesy, které probíhají současně. Výpovědi informátorů, stejně jako pozorované skutečnosti, mi osvětlovaly momenty, které se začaly ve zkoumané realitě jevit jako významnější a můj výzkum tak prošel jistou dynamikou. V průběhu se objevovala nová témata a pozvolna se měnilo a vykrystalizovalo jeho zaměření.

Jak uvádí Wiesner, výzkumné cíle se průběžně re-designují na základě vypořádání nových témat a opakujících se vzorců, následuje kódování, psaní analytických pasáží a reflexe, které vedou k organizaci a reorganizaci ucelených tematických celků. Tento proces nás provází od samotného počátku vstupu do terénu a je potřeba věnovat se mu po celou dobu pohybu v něm. (Wiesner, 2017: 23)

V rámci analýzy dat a vůbec přístupu k celému výzkumu jsem tedy kladla vysoký důraz na vlastní reflexivitu, která byla kontinuálním a fluidním procesem. Tento proces nebylo možné předem naplánovat, určit a vymezit. Reflexivita zvyšuje kvalitu a validitu výzkumu a je to jeho průběžný rozměr, *který k němu patří počínaje pobytem a pohybem v terénu, přes vytváření a zpracovávání dat, po psaní, čtení a užívání antropologických textů.* (Stöckelová a Abu Ghosh, 2013: 21) Nemůže být jednorázová, protože samotná pozice v terénu není statická a neměnná.

Reflektovala jsem také to, zda mám od zkoumaného problému odstup a nepřehlížím významné skutečnosti jako samozřejmosti, protože jsem s tématem a terénem příliš familiární. Jako reflexivní výzkumník jsem se snažila uvědomovat si veškeré potenciální vlivy a kriticky nahlédnout svou vlastní úlohu ve výzkumném procesu.

Všechna relevantní data jsem přepisovala a v rámci analýzy použila otevřené kódování. Již během nahrávání rozhovoru jsem si zároveň dělala poznámky v ruce na papír a zaznamenávala si čas významných výpovědí, u kterých jsem si udělala značku. Tento způsob mi poté velmi usnadnil orientovat se nejen v poznámkách a následně je zpracovat, ale umožnil mi také vracet se k výpovědím již v průběhu vlastního výzkumu a cíleně ho zaměřovat. To mi pomáhalo identifikovat kategorie, skrze které popisují a interpretují vztahy a postoje lidí, jež společně zakoušejí sociální realitu dnešního Peru.

1.6. Etika výzkumu

Základními etickými zásadami je dle Guillemin a Gillam (2004) respekt k osobám, dodržování principu svobodného a informovaného souhlasu, úcta k soukromí a důvěrnosti informací, princip prospěšnosti a spravedlnosti. Kvalitativní výzkum může účastníkům ublížit velmi nenápadným a jemným způsobem, jehož etické posouzení je velmi problematické a často jej nelze vůbec předvídat a tím se mu vyhnout. Dle Fassina (2009) se konkrétní etická dilemata vyjednávají v terénu s účastníky výzkumu, čelí se jim tedy v jeho průběhu, kdy problémy začnou vyvstávat a je nemožné, definovat je předem pomocí různých formálních kritérií či protokolů. Důležitá je tedy reflexivita, osobní svědomí výzkumníka a jeho situovanost. V souladu s těmito myšlenkami jsem se snažila o to, aby byl můj výzkum reflexivním procesem zohledňujícím vlastní svědomí a mikroetiku, abych byla citlivá vůči eticky důležitým momentům a dilematům a byla je připravena řešit, když se v průběhu výzkumu vyjeví.

Co se týče aspektu prospěšnosti v rámci možného narovnání asymetrického vztahu s informátory, standardem bylo, že jsem vždy informátory pozvala v rámci našeho rozhovoru na oběd či konzumaci čokolady, co si v průběhu objednali (pokud se odehrával v restauraci či v kavárně). Pokud to nebylo možné, snažila jsem se volit jinou formu kompenzace za jejich čas a důvěru. S několika informátory jsem např. dělala rozhovory v komunitním domě – jednalo se o místo, kde společně bydlelo několik migrantů (i Peruáčů) a za jednu návštěvu jsem většinou udělala více rozhovorů. V tomto případě jsem do domu věnovala vlastní obraz, o kterém se jeden z informátorů a „gatekeeper“ domu vyjádřil, že se mu moc líbí a v domě si ho pověsili nad vchodové dveře. Jednalo se o

symbolické kompenzace, kterými jsem chtěla dát informátorům nějakým způsobem najevo, že si vážím jejich času a otevřenosti.

Jak uvádí Fassin (2009), předkládání dokumentů k podepsání před započítím rozhovorů by mohlo nabourávat důvěru a atmosféru mezi výzkumníkem a informátory. Sama jsem informovaný souhlas řešila tak, že jsem informátory seznámila s cílem a náplní mého výzkumu. Vše jsem následně v samotný den rozhovoru zopakovala; ujistila jsem je, že celá práce bude zcela anonymní a že pro každého budu používat smyšlená jména. Jejich výpovědi použiji výhradně pro účely své disertace (popř. na články a prezentace v akademickém prostředí). Po výčtu těchto skutečností jsem vždy daný informovaný souhlas nahrála a následně jsme začali vést rozhovor. Tento způsob byl přirozený a nijak zatěžkávající ani pro jednu stranu. V rámci prvních předvýzkumů v roce 2014, kdy jsem prováděla první neformální rozhovory, jsem své informátory seznámila se skutečností, že uvažuji o psaní této dizertační práce. Jednalo se však pouze o předběžný a vzdálenější plán.

Výjimečný případ tvoří informátoři z řad veřejně známých osobností. U nich nebylo možné anonymitu zachovat z pochopitelných důvodů. Ve většině případů jsem vycházela z jejich veřejných vyjádření (na internetu, v časopisech apod.), ke kterým jsem se doptávala na doplňující upřesnění. Dali mi přitom souhlas, jejich jména v dizertaci uvést.

2. Teoretické rámce

V rámci této kapitoly se budu věnovat vymezení třech základních a vzájemně provázaných teoretických rámců. Jedná se o kolonialismus (resp. postkolonialismus a neokolonialismus), který má na peruánskou společnost dodnes velmi silné dopady. Dále se věnuji turismu, globalizaci a privilegované migraci, protože v terénu sleduji také reflexe privilegovaných migrantů a to, jak se rasismus, klasismus (a s tím související kolonialismus) odráží v jejich každodenních zkušenostech. Turismus je zároveň neodmyslitelně spojen s globalizací a může někdy spolu s privilegovanou migrací nabírat neokoloniální formy. Nakonec se věnuji rasismu a klasismu, jejichž projevy v peruánské společnosti 21. století jsou stěžejním tématem, které v předkládané práci sleduji a v Peru jsou neodmyslitelně spojeny právě s koloniální minulostí, jak je analyzováno v navazující 3. kapitole *Dějiny utváření mestizované společnosti Peru – kořeny společenského rasismu a klasismu*.

2.1. Kolonialismus, postkolonialismus a neokolonialismus

Podoby rasismu a klasismu, které sleduji v peruánské společnosti, mají své kořeny v období kolonialismu. Jedná se o fenomén týkající se celé Jižní Ameriky, ale i mnoha jiných zemí celého světa. Samotné Peru, bylo pod koloniální nadvládou Španělska necelých 300 let od 16. století do 20. let 19. století a hluboké dopady tohoto období jsou v zemi patrné dodnes, projevují se jako postkolonialismus a neokolonialismus.

2.1.1. Kolonialismus

Kolonialismus je politicko-ekonomickým fenoménem, v rámci kterého jsou vnučovány politiky jednoho národa jinému národu. Z historického hlediska se jedná o různé evropské národy, které od 16. století kolonizovaly oblasti celého světa; Severní a Jižní Ameriku a Austrálii, většinu Afriky a velkou část Asie, kde ekonomicky využívaly přírodní zdroje, vytvářely nové trhy a kolonizované území vykořisťovaly. Kolonialismus je tedy forma nadvlády a kontroly jednotlivců nebo skupin nad územím a/nebo chováním jiných jednotlivců nebo skupin. (Horvath, 1972: 46).

Španělská kolonizace začala rokem 1492, kdy Kryštof Kolumbus provedl první plavbu do Ameriky jménem španělské koruny. Od té doby během následujících tří století Španělsko rozšířilo své osídlení a kolonizovalo většinu Střední a Jižní Ameriky. Jedná o oblast dnešního Karibiku, ostrov Kuba, Dominikánskou republiku, ve Střední Americe dále oblast Mexika, Guatemaly, Hondurasu, Salvadoru, Kostariky, Nikaragui a Panamy. V Jižní Americe se nakonec jedná o země dnešní Kolumbie, Venezuely, Ekvádoru, Peru, Chile, Bolívie, Paraguaye, Uruguaye a Argentiny. Mezi další významné kolonizátory patřilo Portugalsko, které ovládalo Brazílii, Mosambik a mělo řadu obchodních základen v Asii. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 456-457; Mar-Molinero, 2000: 26-28)

Vedle Španělska a Portugalska patřila mezi další koloniální mocnosti Británie, která začala budovat svou říši v 16. a 17. století nejprve v Severní Americe a Karibiku, poté postupně rozšiřovala svoji dominanci po celém světě, především do Indie 17.–18. Později britští osadníci kolonizovali Austrálii a Nový Zéland. A nakonec Francie, která měla vliv především v severní Africe, dále v jižním Pacifiku a Indočíně. Kolonizace Afriky v 80. letech 19. století a v roce 1900 byl prakticky celý kontinent pod kontrolou Evropy. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 456-457; Maunier, 1998)

Na kolonialismus bylo historicky nahlíženo jako na nezbytný pro hospodářskou expanzi a obchod. Kolonizace je ve své nejjednodušší ekonomické interpretaci komerčním rozšířením trhů daných států prostřednictvím obchodu s koloniemi, které zároveň fungují jako zdroj surovin. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 456-457; Mar-Molinero, 2000: 26-28) Kolonizace probíhala na politicko-ekonomické, ale i náboženské rovině. V rámci politicko-ekonomických aspirací šlo o rozšiřování španělského (resp. evropského) globálního vlivu, těžbu bohatých nerostných zdrojů a zisk lukrativních obchodních cest do regionu. V rámci náboženské kolonizace se jednalo o násilné obrácení „pohanů“ na křesťanskou víru. (Mar-Molinero, 2000: 26-27) Jak uvádí Césaire,

křesťanské pedantství sebe sama stanovovalo na roveň civilizace v protikladu k divošskému pohanství. Z toho následně vyplývaly kolonialistické a rasistické důsledky, jejichž obětí se stali „indiáni, žlutí lidé a negři.“ (Césaire, 1972: 2)

Koloniální období je také charakterizováno odklonem od mnohojazyčnosti kolonizovaných území a snahou nahradit původní jazyky španělštinou. V říši Inků, oblasti dnešního Peru, se jednalo především o kečuánštinu a ajmarštinu. Tomuto procesu napomohla i existence písemné formy španělštiny v lingvistických kontextech zemí, kde konvenční psaní evropského stylu neexistovalo. (Mar-Molinero, 2000: 26-27) Takovou zemí bylo právě Peru.

S kolonizací souviselo také podrobování a zotročování místního obyvatelstva, které bylo od počátku přesvědčováno o své méněcennosti a ontologické inferioritě vůči (bílému) kolonizátorovi. Zjevným symbolem této méněcennosti je odlišná brava kůže. Kolonizace tak formuje subjektivní psychiku jak kolonizovaného, tak kolonizátora, který sám sebe chápe jako pána tohoto světa, který si podrobuje a zotročuje. Kolonizovaní jsou zvěčněni jako osobní vlastnictví kolonizátora plně pod suverenitou jeho rozhodování. (Fanon, 2011: 123; Lánský, 2015) Tento evropocentrický přístup k těm „druhým“ analyzuje Saïd (2008) v knize *Orientalismus*, přičemž za hlavní rys evropské kultury považuje právě to, co z ní učinilo světově vládnoucí kulturu – myšlenku nadřazeného postavení Evropy nad všemi neevropskými národy i kulturami. (Saïd, 2008: 17)

Španělsko ztratilo své kolonie v Jižní a Centrální Americe po sérii revolucí, které začaly ve 20. letech 19. století. Na ostatních územích je dekolonizace fenoménem hlavně období po druhé světové válce. Docházelo k ní např. v rámci národního osvobození a revolucí nebo prostřednictvím vyjednávání a bilaterálních dohod.¹⁰ Znamky kolonialismu ve světě však přetrvávají; Francie, Nizozemí, Británie a USA si zachovávají některá svá zámořská území dodnes. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 456-457) Vlna poválečné dekolonizace byla pouze začátkem dlouhé cesty vyrovnávání se s kolonialismem, který na kolonizovaných oblastech a jejich obyvatelích zanechal hluboké negativní dopady. Dekolonizované státy začaly být označovány termínem „třetí svět“, který poprvé použil v 50. letech 20. století francouzský antropolog a historik Alfred Sauvy jako metaforu s odkazem na třetí stav, který se emancipoval za francouzské revoluce, stejně jako se emancipují dekolonizované společnosti a státy třetího světa. (Giddens 1999: 78).

2.1.2. Postkolonialismus

Postkolonialismus navazuje na dekolonizační hnutí po celém světě a osvobození jednotlivých států od evropské koloniální nadvlády v 19. a 20. století. Jeho předmětem zkoumání jsou podmínky samotného kolonialismu a období po jeho historickém konci. Signalizuje možné překonání kolonialismu, ale také nové formy nadvlády nebo podřízenosti. Je často spojován s pokračující mocí a autoritou bývalých koloniálních mocností v globální politické, ekonomické a symbolické sféře. (Quayson, 1998; Young, 2001)

Postkoloniální situace začala být tematizována od 50. let 20. století akademiky a intelektuály, kteří zkoumali sociální, ekonomické i politické situace v čerstvě dekolonizovaných či právě osvobozených společnostech bývalých evropských kolonií. Významným postkoloniálním textem byla *Rozprava o kolonialismu*, kterou napsal již citovaný Aimé Césaire. Za významný milník tento autor považuje nacismus, který ukázal odvrácenou stránku evropského křesťanského civilizovaného humanisty, jelikož Hitler v Evropě uplatňoval koloniální postupy. (Césaire, 1972: 3)

Spolu s Césairem začal v 50. letech vznikat diskurs postkoloniálního myšlení, který je dle Lánského (2014) jedním z nejvýznamnějších kritických diskursů zkoumání společnosti a jistým druhem angažované sociální vědy. Pokouší se odhalovat problematické základy klasických věd o společnosti a nahlízet je perspektivou těch, kteří byli v rámci kolonizace utlačováni. Postkolonialismus spočívá především v kritice západního způsobu poznávání světa a

¹⁰ Např. bývalé britské kolonie získaly nezávislost především vyjednáváním, zatímco francouzské kolonie v Africe a Asii a nizozemské kolonie v Asii prostřednictvím ozbrojeného konfliktu v 50. a 60. letech 20. století. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 457)

v odhalování rasistických pilířů západních sociálně sdílených kulturních vzorců, které se během evropské kolonizace nejvíce projevovaly prostřednictvím různých forem hegemonie. (Lánský, 2014: 44-45)

Peruánský sociolog Aníbal Quijano označuje termínem „kolonialita moci“ (*coloniality of power*) stav kontinuity a vytrvalosti po staletí přetrvávajících hierarchií a jejich doprovodných forem reprezentace a nadvlády. Podle Quijana je historickým důsledkem evropského kolonialismu současné světové uspořádání, pro které je charakteristické nerovné rozdělení zdrojů ve prospěch evropské menšiny. I ve společnostech, ve kterých došlo ke dekolonizaci, je stále reprodukována specifická koloniální struktura moci založená na etnické sociální diskriminaci. (Sanders, 2016: 3-4; Lánský, 2014: 46)

2.1.3. Neokolonialismus

Neokolonialismus je kontinuitou s koloniální minulostí a spočívá v nenápadné propagaci sociálně-ekonomické a politické aktivity bývalými koloniálními mocnostmi. Tato aktivita se obvykle týká zemí s koloniální minulostí a je zaměřená na posílení kapitalismu, neoliberální globalizace a kulturní podrobování. Spočívá v kontrole méně rozvinutých zemí rozvinutými zeměmi nepřímými prostředky, a to především prostřednictvím ekonomických, finančních a obchodních politik a globální moci nadnárodních korporací a institucí. (Lomba, 1994 a 1998)

Dekolonizace a ztráta přímé politické moci evropských kolonizátorů tedy nutně neznamenala ztrátu jejich vlivu. V rámci neokolonialismu byl vytvořen nový typ obchodního nebo strategického vztahu, který mohl zajistit bývalým kolonizátorům pokračující nadvládu nad oblastí. Silné vazby jsou také udržovány prostřednictvím příznivých přistěhovaleckých politik, které vedly (a vedou) k vytvoření velkých etnických komunit v zemích bývalých kolonizátorů. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 456-457)

Neokolonialismus umožňuje kapitalistickým mocnostem ovládnout podřízené národy prostřednictvím operací mezinárodního kapitalismu, spíše než prostřednictvím přímé vlády, je ho tedy možné definovat jako vládní politiku národa, který usiluje o politickou a ekonomickou hegemonii nad oficiálně nezávislým národem, který nemá statut kolonie. Staré formy koloniální kontroly již není možné používat, a tak imperialistické síly nachází nový systém neokolonialismu, který je nahrazuje a jehož metody jsou daleko decentnější a rafinovanější. Uniká tak pozornosti a zároveň umožňuje udržování socioekonomicky zvýhodněných pozic, protože stát, na kterém je neokolonialismus uplatňován, je teoreticky nezávislý a má všechny vnější znaky mezinárodní suverenity. Reálně je však jeho ekonomický systém (a tím pádem také politická strategie) řízen zvenku. Je zároveň brán jako rezervoár levné pracovní síly a surovin. (Nkrumah, 1965)

Neokolonialismus používá cizí kapitál k vykořisťování spíše než k rozvoji méně rozvinutých částí světa a neokoloniální investice zvětšují propast mezi bohatými a chudými zeměmi. Novou globální mocností je tedy moderní eurocentrický kapitalismus, přičemž jednou z jeho základních os je sociální klasifikace světové populace kolem ideje rasy, která má koloniální původ a charakter. (Nkrumah, 1965; Quijano a Ennis, 2000: 533-534)

Konec koloniální nadvlády vytvořil velké naděje pro nově nezávislé země, které věřily v zahájení řádné postkoloniální éry, záhy se však ukázalo, že je v těchto zemích pokračující neokoloniální západní vliv, přičemž se jedná o flexibilní kombinaci vlivu ekonomického, politického, vojenského a ideologického. Postavení zemí s koloniální minulostí je reprodukováno do současnosti a ve světě přetrvává mnoho postojů, strategií, a prostoru pro manévry z koloniálního období. To ukazuje např. skutečnost, že Spojené státy americké vojensky zasahují a řeší ve světě „nepořádek“, který ve státech (např. Afriky, Blízkého východu atd.) způsobily jejich nekompetentní národní vlády. (Williams a Chrisman, 1994: 3-4)

Konkrétním formám neokolonialismu Peru se věnuje Sanders (2015). Uvádí jako příklad rozvojovou pomoc Švýcarů v 60. a 70. letech 20. století. Švýcarsko mělo v Peru dobrou pozici jako malý neutrální stát, vůči kterému nepanovaly silné anti-koloniální postoje. Snaha pomoci Peru však nebyla ryze altruistická, šlo také o zisk. Švýcaři

zkonstruovali několik vodních elektráren v údolí Santa Eulalia blízko Limy a dále měli snahu přinést do peruánských And „civilizaci“ a vytvořit zde „andské Švýcarsko“; dovézt švýcarské krávy, začít zde vyrábět světově proslulý švýcarský sýr a tím generovat zisky pro peruánské farmáře, kteří však naopak utrpěli velké ztráty.¹¹ (Sanders, 2015: 119-120)

Image švýcarské intervence v Peru byla silně ovlivněna diskursem bílé nadřazenosti. Švýcarští aktéři měli v peruánské společnosti jakožto „bílé“ zvýhodněnou pozici, považovali sebe sama za nadřazené a přinášející ve jménu rozvoje vyšší „misi civilizace“, která se odehrávala v kontextu koloniálních představ. Vedly je neokoloniální zájmy, při kterých akceptovali koloniální diskurs, praktiky, ideologie a stereotypy, které zaujímaly vůči „koloniálním“ subjektům, v tomto případě drobným místním farmářům, *indios* a peruánským zaměstnancům. (Sanders, 2016: 12; Sanders, 2015: 124-125)

Dalšími příklady je např. vývoz zlata, přičemž od roku 2011 je Švýcarsko druhým nejdůležitějším vývozním partnerem. Surové zlato představuje 97 % vývozu a většina vyváženého zlata z Peru je vytěžena nezákonně, dokonce je pravidelně spojována s otrokářskými pracovními podmínkami a s dětskou prací a má velmi destruktivní dopad na sociální a přírodní prostředí Amazonie. Dále se jedná o těžbu přírodních zdrojů v Andách, která má také velké dopady na životní prostředí. (Sanders, 2016: 3-6)

Forem neokolonialismu mohou nabírat také turismus a privilegovaná migrace (viz další kapitola 2.2.).

2.2. Turismus, globalizace a privilegovaná migrace

Ve své práci se zabývám také privilegovanými migranty, přičemž jejich migrační proud z globálního Severu na globální Jih je úzce provázán s globalizací a turismem. Globalizace sytí a do jisté míry i umožňuje turismus a ten se zase prolíná s privilegovanou migrací a často je jejím zdrojem, kdy migrant navštíví zemi původně jako turista bez hlubšího záměru migrovat a usadit se. Rozhoduje se tak až druhotně po zažitě turistické zkušenosti. Jsou to svým charakterem vzájemně blízké pohyby.¹² (Benson a O'Reilly 2009) Jak rozvedu dále, romantická migrace za partnerským vztahem také souvisí s romantickým a sexuálním turismem, který je v Peru neodmyslitelně spojen se sledovaným fenoménem *bricherisma*.

2.2.1. Turismus a globalizace

V návaznosti na předchozí kapitolu je třeba věnovat se skutečnosti, že také turismus je možné považovat za jistou formu neokolonialismu, resp. imperialismu, jelikož udržuje historické nerovnosti a státy v ekonomicky a sociálně podřízené pozici. (Britton, 1989; Burns, 2004, Nash, 1989) Opakuje se zde vztah pán-sluha, evidentní v koloniální epoše. Prezentace a marketing daného místa reflektují a udržují koloniální postoje, které zdůrazňují existující mocenské struktury. (Echtner a Prasad, 2003)

Jak uvádí McKercher a L'Espoir Decosta, turismus je v kontextu neokolonialismu nahlížen jako privilegium určitých elit; je to aktivita, která je snadno dostupná lidem industrializovaných bohatých společností, kteří velmi často směřují do méně rozvinutých a chudších zemí, resp. z globálního Severu na globální Jih (stejně jako privilegovaná migrace). Významným faktorem, který ovlivňuje turistické toky, je také to, jaké jsou mezi zdrojovým

¹¹ Experiment se švýcarskými krávami spočíval v křížení peruánských a švýcarských krav, což mělo zvýšit produkci mléka. Místní farmáři se proti těmto praktikám velmi ostře stavěli a byli ve zprávách švýcarských inženýrů označováni za pověřivé, naivní, ignorantské, přehnaně tradiční a nemoderní. Na jejich slova však došlo, křížení krav mělo za následek jejich vyšší úmrtnost, byly náchylnější k nemocem a nebyly adaptovatelné na drsné andské klima. Zároveň se v oblasti přestaly vyrábět lokální sýry, protože švýcarský sýr byl výnosnější, pro místní byl však předražený a byl tak určen výhradně na trh v Limě pro bohatou vyšší třídu. (Sanders, 2015: 121-123)

¹² O propojenosti lifestylové migrace a turismu také svědčí skutečnost, že britská antropoložka Karen O'Reilly, která vůbec jako první fenomén lifestylové migrace konceptualizovala asi před 20. lety, byla pozvaná jako hlavní přednášející na konferenci o turismu *SSTD 2019 Spring Symposium on Challenges in Tourism Development* v červnu 2019 na ostrově Gran Canaria, které jsem se také aktivně účastnila. <https://tides.ulpgc.es/investigacion/sstd.html> (22.5.2020)

trhem a destinací historické (příp. současné) koloniální vazby. (McKercher a L'Espoir Decosta, 2007: 454-455 a 472-473)

Modernizace, vývoj a ekonomický růst spojený s turismem také často vedou ke kulturní destrukci dané turistické lokality. (Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 73)

Turismus hraje v Peru obrovskou roli. Jak uvádí Halbich (2017), turismus se v Peru rozvíjel relativně pozvolna zhruba od 70.let 20.století, dnes je však nejrychleji rostoucím průmyslem a rozvíjí se zde rychleji než v ostatních zemích Latinské Ameriky. Po těžbě a rybolovu je třetím největším průmyslem v zemi (dle některých zdrojů dokonce druhý). (Halbich, 2017: 144-145) V peruánské společnosti je dodnes velmi živý odkaz na slavnou historickou minulost. Materializovaná a spojená s archeologickými nálezy je především paměť na slavnou říši Inků Tawantinsuyo (viz příloha obr. 7). Největší koncentrace archeologických památek a tím pádem také turismu je soustředěna ve městě Cusco, v Posvátném údolí kolem řeky Urubamba a především na Machu Picchu, „ztraceném městě Inků“, které bylo v roce 2007 přidáno na seznam sedmi novodobých divů světa. Jedná se o symboly místní hrdosti.¹³ (Ibid.) Jsou to také nejviditelnější symboly ideologie *incanisma*, které je v dnešní době založeno na představě současné andské společnosti jakožto dědictví Incké říše. Tato centrální ideologie je komodifikována a stále více propojována s turistickým sektorem. (Ibid.: 146)

2.2.1.1. Sexuální a romantický turismus

Sexuální turismus spočívá v tom, že hlavním účelem nebo motivací alespoň pro část cesty je navázání sexuálních vztahů v turistické destinaci. První výzkumy spojovaly sexuální turismus s prostitucí, trvaly na tom, že ve vztahu turisty a hostitele existuje asymetrický vztah, poukazyvaly na (neo)koloniální charakter těchto vztahů nebo na zneužívání žen třetího světa (Enloe, 2000 in Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 73). S rozšiřováním výzkumu v této oblasti se rozšířila také kategorie sexuálního turisty, za kterého už není výhradně považován bílý heterosexuální muž a pozornost začíná být více věnována sexuálnímu turismu žen (převážně) středního věku z euroamerické střední a vyšší třídy, které si hledají mladé partnery v Africe, Latinské Americe nebo Karibiku. (např. Edward a DeMoya, 2001; Pruitt a LaFont, 1999; Ragsdale, Difranceisco a Pinkerton 2006; Remešová 2016 a 2017; Roguet, 2016; Taylor, 2006; ad.)

Začal se také rozlišovat tzv. romantický turismus (Pruitt a LaFont, 1995 in Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 74), který je oddělován od turismu spojeného s prostitucí a sexualitou, ale velmi úzce s ním souvisí. Jeho účelem je zažít na dovolené nějakou dočasnou „romantiku“ v širokém slova smyslu a nejde v něm čistě o sexuální styk. Jak uvádí Roguet (2016) ženám jde o to uniknout pomocí turismu z každodenní reality, touží po exotice a autentickém zážitku, který jim zprostředkovává v případě fenoménu *bricherisma* např. peruánský milovník. (Roguet, 2016: 4-5) Přitažlivá je právě tato exotizace spojená etnicitou, životním stylem, prostředím atd. Zážitky z dovolené mohou přerůst až v romantickou migraci (viz dále kapitola 2.2.2.3.).

Peru není na rozdíl od ostatních oblastí Latinské Ameriky typickou destinací sexuálního turismu, tak jako např. Brazílie. Hlavní turistické oblasti Peru nebyly (a dosud nejsou) na plážích, ale spíše v koloniálních městech, v okolí archeologických památek a v přírodních oblastech (např. ekoturismus v Amazonii), jedná se zde tedy hlavně o kulturní, gastronomický a zážitkový turismus. (Halbich, 2007: 144-145; Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 75)

¹³ Nejvíce turismu je kromě těchto míst koncentrováno na trase Lima – Paracas – Nasca – Arequipa – kaňon a údolí Colca – Cusco – Machu Picchu. Machu Picchu je dnes turistickou atrakcí Peru číslo jedna. Je to také jedno z nejnavštěvovanějších turistických míst vůbec v celé Jižní Americe. V roce 2017 byla denní kapacita 5940 návštěv v období sucha a turistické sezóny. viz: <https://www.boletomachupicchu.com/nuevo-limite-visitas-machu-picchu/>
Od roku 2022 byla tato kapacita snížena na 4044 návštěv: <https://www.gob.pe/institucion/mincetur/noticias/632429-impulso-al-turismo-se-aprobo-aforo-a-4-044-visitantes-al-dia-a-la-llaqta-de-machupicchu>

2.2.1.2. Globalizace, kosmopolitismus a transnacionalismus

Turismus je neodmyslitelně spojen s globalizací, přičemž existuje předpoklad jejího neustálého prohlubování. Kromě turismu ji zprostředkovává také (transnacionální) migrace, obchodní styky v rámci globálního marketingu, elektronická média, komunikační technologie atd. (Kearney 1995: 548-50) Migrace a expatriotismus, jsou považovány za konstitutivními prvky globalizace, která sice zintenzivňuje vzájemnou propojenost světa, ale také jeho nerovnosti. (Croucher, 2016: 3, 10-11, 16)

Určitým druhem rostoucího globálního vědomí je kosmopolitismus. (Salazar, 2015: 64) Jedná se o jistou kulturní otevřenost a snahu přemostovat kulturní rozdíly vzájemným spolužitím. Vyjadřuje legitimní transnacionální přináležení napříč kulturami. Tyto ideály kulturní otevřenosti ilustrují kosmopolitní reflexivitu, která se liší od nekoloniálního nárokování. Kosmopolitní ideály privilegovaných migrantů jsou formovány pomocí symbolických kódů, které jsou často explicitně binární a představují morální hranice legitimního a nelegitimního transnacionalismu. (Hayes a Carlson, 2017: 190, 193-194, 200 a 204-205) Politický transnacionalismus se týká těch migrantů, kteří si udržují národnost země původu, přestože v ní nemají své bydliště a nadále od ní požadují práva a uznání. (Croucher, 2009b: 465-466, 476, 480)

2.2.2. Privilegovaná migrace

Privilegovaná migrace je téma, které se objevilo v souvislosti s dynamikou globální společnosti a mobilitami lidí z globálního Severu. Tento migrační proud zastřešuje lifestylovou a romantickou migraci a patří sem také koncept tzv. bílé migrace. Studium privilegovaných migrantů v rámci výzkumu migrace je spíše marginální a existuje málo empirických dat o ekonomických, společenských a politických následcích privilegované migrace. Tyto migrační proudy stále více směřují do destinací postkoloniálních nebo rozvojových zemí. (Benson, 2013: 313-317; Croucher, 2012: 1-2,5)

Privilegovanost migrantů se odvozuje od různých druhů kapitálu, kterými disponují. Může se jednat o ekonomický kapitál, ale také o kulturní kapitál jako je převaha v oblasti vědění nebo symbolický kapitál, kterým je např. prestiž, která je v některých, především postkoloniálních zemích spojovaná s běloštvím. Privilegovanost je tedy také ustanovována vizuálně, což úzce souvisí s *rasovou* diskriminací v peruánské společnosti. Tato privilegovanost je však velmi ambivalentní a nese s sebou také řadu negativních aspektů.

O'Reilly a Benson (2009) definovaly lifestylovou migraci jako pohyb relativně bohatých jednotlivců všech věkových kategorií, kteří se stěhují dočasně či trvale na místa, která pro ně z nejrůznějších důvodů znamenají a nabízí lepší kvalitu života. (Benson a O'Reilly, 2009c: 2) Croucher mluví o privilegované migraci jako o pohybu malého, ale rostoucího počtu migrantů, kteří opouští dobře rozvinuté bohaté země, které jsou známé spíše přijímáním přistěhovalců, aby se usadili v méně rozvinutých zemích, které jsou známé spíše vysíláním migrantů. Jedná se o mezinárodní migraci relativně privilegovaných osob, jejichž migrační zkušenosti jsou zřídka kdy charakterizovány ekonomickými nebo politickými obtížemi a jejichž motivace k překračování hranic spočívá především v touze zvýšit kvalitu života. (Croucher, 2012: 1-2) Touha po lepší kvalitě života je samozřejmě společná všem migrantům, klíčový rozdíl je v jednoduchosti, s jakou je možné takového zlepšení dosáhnout. Cestování a svobodná volba ohledně toho, kde se usadit, je často považováno za samozřejmost. Pro privilegované migranty je také typické, že jsou „bohatší a bělejší“. Privilegovanost je přitom důležitým aspektem nejen migračního procesu, ale také post-migračního života. (Croucher, 2011; Croucher, 2016: 3; Kordel a Pohle, 2018: 127, 130-131)

Ve veřejných a politických představách migranti nejsou bílí a dobrovolně neopouští bohaté a mocné země, aby se stěhovali do chudších. Termínu „i/migrant“ je přisuzována chudoba, minoritní status a často také (tmavší) barva kůže. (O'Reilly, 2000: 140; Croucher, 2016: 3; Lundström, 2017: 1) Privilegovaní migranti proto bývají označováni termínem „expat“, který odkazuje na „Západní bělošství“ a je velmi nevhodný, protože migranti se

svého patriotismu, resp. občanství vzdát nechtějí. Vlastnictví jejich pasu jim přináší svobodu a značné výhody, které si chtějí udržet, přestože nemají většinou v plánu vrátit se do země původu, protože si tam nemohou dovolit stejný životní styl. (Leonard, 2010 in Croucher, 2012: 4; Croucher, 2016: 9)

2.2.2.1. Postkoloniální kontinuita a nekoloniální aspekty

Privilegovaná migrace vykazuje jisté podoby s tradiční koloniální migrací, ale s jinými motivacemi a objektivními podmínkami. (Benson a O'Reilly, 2009c: 9) Pokud se zaměříme na analýzu migračních toků z globálního Severu na Jih, je třeba brát v potaz některé přetrvávající podmínky koloniality, které mají strukturální kořeny třídní a *rasové* hierarchie, a které se promítají do každodenních zkušeností migrantů. Demonstrací (post)koloniálního vztahu k místním obyvatelům je také převládající názor, že místní vždy chtěli změnu k lepšímu, kterou sebou migranti z globálního Severu přinášejí. (Benson, 2013)

Podle Croucher např. Američané v Mexiku žijí především ve své „migrantské bublině“, neasimilují se, zachovávají si úzké sociokulturní a politické vazby se svou zemí původu, vytvářejí svoje kluby a komunity a svou relativní privilegovanost v prostředí nereflektují. Tento život v izolaci od svých hostitelských společností tak, jako kdyby nikdy neopustili domov, je nekoloniálním a imperialistickým fenoménem. Lokální komunita je navíc stavěna do pozice, ve které by měla migrantům primárně sloužit. (Croucher, 2009a: 181; Croucher, 2009b: 484; Croucher 2012: 3; Cohen, 1977 in Croucher, 2016: 10; Croucher in Benson, 2013: 321) Život v migrantské bublině bez jakékoli snahy asimilovat se je podle Croucher společný všem privilegovaným migrantům, ať už se nacházejí v Mexiku, Panamě, Kostarice, Španělsku, Portugalsku nebo Maroku. Kordel a Pohle uvádí stejné závěry z výzkumu v Ekvádoru. (Kordel a Pohle, 2018: 136) Mé vlastní závěry jsou však velmi odlišné (viz dále kapitola 4).

Privilegovaní migranti často věří tomu, že jsou jejich dopady pozitivní a pomáhají místním obyvatelům. Přesto však často způsobují nekoloniální dopady na místní společnost, a to především vlivem gentrifikace. Dopady mohou být dokonce tak dalekosáhlé, že ironicky sami zničí dané místo tím, že se stane příliš rozvinuté a drahé – tím, od čeho původně utíkali. (Benson a O'Reilly, 2009c: 10; Hayes, 2018b: 2-5; Hayes, 2018b: 1; Hayes a Carlson, 2017: 202)

Migranti jsou často sice v relativně bohatší než obyvatel země, ve které se usazují, nemusí však být nutně považováni za bohaté svými krajanů z země původu. Nejčastěji se naopak jedná o jedince střední třídy. Přesídlením do míst s nižšími příjmy se však identifikují se svým strukturálním zvýhodněním a stávají se vyšší třídou, než byli ve své zemi původu. (Benson a O'Reilly, 2015: 10; Croucher, 2012: 9; Croucher, 2016, 2-3; Hayes, 2018b: 1-2,5-6)

Přijímající státy jsou také dychtivé po tom ekonomicky těžit z příchozích migrantů a povzbuzují jedince k migraci; např. Panama a Kostarika mají speciální víza pro občany USA, což usnadňuje jinak komplikovanou byrokracii. Panama byla také marketingově prezentována jako ideální místo pro lifestyleovou migraci, což má koloniální nádech a dělá ctnost z nerovností mezi globálním Severem a globálním Jihem, které tento životní styl umožňují. (Benson, 2013:321; Benson a O'Reilly, 2009c: 9) Stejně tak migranti z Ameriky a Kanady dostávají speciální výhody v Ekvádoru, jako např. seniorské slevy nebo přístup k veřejným službám, které jsou dotované státem. (Hayes, 2015a: 946-947)

2.2.2.2. Běloštví v migraci a *gringovství*

Tématu tzv. bílé migrace (*white migration*) se věnuje především Lundström (2017), podle které hraje rasizované procesy klíčovou roli v rámci migrantské zkušenosti a sama postava migranta je silně rasizovaná. Barva kůže hraje roli v tom, proč na některé jedince není nahlíženo jako na migranty i přes jejich migrantský status a naopak, proč je na některé nahlíženo jako na migranty i přes jejich formální status jakožto občanů. Běloštví je

možné považovat za lokálně determinovaný¹⁴ kulturní kapitál, který byl zděděn z historie evropského kolonialismu, usnadňuje migrační procesy a dává migrantům vysoký společenský status. Na rozdíl od jiných forem kulturního kapitálu je integrální součástí člověka. (Samaluk, 2014: 371-373, 378; Lundström, 2017: 1-6)

Hayes pro migrantskou zkušenost s běloštvím v Latinské Americe používá termín *gringovství*¹⁵. (Hayes, 2015a, 2017, 2018b) V Latinské Americe a její dlouhé koloniální historii je nutné věnovat o to větší pozornost tvorbě rasizovaných identit *gringovství*, které se v rámci migrantské zkušenosti transformují. Migranti se ocitají ve zcela rozdílném prostředí, než je jejich domov, kde bylo bělošství neviditelné a/nebo irelevantní. V sociálním řádu Latinské Ameriky však náhle vyčnívají z davu a zkušenost s tím, že jsou rasizováni jako bílí vytváří pro většinu z nich zcela nové povědomí o vlastním bělošství. (Hayes, 2015a: 943-948) Toto vyčnívání se někteří migranti snaží zmírňovat nejrůznějšími praktikami, mezi které patří nejčastěji učení se španělštiny, což umožňuje další krok sociální integrace, a to navazování přátelských vztahů s místními. Většinou se však jedná o příslušníky vyšší střední třídy a místní elity, zřídka o domorodé obyvatele. Přes dobré úmysly je tak přispíváno k upevnování pozic elit městské nobility na úkor nižších společenských tříd *mestizo-indígenas*, kterým (dle tvrzení) naopak chtějí pomáhat. (Hayes, 2015a: 946, 952-954, Hayes a Carlson, 2017: 191, 195, 200, 204)

Tématu *gringovství* v migraci se věnuje také Sanders (2015 a 2016), která se ve svém terénním výzkumu zaměřila na skupinu švýcarských migrantů v peruánské Limě, kteří zde patří především do vyšší a vyšší střední třídy, posílají své děti do švýcarské školy Pestalozzi v Miraflores a tráví volný čas ve švýcarském klubu, který také představuje silně segregované místo reprodukcí sociální hierarchie a rasizovaný postkoloniální řád peruánské společnosti. Tito migranti dle Sanders nejdříve vyjadřovali úžas a hrůzu nad socioekonomickými nerovnostmi v peruánské společnosti, kde panuje rasově-etnická diskriminace a segregace dle hranic třídy, rasy a etnicity. Postupně se však těmto podmínkám přizpůsobili a postavili se po bok peruánských elit, jejichž mocenské vztahy jsou založeny na „kolonialitě“. (Sanders, 2015: 113; Sanders 2016: 5-6) Být vnímán jako bílý Evropan jim umožňuje přístup do prostředí, do kterého by lidé stejné třídy s odlišnou barvou pleti nebo etnickým původem nebyli přijati. „Rasa“ tedy hraje roli a pozvedá švýcarské migranty na vyšší úroveň v rámci komplexního peruánského třídního systému¹⁶. (Sanders, 2016: 6)

Popisovaná privilegovanost je však ambivalentní a má i své negativní aspekty, jakými je právě např. rasizovaný systém tzv. *gringo cen*, jelikož *gringovství* je v Latinské Americe také neodmyslitelně spojováno s bohatstvím. Privilegovaní migranti se v tomto ohledu cítí zneužívání, a přestože se často jedná v kontextu jejich příjmů o zanedbatelnou částku, jde jim o princip. V protikladu k nim existují jedinci, kteří se snaží pomoci místní chudé komunitě tím, že nad rámec *gringo ceny* dávají ještě bohaté spropitné. Tento dobrý úmysl však může mít také negativní dopady. Vytváří se dojem, že všichni *gringos* jsou ochotni platit přemrštěné ceny, což se odráží ve službách, kdy např. taxikář, služka ad. dávají přednost *gringos* a nechtějí poskytovat služby místním, kteří jsou ochotni platit diametrálně méně. (Hayes 2015a: 946-948; Hayes, 2018b: 1-2,5-6)

¹⁴ Bělošství není kulturním kapitálem samo o sobě. Samaluk (2014) ve svém výzkumu o polských a slovinských migrantech ve Velké Británii uvádí, že lidé ze střední a východní Evropy čelí i přes své bělošství diskriminaci, a to dokonce i ze strany druhé generace ne-bílých migrantů např. z Afriky. Jelikož jazyk a řeč fungují jako vtělené značky, které objektivizují kulturní podřízenost, jsou tito migranti diskriminováni především pro svůj přízvuk, případně i své jméno, které odkazuje k jejich původu. Podle výzkumu jejich společenský statut po migraci naopak klesnul ve srovnání se zemí původu. Jsou také obětí sexistických a diskriminačních narážek, které by si k ne-bílým migrantům zaměstnavatel nedovolil z důvodu potenciálního osočení z rasismu a politické nekorektnosti. (Samaluk, 2014: 377-379)

¹⁵ V angličtině se jedná o termín *gringoness* a ve španělštině o termín *gringuidad*.

¹⁶ Jedna informátorka Sanders vypověděla o svém manželovi následující: „Jeho ego mu stouplo, (...) může vstupovat na místa, do kterých Peruánci povolen vstup nemají. Například ho přijmou ve společnosti, kde by Peruánského obchodníka nepřijali, ale jeho přijmou, protože je bílý, blond a švýcarský.“ (Sanders, 2016: 6)

2.2.2.3. Romantická migrace

Romantická migrace je migračním pohybem, pro který je dominantní motivací partnerský vztah na mezinárodní úrovni. Je většinou zastřešena privilegovanou migrací a neřeší se sama o sobě, přestože hraje v kontextu tohoto typu migrace velmi významnou roli. Partnerský vztah většinou rozhodnutí migranta umocní a posílí, i pokud nejde o migraci výhradně za účelem daného vztahu. Transnacionální manželství a vztahy existovaly vždy, ale jejich nárůst, skoro až exploze, se objevuje od 90.let 20.století vlivem prohlubování globalizačních procesů, vzrůstajícího počtu jedinců, kteří pracují, studují a/nebo cestují do zahraničí, a také vlivem rozšířením informačních a komunikačních technologií, které usnadňují vztahy na dálku. Ty následně vyúsťují v romantickou migraci. (Piper a Rocas, 2003: 1; Roca Girona, 2007: 430; Roca Girona a Enguix, 2015; Roca Girona a Urmenta, 2013)

Romantickému migračnímu proudu z globálního Severu na Jih je věnována spíše menší pozornost. Zmiňuje ho např. Karkabi (2011), dále Roca Girona (2007) a Trundle (2009). Sama jsem se mu věnovala v rámci výzkumu v marocké vesnici Taghazout¹⁷. (Remešová, 2017) Stejnému migračnímu proudu romantické migrace se věnuji i v této práci, přičemž tyto vztahy také narušují klasizované a rasizované konstrukty peruánské společnosti.

2.3. Rasismus a klasismus

V předkládané práci sleduji projevy rasismu a klasismu v peruánské společnosti 21. století, a tak je nutné tyto termíny teoreticky vymezit. Rasismus se zároveň často objevoval v rámci výše zmiňovaných témat kolonialismu, postkolonialismu a neokolonialismu a také privilegované a bílé migrace.

Pojem rasismus je definován jako *předsudky, diskriminace nebo antagonismy namířené proti osobě nebo lidem na základě jejich příslušnosti k určité rasové nebo etnické skupině, obvykle takové, která je menšinou nebo marginalizována. Víra, že jiné rasy mají jiné charakteristiky, schopnosti nebo kvality, a to zejména proto, aby byly jedna vůči druhé odlišeny jako podřadné nebo nadřazené.* (Lexico Oxford dictionary, racism)

Jak píše Ying Yee (2009) definice rasy a rasistického jednání jsou často založeny na barvě pleti (černoši vs. běloši), ale také kultuře (Arabové vs. Židé nebo domorodé kmenové skupiny), národnosti nebo náboženství. (Ying Yee, 2009: 1118-1119) Přestože je tedy etymologicky kořenem slova rasismus slovo *rasa*, může nabývat i jiných forem, které se netýkají výlučně fyziologických znaků.

Rasismus je možné rozdělit na několik typů. Všechny klasifikace jsou pak postaveny na dichotomii, na existenci dvou vzájemně propojených projevů distance s odlišnými způsoby performance a dopadů do oblasti mezilidských vztahů a jednání lidí:

Alan (2008) mluví o ideologickém a lidovém rasismu. Ideologický je tvrdší formou, racionálně odůvodňuje rozdíly mezi etniky, je spojován s fenoménem násilné nadvlády a moci jednoho etnika nad druhým a může vést až ke genocidám. Lidový je lehčí formou a vzniká na základě stigmatizace a vymezení se vůči někomu, kdo není jedním z nás. (Alan, 2008: 10-12)

Frišténská (1998) rozlišuje tvrdý a měkký rasismus. Tvrdý se projevuje veřejně hlásanými ideologiemi různých společenských a politických organizačních seskupení. Je to agresivní podoba měkkého rasismu, který je nevyhraněným latentním společenským postojem, považovaným za vyjádření opodstatněných výhrad vůči způsobu života určité skupiny. (Frišténská, 1998: 12-27)

Tatum (2017) rozděluje rasismus na aktivní (násilnický) a pasivní. Projevy pasivního rasismu jsou velmi decentní a sotva patrné; je to např. zasmání se rasistickému vtipu, ale především celkové (i neúmyslné) těžení z výhod nějakého rasistického jednání. Aktivním rasismem je úmyslné diskriminující jednání a provozování rasistických aktivit spojených s ideologií bílé nadřazenosti. Tatum mluví o rasismu jako o strukturální výhodě bílých,

¹⁷ Zde jsem mj. popisovala dopady lifestylové migrace na místní partnerské vztahy. Jednalo se skoro výhradně o migraci žen, nejčastěji z Velké Británie, Francie, Rakouska a Německa, které se přestěhovaly do Taghazoutu za partnerským vztahem s místním Maročanem. (Remešová, 2017)

kteřá nemusí být nutně opřena o legislativu, ale o diskursy, které ve společnosti fungují a jsou utvářeny i bez legislativy.¹⁸ (Tatum, 2017: 91)

Přestože se tedy v nějaké společnosti nenachází ideologický, tvrdý nebo aktivní rasismus, pořád můžeme o rasismu mluvit; a to v jeho lidové, měkké a pasivní formě, která se týká právě Peru. Jak rozebírám dále, tyto projevy skrytého rasismu jsou dle mnoha autorů důvodem ke klamnému zdání, že ve společnosti neexistuje vůbec nebo je zanedbatelný. (viz např. Abusada 2008; Acurio 2011 a 2012; Agüero, 2015; Bruce, 2007; Calligros a Oboler, 2015; Flores Galindo, 2010; Portocarrero, 2007 ad.)

Společnosti, ve kterých je rasismus nezákonný, se nazývají „barvoslepé“; dle Ansell (2008) je to taková společnost, kde rasová klasifikace neomezuje příležitosti člověka, je osvobozena od rozdílného právního nebo sociálního zacházení na základě rasy nebo barvy pleti a má rasově neutrální vládní politiku, která odmítá diskriminaci v jakékoli formě a podporuje rasovou rovnost. (Ansell, 2008: 320-322) Bonilla-Silva (2018) však mluví o tom, že i v těchto „barvoslepých společnostech“, jako jsou např. Spojené státy, rasismus přetrvává a nazývá ho „barvoslepým rasismem“ (*color blind racism*). Popisuje ho jako „rasismus bez rasistů“. (Bonilla-Silva, 2018: 57) Model „barvoslepeho rasismu“ by bylo možné aplikovat i na peruánskou společnost; rasismus je sice oficiálně protizákonný, ale jak rozebírám dále, ve společnosti se projevuje a je o to těžší ho identifikovat.

2.3.1. Pojem *rasa*

Při uvažování o rasismu jako analytickém konceptu je nutné věnovat se samotnému pojmu *rasa*, který je ve vědě velmi problematizován.

V rámci vymezení pojmu *rasa* z historického kontextu, bylo významným mezníkem osvícenství 18. století, kdy švédský přírodovědec Carl Linné rozdělil lidstvo na čtyři variety, jejichž základní charakteristikou byla barva pleti; asijskou bledě žluté pleti, evropskou bílé pleti, americkou červenavé pleti a africkou černé pleti. Od té doby se třídění lidstva na rasy velmi rozšířilo a např. německý „otec fyzické antropologie“ Johann Friedrich Blumenbach rozdělil lidstvo v 18. století na pět variet (kavkazskou, mongolskou, etiopskou, americkou a malajskou) s tím, že mezi těmito varietami nejsou ostré hranice a že do sebe vzájemně splývají. Téměř sto let po něm vyšla v roce 1871 kniha Charlese Darwina *The descent of man and Selection in relation to sex* („Původ člověka a výběr ve vztahu k pohlaví“), kde vyjadřuje podobný názor jako Blumenbach, že nejpádnější důvod proti nakládání s rasami člověka jako s odlišnými druhy je fakt, že se navzájem prostupují, a to i nezávisle na tom, zda se zkřížily. Dále v roce 1928 napsal Franz Boas, že rozmanitost jednotlivých typů obsažených v každé rase je tak velká, že není možné považovat žádnou lidskou rasu za jednotku. (Salzmann, 2003: 161-163)

Kdo naopak v jasné rozdělení ras věřil, byl Joseph Arthur de Gobineau (1816–1882), jehož teorie ovlivnily i politiku peruánské republiky 19. století, která se snažila o „zbělení“ populace, jak rozebírám ve 3. kapitole. De Gobineau vydal v 50. letech 19. století knihu „O nerovnosti lidských plemen“, kde se proti mísení ras vymezuje s tím, že sice může nižší pozvednout, ale degenerovat tu vyšší, bílou. jejíž výhradní přednosti jsou krása, síla a inteligence, které mísením ztrácí. (de Gobineau, 1942: 162)

Oxfordský slovník *rasu* definuje jako *každé z hlavních uskupení, do kterých je lidstvo považováno (v rámci rozmanitých teorií a kontextů) za rozdělené na základě fyzických charakteristik nebo sdíleného původu.* (LexicoOxford dictionary, *race*)

¹⁸ V tomto kontextu je třeba zmínit události z května 2020 a obrovské celosvětové protesty hnutí BLM (Black Lives Matter – „Na černých životech záleží“), které se rozpoutaly poté, co byl zabit Afroameričan George Floyd policistou při zatýkání za podezření z použití padělané bankovky v obchodě. Událost měla kromě masových protestů také obrovské dopady na nadaci "Black Lives Matter Global Network Foundation". Ta uvedla ve výroční zprávě, že jen v roce 2020 získala více než 90 milionů dolarů. Zpráva byla zveřejněna po mnoha měsících celonárodních protestů volajících po rasové spravedlnosti a reformě policie. Zpráva také uvádí, že jedním ze záměrů hnutí pro rok 2021 a dále bude ekonomická spravedlnost, vzhledem k socioekonomickým důsledkům Covid-19 na černošské komunity. Vedoucí pracovníci hnutí však byli v roce 2022 obviněni ze zpronevěry vybraných peněz, což reputaci hnutí velmi poškodilo. (CNN, 2021 a 2022)

Většina současných akademiků se však shoduje na tom, že *lidská rasa* v nějaké jednoznačně identifikovatelné biologické podobě neexistuje a od užívání tohoto pojmu se odklání. Např. Salzman (2003) uvádí, že v posledních několika stoletích docházelo tak často k masové migraci a etnicky smíšeným manželstvím, že takzvané rasy se z větší části již nedají jednoznačně odlišit a pokud některá populace nebyla kdysi dlouho izolovaná od jiných populací, čisté rasy pravděpodobně nikdy neexistovaly. Bylo by tedy nejlepší tohoto termínu v antropologii neužívat a identifikovat jednotlivcem kulturně poukazem na etnickou skupinu. Ani tento termín však nemusí být jednoznačný např. u potomka z etnicky smíšeného manželství. (Salzman, 2003: 166, 169 a 171)

Rasu lze také sledovat jako subjektivní sebezpojetí, které podléhá vlivu další řady faktorů a proměnných, *rasová* příslušnost je dynamická, neustále fluidní a závisí na řadě podmínek souvisejících se socioekonomickou pozicí jednotlivců a rodin a také na době, národním kontextu a sociální třídě. Pojem *rasy* je tedy relativní, neexistují žádné dané a objektivní údaje o *rase* lidí, kteří tvoří společnosti. Různé akademické studie odhalily, do jaké míry se mobilita socioekonomického statusu promítá do „bělení“ rasových skupin. Např. práce Farah Schwartzman z roku 2007 ukazuje, že vysoce vzdělaní „nebíli“ rodiče v Brazílii častěji klasifikují své děti jako „bílé“ ve srovnání s „nebílymi“ rodiči s nižším vzděláním. (Valdivia Vargas, 2011: 66) Toto téma se hluboce dotýká také peruánské společnosti a fenoménu tzv. *blanqueamiento*, o kterém mluvím v následujících kapitolách.

Rasu tedy není možné biologicky jednoznačně identifikovat a není objektivní kategorií, pomocí které by se daly analyticky vysvětlit rozdíly mezi lidmi. Stala se však sociokulturním konstruktem. (viz např. Figueroa 2012; Omi a Howard, 2014; Patcher, 1991; Peoples a Bailey, 2012; Salzman, 2003; Šlesingerová, Hamar a Szaló, 2007, Valdivia Vargas, 2011 ad.) Ani v tomto kontextu se však nejedná o kategorii, která by byla fixním, objektivním a sociálním faktem. Proces konstruktu „*rasy*“ jako sociální kategorie vytváří především klasifikaci „jinakosti“, která zároveň homogenizuje klasifikující skupinu a vymezuje se vůči „jiným“. (Omi a Howard, 2014: 105) Tento konstrukt však funguje v sociální realitě jako představa, která se stává sociálním faktem skrze emickou perspektivu a má hluboké dopady na kategorizaci lidí, vztahy mezi nimi a celkově na životy těch, kteří s ním operují. Toto vymezení je klíčové pro mé pojetí *rasy* v této práci, od kterého reflektuji peruánskou společnost ve vztahu k rasismu.

2.3.2. Klasismus

Rasismus je (nejen) v peruánské společnosti neodmyslitelně a intersekcionalně spojen s klasismem, tedy s přesvědčením, že lidé z určitých sociálních nebo ekonomických tříd jsou nadřazeni ostatním. S tím souvisí také zaujatý nebo diskriminační postoj a nespravedlivé zacházení s lidmi kvůli jejich sociální nebo ekonomické třídě (Britannica; Lexico Oxford Dictionary; Real Academia Española). Klasista je většinou osoba vyšší třídy, která jedná ve prospěch zájmů příslušníků stejné třídy a ke škodě těch, kteří do ní nepatří. Oběti třídní diskriminace jsou tedy nejčastěji příslušníci nižší (příp. střední) třídy.

S konceptem třídy je vzájemně spoluvytvářen a intersekcionalně transformován koncept *rasy*. Např. třídní stratifikace ve Spojených státech byla hluboce ovlivněna rasismem a reprodukce třídních nerovností byla neoddelitelně propojena s bílou nadvládou. „Rasa se stala základním organizačním principem sociální stratifikace.“ (Omi a Howard, 2014: 106; Tatum, 2017: 92-93) Analýza rasismu založená na třídě předkládá, že "ne-běloši" jsou rasizováni kvůli ekonomickým výhodám dominantní bílé skupiny. Rasismus a klasismus jsou vytvářeny skrze produkci vědění dominantní skupiny o podřízené skupině. Indikátory třídní příslušnosti jsou téměř vždy založeny na vnějším vzhledu jednotlivců a jsou vnímány jako známky osobního (ne)úspěchu. Problém se zhoršuje, když se stratifikace tříd shoduje s určitými etniky, což vede k intersekcionalnímu překrývání rasismu a klasismu. (Ying Yee, 2009: 1118-1119; Gamble, 2018)

Klasismus zahrnuje individuální postoje, chování, systémy politik a praktik, které jsou nastaveny tak, aby prospívaly vyšší třídě na úkor nižší třídy. Hierarchie klasizované společnosti je přitom založena na bohatství, příjmu, vzdělání, zaměstnání a sociální síti. K segregaci do tříd dochází prostřednictvím různých pozorovatelných vlastností,

jako je především rasa nebo povolání, kterým byly historicky přiznávány různé statusy. Feudální třídní klasifikace v Evropě 18. století zahrnovaly nejvyšší třídy šlechty, kněží, válečníků a obchodníků. Nižšími třídami byli např. rolníci a řemeslníci, nejnižší poté nevolníci. Třídní struktury moderního klasismu nejsou tak pevně ohraničené a rigidní, je tedy těžší identifikovat je. Ve společnosti každopádně existuje stigma spojené s chudobou, které velmi často vyústí právě v třídní diskriminaci. (Fuller-Rowell, 2012; Kadi, 1996)

Jedním typem klasismu je interpersonální, který probíhá na osobní úrovni v rámci individuálních předsudků a stereotypů vůči lidem nižší třídy. Společenské postavení mezi lidmi určuje, jak se k sobě chovají a jaké předsudky k sobě pravděpodobně mají. Lidé s vyšším postavením se většinou nestýkají s lidmi nižšího postavení vykonávající povolání s nízkou kvalifikací a mohou se k nim chovat pohrdavě a dávat jim najevo jejich méněcennost. Jsou také těmi, kteří ovlivňují zákony a společenské normy a často se na reprodukci klasismu podílí. Mohou mít také pocit, že jejich vyšší společenské postavení je k pohrdavému a diskriminujícímu chování opravňuje. Jakmile jedna skupina nebo třída získá díky určitým úspěchům vysoké společenské postavení, její členové mají tendenci omezovat příležitosti pro jiné jednotlivce z jiných tříd či společenských skupin. (Adams, Bell a Griffin, 2007: 317; Langhout, Rosselli a Feinstein, 2007; Gustavus Adolphus College, 2016)

Dalším typem klasismu je systémový, resp. institucionální nebo strukturální, který se projevuje v rámci různých společenských institucí, jako je např. škola, církve atd. Skrze tyto instituce dochází k sociální stratifikaci obyvatel země. Jedná se o jakýkoliv postoj nebo institucionální praxi, která nějakým způsobem diskriminuje lidi kvůli jejich ekonomické situaci, příjmu, povolání a/nebo vzdělání. Existuje také klasismus kulturní, který se může projevovat v sociolinguistice, např. ve formě různých obecně používaných slangových výrazů pro společenské třídy a rasové kasty. (Ibid.)

K posilování a reprodukci klasismu a třídní diskriminaci ve společnosti mohou významným způsobem přispívat i média, televizní pořady, filmy a sociální sítě, které mají obrovský vliv na dnešní svět a hrají důležitou roli v tom, jak jsou určité skupiny lidí vnímány. Pokud lidé vidí projevy třídní diskriminace ve filmech a televizních pořadech, ovlivňuje to jejich pojem o realitě. Nejzranitelnější skupinou jsou přitom děti, mohou si vytvořit předsudky, které budou následně formovat jejich přesvědčení po celý život. Pokud je ve společnosti zakořeněn institucionální klasismus, nejsou jeho projevy v médiích nijak problematizovány.

Lidé s nižšími příjmy jsou v médiích typicky zobrazováni jako špinaví, nevzdělaní, hrubí, nevychovaní apod. Často jsou spojováni také s delikvencí v přímém protikladu k lidem z vyšších tříd. Příslušníci společenské třídy, která bývá negativně reprezentována v médiích, jsou následně negativně ovlivňováni také ve společenském životě a ve škole, kde mohou být chudé děti nižších společenských tříd např. obětí šikany. (Gamble, 2018; Streib, 2016; Horton, Price a Brown, 1999)

3. Dějiny utváření mestizované společnosti Peru: kořeny rasismu a klasismu

Ve své práci se zaměřuji na podoby rasismu a klasismu v mestizované peruánské společnosti 21. století, proto je nutné podívat se na historický kontext a na samotné kořeny těchto společenských fenoménů. V této kapitole tedy chronologicky sleduji klíčové historické momenty a zlomové politicko-sociální události, které nastavovaly principy pro utváření společenské hierarchie, a které mají hluboké dopady a dodnes ovlivňují společenskou situaci včetně života a zkušeností mých informátorů. Věnuji se tomu, jak se utvářela *rasově* heterogenní peruánská společnost spolu s projevy rasismu, klasismu, diskriminace a společenského znevýhodňování určitých skupin obyvatelstva, a naopak privilegovaného postavení jiných. V tomto směru je možné hovořit především o třech obdobích, ve kterých se proměňovalo politické, ekonomické a společenské postavení obyvatel Peru:

První je období místokrálovství pod španělskou nadvládou v 16.-19. století, které trvalo necelých 300 let, kdy vznikly první *rasové* kategorie a zapustily se hluboké kořeny diskriminace původních *indígenas* a dovezených otroků z Afriky v kontrastu k privilegovanosti (nejen kreolských) elit *blancos*. V této době byly ustanoveny *rasové* a třídní kategorie, které jsou ve společnosti dodnes aktuální (viz dále kapitola 3.1.). Druhým je období republiky 19. století, ve kterém upevňování moci společenských elit přetrvávalo z období místokrálovství. Přidali se k nim ještě přistěhovalci evropského původu, kteří byli do země lákáni oficiální migrační politikou za účelem „zbělení“ peruánské společnosti a „vylepšení rasy“. Posledním obdobím je 20. a 21. století, kdy začalo docházet k prvním změnám a postupnému nabývání většího společenského uznání *rasově* a třídně diskriminovaných skupin peruánské společnosti.

Těmito skupinami jsou především původní obyvatelé z horských a amazonských oblastí. Horské oblasti v okolí měst Cusco v blízkosti Machu Picchu a Puno u jezera Titicaca jsou sice turisticky nejpopulárnější místa země, obyvatelé těchto oblastí však paradoxně patří k nejhudším, zaujímají nejnižší sociální statusy a v rámci hierarchie klasizované společnosti patří ke společensky nejdiskriminovanějším.¹⁹ O tomto paradoxu mluví např. Méndez (2000) ve svém článku *Incas sí, indios no* („Inkové ano, indiáni ne“), kdy je na jedné straně pohrdáno *indios*, ale na druhé je uctíván a oslavován odkaz Inků a jejich památky.

Vstup do celého tématu začínám přehledem sociokulturních *rasově*-etnických kategorií, které jsou dodnes přítomné ve slovníku místních obyvatel a strukturují společnost, promítají se také do sociálních vztahů a imaginací, resp. předsudků.

3.1. Přehled sociokulturních a *rasově*-etnických kategorií v Peru

Pro lepší orientaci v následujícím textu je třeba na úvod vysvětlit sociokulturní a *rasově*-etnické kategorie v Peru, které se v textu objevují, a které jsou užívány na různých úrovních společnosti, jsou součástí organizace obyvatelstva ze strany státu (některé se používají při sčítání lidu), objevují se v imaginacích a promluvách běžných lidí a v neposlední řadě jsou i kategoriemi, které jsou promyšleny akademiky. Kategorie nejsou jasně ohraničené a mohou se vzájemně různě prolínat v závislosti na přidružených intersekcionalních sociokulturních kategoriích třídy, lokality, kultury atd. Ani mezi akademiky nepanuje v rámci vymezení jednotlivých kategorií jednoznačná shoda.

Rasové kategorie byly původně zavedeny Španěly a začaly v Peru vznikat v období místokrálovství za účelem politického rozčlenění obyvatelstva, dle těchto kategorií se určovalo společenské postavení, moc a prestiž. *Blancos* byli na špičce společenského žebříčku, *indios* a *negros* na jeho dně. V Peru se užívají dodnes, jejich konotace se však postupem času mění. Na rozdíl od ryze pejorativní konotace, kterou některé výrazy nesly v době jejich

¹⁹ Míra chudoby v oblasti Puna je 41 % a extrémní chudoby necelých 11 %; a v oblasti Cusca 21 % a extrémní chudoby 2,6 %. (IPE, 2023) Situace se však za poslední desetiletí výrazně zlepšila. Ještě v roce 2007 byla oblast Cusca míra chudoby 57,4 % a extrémní chudoby 27,8 %. V oblasti Puna a jezera Titicaca byla míra chudoby 62,7 % a extrémní chudoby 29,9 %. (INEI, 2007) V rámci celého Peru je míra chudoby v rurálních horských oblastech necelých 32 % a v amazonské oblasti 27,4 %. Naopak zcela nejnižší 1,7 % je v oblasti Limy. (INEI, 2016)

zavedení, je v dnešní době zcela běžné používání jejich zdvojnásobných podob, jako např. *serranito*, *cholito* ad., které mluvčí považují dokonce za projev jistých sympatií.

Pro zachování jednotnosti terminologie jsem se rozhodla ponechat všechna tato specifická označení v původní španělské podobě. Přestože pro některé názvy existuje český ekvivalent (jako např. *mestic* pro *mestizo*) pro mnoho výrazů neexistuje žádný ustálený český překlad. V rámci čtivosti a plynulosti textu pouze překládám do češtiny jazyk *quechua* jako kečuánštinu a jazyk *aimara* jako ajmarštinu, názvy etnik ale ponechávám pro jednotnost v původním emickém znění *quechuas* a *aimaras*.

Jednotlivé kategorie řadím tematicky dle odkazu ke skupině identifikované na podobných principech a nikoli podle abecedy:

Blanco – „bílý“, „běloch“. Dle posledního sčítání lidu se jako *blancos* identifikuje 5,9 % obyvatel Peru.²⁰ (INEI, 2017b: 213-214) Je to společenská elita, kterou od 16. století tvořili především kolonizátoři ze Španělska, zaujímající ve společnosti nejprestižnější postavení. Od roku 1821 a republikánského období mezi *blancos* přibývali také ostatní evropské přistěhovalci. Největší populaci můžeme najít v Limě. (Flores Galindo, 2010; Maguiña Salinas, 2010; Oliart, 1995) V textu jako *blancos* označuji bílé Peruánce, nikoliv bělochy obecně. V Peru se používá také lehce ironická zdvojnásobina *blanquito*, přičemž toto označení má spíše pejorativnější nádech.

V klasizované peruánské společnosti je však termín blanco dále rozlišován na základě socioekonomického statusu či místa původu. Např. antropolog Vasquez del Aguila (2013) popisuje své přestěhování z malého amazonského města Moyobamba do Limy, kde začal být označován jako *blanco provinciano*, což z něj dělalo bělocha druhé třídy, který se nachází na nižší pozici než *blancos*, narození v Limě. Když se stal antropologem na prestižní univerzitě, významně tím zesílilo nejen jeho bělošství, ale také jeho kulturní kapitál, který mu přinesl lepší sociální pozici v peruánské hierarchické společnosti. (Vasquez del Aguila, 2013: 6)

Blanquear(se) a blanqueamiento „zbělít (se)“ a „zbělení“. Slangový výraz, který se nejčastěji používá v souvislosti s penězi jako fráze *La plata blanquea*, „peníze bělí“. (Drzewieniecki, 2004: 21) Jak dále Drzewieniecki vysvětluje, termín *blanco* může odkazovat na „rasu“, kulturu, socioekonomický status nebo kombinaci všech těchto tří kategorií. „Pro většinu Peruánců je ‚bílá‘ tou nejlepší ‚rasou‘. S ohledem na to, že její dosažení (pozn. na fyzické rovině) je pro většinu nemožné, vydělání hodně peněz nebo zlepšení sociálního statusu se tak stává jistým druhem ‚bělošství‘, které dosažitelné je.“ (Ibid.)

Jak shrnují další autoři, *blanquear* je výraz používaný pro („ne-bílé“) Peruánce, kteří zbohatnou, získají vyšší vzdělání, moc anebo se nějak (symbolicky) posunou na žebříčku společenské třídy (např. přestěhování se do lepší čtvrti jako je Miraflores). Ke zbělení může pomoci i přátelství či ideálně partnerství s *gringos* či *blancos*. (Abusada, 2008: 1-2; Calligros a Oboler, 2015: 102; Sulmont a Calligros, 2012: 14,34, 44 ad.) Právník a aktivista proti rasové diskriminaci Ardito Vega uvedl, že jedním ze způsobů, jak společensky stoupnout a „zbělet“, je také být rasistou. Proto je možné najít v peruánské společnosti i tzv. *endorasismus* nebo *autorasismus*, rasismus vůči sobě samému, který existuje jako forma snahy o „zbělení“ a vyjádření distance. (El Diario, 2014)

Costeño – člověk z pobřeží, který je často světlejší barvy pleti, než např. *serrano* z hor nebo *selvático* z džungle. Dle údajů sčítání lidu z roku 2017 je největší zastoupení těch, kteří se identifikují jako *blancos* právě na pobřeží; ve městě La Libertad je to 10,5 %, v Lambayeque a Tumbes 9 %. *Costeños* jsou také lidé z regionu kolem hlavního města Limy, kde se jako *blancos* identifikuje 7,2 %. (INEI, 2017b: 214) Nacházejí se zde také nejbělejší

²⁰ Všechny údaje, které uvádím v této kapitole, jsou pro osoby starší 12. let, kterým byla v rámci sčítání lidu pokládána otázka na etnickou sebeidentifikaci.

oblasti země, limské čtvrti San Isidro a Miraflores, kde se jako *blancos* identifikuje necelých 30 % obyvatel. (INEI, 2017d)

Criollo – „kreol“. Pojem původně spjatý s koloniálním obdobím, který označuje potomka Španělů narozeného v místokrálovství. (Garcilaso de la Vega, 2006: 88) Na společenském žebříčku zaujímali *criollos* druhý nejvyšší post po Španělech. (Paredes, 2012: 5) Výraz *criollo* však postupně začal označovat širší skupinu lidí; příslušníky „vyšší a střední třídy, bílých a mesticů světlé pleti převážně španělského původu.“ (Carlos Iván Degregori in Calligos a Oboler, 2015: 65; Paredes, 2012: 7) Od konce 19. století tento termín také zahrnuje imigranty z jiných evropských zemí (a jejich potomky). (Ibid.) Jednalo se o společenskou elitu, která byla zvyklá na to, že je mocnější a má vůči ostatním zvýhodněné postavení. (Paredes, 2012: 5; Drzewieniecki, 2004: 6)

V dnešní době není v hovorové mluvě běžné užívat tento termín pro označení osob, důležité je však v této souvislosti zmínit, že existuje výraz pro peruánskou hudbu, které se říká *música criolla*, (kreolská hudba). Nejedná se však o hudbu Španělů nebo cizinců narozených v Peru, jak by naznačoval předchozí odstavec, je to směs evropské (především španělské), peruánské (andské) a afroperuánské hudby. Tento hudební styl je pro Peru typický. (Garrido, 2019: 119)

Jak uvádí Portocarrero, na jedné straně jsou znaky bělošství prezentovány jako žádoucí, na druhou stranu jsou však asociovány se zneužíváním a vykořisťováním. Existují protichůdné úsudky a emoce týkající se *blancos*: jsou považováni za „bohaté, mocné a šťastné, ale také za sadistické, vykořisťovatelské a satanské.“ (Portocarrero in Calligos, 2015: 103) Tato ambivalence se manifestuje také v termínu *gringo*.

Gringo – dle Real Academia Española nese označení *gringo* tři hlavní významy; jednak je to cizinec, hlavně anglicky mluvící; za druhé občan Spojených států, a nakonec osoba s blond vlasy a světlou pletí. (Real Academia Española, *gringo*). *Gringo* se nejčastěji používá pro „bílé cizince“, ve většině zemí Latinské Ameriky odkazuje spíše na obyvatele Spojených států, v Peru je však toto označení širší a zahrnuje i ostatní turisty, které by bylo možné označit jako „západní“. (Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 76) Je to však velmi nejednoznačná kategorie, za *gringa* může být označen třeba i Peruánec, který má světlou pleť, oči a vlasy. (Roguet, 2016: 10)

Oslovení *gringo* může být pejorativně zavánějící až urážlivé, ale je možné ho použít i v neutrálním nebo dokonce pozitivním významu v závislosti na okolnostech. Jak uvádí Hayes (2015a) v Ekvádoru (a také v Peru) slouží spíše než nadávka k popisu bělošství a to hlavně v oblasti And. Může se zároveň vztahovat na ne-bílé obyvatele Severní Ameriky nebo na kohokoli se světlou pletí, nemá tedy jasné kulturní, národnostní ani fenotypové hranice. Nevyhraněnost této kategorie umožňuje její velmi široké použití, které se může také nejrůznějšími způsoby měnit. Není to ale pouhá deskriptivní kategorie s neurčitými a propustnými hranicemi, je to také subjektivní identita, se kterou se člověk ztotožňuje postupně skrze proces subjektifikace. (Wade 2010 a Weismantel 2001 in Hayes, 2015a: 947) Je to označení, se kterým se jedinci neidentifikují jako s kategorií, do které by byli od dětství socializováni. Je jim přiřknuta okolím a identifikují se s ní až následně. Jako *gringos* jsou označováni také všichni moji informátoři z řad migrantů.

V kontextu označování osob a asociací spojených s bělošstvím je nutné pro úplnost zmínit také zvláštní fantastickou postavu strašáka jménem *pishtaco*. Nejedná se sice o *rasovou* kategorii, tato postava je však důležitá pro kontext percepce *blancos* resp. *gringos* v oblasti And, odkud tato postava pochází. Děti se v těchto končinách běžně straší tak, že si pro ně přijde *pishtaco*, pokud budou zlobit a někteří lidé věří, že tato postava skutečně existuje. Přestože se (pravděpodobně) o reálnou postavu nejedná, její vznik a přetrvávání ve společnosti má velký význam. Důležité je, že se jedná o bělocha, který v noci chodí znásilňovat domorodé ženy a krást z těl tuk. „Hrůzostrašný drancovník s falickými zbraněmi představuje historickou destrukci domorodého obyvatelstva a jejich kruté kulturní, ekonomické a sexuální vykořisťování.“ (Stimpson, 2001: xiii-xiv)

Reprezentace *pishtaca* se v průběhu času měnila. Původ této postavy pochází od praxe kolonizujících Španělů 16. století, kteří používali tuk indiánů k hojení svých ran. V 18. století se objevoval jako kněz s nožem, a v dnešní době to může být běloch ve výkonném automobilu. Někdy byli s *pishtacos* asociováni i antropologové. Centrální význam této postavy však zůstal stejný; je to běloch, cizinec, muž, který penetruje tělo indiánské ženy, kolonizátor nebo někdo z metropolitního centra, který ničí a využívá indiány. Evokuje násilí, strach a rasové bělošství. (Stimpson, 2001: xiii-xiv, xxv)

Pituco – bohatý arogantní snob. (How to Peru, 2023) Velmi často se tak označují bílí obyvatelé Limy, smetánky vyšší třídy. Lidi vykazující znaky *pitucos* je možné najít i v jiných velkých městech, typicky jsou ale spojováni s obyvateli „nejbělejších“ limských čtvrtí, Miraflores a San Isidro. Mezi jejich klasické představitele patří komik Jaime Ferrao, který sám sebe stylizuje do karikatury rasistického *pituca* ze San Isidra. (Ferrao, 2023)

Mestizo – „mestic“. Dle posledního sčítání lidu se jako *mestizos* cítí 60 % obyvatel Peru. (INEI, 2017b: 213-214) Původně označení potomka Španěla a místní domorodé ženy (vzhledem k tomu, že převážnou většinu španělských kolonizátorů tvořili muži). *Mestizos* byli v 16. století minoritou, v roce 1786 však tvořili již 23 % obyvatelstva. (Flores Galindo, 2010: 134). Hranice kategorie *mestizo* jsou velmi nejasné kvůli její fenotypové rozmanitosti a diverzitě. Je to také preferovaná identita v kontrastu k domorodým *indígenas*, a to především v městském prostředí. (Paredes, 2012: 1)

Historicky nejslavnějším a také nejvýznamnějším mesticem peruánské historie je kronikář a spisovatel Inca Garcilaso de la Vega, potomek ženy incké královské rodiny a španělského dobyvatele. Ve svém díle „Královské komentáře Inků a obecná historie Peru“ (jehož první dva díly byly vydány v letech 1609 a 1617) uvádí, že termín *mestizo* byl zaveden prvními Španěly, kteří měli děti s *indias*. Sám se tak „z plných plic“ nazývá a považuje to za čest, ačkoli se toto označení používá pohrdlivě. (Garcilaso de la Vega, 2006: 88)

V tomto kontextu ještě dodává, že **cuatralbo** se nazývá dítě Španěla a *mestizy* (nebo Španělky a *mestiza*), které tak bylo ze čtvrtiny *indio* a **tresalbo** dítě ze spojení *mestizo/a* a *indio/a*, které mělo čtvrtinu španělskou. (Ibid.) Tyto termíny se ale v dnešní době nepoužívají a označení *mestizo* zahrnuje širokou škálu lidí bez ohledu na procentuální zastoupení těch kterých předků.²¹

Mestizaje – „mestizace“. *Rasová* smíšenost nejrůznějších fenotypů. Jedná se o klasický znak dnešní peruánské společnosti, kterou tvoří z valné většiny *mestizos*. Pojem odkazuje na představu utváření homogenní společnosti Peru mimo jiné i na tomto principu. (Portocarrero, 1993) *Mestizaje* je zdánlivě demokratizační diskurs, který je však velmi prospěšný elitám, protože pomocí něj popírají existenci rasismu v Peru. Dává také prostor pro vznik neviditelného endorasismu mezi *mestizos* navzájem. Na rozdíl od rasové politiky Spojených Států, *mestizaje* rozmazává rasové rozdíly, a to takovým způsobem, že rozlišování mezi jednotlivými *rasami* se v Peru stává (s ohledem na tuto rozmanitost) téměř nemožné. Rasismus tak v Peru jednotlivce prožívá jako jistý vnitřní konflikt, protože pokud někdo někoho diskriminuje za to, že je *indio*, musí nutně popřít velmi pravděpodobnou *indio* součást sebe sama, což dle Calligrose, (který zachází s identitou z primordiálních pozic), znamená svou vlastní identitu popřít. (Calligros in Oboler, 2015: 60)

Cholo – slangové označení pro míšence v nejširším slova smyslu; ne nutně pro *mestizos*, jakožto spojení *blanca* a *india*. Dle jednoduché definice Real Academia Española se jedná o „mestice evropské a indiánské krve“ anebo „indiána, který si osvojí západní zvyky“. (Real Academia Española, *cholo*). Termínem *cholo* byl také

²¹ Mexický antropolog Gonzalo Aguirre Beltrán (1945) uvádí až 15 kategorií, které byly zavedeny v Mexiku v 17. století. Jednalo se např. o kategorie jako *mestindio* (75% *indio*, 25% *blanco*), *castizo* (75% *blanco*, 25% *indio*), *morisco* (75% *blanco*, 25% *negro*) atd. Byly vytvořeny na základě systému, který propočítával vzájemný poměr mezi třemi základními kategoriemi *blanco*, *negro* a *indio*. (Aguirre Beltrán, 1945: 201) Takto složitě propracovaný systém však v Peru neexistoval.

označován potomek *mestizo* a *india*, jak ukazuje anonymní peruánská malba z roku 1770 (viz příloha obr. 8). *Cholo* byl tedy původně považován za osobu nižšího postavení než *mestizo*.

Obecně je tento termín považován za urážlivý, kromě etnického původu se pojí také s představou zaostalosti, negramotnosti apod. Má však mnohoznačné významy, které se výrazně kontextuálně proměňují; konotace tohoto slova závisí hodně na tónu a kontextu, kdo ho používá a vůči komu. (Roguet, 2016: 10; La Mula, 2014a) V dnešní době se dokonce ve zdvořilé formě (*cholito/ cholita*) mezi lidmi používá jako afektivní vyjádření náklonnosti. (La Mula, 2014a) Proud ***cholo power*** nebo ***poder cholo*** („síla cholo“) předkládá pocit sounáležitosti prostřednictvím revalorizace sdílené etnické identity a můžeme v jeho rámci pozorovat zvrstvení stigmatu historicky spojeného s tímto termínem a jistý etnoemancipační proces. Tomuto proudu se také blíží tzv. *bricheros*, viz dále. (Roguet, 2016: 10) Být *cholo* tak nabývá na nových konotacích, jako jistý znak hledaného „peruánství“ (*peruanidad*). Tomuto tématu se věnuji v podkapitole 4.3.3. *Peruánství a aktivismus cholo power*.²²

Ačkoli se termín *cholo* užívá nejvíce v Peru, můžeme jeho užívání najít i v jiných částech Latinské Ameriky a Spojených státech. Používá se např. v sousedních zemích jako Chile, Bolívie, Ekvádor a Kolumbie, ale také v Argentině, Panamě, Mexiku ad.²³

Cholear – chovat se k někomu s despektem. (Real Academia Española, *chlear*). Obecně povyšovat se s naděhou s rasistickým podtextem, nadávat někomu do *cholos*. V tomto kontextu vznikl také dokument *Choleando*²⁴: *racism in Peru*. (Cinecuentro, 2012; YouTube, Choleando Documental, 2013) Psychoanalytik Jorge Bruce (2007) napsal knihu *Nos habíamos choleado tanto: psicoanálisis y racismo* (což by se dalo volně přeložit jako „Tak moc jsme si nadávali do cholos: psychoanalýza a rasismus“). Jak Bruce uvádí, *chlear* je něco esenciálně peruánského. Do *cholos* si nadávají i sami *cholos* mezi sebou. (Bruce, 2007: 13)

Choledad – volně přeloženo jako „cholovství“ (stejně jako *peruanidad*, „peruánství“). Termín, který vytvořil akademik Guillermo Nugent (2012) a nazval tak také svou knihu *El laberinto de la choledad* („labyrint cholovství“). *Choledad* poukazuje na to, že kategorie *cholo* je do jisté míry i sociálním konstruktem relevantním pro současnou peruánskou společnost.

Cholo acriollado – jakýsi „zbělený“ nebo „pokreolštělý“ *cholo*, o kterém mluví v analýze televizních programů Muñoz Ruiz (2014) a popisuje ho jako jednu z postav typických pro televizní pořady. Tato postava se vyznačuje tím, že získá na prestiži pokreolštěním (resp. *blanqueamiento*), tedy upuštěním od své kultury, naivity a nemotornosti někoho, kdo zrovna přišel z horské oblasti *la Sierra*. (Muñoz Ruiz, 2014)

Charapa – označení lidí pocházejících z oblasti Amazonské džungle *la selva*. Termín je spíše urážlivý a hanlivý. (How to Peru, 2023) Další spíše neutrální označení pro obyvatele džungle je *selvático*.

Indio – „indián“. Tento termín je v češtině poměrně neutrálně zbarven, v Peru má však negativní a pejorativní konotaci. Velmi běžné je používání tohoto termínu s nějakým dehonestujícím přívlastkem, nejčastěji *indio sucio* („špinavý indián“) nebo *indio de mierda* („zasraný indián“). (Stimpson, 2001: xii; Churampi Ramírez, 2007: 75)

Kategorie *indio* byla zavedena v 16. století kolonizátory k vedení jasné hranice mezi *blancos* a „ostatními“. Na území Peru žily rozmanité etnické skupiny, jako *quechuas*, *aimaras*, *chancas*, *chachapoyas* ad. Po dobytí země se pro všechny tyto skupiny ustanovila nová jednotná kategorie *indios* a začala násilná snaha o zredukování jejich

²² Pokud v následujícím textu sama používám termín *cholo*, nikdy to není míněno pejorativně, ale naopak jako vyjádření současného pozvolna se rodícího emancipačního trendu, kdy mají především mladí Peruánci tendenci sebe sama tímto termínem označovat, měnit a očišťovat tak jeho historicky negativní konotaci. Dochází tak k jeho významné reappropriaci.

²³ Výraz *cholo* má také různé konotace a významy v různých zemích; v Chile se užívá hanlivě a obecně označuje někoho z Peru nebo Bolívie. V Bolívii se používá pro domorodce z oblasti Altiplana anebo pro domorodce, kteří se adaptovali na život ve městě. V Argentině není tak pejorativní, odkazuje na obyvatele severu země a také *mestizos* s vyšším množstvím krve *indígenas*. V Kolumbii je to hanlivý výraz označující imigranty z Ekvádoru. A nakonec v Ekvádoru je to také hanlivé označení, které se používá pro etnickou skupinu jižního pobřeží země. Zvolání „*Que cholo!*“ („Jaký *cholo!*“) označuje osobu, která (přestože nemusí mít domorodé rysy) nemá vchovaný a zvyky vyšších společenských vrstev. (La Mula, 2014a)

²⁴ *Choleando* a *habíamos choleado* jsou další formy slovesa *chlear* (infinitiv).

rozmanitých kulturních projevů. *Indios* byli zotročováni jako bezprávní dělníci nejčastěji v dolech, na stavbách a na pozemcích španělských kolonizátorů, které jim byly přiděleny včetně domorodé pracovní síly. (Flores Galindo, 2010: 133) Podle rasistických teorií 16. století se *indios* nacházeli někde na půl cesty mezi člověkem a zvířetem (Calligros, 2015: 89) Španělští kolonizátoři zavedli systém založený na rozdílných právních režimech a daňových systémech pro *blancos* a pro *indios*, vznikla tak snaha být co nejméně *indio*. (Flores Galindo, 2010: 134; Calligros, 2015: 86,88) *Indio* je ten, který má oba rodiče domorodého původu:

Indígena – „domorodý“, „původní“ apod. Jedná se o označení domorodého obyvatelstva, které (na rozdíl od ve španělštině příbuzného termínu *indio*) apriori není považováno za pejorativní. Jak však uvádí Dettleff Pallete, může se takovým stát v závislosti na kontextu. (Dettleff Pallete, 2015: 5) **Indigenismo** – sociální hnutí, které hrálo významnou roli v posilování povědomí o právech domorodého obyvatelstva. Variantou *indigenismo* je tzv. **incanismo**, odvozené od slova Inca a vztahuje se k dědictví říše Inků. (Halbich, 2017)

Mezi pojmy kategorizujícími obyvatelstvo Peru se dále nacházejí označení odkazující k různým lokálním skupinám, velmi často se pojí s *indígenas*, ale nejen s nimi:

Andino – obyvatel horských (především vesnických) oblastí And. Nejpočetnějšími etniky této oblasti jsou *quechuas* (22 % obyvatel Peru) a *aimaras* (2,4 % obyvatel Peru). (INEI, 2017b: 213-214)

Campesino – „vesničan“, „venkovan“. Obyvatel rurálního prostředí v širokém slova smyslu.

Serrano – „horal“ z oblasti *la sierra*. Jedná se obecně o obyvatele horských oblastí bez specifikace pohoří And, ke kterým odkazuje *andino*. S termínem *andino* je však velmi příbuzný a prolínající se.

Provinciano – „maloměšťák“, „venkovan“, popř. také „buran“. Jako přídavné jméno v hanlivém slova smyslu „prostý“, „ubohý“, „omezený“ apod. Obecně je tak označován člověk pocházející odjinud než z hlavního města Limy. Je to označení asociované s něčím s primitivním a zastaralým. (Ardito Vega, 2014: 21) Jak již bylo uvedeno, *blanco provinciano* je běloch druhé třídy a má obecně nižší sociální status. (Vasquez del Aguila, 2013: 6-7)

Termíny *cholo*, *indio*, *indígena*, *andino*, *campesino* a *serrano* jsou do jisté míry synonyma a znaky takto označovaných osob se vzájemně mísí a překrývají. Všem je společné to, že jsou jim připisovány nejnižší příčky společenského žebříčku.

Marrón – snědý, hnědý a **cobrizo** – rudý (doslova měděný); oba výrazy se používají i při popisu barvy pleti.

Trigueño – doslova brunet, ale nepoužívá se jen pro barvu vlasů, ale celkově pro světle hnědý odstín vlasů i pleti.

Afroperuano – „Afroperuánek“, obyvatel Peru s africkými kořeny. Dle posledního sčítání lidu se jako *afroperuanos* cítí 3,6 % obyvatel Peru. (INEI, 2017b: 213-214) Je to souhrnná kategorie, která se v dnešní době používá pro potomky afrických otroků a následující čtyři kategorie:

Negro – „negr“, „černocho“.

Moreno – „černocho“, „snědý“, „opálený“.

Mulato – „mulat“, označení pro míšence mezi kategoriemi *negro* / *moreno* a *blanco* / *criollo*.

Asi neznámější peruánský *mulato* je světec San Martín de Porres, jehož matkou byla *negra* původem z Panamy a otcem *criollo* limské vyšší třídy. (Mariátegui, 1995)

Zambo – označení pro míšence mezi kategoriemi *negro* / *moreno* a *indio*. Obecně se používá jako označení pro *afroperuanos* světlejší pleti. (Drzewieniecki, 2004: 7) Nejslavnější peruánský *zambo* je zpěvák a přední představitel *música criolla*, Arturo Cavero, kterému se dokonce přezdívalo „Zambo Cavero“.

Většina *afroperuanos* žije v Limě. Ze čtyř výše jmenovaných kategorií používaných pro *afroperuanos* je nejčastěji používané *negro*, přičemž za zdvořilejší termín je považováno *moreno*. (Drzewieniecki, 2004: 6-7)

Chino – „Číňan“. Souhrnné označení pro všechny obyvatele čínského nebo japonského původu. (Drzewieniecki, 2004: 8) Toto označení je však možné vztáhnout na všechny obyvatele Východní Asie včetně Korejců, popř. Mongolů. Zkratka na všechny, kteří mají *ojos rasgados*, „šikmé oči“. Jako *Chino* byl označován i prezident Alberto Fujimori japonského původu. Říkalo se mu dokonce *blanco de ojos rasgados*, „běloch se šikmýma očima“, jelikož ho zběhly peníze a moc. (Oboler, 2015: 72) *Chinos* mohou být označeni i Peruánci, kteří vykazují nějaké (byť jen drobné) východoasijské znaky. Dále se často používá analogická kategorie **orientales**.

Oficiální označení pro Peruánce japonského původu je **nikkei** a čínského původu **tusán**. V běžné mluvě se však tyto výrazy nepoužívají. Dle posledního sčítání lidu se jako *nikkei* cítí přes 22 tisíc obyvatel a jako *tusán* 14 tisíc obyvatel. (INEI, 2017b: 213-214)

Brichero – podle definice Wiktionary je to „osoba z And, zejména z Peru, která se pokouší svést Američany a Evropany, aby získala vízum nebo letenku do Spojených států nebo Evropy.“ (Wiktionary, *brichero*) Dle peruánské lingvistky Marthy Hildebrandt vznikl termín *brichero* etymologicky z anglického slova *bridge* („most“) a španělské přípony *-ero*, (El Comercio, 2015) jelikož se *bricheros* „přemostňují“ za *gringos* do zahraničí. Jde o kategorii, která nevyplývá z připsaného statusu jako všechny výše uvedené kategorie, ale ze statusu získaného. Zajímavá je pro můj text právě z toho důvodu, že je odvozena z fenotypu, který posiluje exotickou image jedince na straně jedné, a jeho status je vázán na *gringos* na straně druhé.

Hlavně v Limě se o *bricheros* mluví jako o *indígenas* pracující třídy, kteří se pohybují v turistických oblastech a rozvíjejí zde komplexní strategii dobývání a svádění za účelem navazování sexuálních a/nebo romantických vztahů s turistkami ze severní Ameriky nebo Evropy. Vztah bývá krátký a časově omezený délkou pobytu turistky v zemi, o to je však intenzivnější. *Bricheros* používají svou sexualitu jako strategii k tomu turistky ekonomicky využít, a pokud tomu okolnosti dovolí, získat možnost emigrace ze země, ideálně do zemí globálního Severu²⁵. (Churampi Ramírez, 2007: 71 a 74-75; Roguet, 2016: 2-3; Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 72, 78 a 82; Vasquez del Aguila, 2013: 186; Vích, 2006: 187-188) Těmto aktivitám chování *bricheros* se říká *bricherismo* („bricherismus“).

3.2. Období místokrálovství 16.-19.století: kořeny diskriminace *indios* a *negros*

Španělský konkvistador Francisco Pizarro dobyl říši Inků v roce 1532, kdy byla velká část země rozvrácena občanskou válkou. Peru se následně stalo na necelých 300 let španělským místokrálovstvím²⁶, nejvyšší postavení v zemi zastávali Španělé a jejich potomci narození v Peru, tzv. *criollos*, kteří společně tvořili společenskou elitu. Po celou dobu až do vyhlášení nezávislosti v roce 1821 zemi vládli místokrálové španělského původu, kteří byli jmenováni španělskou korunou. Poté, co bylo hlavní město říše Tawantinsuyo, Cusco, zcela vydrancované, přesunul se zájem Španělů k pobřeží, kde Pizarro v roce 1535 založil hlavní město Lima, které mělo historicky velký význam, protože bylo zároveň ustanoveno hlavním městem celého místokrálovství. Pizarro zde ve stejné době založil také sídlo svého paláce. V Limě tedy sídlila mocná španělská elita. (Flores Galindo, 2010: 135; Hunefeldt, 2004; Klarén, 2012)

Podle dostupných údajů nepřekročil oficiální počet Španělů v tomto období v celé Americe 200 tisíc. Do Peru mířilo ze všech koloniálních zemí místokrálovství kolem 36 % všech příchozích. Kolonizátory byli v dominantní většině španělská muži a s nimi násilně dovezení otroci z Afriky. Ve 30. letech 16. století se jednalo o necelých 2000 otroků. Vpád Španělů měl pro domorodé obyvatelstvo katastrofální demograficko-sociální následky. Bylo

²⁵ O ženách *bricheras* se celkově píše daleko méně, a to jak v akademických, tak neodborných publikacích. Pokud přeci jen, jsou nejčastěji ztotožňovány s prostitutkami nebo je jim obecně připisován nedostatek morálky, snaha turisty okrást apod. Nejsou oslavovány jako vzory vrcholného ženství, na rozdíl od *bricheros*, kterým někdy bývá připisována performance žádoucí maskulinity. (Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 82) Různá interpretace *bricheros* a *bricheras* v peruánské společnosti tedy souvisí se silným patriarchálním uspořádáním.

²⁶ Místokrálovství Peru vytvořilo Španělsko, aby ovládalo své koloniální oblasti v Americe. Bylo zřízeno v roce 1543 a původně zahrnovalo oblast dnešní Panamy a celý jihoamerický kontinent s výjimkou pobřeží dnešní Venezuely. (Encyclopaedia Britannica)

zotročováno a jejich populace vymírala vlivem povinné tvrdé nádenické práce především v dolech. Do země byly také zavlečeny smrtelné epidemie. (Maguiña Salinas, 2010: 67) S rapidním demografickým poklesem domorodého obyvatelstva v Peru rostla potřeba po dovozu nových otroků. Poptávka po nich vzrostla ještě více v druhé polovině 16.století, kdy nastal boom v těžbě stříbra, což učinilo z Peru a Limy nejbohatší zónu Nového světa. (Klein, 1986: 28; Maguiña Salinas, 2010: 67) Údaje o počtu afrických otroků v Peru se u jednotlivých autorů velmi liší. Dle Gootenberga jsou zavádějící všechna demografická data týkající se Peru do roku 1876, kdy je datováno první generální sčítání lidu peruánské republiky. (Gootenberg, 1995: 5 a 14) Všichni autoři se však shodují na tom, že afričtí otroci byli velmi významnou a početnou složkou peruánské společnosti, a především hlavního města Limy.²⁷

Přistěhovalci z jiných destinací byli zastoupeni ve velmi malé míře. Španělští muži vytvářeli svazky s místními domorodými ženami, což vedlo k velké mestizaci společnosti. Jak rozvinu dále, právě tento společenský aspekt je klíčový pro vznik „neviditelného“ endorasismu. Jednalo se tak o diametrálně odlišnou situaci ve srovnání se Severní Amerikou, kam přicházely zakládat kolonie celé rodiny a k mísení s domorodým obyvatelstvem docházelo minimálně. V další vlně 17. a 18.století do Peru vedle nových přistěhovalců mířili v hojném počtu také příbuzní již usazených Španělů. (Maguiña Salinas, 2010: 67, Patrucco, 2000)

V ranném období místokrálovství bylo rozhodnuto o tom, že „civilizovanější“ lidé mohou nad původními obyvateli vyhlásit nadvládu a využívat jejich zdroje. Nejen právem, ale dokonce povinností bylo domorodé obyvatelstvo v jeho vlastním zájmu zcivilizovat, a pokud se bouřilo, použít proti němu vojenské síly. K ospravedlnění podrobování domorodého obyvatelstva a nevyhnutelnosti všeobecně žádoucího pokroku se používal etnocentrický přístup. (Peoples a Bailey, 2012: 427)

Dle Florese Galinda byla vedle evropocentrických teorií nerovnost koloniální společnosti v Peru ospravedlňována také aristotelským modelem, který na ni byl aplikován a který ji přirovnává k lidskému tělu, jakožto spojení orgánů s rozmanitými a jasně hierarchickými funkcemi, přičemž hlava slouží k myšlení a nohy k chůzi. (Flores Galindo, 2010: 133) Hlavu představovaly španělské a kreolské elity a nohy domorodé obyvatelstvo. Kdyby se hierarchické funkce otočily a domorodé obyvatelstvo by chtělo vládnout (tedy nohy by zastávaly funkci hlavy), zákonitě by to nemohlo fungovat, vzniklo by monstrum odsouzené k zániku. Představa vládnoucích španělských kolonizátorů byla legitimizována jako zcela přirozený a jasně daný model, který je dokonce nebezpečné jakkoli narušit. Tyto myšlenky byly v období místokrálovství legitimizovány a používány jako nástroj peruánské osvícenské elity. Věřilo se, že hierarchické rozdělení je nutné, aby se zabránilo chaosu a nepořádku. (Ibid.; Macera, 1977: 155)

Domorodí *indígenas* byli se španělskou nadvládou a diskriminací ve společnosti nespokojeni a vznikaly různé rebelie a povstání. Mezi nejvýznamnější patří povstání Tupaca Amaru v 80. letech 18. století, které však bylo nakonec poraženo. Odpovědí na revoltu bylo, že koloniální administrativa útočila na vše, co bylo jakkoli spojené s andskou kulturou jako např. tradiční oblečení, jazyk kečuánština, domorodé divadlo nebo výtvarné umění. Andská kultura prakticky vymizela z veřejného prostoru a rasové rozlišování nabylo nové důležitosti. Strach z nové rebelie vytvořil etnické napětí. To však existovalo i mezi chudými skupinami populace, např. *indios* a *negros* a byla mezi nimi etnická rivalita, kterou je možné nalézt v peruánské společnosti dodnes, jak uvádím v dalších kapitolách. Rasismus byl víc než jen ideologický diskurs, byl aktivní součástí každodenního koloniálního života. To se projevilo také v Limě, kde každá skupina měla své čtvrti; *indios* byli především na předměstí a v *barrio del cercado* a *negros*

²⁷ Dle Kleina bylo v 50.letech 16.století v Peru přes 3000 otroků. Polovina z nich byla v hlavním městě Lima a otroci byli spolu se Španěly nejvíce urbanizovanou skupinou společnosti. Bylo tomu tak až do 17.století. Populace otroků z Afriky v Limě velmi rychle vzrůstala; od 80. do 90. let 16.století vzrostl jejich počet ze 4000 na 7000. Ve 40.letech 17.století to bylo již 20 000. (Klein, 1986: 28, 32) Mariátegui dokonce uvádí údaj 30 000 na počátku 17. století (přičemž *blancos* bylo 6000). (Mariátegui, 1995: 45) Jejich počet klesal směrem od pobřeží do horských oblastí, kde bylo více *indios* a tolik afrických otroků tedy nebylo potřeba. (Klein, 1986: 32) Dle Kleina bylo na konci 18.století v Peru necelých 90 tisíc otroků. (Klein, 1986: 36) Gootenberg však uvádí číslo 40 tisíc ke sčítání lidu z roku 1791. (Gootenberg, 1995: 7) Dle Florese Galinda tvořili v této době 25 % obyvatelstva Limy. Jejich počet zde souvisel s největší koncentrací nejvíce postavených bílých Španělů, kteří otroky využívali na svých sídlech a jako pracovní sílu v přilehlých pobřežních oblastech. (Flores Galindo, 2010: 133-134) Naopak Mariátegui uvádí údaj 60 % obyvatel Limy. (Mariátegui, 1995: 45)

byli v centru města a ve čtvrti San Lázaro na druhém břehu řeky Rímac. Mezi oběma skupinami také docházelo jen k minimálnímu mísení. (Flores Galindo, 2010: 136-137)

3.3. Období republiky 19.století: upevňování moci elit *blancos* a snahy o vylepšování rasy

Boje za osvobození od španělské nadvlády se do Peru rozšířily počátkem 19.století z ostatních částí španělských kolonií. Klíčovými postavami těchto bojů byl osvoboditel José de San Martín, původem z Argentiny, který vedl boje za nezávislost kromě Argentiny také v Chile a venezuelský revolucionář Simón Bolívar, který bojoval ve Venezuele, Kolumbii a Ekvádoru. San Martín vyhlásil v Limě nezávislost 28. července 1821 a z místokrálovství Peru se stala Peruánská republika. (Crow, 1992; Flores Galindo 2010; Hunefeldt, 2004; Klarén, 2012)

Peru bylo sice osvobozeno od koloniální nadvlády Španělska, diskriminace domorodého obyvatelstva se tím však příliš nezměnila a marginalizace lidí neevropského původu ve společnosti přetrvávala. Novým monopolem lokální politické moci byl tzv. „oligarchický stát“, jehož představitelé byli majitelé půdy ve vnitrozemí a buržoazie z Limy a pobřeží, která bohatla hlavně od 40. let 19. století díky vývozu guana. (Flores Galindo, 2010: 142) Tuto novou peruánskou elitu tvořilo asi 30 rodin kreolské buržoazie, která soustředila ve svých rukou politickou a ekonomickou moc a představovala evropskou menšinu v zemi s majoritní domorodou populací, přičemž v roce 1876 měla populace Peru zhruba 2 miliony 700 tisíc obyvatel. Nejpočetnější většinu 1 554 678 obyvatel tvořili *indígenas*, kteří se nacházeli hlavně v rurálních horských oblastech *la sierra*. Dále 500 tisíc *mestizos*, 371 tisíc *blancos* a 50 tisíc *negros* a *chinos*. (Ibid.: 140)

Jak uvádí Maguiña Salinas (2010), Oliart (1995) a Paredes (2012), víra v nadřazenost bílé rasy byla ve společnosti energicky upevňována od počátku vzniku republiky pod vlivem evropských vědeckých teorií o rase a dostala se tak do každodenní praxe. Ostře rasistický diskurs pak dále vykrytalizoval kolem poloviny 19. století. Věřilo se, že existují „nižší a vyšší rasy“ a tyto teorie byly propagovány a aplikovány především s nově se utvářejícími elitami Limeños, které reagovaly na potřebu znovu definovat sociální rozdíly pro implementaci nového řádu republiky. (Maguiña Salinas, 2010: 66 a 89; Oliart, 1995: 262-264; Paredes, 2012: 5) V rámci něho zůstala společnost rozdělena na privilegované *blancos* a problematické *indios*, kteří byli chápáni jako brzda rozvoje společnosti. (Flores Galindo, 2010: 143) V roce 1854 sice prezident Ramon Castilla vyhlásil zrušení otroctví²⁸, velmi silně rasistické diskursy však byly neustále potvrzovány nejlivnějšími intelektuály.

Mezi nejvýznamnější propagátory teorií o podřadnosti *indios* patřil profesor Sebastián Lorente²⁹ (1813-84), který byl velmi uznávaným historikem. Lorente se často opíral o teorie nadřazenosti *bílé rasy* a vycházel přitom z Josepha Arthura de Gobineau, jehož myšlenky byly v zemi v druhé polovině 19. století běžné a rozšířené, a které Lorente považoval za velmi klíčové k vysvětlení peruánské historie. V jejich duchu napsal historické učebnice o Peru, ze kterých se učilo na školách a výrazně tak ovlivňoval a utvářel historické povědomí o Peru (a o samotných *indios*) mezi dětmi a gramotnými dospělými v 19. století. Jeho učebnice se však používaly ještě ve 20. století. Na jednu stranu sice utlačované *indios* litoval, na druhou je však ve své knize *Pensamientos sobre el Perú* („Myšlenky o Peru“) vydané v roce 1855, postavil na okraj „civilizace“ a popsal je pohrdavým souhrnem všech negativních hodnot jako totální ztělesnění negace moderního pokroku v absolutním protikladu k *blancos*. *Indios* podle něj zcela postrádají psychologickou a fyzickou vitalitu, jsou otupělí a apatičtí a republika s nimi nemůže počítat jako s občany. (Ibid. 143-144) V knize uvedl; „Někdo jednou řekl: *indios* jsou lamy, které umí mluvit.“ (Lorente, 1967: 23 in Flores Galindo, 2010: 144) Výrok sice vložil do úst někomu jinému, nijak se však vůči němu nevymezil a ostatními referencemi ho spíše umocňoval.

²⁸ V té době byl odhad celkové populace otroků v zemi 26 tisíc. (Maguiña Salinas, 2010: 71)

²⁹ Lorente byl Španěl, který se do Peru přestěhoval v roce 1842. Stal se zde profesorem na mnoha školách, a dokonce byl dvakrát děkanem fakulty sociálních věd na *Universidad de San Marcos* v Limě, velmi významné a nejstarší universitě Latinské Ameriky založené v roce 1551.

Podobně jako Lorente se vyjadřovali i další osobnosti, např. peruánský politik a intelektuál Santiago Távara (1790-1874) o *indios* napsal, že jsou nedůvěryhodná, skleslá, vystrašená a ohavná spodina. (Flores Galindo, 2010: 143) Také spisovatel Clemente Palma ve své knize *Porvenir de las razas en el Perú* („Budoucnost ras v Peru“) z roku 1897 vyjádřil názor mnoha intelektuálů své doby, když napsal, že „indiánská rasa je stará a degenerovaná větev etnického kmene, ze kterého se vyvíjí všechny podřadné rasy. Mají všechny charakteristiky zchátralosti a neschopnosti pro civilizovaný život. Chybí jim charakter, jejich mentální život je skoro nulový, jsou apatičtí, bez aspirací a neadaptovatelní ke vzdělání.“ (Ibid.: 146-147) Ve výčtu podobných výroků by bylo možné dále pokračovat.³⁰

Ideologie o „nadřazenosti bílé rasy“ byla jádrem sociálního inženýrství Peru v 19. století. Věřilo se, že by „nižší rasu“ bylo možné zlepšit, pokud by se smísila s „vyšší“. Pod vlivem této ideologie doufala peruánská společnost v transformaci k lepšímu, pokud se „zbělí“, k čemuž mělo dojít díky imigraci bílých Evropanů. Zde můžeme najít kořeny tzv. *blanqueamiento*, na které se dodnes naráží v běžném hovoru a v peruánské společnosti se stále objevuje (na více či méně symbolické rovině). Věřilo se, že Evropané dokážou to, čehož místní domorodé obyvatelstvo není schopné: zbělením populace a vylepšením rasy modernizovat zemi a rozvinout v ní průmysl a demokracii. Byla vytvořena řada zákonů, které zvýhodňovaly a podporovaly přítomnost Evropanů v zemi. Přísně rasově založený hierarchický řád byl jasně definován a legitimizován. Snaha přilákat Evropany byla společná všem republikánským vládám 19. a počátku 20. století. (Maguiña Salinas, 2010: 66 a 89; Oliart, 1995: 262-264; Paredes, 2012: 5)

Prezident Ramón Castilla, jedna z nejvýznamnějších osob republiky 19. století, který byl v úřadu po několika volebních obdobích (v letech 1844-1851, dále 1855-1862 a nakonec v roce 1863), věřil tomu, že imigrace Evropanů je řešením národního problému. Jednalo se o ryze biologickou vizi společnosti, ve které byli idealizovaní evropští imigranti negací Lorenteho portrétu *indios*. Cílem Castilly bylo „zlepšit rasu“ republiky pomocí *mestizaje* a začlenění pracovitých, robustních a morálních mužů do peruánské společnosti, jejichž vznešená rasa by tu místní vylepšila. Ideálem pro takové mísení byl bílý muž ze západní Evropy. (Flores Galindo, 2010: 144-145; Calligros, 2015: 121) Ve skutečnosti však evropských imigrantů bylo jen velmi málo a majoritní složku migrace tvořili Asiaté, které Castilla považoval za ještě horší, než *indios* a měl za to, že mísení s nimi rasu naopak degraduje. (Flores Galindo, 2010: 144-145) „Rasismus přesvědčil peruánské ekonomické a intelektuální elity, že jejich vláda byla oprávněná, bez ohledu na to, jak byla násilná.“ (Ibid.: 145)

Za účelem „zbělení“ peruánské společnosti bylo také vydáno několik zákonů; v roce 1822 to byl zákon, podle kterého mohli do země všichni Evropané, kteří byli „vědci nebo umělci“ a garantoval se jim rozvoj jejich ekonomických aktivit. (Maguiña Salinas, 2010: 68) Dle sčítání lidu v roce 1876 byl počet cizinců 107 000 osob, 4 % z celkového počtu obyvatel země. V největší míře se jednalo o Asiaty (47 %) po nich následovali obyvatelé Spojených států (31,4 %) a Evropané (17 %).³¹ (Maguiña Salinas, 2010: 83,95) Cizinci se soustředili především v provincii Lima a představovali důležitou součást jejího demografického růstu.³²

Podle Florese Galinda byla významným historickým mezníkem utváření rasistického diskursu ve společnosti peruánské republiky také tichomořská válka s Chile, která se rozpoutala v roce 1879. Mnoho peruánských

³⁰ Podobné výroky však bylo možné nalézt i v průběhu 20. století, např. filosof a univerzitní profesor Alejandro Deustua ve své knize *La cultura nacional* („Národní kultura“) z roku 1937 uvedl, že „za neštěstí Peru může domorodá rasa“. (Deustua, 1937: 68 in Flores Galindo, 2010: 147)

³¹ Nejpočetnější skupinou Evropanů byli Italové (6990), dále Angličané (3379) a Francouzi (2647). Následovali Španělé (1699) a Němci (1672). Z obyvatel Amerického kontinentu bylo nejvíce migrantů z Chile (14 235) a Bolívie (12 321), přičemž většina z nich se usazovala na jihu země v oblasti nalezišť ledku. Dále se jednalo o migranty z Ekvádoru (4086) a nakonec obyvatele USA (1132). (Maguiña Salinas, 2010: 83,95)

³² V roce 1857 byla populace Limy 94 195 obyvatel, cizinci tvořili 22,9 % a nejvíce zde bylo Evropanů (13 208). (Maguiña Salinas, 2010: 83) V rámci Evropanů v Limě byli nejpočetnější skupinou Němci (34 %), poté Italové (27 %), Francouzi (21 %), Španělé (11 %) a Angličané (8 %). Obyvatel Amerického kontinentu se v Limě nacházelo 4 527 a Číňanů 2 830. (Maguiña Salinas, 2010: 83)

intelektuálů (jako např. již zmiňovaní Deustua a Palma, dále historik Javier Prado nebo prezident Peru v průběhu tichomořské války, Francisco García Calderón a další) kladlo za vinu porážku Peru ze strany Chile podřazenosti *indios*, kteří byli považováni za přítěž národnímu rozvoji. Věřilo se, že Chile zvítězilo, protože mělo v armádě více Evropanů. Javier Prado trval na tom, že průběh války „podřadné rasy Peru velmi zhoubně ovlivnily.“ (Flores Galindo, 201: 146) I on tedy doporučoval jako řešení tohoto problému imigraci nadřazených ras do Peru, zejména ze severní Evropy. (Calligros, 2015: 122)

Dalším mezníkem byl rok 1893, kdy byl na podporu migrace z Evropy vydán nový zákon o „imigraci a kolonizaci“, který ratifikoval snahu motivovat Evropany k migraci a byla znovu potvrzena zásada, že stát chránil a podporoval přistěhovalce těch, kteří byli definováni jako „cizí imigranti bílé pleti“. Poskytoval jim privilegia, na jejichž základě měli práva na pozemky zdarma a byli osvobozeni od daně. (Bonfiglio, 2001; Maguiña Salinas, 2010: 79 a 83)

3.4. Peru 20. století: pozvolné změny v mestizované společnosti a hnutí *indigenismo*

V průběhu 20. století se situace začala velmi pozvolna měnit a rozšiřovalo se povědomí o posilování práv *indígenas*. Významnou roli v tomto procesu hrálo sociální a kulturní hnutí *indigenismo*. Jeho hlavním požadavkem bylo společenské a politické uznání domorodého obyvatelstva, které však bylo velmi idealizované jakožto žijící v harmonii s přírodou a v rovnostářské společnosti. (Halbich, 2017: 146; Hunefeldt, 2004: 169) Byl to myšlenkový proud, který popisoval *indios* z neindiánské perspektivy intelektuálů dané doby. Již na ně nebylo nahlíženo jako na podřadnou rasu vhodnou pouze k manuální práci, navracela se hodnota jejich historie a kultury. Hnutí bylo také součástí rodící se národní hrdosti. (Hunefeldt, 2004: 180)

Indigenismo původně začalo na poli literatury³³, ale brzy začalo ovlivňovat politiku, výtvarné umění, společenské vědy i archeologii. Je spojováno především s levicovými intelektuály 20. století, kteří založili strany reprezentující zájmy dělnické třídy; byl to Victor Raúl Haya de la Torre (1895–1979), který v roce 1924 založil stranu *Alianza Popular Revolucionaria Americana* (Americká lidová revoluční aliance) a José Carlos Mariátegui (1898–1930), který stál v čele *Partido Social del Perú* (peruánská socialistická strana). (Halbich, 2017: 146; Hunefeldt, 2004: 175) Jedním z významných politických projevů *indigenismo* byla např. skutečnost, že prezident Augusto Bernardino Leguía, (který vládl ve dvou funkčních obdobích v letech 1908-1912 a 1919-1930), měl projev v kečuánštině a zavedl do peruánského kalendáře tzv. *día del indio* („den indiána“), který se od té doby slaví 24. června, ve stejný den jako tradiční incká slavnost *Inti Raymi*. (Hunefeldt, 2004: 182)

Národní debata o *indigenismo* byla založena na předpokládané existenci majoritní cca osmdesátiprocentní většiny *indígenas* ve společnosti. Tento předpoklad však vyvrátily překvapivé výsledky sčítání lidu z roku 1940, které ukázaly, že nadpoloviční většina obyvatelé Peru se identifikuje jako *mestizos* a jako *indios* se označilo pouze necelých 46 %. Census tak reflektoval dramatickou změnu rasového vnímání sebe sama, spíše než změnu v rasovém složení peruánské populace. (Hunefeldt, 2004: 172-173)

Indigenismo bylo sice významné hnutí, existuje však jen minimum důkazů o tom, že by dosáhlo nějakých efektivních změn pro *indios*. Jednou z mála iniciativ byla nepřilíš úspěšná snaha naučit je španělsky a snižovat negramotnost, která byla ještě ve 40. letech 20. století 58 % a španělsky nemluvila třetina obyvatel Peru. (Ibid.: 169).

Po druhé světové válce začal do Peru import levných potravin ze Spojených států a Evropy, kde nastal velký rozvoj industrializace. Důsledkem toho klesaly výnosy peruánských zemědělců, kteří používali převážně velmi zastaralé nástroje v oblasti produkce potravin a nastala jejich masová migrace do Limy. Od 40. let (prakticky až

³³ Za úplně první manifestaci *indigenismo* se považuje román Narcisa Aréstegui z roku 1848 *El Padre Horán. Escenas de la vida de Cusco* („Otec Horán. Scény ze života v Cuscu“).

dodnes) žije v Limě třetina peruánské populace. Nejvíce obyvatel pocházelo z vesnic a Lima se „andizovala“ a „indianizovala“ (*andeanized* and *indianized*). Přistěhovalci z provincií, kteří se masivně stěhovali do měst, zabírali předměstskou půdu, kde vznikaly obrovské chudinské čtvrti s primitivními obydlími bez vody, kanalizace a elektřiny. (Hunefeldt, 2004: 230)

Tuto tíživou situaci domorodého zemědělského obyvatelstva měla zmírnit rozsáhlá agrární reforma generála Juana Velasca Alvarada, který v letech 1968-1975 v Peru nastolil vojenskou diktaturu. Cílem reformy bylo přerozdělení půdy mezi rolníky a zlomení její tradiční nespravedlivé držby v rukou oligarchie. (viz příloha obr. 9). V 70. letech bylo 75 % zemědělské půdy kumulováno v rukou velkých pozemkových vlastníků, kteří tvořili méně než 1 % peruánské populace.

Společnost tedy byla silně klasizovaná a ovládaná oligarchií *blancos*, která si udržovala zásadní vliv až do konce 60. let 20. století před nastolením revoluce. Své nadřazené společenské postavení si udržovala pomocí rozšířených rodinných vazeb, nepotismu i násilí, zároveň ovládala nižší a střední třídy v zemi a vylučovala je od potenciálního přístupu k moci či zdrojům. Jednalo se o konglomerát asi čtyřiceti nejmocnějších rodin, které se považovaly za vlastníky země. Místem jejich setkávání byly soukromé kluby, především *Club Nacional* v centru Limy, kde byla vyjednávána velká část obchodů a spojenectví. Tyto rodiny vlastnily nejdůležitější zdroje země, zejména plantáže cukrové třtiny, bavlny a rýže, dále rostoucí společnosti jako banky, pojišťovny a velké komerční podniky. Postupy této oligarchie v Peru prohlubovaly již existující sociální a rasové propasti peruánské společnosti. Rodiny upevňovaly svou moc vzájemnými manželskými aliancemi a často ji rozšiřovaly i za hranice Peru; dcery peruánských oligarchů byly často sezdávány s evropskými bankéři, čímž nejen rozšiřovaly ekonomický vliv svých rodin, ale udržovaly si tím, (resp. vylepšovaly) své bělošství. (Hunefeldt, 2004: 185)

Cílem reformy bylo zničit tuto dominanci oligarchických rodin a dále zamezit masivním migracím a přílivu venkovského obyvatelstva do velkých měst. Zabavení půdy zasáhlo přes 16 tisíc pozemkových vlastníků a pozemky byly redistribuovány asi 369 tisícům rolnických rodin. Předpokládalo se, že export zemědělské produkce vytvoří zisk, který vykompenzuje státní dluh vzniklý reformou. Ta však narazila na nedostatek technologických inovací a korupci. Velké výdaje na reformu způsobily naopak státní bankrot a další nepředvídatelné následky, které vedly až ke vzniku a vzestupu radikálních teroristických skupin *Sendero Luminoso* (Světlá stezka) a *Movimiento Revolucionario Túpac Amaru* (revoluční hnutí Túpac Amaru) v 80. letech. (Ibid.: 234-236; Del Pino a Agüero, 2014)

Teroristická skupina *Sendero Luminoso* vznikla ve městě Ayacucho a jeho vůdci byli potomci pozemkových vlastníků, kteří o své pozemky přišli vlivem agrární reformy. Země se 20 let potýkala s útoky a nepokoji, na terorismus a násilí 80. a 90. let nejvíce doplatilo nejchudší domorodé obyvatelstvo, mezi nimiž přišlo o život asi 75 tisíc lidí. Vláda je nedostatečně chránila a jejich problémy byly ignorovány zbytkem populace včetně médií. K uctění jejich památky se zřídilo muzeum *Lugar de la Memoria, la Tolerancia y la Inclusión Social* („Místo vzpomínek, tolerance a sociálního zařazení“)³⁴, jehož slavnostní otevření proběhlo 17. prosince 2015 za účasti prezidenta republiky Ollanty Humaly a ministryně kultury Diany Alvarez-Calderón Gallo. (Hunefeldt, 2004: 230; Del Pino a Agüero, 2014; LUM) Vznikla také *Comisión de la verdad y reconciliación* („komise pravdy a smíření“), která všechny údaje o násilí, jehož obětí bylo převážně domorodé obyvatelstvo, vydala v závěrečné zprávě. (Comisión de la verdad y reconciliación, Informe Final, 2003)

K období vlády Velasca Alvarada je důležité dodat také to, že v květnu 1975 uznal kečuánštinu úředním jazykem.³⁵ Jedinou latinskoamerickou zemí, která uznávala vedle španělštiny jazyk některého z původních obyvatel,

³⁴ V tomto kontextu způsobil velmi negativní ohlasy starosta Limy Rafael López Aliaga, který je ve funkci od 1. ledna 2023 a který prohlásil, že by LUM měly spravovat ozbrojené síly a peruánská národní policie, protože oni jsou svědky historických událostí a mohou je vyprávět tak jak se opravdu staly, na rozdíl od lživých průvodců v muzeu, kteří návštěvníkům muzea líčí národní armádu a policii jako agresory, přestože jen chrání svou zemi. Narážel přitom na protesty proti odvolání prezidenta Castilla, o kterých mluvím v příloze 7.2. (La República, 2023)

³⁵ Kečuánsky mluví především obyvatelé Peru a Bolívie (a dále obyvatelé přilehlých oblastí Ekvádoru, Argentiny, Chile a Kolumbie).

byla v té době Paraguay, kde se jednalo o jazyk guaraní. Velasco Alvarado od převratu v roce 1968 zdůrazňoval své odhodlání posilovat a propagovat kulturní dědictví země; Tupac Amaru byl oficiálně vyhlášen nejvýznamnější historickou postavou, byl dále vytvořen vládní program dlouhodobého rozvoje známý jako *Plan Inca* a vzniklo také nařízení, že rozhlasové stanice musí věnovat určité množství vysílacího času hudbě *indios*. Vláda se dále zaměřila na programy gramotnosti, které kladly důraz na používání španělštiny i kečuánštiny, kterou v 70 letech 20. století mluvila přibližně třetina z 15 milionů obyvatel Peru. (NY Times, 1975)

Ve 20. století v Peru došlo k jistým drobnějším změnám k lepšímu v postavení *indígenas*. Jejich problémy začaly vstupovat do obecnějšího povědomí. Otázkám rasismu a klasismu ve společnosti se také začali věnovat akademici a intelektuálové. Přes všechny pozitivní změny však bylo domorodé obyvatelstvo utlačováno ze strany politického režimu ještě koncem 20. století. V průběhu vlády prezidenta Toledo, který byl ve funkci od roku 2001 do roku 2006, vyšlo najevo, že za vlády jeho předchůdce, Alberta Fujimoriho, bylo vyhrožováno ženám z domorodých komunit, které byly násilně nuceny ke sterilizaci. Celkem bylo násilně sterilizováno přes 200 tisíc domorodých *serranas* v letech 1996-2000, převážně z oblasti And, bylo zaznamenáno také 16 547 vazektomií. Mezi domorodým obyvatelstvem v andských oblastech následně nastal prudký demografický pokles. Peruánské ministerstvo zdravotnictví se zpětně za tyto činy omluvilo. (Barreiro a Johnson, 2005: 184-186)

4. Podoby rasismu a klasismu v mestizované společnosti Peru 21. století

Jak je zřejmé z předchozích kapitol, vývoj situace v Peru, jakožto *rasově* heterogenní zemi, byl velmi spletitý a komplikovaný. V různých obdobích bylo bělošství propojováno s různými kontexty a konsekvencemi, vždy však bylo interpretováno, performováno a habitualizováno jako společensky oceňované a docházelo také ke konstrukci jeho privilegovaného statusu. Peruánská společnost se stala velmi rasizovanou a klasizovanou, tedy takovou, ve které *rasa*, ale také postavení na společenském žebříčku hrají zásadní roli. Obojí je přitom neodmyslitelně provázané, protože jednotlivé společenské třídy bývají s *rasou* propojovány. *Indígenas* jsou automaticky ztotožňováni s nejnižší společenskou třídou a *blancos* s tou nejvyšší. Přežívající rasismus a klasismus jsou v Peru odkazy koloniální minulosti.

V této kapitole se nejdříve budu věnovat analýze textů několika klíčových (převážně) peruánských akademiků, kteří řeší podobu rasismu a klasismu v peruánské společnosti 21. století. Dále analyzuji několik rovin, ve kterých se toto téma nejzřetelněji projevuje. První rovinou jsou konstrukty bělošství v současné peruánské společnosti, ve které diskurs „lepší bílé rasy“ přetrvává z koloniálního období až dodnes. Neexistují už sice oficiální vládní programy na „zbělování a vylepšování rasy“, téma *blanqueamiento* je však aktivně přítomné, a to především v mediálním a veřejném prostoru pomocí reklam, marketingu, televizních pořadů atd. Souvisí s tím také konstrukty krásy, které neodpovídají většinové peruánské populaci a jsou spojovány s *blancos*.

Různé formy diskriminace ve společnosti jsou však také podrobovány kritice, která vede k aktivismu, a to jak ze strany peruánské vlády, tak různých celebrit, např. fotbalistů nebo umělců. Vzniká zároveň snaha o redefinici peruánských identit v rámci kontextu emancipačního proudu *cholo power*. Jeho příkladem je i příběh Alejandra Toleda, prvního domorodého prezidenta v historii země, který se hrdě hlásil k *cholo* identitě a předposledního prezidenta Pedra Castilla, jehož postava chudého vesnického učitele z rurálního prostředí a *serrana*, rozvířila ostré debaty o rasismu a klasismu ve společnosti.

Ve společenském kontextu najdeme také velmi specifický fenomén *bricherisma*, jakožto jisté formy manifestace *neo-indigenisma*, který je částečně možné chápat jako součást etnoemancipačních procesů. *Brichero*, jakožto andský nebo plážový milovník, je skrze vlastní exotizaci tím úspěšnější, čím více má atributy *chola*, pro které je peruánskou společností naopak diskriminován.

Nakonec se věnuji reflexi mých informátorů z řad migrantů, *gringos* a místních obyvatel, mezi které patří *blancos*, *mestizos*, *afroperuanos* a *indígenas*. Řeším to, jak se výše popsaná témata propisují do jejich každodenních zkušeností a jaké k nim zaujímají postoje. Součástí je také analýza vlastních autoetnografických dat. Bělošství s sebou nese různé aspekty, se kterými jsou moji informátoři z řad migrantů konfrontováni a neodmyslitelně to ovlivňuje jejich každodenní zkušenosti ve zkoumaném terénu. Ovlivňovány jsou však také životy místních obyvatel, na které tyto konstrukty dopadají. Obě skupiny tyto skutečnosti vnímají odlišně. Peruánci rasismus a klasismus včetně privilegovaného bělošství berou jako něco hluboce zakořeněného v peruánské společnosti, migranti naopak zažívají kulturní šok, jelikož (často) nejsou připraveni na to, že jsou jejich vizualitě přikládány pro ně zcela nové významy.

4.1. Peru 21. století: skrytý a „neviditelný“ endorasismus v mestizované společnosti

Společnost Peru 21. století je vysoce mestizovaná, o čemž svědčí také výsledky posledního sčítání lidu z roku 2017, který provedl národní statistický úřad INEI (*Instituto Nacional de Estadística e Informática*). Objevila se v něm otázka na etnické sebeidentifikaci osob od dvanácti let. Jednalo se celkem o 23 milionů obyvatel a výsledky byly následující: jako *blancos* se identifikovalo 5,9 %, jako *mestizos* 60 %, kategorie *indígenas* v sobě zahrnovala hlavně

quechuas 22 % a *aimaras* 2,4 %.³⁶ Jako *afroperuanos* se identifikovalo 3,6 %. (Gob.pe, 2019a: 10; INEI, 2017b: 213-214)

Další důležitou složkou peruánského obyvatelstva jsou usazení cizinci, mezi které patří také moji informátoři. Dle posledního sčítání lidu v roce 2017 dosáhla populace země 31 237 385 obyvatel, z toho bylo 103 854 legálně registrovaných cizinců s povolením trvalého pobytu³⁷ (61 % mužů a 39 % žen); nejvíce z Kolumbie (13,4 %), Španělska (10,2 %) a Spojených států (8,9 %). (Migraciones, 2018; INEI, 2017b) Podrobnější údaje o počtu cizinců v Peru jsou v příloze 7.1.1.

Současní akademici a intelektuálové, kteří se zabývají otázkou rasismu v Peru, se shodují na tom, že peruánská společnost se může zdát nerasistická právě proto, že je z převážné většiny mestizovaná a vzniká tak mylný dojem, že forma vnitřního rasismu nemůže vzájemně mezi *mestizos* existovat. Peruánské *mestizaje* má dvojitý účinek; jednak rasovou diskriminaci relativizuje a zároveň ji zneviditelňuje a tím pomáhá diskriminaci udržovat. (Paredes, 2012: 2-3; Portocarrero, 2007; Congreso de la República, 2007)

Formě skrytého rasismu, který se nachází v rámci multietnického charakteru populace jako je Peru, se říká *racismo mestizo* („mestický rasismus“) nebo *endorasismus*. Je to rasismus vzdálený od obvyklých biologických kategorií typických pro archetypální pragmatický rasismus otroctví Spojených států nebo apartheidu Jižní Afriky. Peruánský rasismus se těmto formám nepodobá, což vede k jeho popírání jako takového. V Peru je rasová diskriminace nezákonná, a tak oficiálně neexistuje a absence legislativního statutu je snadno zaměnitelná s absencí podstaty rasismu ve společnosti. Protože zde chybí oficiální diskurs, veškeré projevy rasismu se dějí v tichosti za zády zákonů, v rámci kterých je proklamována rovnost. (Paredes, 2012; Acurio, 2011 a 2012; Portocarrero, 2007; Congreso de la República, 2007)

Jak je uvedeno v předmluvě knihy *El racismo peruano* („Peruánský rasismus“), častou reakcí na možnost nebo náznak, že v Peru rasismus existuje, je věta „*Aquí todos somos peruanos.*“ („Tady jsme všichni Peruánci.“), kterou Peruánci často proklamují jakožto potvrzení zřejmého; že všichni jsou právně občané Peruánského státu a mají stejná práva. O rovnosti tohoto peruánství však existuje příliš mnoho pochybností a ve společnosti se projevují znaky skrytého rasismu, které je možné identifikovat na úrovni každodenních praktik, např. výběru zaměstnanců, vystupování v televizi a reklamách, selektivního vstupu do různých zábavních podniků v Limě (hlavně diskoték) atd. (Acurio, 2011 a 2012; Agüero, 2015: 11-12; Portocarrero, 2007; Congreso de la República, 2007) Peruánské *mestizaje* společnost na jednu stranu sjednocuje, skrývá v sobě však zároveň rasismus pod určujícím diskursem elity. Jelikož je možné stát se váženějším díky *blanqueamiento*, umožňuje *mestizaje* paradoxně také jakousi tekutost společenských nálepek, která je závislá na kontextech. (Agüero, 2015: 12-13)

Podle sociologa Gonzala Portocarrera (2007) je rasismus jedním z největších problémů Peru, a to hlavně proto, že je praxí bez diskursu a entitou bez zjevné tváře. Může se tak jevit jako jakési reziduum dávno minulých časů. Doba kolonizace, kdy byli domorodci stigmatizováni, však není tak daleká dnešku, jak se předstírá. V Peru existuje rasová hierarchie a jistý konceptuální žebříček převládajících etnicko-rasových kategorií, které jsou neustále legitimizovány a šířeny mainstreamem – prostřednictvím interakce, vzdělávání a médií. Tato hierarchie stále připomíná koloniální rasové předsudky; na vrcholu jsou *blancos*, poté *mestizos* a *orientales* nejnižší jsou *indígenas* a *afroperuanos*. (Paredes, 2012: 3-4; Portocarrero, 2007; Congreso de la República, 2007)

Dokument *Choleando: Racism in Peru* peruánského vizuálního antropologa Roberta de la Puente ukazuje, že *cholo*, který bydlí v nějaké menší andské vesnici, žije se jako zemědělec, nosí pončo a klasickou pletenou čepičku *chullo* (viz příloha obr. 11) bude společensky jistě daleko více diskriminován než *cholo*, který bydlí v nějaké lepší

³⁶ Jako *indígenas* nebo z oblasti Amazonie se dále identifikuje 0,34 % osob (přes 79 tisíc), jako *Ashanika* 0,24 % (přes 55 tisíc), jako *Awajún* 0,16 % (přes 37 tisíc), jako *Shipibo Konibo* 0,1 % (přes 25 tisíc) a jako součást jiných domorodých nebo původních obyvatel 0,21 % (přes 50 tisíc). Přes 22 tisíc obyvatel (0,09 %) se identifikovalo jako *nikkei* a přes 14 tisíc (0,06 %) jako *tusán*. (Gob.pe, 2019a: 10; INEI, 2017b: 213-214)

³⁷ Reálný počet cizinců žijících v Peru (resp. v Limě) je velmi těžké určit, jelikož se do sčítání lidu zahrnují pouze oficiálně registrovaní cizinci s legálním statutem. Jednotlivé údaje z různých zdrojů se proto velmi liší.

čtvrti v Limě, vypracoval se na socioekonomickém žebříčku, je vzdělaný, má dobře placenou práci a nosí oblek. I přesto však bude v relativně horším postavení vůči tomu, kdo bude *blanco*, který má srovnatelný status a pozici v ekonomických a společenských strukturách. (YouTube, Choleando Documental: 2013; Paredes, 2012: 2-3; Portocarrero, 2007; Congreso de la República, 2007)

V peruánské společnosti je také používán termín „dobrý vzhled“, který je velmi často uváděn jako kritérium při nabídce práce. Dle sociologů se jedná o kód pro „neindiánský vzhled“. Mezi jeho charakteristiky patří světlá pleť, postava vyšší, než jakou má průměrný Peruánec (165 cm) nebo Peruánka (155 cm), jemné světlé vlasy, malý nos, úzké rty, dlouhé nohy atd. V případě mužů ještě vousy. Pro většinu zaměstnavatelů je osoba s takovými charakteristikami považována za vhodnější na to, aby obsluhovala zákazníky. Projektuje spolehlivost, formálnost a modernitu. V peruánské ústavě sice stojí, že by nikdo neměl být diskriminován pro svůj původ nebo rasu, ale odkaz na „dobrý vzhled“ se běžně používá k nastavení diskriminujících hierarchií mezi občany. Rasismus se tak schovává pod argumentem „dobrého vzhledu“, který transparentně umožňuje některé lidi přijmout, zaměstnat nebo vpustit na různá místa. (Seminaro, 2017; Bañales, 2005: 132-134)

S peruánským rasismem je neodmyslitelně spojen klasismus, nerovnosti ve společnosti a držení moci v rukou omezené skupiny společenských elit. Dle údajů z roku 2003 je Peru čtvrtou zemí s největší společenskou nerovností na světě po Mosambiku, Středoafričké republice a Dominikánské republice. Klasickým symbolem této nerovnosti jsou v Limě tzv. *muros de la vergüenza* („zdi hanby“), které ostnatým drátem oddělují bohaté a chudé čtvrti³⁸. Podle zprávy, kterou v roce 2022 vypracoval *World Inequality Lab*, vydělává 1 % peruánských elit 25–30 % celkových příjmů země. Navzdory skutečnosti, že během posledních čtyřiceti let Peru zbohatlo, rozdíly v nerovnostech se nezmenšily. Problémem jsou především daňové úniky, které jsou v Peru jedny z nejvyšších na světě. Velkým společností jsou také udělovány daňové výjimky. (BBC, 2015; Infobae, 2023; El Clavo, 2023) Jak uvádí Bañales (2005), nabídka práce je v Peru velmi omezena a dobře placená práce byla historicky vždy vyhrazena mužům světlé pleti. Stále více mezinárodních korporací se stěhuje do zemí, jako Peru. Snaží se tak zajišťovat spolehlivý zdroj levné pracovní síly pro průmyslová odvětví se zahraničními vlastníky a zároveň udržovat rezervaci lépe placené práce populaci světlé pleti, což je projev formy institucionalizovaného rasismu. (Bañales, 2005: 147)

Antropolog Calligros se věnuje vývoji peruánského klasismu a rasismu, přičemž rasismus definuje jako funkční jednotku pro konstrukci peruánského oligarchického systému, založeného na sociálně uzavřených skupinách elit, které budují vlast podle vzorů popírajících charakteristiky většiny její populace. Peruánský rasismus je dle autora víc než jen koloniálním dědictvím, je to nezávislá snaha *criollos* udržet si své společenské postavení, založené na třídních, genderových, etnických a mocenských vztazích, které jsou institucionálně legitimizovány. (Calligros in Agüero, 2015: 12-13) V peruánské společnosti je strukturální diskriminace, která sleduje rasovou i třídní osu. Nejde pouze o barvu pleti, ale také o původ, status a peníze. (Sugobono Miranda, 2017: 48)

V peruánské společnosti tedy hraje velmi významnou roli intersekcionalita a v rámci diskriminace společně dohromady působí faktory jako *rasa*, etnicita, ekonomický status, kultura, původ a jazyk. Jak uvádí Stimpson (2001) základní strukturou peruánské společnosti je hierarchická dualita, binární opozice mezi bílým nadřazeným a indiánským podřadným. Tato vzorová binarita ovládá řadu menších binárních protikladů; např. mezi španělštinou a domorodými jazyky (jako je kečuánština nebo ajmarština), rovnými sukňemi a *polleras*³⁹, oblekem a pončem, měšťany a venkovany, bohatými a chudými, moderními a primitivními, civilizovanými a zaostalými. (Stimpson, 2001: xii ; YouTube, Choleando Documental: 2013)

³⁸ Jedná se např. o přes 10 km dlouhou zeď oddělující lepší čtvrtě La Molina od Villa María del Triunfo. Další zeď je mezi exkluzivní vilovou zástavbou Las Casuarinas a chudinskou čtvrtí San Juan de Miraflores (jedná se o diametrálně jinou čtvrtě než luxusní Miraflores). (viz příloha obr. 12, 13 a 14)

³⁹ *Polleras* jsou barevné mnohovrstevnaté našasené sukně. Ženy v těchto sukňích a s tradičním kloboučkem představují stereotypní obraz peruánské ženy, která reprezentuje Peru jako takové. (viz příloha obr. 15)

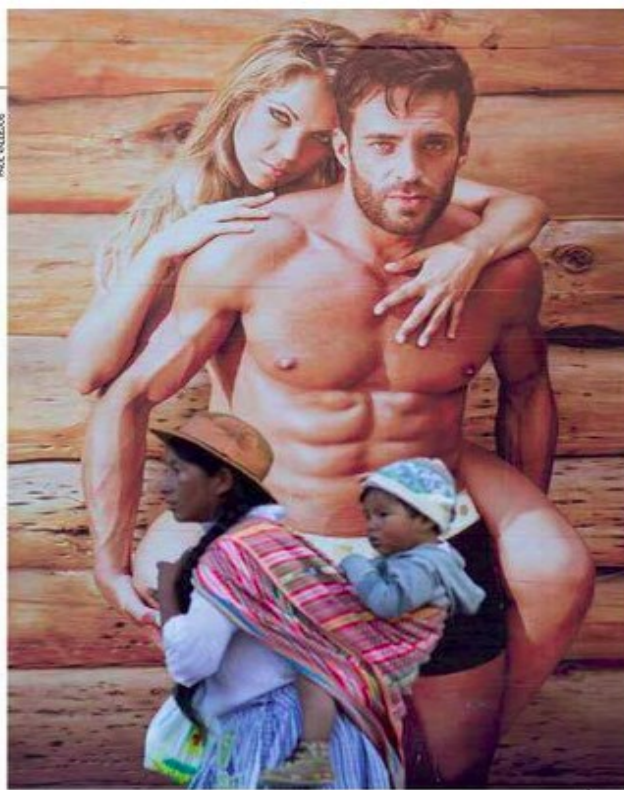
4.2. Konstrukty bělošství v peruánské společnosti 21. století

Bělošství je v Peru dodnes konstruováno jako přímo spojené s krásou, úspěchem a celkově se vším, co je jakkoli společensky žádoucí. Nejdříve se v tomto ohledu zaměřují na konstrukty krásy, které jsou reprezentovány a reprodukovány marketingem salónů krásy, billboardy, plakáty, reklamami v ulicích a masmédiu. Na peruánskou společnost mají hluboké dopady, což se mj. výrazně odráží v poptávce po plastické chirurgii, která umožňuje alespoň se přiblížit vysněnému ideálu „dobrého vzhledu“.

V návaznosti na to rozebírám to, jak se masmédiu obecně prezentují bělošství, a to především v reklamách, televizních pořadech, seriálech atd.

4.2.1. Konstrukty krásy: jsou opravdu všichni Peruánci *blancofilové*?

Stejně jako *rasa*, i krása je sociokulturním konstruktem. Kultura, a hlavně média určují, co by mělo být považováno za vizuálně žádoucí. To ovlivňuje naše vnímání atraktivity, které mylně považujeme za nějak intuitivně dané. (Scheel, 2014; Dull a West, 1991; Bañales, 2005) Krása je však daleko širší kategorií a zahrnuje i další kladné konotace. Jak uvádí filosof Panos Paris (2019) krása je tradičně spojována s morálitou a ošklivost s nemorálností. Tento pohled má hlubokou historii a můžeme ho nalézt napříč kulturami.⁴⁰ Konstrukty krásy v Peru jsou úzce a neodmyslitelně spojovány s běloštvím, nejvíce zřejmé je to z reklamních plakátů salónů krásy a kadeřnictví, kde se objevují nejen výhradně bělošky, ale velmi často také blondýny.

Obr. 16 – Peruánská *andina* před reklamním plakátem s *blancos*. Velmi typický obrázek peruánské společnosti. (zdroj: časopis *Somos*, 2017)

Na toto téma jsem v terénu udělala desítky fotografií. Na celém území Peru jsem se nesetkala s jediným salónem krásy nebo kadeřnictvím, kde by byla na plakátě zobrazena *chola*, *mestiza* nebo zkrátka žena tmavší barvy pleti.

⁴⁰ Např. již starověcí Řekové a afričtí Jorubové vnímali krásné a dobré jako úzce propojené, což bylo reflektováno v jazyce; řecké *kalon* znamená zároveň „dobrý“ i „krásný“, jorubské *ewa* normálně překládáno jako „krása“ je primárně používáno jako reference na lidské morální kvality atd. (Paris, 2019)

Obr. 17 – Salony krásy a kadeřnictví v Miraflores a Barrancu. (zdroj: vlastní fotografie z let 2017-2019)

Obr. 18 – Salony krásy, kadeřnictví a masážní salony v Miraflores a Barrancu. (zdroj: vlastní fotografie z let 2017-2019)

Ve Spojených státech vznikl průzkum, který ohodnotil peruánské ženy jako nejméně atraktivní na světě. V televizní reportáži, která vznikla v reakci na něj, mluví vybrané „representativní peruánské krásy“, které se proti průzkumu ohrazují. Všechny jsou však velmi světlé pleti, světlolase až blond s výrazně zřetelnými zásahy kosmetické chirurgie a botoxu v obličeji. (América TV, 2014) To, že v reportáži „representují“ Peru právě tyto blond modelky je odrazem celkového společenského diskursu odmítání rysů typických pro domorodé obyvatelstvo Peru.

Obr. 19 – Reklamní katalog supermarketů Wong s názvem „Speciál o krásě“. (zdroj: Wong Perú)

Popisované konstrukty krásy se samozřejmě odráží především v soutěžích. Ty neúspěšnější „královny krásy“ jsou s velmi světlou pletí, často také se světlými vlasy a logicky kopírují všechny společensky podsouvané normy krásy, protože jejich ustanovování utvrzují.

Obr. 20 – Neúspěšnější peruánské Miss a modelky: Jedna z historicky neúspěšnějších královen krásy v historii Peru je Maju Mantilla (nahore vlevo), která v roce 2004 vyhrála také titul Miss World. Předposlední Miss Peru 2022 je Alessia Rovegno (nahore vpravo). Dále (dole zleva doprava) Laura Spoya (Miss International Peru 2010, Miss Peru 2015 a Miss Latin America 2016), Jimena Espinoza (Miss Peru Universo 2014), Valeria Piazza (Miss Peru a Miss Universe 2016), Milett Figueroa (Miss Supertalent 2017) a Hany Portocarrero, která reprezentovala Peru na soutěži Miss Global 2020. (zdroj: Google)

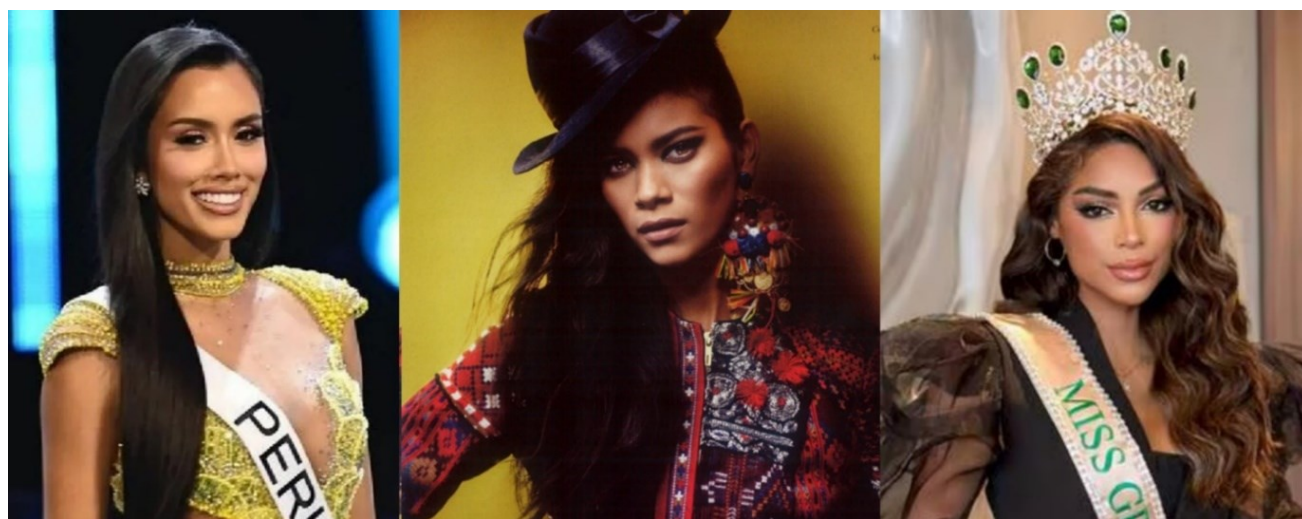
Za jednu z historicky nejúspěšnějších peruánských modelek a celebrit je považována Susy Dyson, která byla populární především v 70. a 80. letech a jako první peruánská modelka se dostala na titulní strany prestižních světových módních časopisů jako *Harpers*, *Vogue* nebo *Elle*. Byla také označována za blízkou přítelkyni, a dokonce múzu Andyho Warhola. (Revista J, 2019)

Obr. 21 – Modelka Susy Dyson na titulní straně časopisu Harpers, časopisu Elle a s Andy Warholem. (zdroj: Revista J, 2019)

Jedna z nejslavnějších peruánských osobností je modelka, která je zároveň právnička a designérka Alessandra de Osmá. Patří ke kreolským elitám země, její rodina založila ve své přepychové rodinné vile ze začátku 20. století slavné muzeum umění *Museo Pedro de Osmá*. Její krása a bělošství jsou tedy přímo spojené s velkou prestiží, úspěchem a vysokým společenským postavením. To se ještě umocnilo v březnu 2018, když si vzala za manžela prince Christiana Hannoverské dynastie. Jejich svatba v Limě, na které bylo přítomno mnoho světových celebrit, byla obrovskou událostí. (Harpers Bazaar, 2018)

Závěrem je však nutno dodat, že trend se v posledních letech mění. Miss Peru 2023 Camila Escribens je po mnoha letech první miss, kterou by bylo možné považovat za *mestizu*, a která nemá výrazně bělošské rysy. Dalšími takovými peruánskými modelkami jsou např. Juanita Burga, kterou *Cosas Magazine Peru* značil za nejúspěšnější peruánskou modelku všech dob a *Ellos & Ellas Magazine* za jednu z nejvýznamnějších peruánských žen (Fashionovation, 2022) a Janet Leyva, která se v roce 2023 stala Miss Grand Peru.

Obr. 22 – Zleva: Camila Escribens (zdroj: IG @camilaescribenss) Juanita Burga (zdroj: IG @ktygines) a Janet Leyva (zdroj: IG @janetleyvany).

4.2.1.1. Plastickou chirurgií k „dobrému vzhledu“

S konstrukty krásy, které jsou ryze bělošské, v peruánské mestizované společnosti souvisí plastická chirurgie. Nabízí se jako možné řešení při problémech s přijímáním vlastní identity a vizuality. Plastická chirurgie bývá sice oslavována jako nástroj, který dává ženám (ale i mužům) možnost volby cítit se lépe, chybí však reflexe toho, jak je možné, že se ve svém těle cítí a priori špatně, protože její typ těla není medializovaný, komercializovaný, a tedy prezentovaný jako žádoucí.

Tímto tématem se zabývá především Victoria Bañales (2005), která řeší příčiny a dopady kosmetické chirurgie v kontextu peruánské společnosti. V Peru se k ní totiž uchylují za stovky dolarů velmi chudé domorodé nebo mestické ženy pro vidinu lepší budoucnosti, kterou jim, jak věří, přinese nový obličej. Nejčastěji se jedná o rhinoplastiku, plastické operace zakřiveného nosu, který ženy chtějí „narovnat“ a smazat tím své rasové/etnické znaky, kterým jsou historicky připisovány negativní konotace. Chtějí mít nos, který je považován za „krásnější“ dominantní „bílou“ kulturou v Peru. Některé jsou za tímto účelem schopné absolvovat dokonce několik drahých operací. (Bañales, 2005: 131)

Obr. 23 – Akční ceny operace nosu od kliniky plastické chirurgie „Rhinoplastia advanced“. (zdroj: facebook Rhinoplastia Advanced).

Průměrná cena operace nosu se pohybuje v řádech 3000–4000 PEN (cca 17 300 – 23 000 CZK). Facebooková fotka s reklamou na rhinoplastiku v hodnotě 3499 PEN (cca 22 100 CZK), má přes 1100 „lajků“, 501 komentářů a 90 sdílení. Skoro všechny ze stovek komentářů žádají bližší informace o dané operaci. (Facebook, Rhinoplastia Advanced, 2018) Nejchudší domorodé obyvatelstvo, které takové operace nejčastěji využívá, často vlivem šedé ekonomiky nedosáhne ani na minimální mzdu a žije na hranici chudoby, částky nad 3 000 PEN jsou pro ně tedy obrovské.⁴¹

⁴¹ V Peru je míra chudoby dle údajů z dubna 2018 téměř 22 %. Tato míra je definována dle osob, které přežívají s příjmem nižším, než 105 USD (cca 2 450 CZK) měsíčně. (Reuters, 2018) Ke zvýšení minimální mzdy došlo v roce 2022 za prezidenta Pedra Castilla na 1 025 PEN (cca 6 470 CZK). (Bloomberg Línea, 2023) Jedná se však o údaj za 48 hodin týdně, nikoliv 40, jak je tomu např. v České republice, kde je od roku 2023 minimální mzda 17 300,- Kč (viz: <https://www.mpsv.cz/minimalni-mzda>). Průměrná měsíční mzda je kolem 1 800 PEN (cca 11 370 CZK) dle údajů z roku 2022. (Trading Economics) Podle výzkumů je však přes 70 % obyvatel zaměstnáno neformálně, takže minimální mzdu mnoho zaměstnavatelů obchází tím, že platí na ruku v hotovosti a bez pracovní smlouvy. Oficiální zvýšení minimální mzdy tedy nezpůsobuje žádné skutečné změny v ekonomických podmínkách mnoha místních obyvatel (New Peruvian, 2018).

Jedná se o historické dědictví konkvisty. Evropané v Peru dobyli a kolonizovali domorodé obyvatelstvo a jejich fyziognomie od té doby až dodnes nese větší kulturní hodnotu. Rozdíl mezi „zakřiveným“ a „rovným“ nosem tkví v kulturně determinovaných hodnotách, které jsou jednomu nebo druhému nosu připisovány. Stopy rasismu a eugeniky však můžeme nalézt v celosvětovém trendu kosmetické chirurgie, jelikož je v rámci tohoto průmyslu bílá rasa obecně proklamována jako krásnější, a tedy nadřazená všem ostatním. Eugenika se svou snahou o vyčištění lidského genotypu byla sice jako věda zavržena, nahradila ji však ideologie kosmetické chirurgie, která umožňuje „vyčistit“ rasově-etnický fenotyp. (Bañales, 2005: 132-138)

Bañales cituje článek Davida Koopa s titulem „The Face Value of Dreams: Bogus Plastic Surgeons Lure Peru's Poor With Cheap Promise of Better Life“⁴², ve kterém píše, že 80 % Peruánců jsou *indios* nebo *mestizos* a trpí diskriminací ze strany bohatých elit světlé pleti. V článku je citována žena jménem Maria Espichan, která se na rhinoplastiku chystá a říká: „Vím, že se můj život zlepší, až budu lépe vypadat. Mnoho mých přátel si nechalo udělat plastickou operaci a nyní mají partnery a práci.“ Jedná se o velmi bolestivé a riskantní operace, ke kterým se uchyluje nepřeberné množství žen, aby se alespoň trochu přiblížilo socioekonomickým výhodám spojeným se vzrůstajícím importem západních ideálů krásy. Ty jsou přitom dováženy v rámci globálního kapitalismu zejména ze Spojených států a Evropy. Krásnější, resp. bělejší tvář je možností socioekonomické mobility a moci. (Bañales, 2005: 132-134)

Obr. 24 – Fotky plastických chirurgů, které ukazují svoji práci před a po operaci nosu. (zdroj: Facebook a Twitter)

Vizi žen, že jim kosmetická chirurgie přinese naději na lepší vyhlídky v zaměstnání a manželství potvrzují i sami plastičtí chirurgové, např. Dr. Augusto Delgado je lékař na ORL v Limě a provede měsíčně 20–25 plastických operací nosu. Z celkového počtu jeho zákazníků je až 75 % těch, kteří chtějí zjemnit rysy jejich orlího nosu a jejich motivace je, že nechtějí mít rysy svého původu, které jim způsobují každodenní diskriminaci. (El Diario, 2014) Dr. Gustavo Nunez také potvrzuje, že za ním ženy chodí s přáním vypadat více bělošsky, aby se cítily lépe. Bělošství nejvíce spojuje právě s tvarem nosu.⁴³ (YouTube, Choleando Documental, 2014)

Rétorika spojená s reklamami na plastickou chirurgii v Peru má silně rasistický podtext. U popisků fotek plastických chirurgů po operaci nosu se opakují výroky typu „estetický a přirozený nos“ (Twitter, 2018), „krásný a přirozený nos“ (Facebook, Rinoplastia Ramirez, 2020), „krásný a přirozený nos ze všech úhlů“ (Facebook, Clinica de la belleza, 2019) atd., které explicitně naznačují, že jiný, než rovný nos je nejen nehezský, ale také nepřirozený, což je zcela absurdní tvrzení, které konstruuje legitimitu nerovnosti odvozenou od vzhledu. Na nekonečném množství webových stránek a profilů na sociálních sítích nejrůznějších plastických chirurgů v Peru můžeme najít tyto ukázky diskursu bělošství spojovaného s žádoucí krásou; na všech ilustračních fotografiích klinik kosmetické chirurgie jsou vždy osoby světlé pleti.

⁴² „Hodnota obličeje snů: podvodní plastičtí chirurgové lákají chudé Peruánce s levným příslibem lepšího života“.

⁴³ V dokumentu mluví také divadelní profesorka Luisa Inés Santisteban, která říká, že nejvíce ze všeho má problémy s diskriminací v Limě, kvůli svým fyzickým znakům a svému (zakřivenému) nosu (YouTube, Choleando Documental, 2014).

Septoplastia
DOCTORCESARCALDERON.COM

- ✓ Leche limpiadora
- ✓ Exfoliación profunda
- ✓ Vapor de ozono facial
- ✓ Alta frecuencia
- ✓ Mascarilla aclarante
- ✓ Máscara LED
- ✓ Crema hidratante (con Ácido Hialurónico)

LIMPIEZA FACIAL ACLARANTE

LA BELLEZA

RINOPLASTIA

LOCALIZACIÓN DE GIBA NASAL

RÁDIX
DORSO MEDIO
PUNTA NASAL

Rinoplastia RAMÍREZ

RINOPLASTÍA

PROCESO DE UNA CIRUGÍA

- CIRUJANO PLÁSTICO**
Calificado es el único que debe hacerla.
- INDOLORA**
Se usa anestesia local y se receta analgésicos.
- SEGURIDAD**
Se realiza en sala quirúrgica, no en consultorio.
- RESULTADOS**
Naturales, de acuerdo a su rostro y sexo.
- CONTROL**
Se toma fotos para monitorear su evolución.

Rinoplastia RAMÍREZ

RINOPLASTIA

CORRECTA PROYECCIÓN NASAL

120-135°
90-100°

- ✓ Belleza
- ✓ Naturalidad
- ✓ Durabilidad

Técnica Umbrella tip graft

Rinoplastia RAMÍREZ

NARIZ PERFILADA

¿RINOPLASTIA O RINOMODELACIÓN?

Resultado para siempre
Rinoplastia

Resultado temporal
Rinomodelación

Rinoplastia RAMÍREZ

RINOPLASTÍA

RINOPLASTIA SEGÚN TU GÉNERO

- Desviación, punta caída, giba...
- Cirugía. Yeso: 3 días
Tape: 1 semana
- Resultados perdurables

Rinoplastia RAMÍREZ

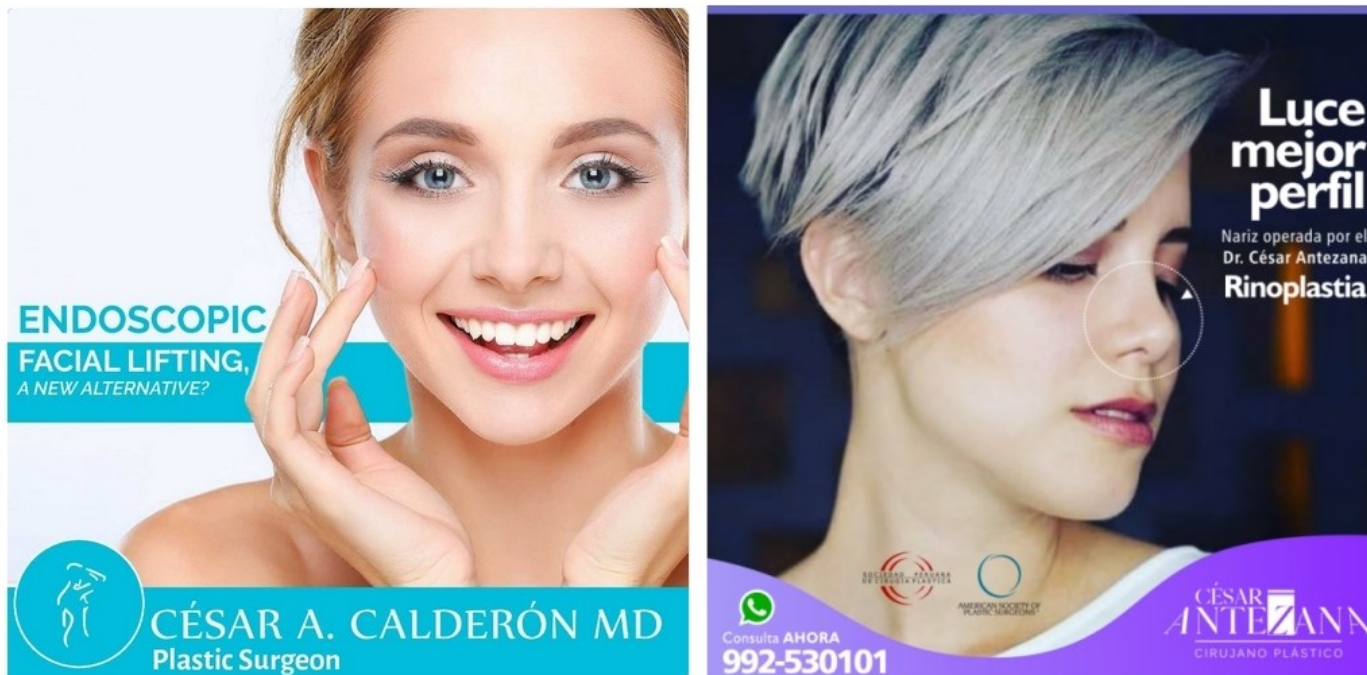
RINOPLASTIA

¿CÓMO ELIMINAMOS UNA GIBA NASAL?

ABORDAJE
DESPEGADO
RESECCIÓN
LIMADO

Rinoplastia RAMÍREZ

Obr. 25 – Reklamní plakáty peruánských plastických chirurgů. (zdroj: Facebook, Google, Rhinoplastia Ramirez)

Obr. 26 – Reklamní plakáty peruánských plastických chirurgů. (zdroj: Facebook César A. Calderón a César Antezana)

4.2.2. Média a veřejný prostor: dominance krásných šťastných a úspěšných *blancos*

Vedle reklam ve veřejném prostoru hrají samozřejmě klíčovou roli také masmédiá. Jedním z nejmocnějších nástrojů v Peru je především televize, která je standardně a permanentně zapnutá skoro ve všech veřejných prostorech (restauracích, kavárnách, nádražích atd.). Peruánci také mají ve zvyku mít televizi neustále zapnutou jako kulisu a viděla jsem ji i v těch nejchudších domorodých rodinách na předměstí Limy nebo u *indígenas* v amazonské džungli. Všechny výše popsané konstrukty jsou tedy Peruáncům vnucovány hlavně skrze televizní pořady a reklamy. Televizi má dle statistického úřadu 99,1 % domácností a sleduje jí 87 % domácností (v Limě 99 %). Dvě nejsledovanější televizní stanice v Peru jsou soukromé América Televisión a Latina, kde běží právě nejvíce pořadů a reklam. Státní je TV Perú. (Perú MOM, 2019; INEI, 2015)

Analýzou médií a jeho diskriminační podobou se zabývalo mnoho akademiků, a dokonce i ministerstvo spravedlnosti, které vydalo v březnu roku 2019 zprávu o „diskriminaci v médiích v Peru se zvláštním důrazem na etnicko-rasovou diskriminaci“. (gob.pe, 2019a) V této zprávě se autoři věnují problému, jak jsou skrze televizní obrazovky a rádio v Peru vytvářeny negativní etnicko-rasové stereotypy. *Indíenas* z oblasti And nebo Amazonie a *afroperuanos* jsou v médiích zobrazováni stigmatizujícím a pejorativním způsobem a jsou v televizních programech často terčem diskriminace a rasismu. (Ibid.: 6-9) V závěrečném shrnutí zprávy ministerstva se píše, že přes výslovný ústavní zákaz, existují v Peru média, která šíří programy s diskriminačním obsahem. Stigmatizace nebo otevřená diskriminace na základě etnicko-rasových stereotypů je tak vnášena do každodenního života lidí a média normalizují a legitimizují rasistické diskursy, které se latentně nachází ve společnosti. (gob.pe, 2019a: 34-35)

Urbano Muñoz Ruiz (2014) mluví o tom, že média obecně a zejména televize se stala velmi důležitým strategickým prostorem vytváření a upevňování peruánské identity. Za tímto účelem analyzoval nejsledovanější televizní pořady a jejich symbolické významy, stereotypy a stigmata. Dospěl k závěru, že tyto programy posilují západní etnocentrickou kulturu, vytváří předsudky, rasismus, diskriminaci a komplex méněcennosti, a proto jsou pro vytváření národní kultury a identity nepříznivé. (Muñoz Ruiz, 2014)

Wilfredo Ardito Vega, který je představitelem *El Colectivo Ciudadanos Luchando Contra el Racismo* (CLCR, „Kolektiv občanů bojujících proti rasismu“) napsal na téma diskriminace v médiích několik prací. V článku o diskriminaci v peruánské televizi uvedl, že permanentně vytváří negativní stereotypy o skupinách *indígenas*, *afroperuanos*, *orientales*, *provincianos* atd. Média tak reprodukují a prohlubují všeobecně sdílené předsudky a pro

mnohé se stávají „realitou“. Jako dominantní diskriminační znak uvádí Ardito Vega převahu *blancos* na televizních obrazovkách, přestože jsou v Peru pouze minoritou. Valná většina televizních moderátorů má evropské rysy, které jsou asociovány s objektivitou, seriózností, vědomostmi, vzděláním a úspěchem. Jsou vždy také prezentováni jako odborníci (pokud se dělá např. rozhovor s doktory, architektky nebo podnikateli) a jako vzory krásy, nejčastěji v pořadech pro mladé nebo reality shows, kde je na ně vždy explicitně odkazováno jako na ty nejkrásnější. V televizních seriálech představují stereotyp osoby, která je egoistická, ambiciózní a klasista a je zároveň považována za sexuálně nejatraktivnější ostatními postavami příběhu, proto se do ní zamilovávají a jsou jí posedlí. (Ardito Vega, 2014: 1, 8-9, 14-15)

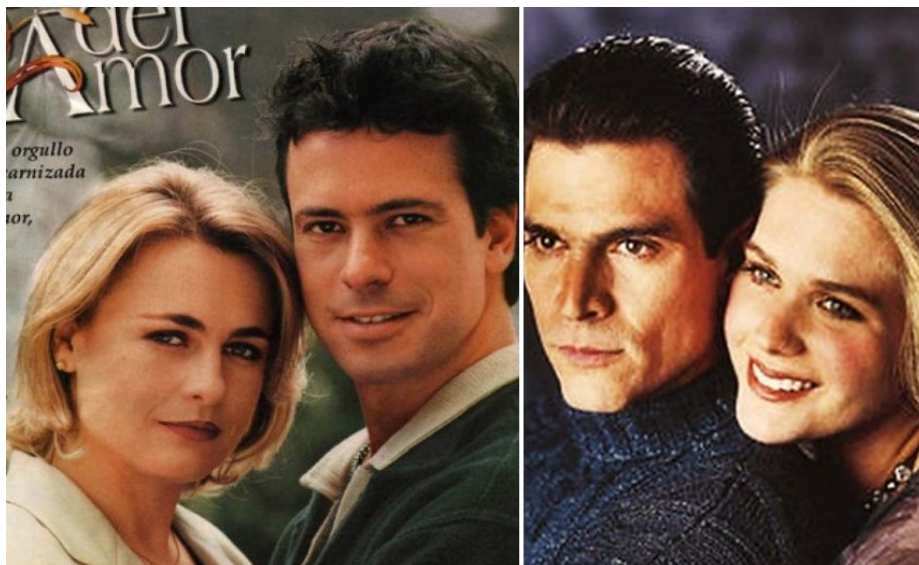

Obr. 27 – „Diskriminace a televizní programy“, titulní strana článku doktora práv Ardita Vegy. (2014)

Muñoz Ruiz ve své analýze televizních pořadů mluví o tom, že další velmi stereotypizovanou postavou je tzv. *cholo acriollado*, jakýsi „pokreolštěný/zbělený“ *cholo*, který se snaží distancovat od všeho spojovaného s tím být *cholo*. (Muñoz Ruiz, 2014) Je to klasická ukázka *blanqueamiento* a endorasisické distanciaci vůči svému původu.

Podle autorů *andinos*, *mestizos* a *cholos*, kteří představují většinu peruánské populace, v televizi nenajdeme jako moderátory, účastníky v reality shows, vědomostních programů atd. Buď nejsou vidět vůbec, a pokud se objeví, jsou nejčastěji terčem posměchu, jsou prezentováni jako delikventi, extrémně chudí, oškliví, sprostí atd. Případně jsou zachyceni jako turistická atrakce v rámci reportáže z nějakých andských slavností v tradičních krojích. Nikdy nereprezentují moderní, vzdělané občany z lepších čtvrtí. Jejich zneviditelnění je nejvíce zřejmé v televizních seriálech, kde je většina postav *blancos*. Pokud se v nich náhodou *andinos* objeví, hrají velmi stereotypizované postavy, např. andského šamana, služku apod. (Ardito Vega, 2014: 10-11; Muñoz Ruiz, 2014) Nejklivějším příkladem negativních stereotypů připisovaných *andinos* je hloupá, nemotorná a špinavá *Paisana Jacinta* („Venkovanka Jacinta“), o které v mluvím v podkapitole 4.2.2.1. Častou praktikou je také to, že osoby, které nejsou *blancos*, jsou v televizi označovány přezdívkami poukazujícími na jejich etnicitu (např. *el negro*, *el chino* atd.). (Ardito Vega, 2014: 12-15)

O rasové diskriminaci v peruánské televizi se psalo i v mnoha mezinárodních médiích, jako např. v britských novinách The Guardian (The Guardian, 2014) a na stránkách amerických NBC News (NBC News, 2018). Řešily postavu Jacinty zesměšňující *serranas* a další rasistický pořad *Negro Mama* („černá máma“) zesměšňující *afroperuanos*, a to i přes kritiku peruánské vlády a OSN.

Obrovským televizním fenoménem jsou také telenovely, které byly populární hlavně v 80. a 90. letech, ale dodnes jsou oblíbené a v televizi se vysílají. Výše popsané konstrukty se v nich velmi intenzivně reprodukuje. Mezi nejpopulárnější patří *Cosas del Amor* z 90. let nebo *Milagros* z let 2000–2005. (YouTube, Telenovelas, Series y mucho más., 2018)

Obr. 28 – Hlavní představitelé telenovel *Cosas del Amor* a *Milagros*.

Populárním televizním seriálem (od roku 2015 do současnosti) určeným pro dospívající dívky je *Ven, Baila, Quinceañera*, který je o patnáctiletých dívkách, tzv. *quinceañeras*. Hlavní hrdinky a hrdinové jsou skoro výhradně *blancos*. Oslavovat patnáctiny je v Peru (a vůbec v celé Latinské Americe) velkou událostí a dělá se na počest dívky obrovská oslava, na kterou se nesmírně těší a připravují. Seriál působí na vnímání sebe sama o to mocněji, pokud se s hvězdami seriálu snaží identifikovat jejich vrstevnice, tedy mladé dospívající dívky. Touha vypadat jako ony je tedy konstruována již v dospívání a o to silnější má dopady.

Obr. 29 – Plakát k televiznímu seriálu *Ven, Baila, Quinceañera*. (zdroj: Google)

Výše popsané diskursy jsou demonstrovány nejen na televizních obrazovkách, ale také na billboardech, v časopisech, reklamních plakátech, na obalech výrobků atd. Jsou tak neustále přizívány a reprodukovány. *Blancos* se objevují v peruánských reklamách prakticky na vše. Jedná se ve většině případů o usměvavé bělochy jako úspěšné businessmany, zamilovaný pár, veselé teenagery a party přátel, spokojené rodiny s dětmi apod. *Andinos* se v reklamách objevují jen velmi zřídka, (např. jako dělníci v reklamě na Cemento Sol) a nikdy v souvislosti s moderními výrobky, krásou nebo oblečením. Svět médií a reklamy je tak bílý, že se vůbec nepodobá peruánské společnosti. (El Diario, 2014; Ardito Vega, 2014: 31-32)

Obr. 30 – Reklamy ve veřejném prostoru (zleva doprava ze shora dolů): mobilní operátor Claro, zlatnictví a snubní prsteny, čistící prostředky Lesly, pivo Trujillo a Cusqueña, zdravotní potravinové doplňky. (zdroj: Google a vlastní fotografie z let 2017-2019)

Obr. 31 – Reklamy ve veřejném prostoru (zleva doprava ze shora dolů): mléčné výrobky Gloria, obchodní centrum Expo centro, obchod s oblečením, fitness centrum, zubař, banka BBVA. (zdroj: Google a vlastní fotografie z let 2017-2019)

Obr. 32 – Billboardy na budovách výstavby bytů a kanceláří ve čtvrti Barranco. (zdroj: vlastní fotografie z roku 2019)

Podle Ardita Vegy má toto výhradní zobrazování *blancos* na populaci velmi negativní dopady; vytváří v ní frustrace, pocit odmítání sebe sama i svého okolí, destruktivně se odráží na sebevědomí většiny Peruánců a zároveň disproporčně posiluje sebevědomí menšiny, která se televizním postavám nejvíce podobá. (Ardito Vega, 2014: 31-32) Vlivem médií vzniká dojem, že být *blanco* znamená nejen být krásný, ale také zdravý, šťastný, úspěšný, inteligentní, vzdělaný, moderní atd.

4.2.2.1. Paisana Jacinta jako populární symbol primitivní, ošklivé a špinavé *andiny*

Nejvýraznějším příkladem stereotypů reprodukováných médii je již zmiňovaná kontroverzní postava Paisany Jacinty, zesměšňující *andinas*. Nejdříve se objevila pouze jako vedlejší postava v televizním pořadu, pro svou popularitu však vznikl její vlastní seriál, který televize Latina vysílala s přestávkami v letech 1999–2015. V roce 2017 byl uveden do kin celovečerní film s názvem *Paisana Jacinta: en búsqueda de Wasaberto* („Venkovanka Jacinta hledá Wasaberta“)⁴⁴. Film dle odpůrců upevňuje rasistické stereotypy nejen díky Jacintě, ale vlivem celkového rozdělení rolí; tři hlavní kladné postavy jsou všechny světlé pleti – kněz, notářka i malá holčička Rafaella, která Jacintě pomáhá. Negativní postavy jsou reprezentovány *afroperuanos*, *zambos* a *mestizos* (viz příloha obr. 33). (Wayka, 2017)

Proti Jacintě vznikaly velké protesty s tím, že je rasistická a *andinas* dehonestuje. Vznikla také internetová kampaň *Yo no soy Jacinta* („Nejsem Jacinta“), na které *andinas* držely tyto nápisy a dávaly tím najevo odmítání stereotypů, jakými jsou zobrazovány (viz příloha obr. 34). Proti Jacintě se ostře vyjádřili významní politici, např. kongresmanka Tania Pariona, která uvedla, že její postava zesměšňuje jazyk, tradice a způsob oblékání nezanedbatelně velké části obyvatel, jelikož je Peru třetí zemí na světě s největší domorodou populací. (Wayka, 2017) Dále bývalý ministr kultury Salvador del Solar, úřadující v letech 2016–2018, označil Jacintu za hanobí obraz andských žen. (Peru 21, 2017b; El Comercio, 2017) Podle Dettleffa Pallette (2015) je televize médii konstruktů identit a představuje diskursy, na jejichž základě si utváříme a/nebo posilujeme naše postoje, vnímání a

⁴⁴ V popisku filmu stojí: „Jacinta Chinchaysuyo, chudá naivní domorodá žena imigruje do hlavního města z chudé vesnice Chongomarca v oblasti Puna na jihovýchodě Peru. Bojuje s hledáním práce ve vidině lepšího života, je obětí rasové a třídní diskriminace, ale vždy situace vyřeší svým legračním jednáním.“ (IMDb) Popularita filmu v kinech byla obrovská, jen za týden od premiéry film shlédlo 47 tisíc lidí a tři týdny od premiéry až 500 tisíc lidí. (El Comercio, 2017)

reprezentace světa. Stereotypy reprezentované Jacintou se tak skrze televizní obrazovky naturalizují a považují za přirozené, upevňuje již existující rasové předsudky a vytváří k nim ještě nové. Jacinta je totiž odpudivá, mimořádně neschopná, primitivní až zvířecí.⁴⁵ (Dettleff Pallette, 2015: 2-6)

Postava Jacinty má dle Ardita Vegy také na svědomí velmi negativní dopady na peruánskou společnost, jako jsou nespočetné případy šikany a rasismu na školách a ve společenském životě. Nejčastěji jsou oběti posměchu děti, jejichž matky jsou oblečené v tradičním oděvu andských žen, tak jako Jacinta.⁴⁶ Paradoxní a zdánlivě nepochopitelná oblíbenost Jacinty i mezi *indígenas*, které zesměšňuje, je vysvětlována jako klasický projev endorasismu. Být rasistou v tomto kontextu symbolicky zesvětlí pleť; je to způsob *blanqueamiento*, toho, jak společensky stoupnout, být moderní, odmítat vše domorodé a distancovat se. Kanál Latina trvá na prezentování Jacinty ve svém vysílání, existuje totiž obrovské publikum jejích příznivců, což říká o peruánské společnosti více než samotný program. Jacinta rozděluje národ; jedni ji nenávidí jako rasistickou a druzí ji zbožňují jako vtipnou, argumentují svobodou projevu a ty, kterým se nelíbí označují jako zakomplexované a bez smyslu pro humor. (Peru 21, 2017b; El Comercio, 2017; El Diario, 2014; Ardito Vega, 2014; Dettleff Pallette, 2015: 13)

K výše popsaným analýzám peruánských médií, které vypracovali především Ardito Vega, Dettleff Pallette a Muñoz Ruiz, je nutné dodat, že jsou staré cca deset let a situace se začíná měnit. *Blancos* jsou sice stále majoritní většinou zobrazovanou v médiích, vzniká však snaha o větší inkluzivitu. Např. populární limonáda *Inca Kola* a *D'Onofrio*, výrobce typických vánočních bábovek zvaných *panetón*, vsadili v reklamních kampaních na peruánství a zahrnují do nich *mestizos* i *indígenas*. Analýze těchto dvou kampaní se věnoval Rojas Virijivich ve své diplomové práci. (Rojas Virijivich, 2018) *Inca Kola* měla kampaň, která říká *Peruanas, Con ellas todo es posible* („Peruánky, s nimi je vše možné.“). Zobrazovala a oslavovala např. *andinu* v jejím typickém oblečení a šátku. *Inca Kola* se ve svých kampaních dlouhodobě zaměřuje styl prezentace oslavující peruánství. Svědčí o tom i nejnovější kampaň z roku 2023 zobrazující typicky peruánskou mestickou rodinu hodující kolem stolu.

Obr. 49 – Kampaň Inca Koly z roku 2023. (zdroj: www.mercadonegro.pe)

⁴⁵ Ve všech dílech se snaží najít práci, kterou sice dostane, protože se nad ní někdo slituje, nakonec ji však kvůli své hlouposti a nešikovnosti zase ztratí. Dalšími příklady je např. to, jak sebe sama popisuje: „Jsem *serrana*, moje tělo je beztvaré, chodím s roztaženými nohama, jsem trochu hrbatá a dost ošklivoučká.“ Jacinta je také neustále připodobňována ke zvířeti: „Nesmíme převážit zvířata nad 50 kg.“; „Podívejme, jak tu lamu vytrénovali!“; „Přivažte si zvířátko venku, ať se nám tady nevyčurá.“ apod. (Dettleff Pallette, 2015: 9-10,13)

⁴⁶ Jistým protipólem jsou v tomto smyslu modely světově proslulé módní návrhářky Meche Correa, která vychází z andského stylu oblékání, vzorů a látek. (RPP Noticias, 2018a) Díky ní začíná být oblečení *andinas* včetně Jacinty transformováno do něčeho populárního, módního a definujícího peruánskou identitu založenou právě na andské kultuře.

4.3. Negativní reflexe rasismu a antidiskriminační aktivismus

O četných projevech rasismu, klasismu a diskriminace v peruánské společnosti se začíná od 21. století čím dál tím více mluvit a tyto projevy začínají být reflektovány jako negativní a odsouzeníhodné. Jedná se např. o nově vzniklé televizní pořady, které se tématu věnují. V roce 2015 vznikl pořad o peruánském rasismu s názvem *Sucedio en Perú – Rasismo*. Jednalo se o jeden díl naučné série pořadů s názvem *Sucedio en el Perú* („Stalo se v Peru“), které se zabývají různými historickými událostmi a fenomény. (TV Perú, 2015) V pořadu je nejdříve popsán historický kontext a dopady myšlenek Arthura de Gobineau na společnost 19. století a řeší dále současné odrazy historických souvislostí, problém médií s dominancí *blancos* atd. V dokumentu se vyjadřují také nejruznější odborníci na dané téma a zaznívá v něm apel na to, jak je diskriminace špatná a jak by bylo dobré se jí vyvarovat s optimistickým zvoláním na závěr, že se situace naštěstí lepší.

V roce 2016 také vznikl v rámci TV Perú program *Ñuqanchik*, který vysílá od pondělí do pátku zprávy v kečuánštině v 5:30 ráno. Denně je na stejné televizní stanici od 18:00 vysílán pořad *Pukllaspa Yachay*, který zábavným způsobem učí kečuánštinu a jeho moderátoři jsou *mestizos*. (Gob.pe, 2022) Přestože jsou tyto pořady spíše kapky v moři celkového televizního vysílání, ukazují, že se mediální klima i společenská situace mění.

Dalším posunem je negativní reflexe rasismu, klasismu a diskriminace ve sdělovacích prostředcích, které se těmto tématům začínají čím dál více věnovat. Jedním z velmi diskutovaných incidentů byl rasistický útok na dívku jménem Grecia Pilaca v nejluxusnější limské čtvrti San Isidro, kde venčila v parku svého psa. Žena jménem Lily Chocano, která bydlí blízko parku a která je prý známá rasistickými incidenty, Pilacu začala urážet výroky typu; „ty zasraná *cholo*, kdo si myslíš, že jsi, jdi si venčit svého psa do Comas⁴⁷! Já jsem blondýnečka s modrýma očima a ty jsi kdo!?“ (RPP Noticias: 2017) Jedná se o velmi častý typ incidentu, příběh Pilacy však získal mimořádně velkou publicitu, protože část agresivního chování Chocano bylo natočeno a zveřejněno na internetu jedním ze svědků.

V roce 2014 vyšel článek s titulkem „Peru, rasistická země vůči sama sobě“, kde autor popisuje, jak jsou osoby s rysy *andinos* oběti diskriminace, a to dokonce na místech jako jsou veřejné pláže nebo nemocnice. (El Diario, 2014) V roce 2019 vyšel v novinách *El Comercio* článek s názvem „Rasismus v Peru: bolestivá čísla, která reflektují realitu, kterou nechceme vidět.“ (El Comercio: 2019c), který zveřejnil také množství statistik: např. 53 % dotazovaných považuje Peruánce za rasisty, místa, kde lidé čelí největší diskriminaci, jsou státní nemocnice (22 %) a policejní stanice (19 %) atd. (El Comercio: 2019c) Každý třetí Peruánec také utrpěl v zemi nějakou formou diskriminace. (El Comercio, 2018b) Skrze podobné články se problém verbalizuje a dostává více do povědomí lidí, není nadále přehlíženým okrajovým jevem, o kterém se předstírá, že neexistuje.

V prosinci 2013 byla také založena *Comisión Nacional contra la Discriminación* („Národní komise proti diskriminaci“), přičemž jedním z jejích cílů je „přispívat k upevnování demokratické společnosti, kde převládají zásady úcty k důstojnosti osob, stejně jako mírové soužití bez jakékoli formy diskriminace.“ (gob.pe, 2019a: 4) Ve veřejných budovách (restauracích, na letišti, v muzeích atd.) také byly ze zákona vylepeny cedule s různými obměnami znění: „Zde je zakázána jakákoli forma diskriminace.“ (viz příloha obr. 35). Diskriminace je ve společnosti stále přítomna, vznikají však snahy ze strany občanské společnosti i státu se této problematice se věnovat.

Mezi formu aktivismu a upozorňování na rasistické poměry ve společnosti patří i vystoupení a kniha peruánského komika Jaime Ferraa. Na svých sociálních sítích, kde je mimořádně populární⁴⁸, se v duchu ironické satiry stylizuje do extrémně rasistického *pituca* ze čtvrti San Isidro. Upozorňuje na rasistické poměry ve společnosti geniálním způsobem a reálným *pitucos* nastavuje zrcadlo. Napsal na to téma i knihu *Demasiado Pituco* („Až příliš *pituco*“), která je satiricky autobiografická a popisuje každodenní život Ferraa jako rasistického snoba z Limy. (Ferrao, 2023)

⁴⁷ Chudinská čtvrť předměstí Limy.

⁴⁸ Na instagramu má 146 tisíc sledujících a na tiktoku 328 tisíc sledujících.

4.3.1. Aktivismus ministerstva kultury: *aletra contra el racismo*

Vedle již zmiňovaných aktivit ministerstva spravedlnosti a jeho zprávy o médiích, vznikají další aktivity ministerstva kultury. Založilo *Dirección de Diversidad Cultural y Eliminación de la Discriminación Racial* („Správa kulturní diverzity a eliminace rasové diskriminace“), jehož ředitelka Reina Uzcátegui Oviol uvedla, že kulturní diverzita je asociována s typickými tanci nebo gastronomií, ale již ne s konkrétními osobami, které jsou jejími nositeli. Dle Oviol je cílem aktivit ministerstva ukázat, že Peru je rozmanitou zemí složenou z osob a skupin, které mají různý původ, což má ohromnou hodnotu a je třeba si této rozmanitosti vážit. (RPP Noticias, 2018b)

Antidiskriminační kampaně ministerstvo také hojně propaguje na svých facebookových stránkách *Ministerio de Cultura de Perú*. Např. 21. března 2019, na „mezinárodní den eliminace rasové diskriminace“, zveřejnilo příspěvek s tím, že by si společnost měla dát boj proti rasismu jako závazek, aby měli všichni stejné příležitosti a práva (viz příloha obr. 36 a 37). Součástí příspěvku bylo také video s návodem, jak může každý občan přispět k návrhu zákona na prevenci diskriminace. (YouTube, Alerta Racismo, 2019) 7. června 2019 zveřejnilo výsledky výzkumu, podle kterého je „bílý“ (*lo blanco*) spojováno s Limou a „nebílé“ (*no blanco*) s ostatními oblastmi země, což upevňuje falešnou představu rasové nadřazenosti jedné skupin nad druhými. 28 % obyvatel se cítí diskriminováno pro barvu kůže, 20 % pro výši příjmů, 17 % pro fyzické nebo obličejové rysy, 16 % pro místo původu a 15 % pro způsob mluvení. (Facebook, Ministerio de Cultura de Perú, 2019b)

Na internetových stránkách *Alerta contra el Racismo*⁴⁹, které také vytvořilo peruánské ministerstvo kultury, nalezneme statistiky z roku 2017, které se poněkud liší. Je zde uváděno, že hlavním důvodem diskriminace v Peru je výše příjmů (32 %), dále způsob mluvy (26 %), způsob oblékání (26 %), fyzické znaky a rysy (21 %) a barva kůže (19 %). V obou statistikách je však uváděno vysoké procento u výše příjmů, což naznačuje silně klasizovanou povahu peruánské společnosti.

Web *Alerta contra el Racismo* vytvořilo ministerstvo za účelem šíření osvěty na toto téma. Slouží také jako platforma, kam lidé mohou hlásit diskriminační jednání. Za stejným účelem byla v roce 2013 ministerstvem zřízena také telefonní linka. Skrze YouTube kanál *Alerta Racismo* se také snaží šířit antidiskriminační kampaně; např. v roce 2015 zde byl uveřejněn rozhovor s psychoanalytikem Brucem, který ve své knize *Nos habíamos choleado tanto*⁵⁰ analyzuje peruánský rasismus, kterým je společnost prorostlá. Ve videu jsou ukázány údaje z výzkumu, který proběhl v roce 2014, podle kterého si 93 % obyvatel Limy myslí, že je v Peru rasismus. (Bruce, 2007; La República, 2019; YouTube, Alerta Racismo, 2015)

Další video z roku 2018 se jmenuje „Chci žít v zemi... bez rasismu.“ Malé děti z různých peruánských etnik v něm říkají věty jako: „Chci žít v zemi, kde barva mojí kůže neurčuje mou budoucnost.“; „Chci žít v zemi, kde můj jazyk není terčem výsměchu nebo opovržení.“ atd.⁵¹ Poté jsou ukázány statistiky, které říkají, že 81 % Peruánců a Peruánek je přesvědčena o tom, že diskriminace se objevuje neustále a nikdo s tím nic nedělá. Na konci videa je otázka „A Ty? Co s tím děláš?“ (YouTube, Alerta Racismo, 2018)

Na toto téma jsem udělala také rozhovor velmi vysoce postaveným peruánským politikem, který byl v kabinetu bývalého prezidenta Martíná Vizcary. Mluvil se mnou o širokých formách diskriminace v peruánské společnosti a také o tom, že je tento problém představitelům země dobře znám a existuje snaha aktivně ho řešit. Přepis jeho výpovědi je v příloze 7.1.2. *Pohled peruánského politika na rasismus a diskriminaci ve společnosti*.

⁴⁹ Název stránek by se dal volně přeložit jako „Varování před rasismem“ nebo „Pozor na rasismus.“
<https://alertacontraelracismo.pe/discriminacion-y-racismo-en-el-peru> (17.2.2024)

⁵⁰ Název by bylo možné volně přeložit jako „Tak moc jsme si nadávali do *cholos*“.

⁵¹ Holčička, která mluví ve videu, drží v ruce blondatou panenku Barbie oblečenou do tradičního peruánského kroje. Drobný detail, který však velmi ilustrativně dokresluje mainstream *blancos* v Peru – a to i ve videu, jehož účelem je bojovat proti němu. (YouTube, Alerta Racismo, 2018: 00:21)

4.3.2. Fotbalem proti rasismu: *roja al racismo*

Do kampaně ministerstva *Alerta Contra el Racismo* se 15. listopadu 2017 (v den kvalifikačního zápasu o postup na mistrovství světa ve fotbale v Rusku 2018) zapojili také členové fotbalové reprezentace. Zveřejňovali na svých sociálních sítích fotografie označené *Roja al racismo* („červená rasismu“) (viz příloha obr. 39). (Twitter, 2017a a 2017b; RPP Noticias, 2018b)

Fotbalový reprezentant Edison Flores Peralta k tématu napsal:

„Před několika měsíci jsem se s velkou hrdostí zúčastnil kampaně ministerstva kultury proti rasismu a diskriminaci v naší zemi. Je to jedna z největších špatností, které postihují Peru a všichni musíme udělat vše proto, abychom ji odstranili. (...) Stavím se proti diskriminaci na jakémkoli místě, v jakémkoli sportu a v jakémkoli kontextu. Nezáleží na tvé společenské třídě, tvé barvě, tvém pohlaví nebo odkud přicházíš, vždycky bys měl se všemi jednat stejně a s respektem. Zůstaňme v zemi sjednocení, pokračujme ve spolupráci s tímto typem iniciativ, které usilují o to, abychom byli tolerantnějšími a lepšími lidmi. Budme lepší Peru!“ (RPP Noticias, 2018b)

Flores v kontextu kampaně, které se účastnil, také uvedl, že rasismus považuje v Peru za jeden z nejvýznamnějších problémů, kterým trpí hlavně domorodé obyvatelstvo. Ve společnosti je také problémem klasismus a členové vyšších společenských tříd si myslí, že mohou dělat a říkat, co chtějí, což by se mělo změnit. (El Comercio, 2018b) Dále se vyjádřil, že on sám nebo jeho spoluhráči jsou oběti rasistických výroků a pokřikování z tribun stadionů. (La República, 2018)

YouTube kanál *Alerta Racismo* také zveřejnil video, ve kterém jsou lidé z různých koutů země, které spojuje nadšení pro fotbal. Video říká, že ať už jsou z oblasti pobřeží, hor nebo džungle, milióny Peruánců tu radost a národní hrdost prožívají stejně a žádné vzájemné rozdíly je v tom nerozdělují. Končí větou „Vezměme s sebou do Ruska tuto identitu být rozmanití. Být Peruánci.“ (RPP Noticias, 2018b)

V tomto kontextu je nutné zmínit, že v aktivismu proti rasové diskriminaci sehrála kvalifikace na fotbalové mistrovství světa v Rusku obrovskou úlohu. Bez nadsázky bych si troufla tvrdit, že 15. listopad 2017 byl dokonce jedním z nejvýznamnějších dnů peruánské novodobé historie. Atmosféru po úspěšném kvalifikačním postupu na mistrovství světa popsal novinář na stránkách BBC:

„Můj fotbalový dres je promočený a nevím, zda to jsou moje slzy, nebo slzy všech, kteří mě přišli obejmout. Lidí, kteří mě objímají a brečí dojetím, ani neznám.“ Jak dále uvedl, bylo to něco víc než jen klasifikace na mistrovství světa, bylo to vytvoření komunity. Když byl ohlášen konec zápasu a kvalifikace byla potvrzena, všichni se všemi v parku Kennedy se začali vzájemně objímat a plakat dojetím. (BBC, 2017a) Druhý den po kvalifikaci bylo dokonce vyhlášeno státní volno.

Sama jsem v ten moment byla v Limě, a dokonce bydlela nad parkem Kennedy, kde probíhaly gigantické oslavy. Nejen, že to bylo poprvé po mnoha letech, ne-li desetiletích, kdy byli (snad všichni) Peruánci opravdu šťastní a hrdí na svou zem, kvalifikace na mistrovství světa otevřela také téma rasismu v peruánské společnosti. Jediné dva góly, které v kvalifikačním zápase padly, dali fotbalisté Christian Ramos a Jefferson Farfán⁵² (BBC, 2017b), oba *afroperuanos*. Dle statistik nejvíce diskriminovaná skupina peruánské společnosti. Sociální sítě na to konto zaplavily články a komentáře, které na tuto skutečnost upozorňovaly. Např. peruánská akademička a novinářka Andrea Ipinze zveřejnila na svém facebooku fotku fotbalového týmu s následujícím komentářem:

„Dva afroperuanos nám věnovali dva góly a nekonečnou radost, že jsme se po 36 letech klasifikovali na mistrovství světa. 11 negros a indígenas hráčů změnilo historii našeho fotbalu... Pokud se historie změnila po 36 letech pro peruánský fotbal, mám naději, že naše společnost se změní a bude zde rovnost příležitostí pro všechny, aniž by hrála roli barva kůže. Pamatujme na to, že indígenas a afroperuanos jsou (jsme) ty nejchudší a nejvíce vyloučené populace v Peru a v Latinské Americe. Necht' nám tato radost poslouží k tomu, abychom přestali být diskriminátory a rasisty. Už je na čase zbavit se toho nejhoršího, co nám zanechal kolonialismus! Ať žije Peru, multikulturní země mého srdce.“

(zdroj: Facebook, Andrea Ipinze, 2017)

⁵² O Farfánovi a jeho životě v chudinském ghettu na předměstí Limy, odkud se vypracoval až na mistrovství světa, byl v únoru 2020 uveden v kinech životopisný film *La Foquita: El 10 de la calle*. (La República, 2020)

4.3.3. Peruánství a aktivismus *cholo power*

K otázkám rasismu, klasismu a diskriminace v peruánské společnosti vzniká také ohlas v rámci umělecké scény. Např. galeristka Gabriela Tineo je jednou z průkopnic myšlenky, že výtvarné umění může být mocným nástrojem v boji proti diskriminaci, rasismu a roztříštěnosti společnosti, která si pořádně není jistá tím, co je vlastně nějaké všem společné peruánství. Kultura a umění podle ní mohou být (a měly by být) „maltou společenské soudržnosti“, která by pomohla ono peruánství cítit, protože působí na smysly přímo a vizuálně. Vzdělání, umění a kultura jsou v tomto kontextu dle Tineo nejvýznamnější činitelé, kteří mohou pomoci zničit stará a nemocná sociální paradigmaty současného Peru a vědomě zkonstruovat nová. (Ching, 2016; Facebook, Galería del Barrio, 2015; Facebook, Gabriela Tineo, 2015)

V Limě a po celém Peru existuje mnoho umělců, kteří se svým uměním, svou grafikou a street artem snaží upozorňovat na společenské problémy a šířit osvětu. Za jejich sjednocující faktor by bylo možné považovat termín *cholo*, který se z urážky reappropriací přetransformoval do jistého symbolu peruánství, národní identity a hrdosti. Velmi časté jsou umělecky znázorňované nápisy jako *cholo power* nebo *poder cholo* („síla *cholo*“), *cholo soy* („jsem *cholo*“), *chola con orgullo* („hrdá *chola*“) atd. Jako *cholo power* by bylo možné nazvat celý tento myšlenkový proud, který se snaží o znovunalezení peruánské identity právě skrze převrácení významu tohoto původně pejorativního výrazu. Vedle výtvarného umění sem patří také hudba, přičemž se jedná především o hiphop nebo punk. Tento emancipační proces, který se probouzí na různých úrovních, však není v mainstreamové společnosti příliš viditelným proudem.

Antidiskriminační a antirasistický aktivismus ve výtvarném umění je fenomén, který se začal mohutně rozšiřovat především za posledních cca 10-15 let. Jedná se přitom o významné představitele současného výtvarného umění v Peru. Např. umělec Elliot Tupac, reprezentant typicky peruánského výtvarného směru *chicha art*, který je založen na zářivě barevných nápisích a reklamních plakátech. Styl *chicha art* je velmi často spojován s proudem *cholo power* a různé nápisy jsou vytvářeny právě v tomto stylu (viz příloha obr. 40 a 41). Ve své práci reflektuje koloniální nadvládu, současné představy o „pokroku“, masové výrobě a vztahu mezi městským a venkovským Peru. Pojmu *cholo* dává velký význam a pozvedá ho do nového kontextu tím, že ho vykresluje s novým posilujícím významem. (Culture trip, 2017)

V rámci aktivistického umění jsou jedni z nejpůvodnějších peruánských umělců také Carol Fernández Tinoco a Fernando Ernesto Castro Chávez, kteří se původně seznámili jako spolužáci na univerzitě při studiu antropologie. Jejich vzdělání je inspirovalo k tomu, že se rozhodli proti rasismu a diskriminaci ve společnosti bojovat výtvarným uměním. Založili za tímto účelem značku *Amapolay* (viz příloha obr. 42). Pořádají workshopy a festivaly a jak uvedli v rozhovoru pro NY Times, svou grafikou a aktivistickou prací chtějí upozorňovat na problémy jako je vysídlování, chudoba a rasismus, které ničí životy domorodého obyvatelstva v Peru. (New York Times: 2019)

Další umělci, kteří operují s termínem *cholo*, jako s něčím bytostně spojeným s jejich identitou, na kterou jsou hrdí, jsou např. Samuel Gutierrez, Elian Tuya nebo umělecká skupina *Brocha Gorda* (viz příloha obr. 43-46).

Velká společenská debata se v tomto kontextu rozpoutala v roce 2007, kdy vznikla po celém Peru kampaň skupiny, která vytvořila stránky *poder cholo* a vylepovala plakáty s textem, který by bylo možné volně přeložit jako „Zasraný *cholo* nebo mocný *cholo*? Všichni jsme *cholos* a vždycky budeme.“ (viz příloha obr. 47). Na stránkách je napsáno: „Je pravdou, že to všichni jsme? A co to je být *cholo*?“ To, že jsme všichni *cholos*, reflektuje nové peruánství, které už má postavené základy, ale stále se konstruuje. Tuto realitu však není jednoduché přijmout, kvůli zavedenému vylučovacímu řádu je těžké rozpoznat, kým jsme a bojovat proti stigmatizaci většiny Peruánců, ať už pro jejich idiosynkrazii, kulturu, barvu kůže nebo ekonomickou situaci. (Poder Cholo, 2007)

Jak je na stránkách dále uvedeno, výraz *cholo* má negativní konotace a může i někoho roztrpčovat, ale právě proto je důležité se nad ním zamyslet; považovat se za *cholos* je něco víc než jen akt sebepoznání, je

ospravedlněním nového peruánství a potvrzením, které je nevyhnutelné k vytvoření skutečně inkluzivní republiky. Termín *cholo* sice původně vznikl jako urážka, v dnešní době však sebou nese negativní i pozitivní významy, historicky se transformoval v kontextu živé reality. Je reprezentací bohaté diverzity v nejširších formách. Není to ryze rasové vyjádření, nýbrž výraz, který v sobě integruje multikulturalitu, diverzitu a rozmanitost. Tak buduje nové peruánství. V tomto smyslu je míněn výrok „Všichni jsme *cholos*“. (Ibid.) V tomto duchu uvádí i Carlos Barriga, že *cholo* neznámá nutně smíšenost etnickou, ale také kulturní, je to míšení na několika úrovních, kterého jsou v Peru všichni produktem. Nerozpoznávat toto etnické a/nebo kulturní *mestizaje* je popírání reality. Dle Barrigy *mestizaje* také geneticky obohacuje a *cholos* jsou možná o krok napřed v evolučním procesu před svými „čistokrevnými“ přáteli. (La Mula, 2014a)

Sociolog Paredes Calla napsal ke kampani *Poder Cholo*, že i přední intelektuálové, jako např. uznávaná historička María Rostworowski, šíří perspektivu chápání pojmu *cholo* jako něčeho peruánského. Je to podle ní znamením toho, že si Peruánci a Peruánky konečně začínají sebe sama vážít a přijímat se. Být *cholos* znamená být dědici velkých kulturních tradic, především andských a evropských, ale také amazonských, afrických a čínských. Rozpoznat sami sebe jako *cholos* nesmazává naše rozdíly, ale integruje je do jednoho národního bratrství. (Ciudadanía y Política, 2007) Rostworowski dále uvedla, že Peruánci by se měli zbavit svých předsudků, ale i komplexů. „Jsme národ *mestizo*, který si nechce přiznat, že je *mestizo*. Není pochyb o tom, že existují *criollos*, kteří popírají domorodou složku peruánské identity, ale také jsou jako druhý extrém ti, kteří popírají západní složku.“ (PUCP, 2007) Dle Rostworowski je nutné skoncovat s tímto nesmyslným šovinismem, který Peruáncům nedovoluje uvědomit si, kdo jsou. Zároveň je však těžké osvojit si nějakou identitu, pokud se ve školách správně nevyučuje historie.

Podle Rostworowski v Peruáncích také není dostatečně budována národní hrdost a patriotismus, což se projevuje zvláště u střední a vyšší třídy, která adoruje všechno, co je ze zahraničí, ačkoli je to často daleko méně kvalitní (např. oblečení ve srovnání s peruánskou alpakou). U nižších tříd není možné tyto tendence tolik pozorovat, protože nemají kupní sílu a mají jiné problémy. Tyto normy udává vyšší třída, elita, kterou následuje zbytek národa. Dle historičky se však situace v peruánské společnosti obrací k lepšímu, sebe sama označuje *chola polaca*, („polská *chola*“) a být *chola* považuje za něco typicky peruánského. (Ibid.)

Za *cholos* se v Peru otevřeně označuje čím dál tím více lidí; např. již citovaná Ipinze, která se takto identifikovala u profilové fotky na facebooku. Když jsem se jí zeptala, co to pro ni znamená, napsala mi; „Pro mě to znamená nějaký původ, nějaká identita, ale také je to urážka, jak víš... já to nepoužívám v tomhle pejorativním smyslu.“ (18. 2. 2020, online) Nazývá se tak i modelka Seminario (viz příloha obr. 48). (Androgyny, 2017) Úsměvnou ukázkou toho, jak moc začíná být výraz *cholo* spojován s peruánstvím, je výrok brazilské tanečnice Brendy Carvalho, která získala peruánské občanství a na to konto prohlásila: „Jsem víc *chola*, než brambor huayro⁵³.“ (Radio Karibeña, 2017) Označení sebe sama za *cholu* tedy nechápe ve vizuálním smyslu, ale jako něco „esenciálně peruánského“ (viz příloha obr. 50).

Významným mezníkem emancipačního aktivismu *cholo power* v peruánské politické historii je zvolení dvou *cholos* peruánskými prezidenty – Alejandra Toledo v roce 2001 a Pedra Castilla v roce 2021. Oba navíc pocházeli z poměrů extrémní chudoby, čelili tak diskriminaci v rasizované a klasizované společnosti Peru hned dvakrát, a přesto se jim povedlo stát se hlavami státu. Toledo na *cholo* identitě postavil celou svou prezidentskou kampaň, jezdil „*cholo* busem“ a vysloužil si přezdívku „Choledo“. Byl prvním *indígena* v historii země, který se stal prezidentem. Castillo ve své kampani také zdůrazňoval svůj původ z velmi chudého rurálního prostředí. Jejich pozoruhodným životním příběhům a reflexí mých informátorů z řad Peruánců na toto téma se věnuji v příloze 7.2.

⁵³ Typicky peruánská odrůda bramboru.

V peruánské společnosti tedy dochází k reappropriaci termínu *cholo*. Jedná se o lingvistické „znovupřivlastnění“ či rekultivaci, při kterém si určitá skupina přivlastňuje slova (či artefakty), které byly dříve používány pejorativním způsobem znevažujícím tuto skupinu. Jde o specifickou formu sémantické změny, přičemž tento lingvistický nárok a posun má často širší dopad na celé pole diskursu v nabití osobní či sociopolitické moci dané skupiny⁵⁴. (Bronstemma, 2004; Groom et. al., 2003) Tomuto fenoménu se věnuje např. Raphael Vargas Benavente ve své práci „Del *cholo de mierda* al *cholo power*“, která řeší změnu rétoriky a sémantické proměny termínu *cholo* a další společenské následky spojené s touto změnou. Název by bylo možné volně přeložit tak, že ze „*zasraného chola*“ se stal „*mocný cholo*“. Benavente analyzuje, jak se termín *cholo* proměnil z klasické pejorativní urážky v něco, co naopak vyjadřuje pozitivní konotace k jakémusi peruánství v typicky mestizované společnosti. (Benavente, 2016)

Téma peruánství a proudu *cholo power* je obrovské a zasluhovalo by si vlastní hlubší analýzu z antropologicko-sociálního hlediska. Jedná se o teprve rodící se fenomén, jehož vývoj by bylo zajímavé sledovat. Zatím se z něj nestává mainstream, jedná se přesto o nezanedbatelný proud a postupné ztotožňování se s identitou *cholo* má silné ohlasy především v současné mladé generaci. Pomalé nalézání hrdosti ve vlastní *cholo* identitě a postupné upouštění bezmezné adorace všeho „západního a bělošského“ je významným společenským posunem uvnitř peruánské společnosti, dochází k pozvolné sociální změně, v rámci které roste také tendence distancování se od rasismu.

4.3.4. Rekonstrukce „peruánství“ performovaná *bricheros*

S proudem *cholo power* také souvisí *bricherismo*. Jak už jsem stručně uvedla v kapitole 3.1., jedná se o fenomén, spojovaný hlavně s muži, *bricheros*, kteří se snaží o zisk nejrůznějších výhod skrze vztah s cizinkou, ideálně z globálního Severu a bílé pleti. Jedná se o nesmírně ambivalentní postavy, jelikož na jednu stranu často operují se svým „autentickým peruánstvím“ a *cholo* identitou, čímž jsou v jistém slova smyslu etnoemancipačními aktéry. Využívají to však k praktikám, které jsou nahlíženy jako nemorální, ke svádění za účelem zneužívání. *Bricherismo* je tedy založeno na specifických vztazích, sociálních vazbách a praktikách, které se od jiných praktik obyvatel Peru výrazně liší.

Existují dva základní typy *bricheros*; „andští milovníci“, kteří se nachází nejčastěji v Cuscu, a kterým je věnováno nejvíce pozornosti. Je pro ně typická stylizace do potomků Inků. A „plážoví milovníci“ v rámci surfařských komunit, které se nachází v Limě a dále v surfařských městečkách a vesnicích při pobřeží (např. Máncora, Huanchaco ad.). Nevěnuje se jim prakticky žádná pozornost, přestože se jedná o velmi výraznou skupinu. Tito plážoví *bricheros* neoperují tolik s narativy a stylizací do mytologických potomků říše Inků, okouzlují dívky svými surfařskými dovednostmi.⁵⁵

Všem *bricheros* je také připisována bytostná touha emigrovat do země *gringy*, kterou svádí. Ne všichni *bricheros* však nutně o emigraci stojí. Velká část z nich si chce jen zvýšit společenský status, „zbělit se“ a *gringu* nejčastěji nějakým způsobem zneužívají pouze v průběhu její dovolené v Peru.

Bricherismo se v Peru vytvořilo jako nový sociální fenomén s rozvojem turismu. Vytváří nechvalnou pověst turistickým městům v čele s Cuscem, které je neoficiálně deklarováno jako „hlavní město *bricheros*“ a první zmínky o postavě *brichera* se zde objevují od 70. let 20. století. Následně se v 80. letech rozšíří po celém Peru. Od té doby fenomén *bricherisma* roste úměrně s turistickým ruchem. Není exkluzivně peruánskou záležitostí a existuje mnoho

⁵⁴ Jedná se například o původně pejorativně užívaný termín *queer* nebo *nigger* (negr) mezi Afroameričany, který se transformoval ve slangové *nigga*.

⁵⁵ S jedinou surfařkou, která by byla *brichera*, jsem se nikdy nesešla ani o žádné neslyšela. Jakkoli jistě takové ženy také existují, dovolila bych si tvrdit, že se jedná o dominantně mužskou záležitost.

studií, které popisují podobný fenomén v jiných zemích⁵⁶. Jsou to nejčastěji turističtí průvodci, prodavači nebo nejrůznější umělečtí řemeslníci *artesanos*, hudebníci, barmani apod. (Roguet, 2016: 2-3; Vasquez del Aguila, 2013: 187; Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 77 a 82)

Kategorie *brichera* je velmi silně vázaná *rasově* a tříděně, je skoro výhradně připisována všem *cholos* nižší třídy, kteří mají vztahy s *gringas* (viz podkapitola *Brichero* nemůže být *blanco* přílohy 7.3.). *Bricherem* v pravém slova smyslu je však pouze takový muž, který *gringas* nějakým způsobem aktivně zneužívá. Exmplárním ztělesněním je např. Blac Poncho (viz příloha obr. 57). Jedná se o (do značné míry) autobiografickou komiksovou postavu „svrchovaného *brichera*“, vytvořenou malířem Johnem Davidem Rodríguezem.⁵⁷ (YouTube, Choleando Documental, 2013; YouTube, Roberto de la Puente, 2019; YouTube, Choleando Documental, 2019) Motivaci pro vztah s *gringou* samozřejmě není možné objektivně rozklíčovat a může jí reflektovat jen *brichero* sám.⁵⁸

Bricherismo však může také *cholos* nižší třídy stigmatizovat a mohou být za *brichera* neoprávněně označováni jen proto, že chodí s *gringou*. Peruánský antropolog Vasquez del Aguila (2013) ve své knize představuje např. případovou studii Héctora, který je *indígena* dělnické třídy a přestěhoval se za svou americkou přítelkyní do New Yorku. Podle autora není úplně klasickým *brichero*, je však za něj označován a v důsledku toho cítí i neustálý tlak prokazovat upřímný romantický vztah ke své přítelkyni. (Vasquez del Aguila, 2013: 187)

Jak bylo analyzováno v předchozím textu, v Peru přetrvává kult „žádoucího a krásného bělošství“, který je umocňován masmédií. Dle psychoanalytika Bruce je jedním z cílů *bricheros* zviditelnit se úlovkem tolik opěvovaného „*carne blanca*“ („bílého masa“), což připisuje právě peruánské estetické diktatuře. (Bruce in Abusada, 2008: 3) V peruánské společnosti je krása a společenský úspěch vtělen do *blancos* a tak *gringas* představují „nadřazenost“ a dominantní estetický vzorek idealizovaného západního světa. (Roguet, 2016: 5-6) Jak říká v dokumentu *Choleando* profesorka divadelního herectví Santisteban, lidi ani nezajímá, zda je daná osoba opravdu pohledná. Jediné co vidí, je bílá pleť a blond vlasy. Lidem je totiž od mládí podsouván koncept o „zlepšení rasy“ (*mejorar la raza*) a je běžné, že rodiče doma řeknou dceři „najdi si nějakého bělocha, abys vylepšila naši rodinu!“ (YouTube, Choleando Documental, 2013: 01:25:28-01:26:16)

Jak jsem již uvedla, termín *brichero* etymologicky vznikl z anglického slova *bridge*, „most“. (El Comercio, 2015; Roguet, 2016: 2) Být *bricherem* je způsob, jak nalézt možný únik ze země, „přemostit se“ do zahraničí. *Bricheros* vytváří tradičně „most“ mezi dvěma civilizacemi; andskou a evropskou nebo americkou. (Cabada, 2002: 1) Existuje pořekadlo, že je možné zemi opustit třemi způsoby; letadlem, lodí nebo s *gringou*. (Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 79) V kečuánštině existují pro *bricheros* výrazy jako např. *Q'uchiwato* („prasečí ocas“) nebo *Saq'ra chisquet* („dábelská vodní pistole“). Jsou charakteristické silnou sexuální konotací. (Roguet, 2016: 2)

Jedna z podskupin *bricheros* označovaná jako tzv. *waykis*, je charakteristická tím, že její představitelé zvláště explicitně manifestují spojitost s obnovenou andskou kulturou a dědictvím Inků, do kterých se stylizují a celkově staví na (reálné nebo nově vynalezené) identitě indiána, pomocí které se snaží turistiky okouzlovat a svádět. Stylizují se do „opravdového Peruánce“ pomocí atributů, pro které byli v Peru po staletí naopak obětí diskriminace. Na vizuální rovině se jedná hlavně o dlouhé vlasy a typicky domorodé rysy. Na své „exotické“ rase tak vydělávají a z marginalizované identity naopak těží. Úspěch *brichera* tedy zaručuje míra jeho „cholovství“ nebo „indiánství“ a rekonstrukce „peruánství“. (Churampi Ramírez, 2007: 75-77; Roguet, 2016: 2-3; Vasquez del Aguila, 2013: 186; Vich, 2006: 187-188)

⁵⁶ V Dominikánské republice se jedná např. o tzv. *sanky-pankies* (a jejich ženské verze *chapiadoras*), na Kubě o tzv. *jineteros*, v Gambii a Senegal o *bumsters* atd. (Roguet, 2016: 2-3)

⁵⁷ Komiksová kniha o Blac Ponchovi má obrovský úspěch u peruánských mužů, ženy ji však kategoricky odsuzují jako vrcholně sexistickou a urážlivou. (YouTube, Roberto de la Puente, 2019)

⁵⁸ Jak napsal antropolog de la Puente na facebookovém profilu k dokumentu *Choleando*; „Přátelé, kolik z nás obvinilo někoho jiného, že je 'brichero'? Všichni. A kolik z nás zná někoho, kdo by otevřeně přiznal, že je 'brichero'? Nikdo. Zvláštní, že?“ (Facebook, Choleando Documental, 2019)

Podle francouzské socioložky Juliette Roguet (2016), která provedla na téma *bricherisma* v Peru rozsáhlý výzkum, *bricheros* turistky fascinují, svádí a dvoří se jim s odkazem na mysticitu, na příběhy opřené o andskou kosmologii a mytologii, matku zemi *Pachamamu*, mužsko-ženský princip, magii, šamanismus a spiritualitu s použitím posvátných rostlin apod. Důležitá je jejich schopnost vytvořit fascinaci. Tato romantizovaná komodifikace ilustruje kreativní schopnosti, jak zvrátit stigma, performovat a folklorizovat „neo-indiánství“ (Roguet, 2016: 5-6)

„Autentická“ identita *brichera* je vytvořena na základě turistické poptávky po konzumování exotičnosti. *Bricherismo* tak transformuje jinakost *indígenas* v univerzální andský partikularismus a znovuvynalezení tradic, které *bricheros* rozvíjí ve svých strategiích svádění, nám dává nahlédnout do otázek souvisejících s rozvojem cestovního ruchu a možnost reflektovat mocenské vztahy mezi pohlavím, rasou a třídou. *Bricheros* využívají turistickou touhu po úniku z každodenní reality, po jinakosti, exotice a autentickém zážitku z poznání „peruánského způsobu života“ lokálních lidí. Turistka s *bricherem* také získává výhody v tom, že cestuje po boku místního Peruánce a dostane se tak k zážitkům a místům, která by sama nikdy neobjevila. (Roguet, 2016: 3-5; Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 78)

Mezi turistkami a *bricheros* také dochází k totálnímu redefinování genderových vztahů, které jsou velmi vzdálené dominantnímu systému kódů a standardů peruánské společnosti. Mocenské vztahy a hry jsou ve vztahu *brichero-gringa* velmi ambivalentní a symbolické; *gringa* je ovládána a manipulována strategickým sváděním *brichera* a zároveň představuje dominantní estetický vzorek a „nadřazenost“. „V rámci rasové dimenze může být dobytí bílé ženy domorodým mužem interpretováno jako demonstrace mužnosti.“ (Roguet, 2016: 6)

Dobytí bílé peruánské ženy se jeví jako zcela nedosažitelné, a tak se *bricheros* (nejčastěji *indígenas* nebo *mestizos*) zaměřují na cizinky, strategicky tím zároveň potvrzují své hybridní „indiánství“. Ze vztahu navíc těží jisté výhody, především ekonomické a tato „dobrovolná ekonomická závislost přetváří konstrukt klasického sociálního rozdělení pohlaví v peruánské společnosti. *Cholo* svádějící turistku za peníze nebo jiné výhody představuje přestupek norem genderové a rasové nadvlády.“ (Ibid.)

V rámci *bricherisma* dochází k zisku různých forem kapitálu a zároveň k redefinici identit. *Bricheros* nutně nedostávají přímý finanční zisk za své „služby“, získávají však jisté výhody; členové této konkrétní skupiny používají cizince jako dopravní prostředek, sociální výtah nebo jako způsob, jak si zlepšit svůj symbolický kapitál. Jít po ulici za ruku s běloškou dává jistou prestiž.⁵⁹ (Roguet, 2016: 2; Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 78; Vasquez del Aguila, 2013: 186) *Bricheros* zároveň strategickým způsobem používají svůj sociální a kulturní kapitál v kontrastu k dominantnímu ekonomickému kapitálu turistky. (Roguet, 2016: 5-7)

Odras *bricherisma* nalezneme i v literatuře. Ve svém románu *Inka Trail* z roku 1998 popisuje Oswaldo Chanove touhu po exotické jinakosti spojovanou právě s *bricheros*.⁶⁰ Další dvě klíčové *narrativas cusqueñas* („povídky z Cusca“), které pojednávají o *bricherismu* analyzuje Vich. První je *Buscando un Inca* („Hledání Inky“⁶¹) od Luise Nieta Degregori z roku 1994 a druhou *Cazador de Gringas* („Lovec gringas“) od Maria Guevary Pareda z roku

⁵⁹ Např. Malíř Rodríguez v dokumentu *Choleando* popisuje, že mu dokonce jeho vlastní matka říkala, jaký má špatný vkus, když chodil s *cholas*. Chobením s bílou, blondatou cizinkou hned získal vyšší status, a to jak v rodině, tak ve čtvrti, kde bydlí i v celém Cuscu. (YouTube, Choleando Documental, 2013: 01:25:28-01:26:16) Z tohoto důvodu za ním chodí matky mladých chlapců a prosí ho, aby jejich syny naučil své umění jako instruktor *bricheros* a představil jim nějaké *gringas*. Dokonce mu za to prý vnucují peníze. (Facebook, Quchiwato maldito, 2019)

De la Puente o Rodríguezovi natočil celý samostatný dokument *Quchiwato Maldito*. Název dokumentu do angličtiny překládá jako *Damned Womanizer*, „Zatracený záletník / děvkař.“ Jak jsem již uvedla, *quchiwato* je označení pro *brichera* v kečuánštině, ve které má o něco pejorativnější konotaci, protože znamená doslova „prasečí ocas“ a v přeneseném slova smyslu zkrátka „prasák“. *Maldito* znamená „zpropadený, zatracený“ apod.

⁶⁰ Děj románu se odehrává v nočním baru a jeho hlavní postavou je Tupi Velásquez, král všech *bricheros*, kterého autor popisuje jako „neodolatelného svůdníka, jehož nebezpečné zářivé oči z nějakého důvodu snadno odstranily jakýkoli odpor v srdci každé ženy narozené v zemi prvního světa.“ (Chanove, 1998: 73-74 in Churampi Ramírez, 2007: 73) Tupi má dlouhé černé vlasy, bronzovou pleť, černou košili a klobouk jako Tupac Amaru, do jehož potomka se stylizuje. Sám o sobě přemýšlí a označuje se jako *cholo/indio de mierda* („zasraný *cholo/indio*“), ve stejné pejorativních termínech, v jakých o něm přemýšlejí ostatní členové společnosti v Peru. Začne se však postupně přetvářet v *brichera*, když pozná svou první *gringu*; „ani nebyla hezká, toho jsem si všiml až později, ale pro mě byla nejroztomilejší na světě a dívala se na mě! Na mě! V ten moment jsem začal chápat, že se jim my, zasraný indiáni, líbíme.“ (Chanove, 1998: 100 in Churampi Ramírez, 2007: 75) Stejně tak popisuje i malíř Rodríguez to, jak ženy šílí z jeho barvy pleti, jeho rysů a dlouhých vlasů, z toho, když mluví kečuánsky. (YouTube, Choleando Documental, 2013: 01:25:28-01:26:16)

⁶¹ Jedná se o referenci na stejnojmenné dílo historika Florese Galinda.

1995⁶² (viz příloha obr. 58). V obou povídkách se *brichero* objevuje jako osoba, která odhaluje cenzuru sociální mobility v klasizovaném Peru a tuto cenzuru překračuje. (Vich, 2006: 192)

Bricherismo je velmi zajímavý fenomén moderního přepisování nových významů a znaků identifikace, které odkazují na národní identitu. Převrací také mocenské vztahy a procesy podřízenosti a dominance v silně rasizované, klasizované a patriarchální peruánské společnosti, kde je bílá barva pleti symbolem moci a krásy. (Valcuende del Río a Cáceres Feria, 2014: 77-78) Jindy privilegovaní *blancos* nemají úspěch u turistek, které přitahuje exotizované tělo *brichera*. Barva pleti, která je znakem stigmatu, je nyní oceňována. *Bricherismo* je asociováno s turismem, ale tuto aktivitu přesahuje, je mechanismem resistance převracejícím postavení společensky podřízené skupiny a vytváří z dobývaných dobyvatele. (Ibid.: 82-83)

Tato rekonstrukce „peruánství“ performovaná *bricheros*, kteří se symbolicky „zběhlují“ a získávají tak vyšší status pomocí vztahů s *gringas*, je velmi významná. *Bricheros* takto zároveň upevňují svoje konstruované „cholvství“ a je na ně nahlíženo jako na možnou cestu emancipace *cholos* v Peru, protože pomocí uznání od *gringas* zakoušejí interpretaci své vizuality jako atraktivní. Na druhou stranu je ale jejich identita stigmatizovaná, je situovaná do liminality turismu, a ze strany společnosti je vnímaná ambivalentně se spíše negativní konotací.

⁶² *Buscando un Inca* je součástí sbírky s názvem *Señores de estos reynos* a vypravěč se v ní zaměřuje na Lauru, pronásledovanou turistku ze Španělska, která navštěvuje Cusco. *Cazador de gringas* je slavná povídka, která je už přeložena i do angličtiny a je prodejná na všech nejnavštěvovanějších turistických místech. Odehrává se také v Cuscu a je napsána v první osobě reprezentující antihrdinu *brichera*. (Vich, 2006: 187-188) Její autor říká, že kniha je částečně autobiografická, byla však psána před více než 20 lety. *Bricheros* popisuje jako andské gigolos, kteří žijí z toho, že využívají *gringas*, přičemž je k tomuto chování nutí velká chudoba, která v Peru panuje. (YouTube, Choleando Documental, 2013) Obě povídky představují *bricherismo* jako regulérní práci, v rámci které v Cuscu panuje dokonce obrovská konkurence. Proto musí být *bricheros* flexibilní, umět několik řečí, tančit na různé rytmy a jíst všechny typy jídel atd. (Vich, 2006: 192)

4.4. Podoby rasismu a klasismu v mestizované společnosti Peru 21. století – reflexe migrantů a místních obyvatel

Jak bylo popsáno v předchozích kapitolách, peruánská společnost se od koloniální epochy 16. – 19. století do 21. století velmi změnila, transformovala a posunula. Dodnes v ní však nalezneme velmi silné rasizované a klasizované prvky, které se projevují diskriminací jedné skupiny lidí (především *indígenas* a *mestizos*) a naopak privilegovaností druhé skupiny (především *criollos*, resp. *blancos* a *gringos*). Do této dynamiky vstupuje také proces tzv. *blanqueamiento*, tedy jakéhosi symbolického „zbělování“, ke kterému dochází především zbohatnutím, ale také vztahem s *gringem* či *gringou*, o což usilují především profesionální milovníci, tzv. *bricheros*. V prostředí můžeme nalézt bělošství v různých rovinách, které sleduji – jednak u cizinců *gringos*, místních Peruánců *blancos* a nakonec u těch, kteří prošli v nějakém smyslu procesem *blanqueamiento*.

V této kapitole se tedy budu věnovat situacím, které jsou ustanovovány skrze konstrukty rasizované a klasizované peruánské společnosti. Tomu, jak zmiňované rasistické a klasistické konstrukty a diskriminační praktiky reflektují a zažívají moji informátoři z řad lifestyleových migrantů a místních obyvatel. Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.4. *Výběr vzorku informátorů*, jedná se o vzájemně provázanou skupinu migrantů ze zemí globálního Severu, kteří žijí v hlavním městě Lima a Peruánců z oblasti celé země, kteří v průběhu svého života také v Limě dlouhodobě či krátkodobě žili. Skupina sdílí stejný sociální prostor a panují v ní propojené přátelské vazby. V případě migrantů se velmi často jedná o jedince, se kterými mě seznámil nějaký z mých peruánských přátel.

Pohledem obou skupin řeším dvě strany jedné mince, a to zkušenosti s diskriminací, rasismem a klasismem, které zažívají někteří Peruánci, a naopak zkušenosti s jistou privilegovaností, kterou zažívají migranti. Jak analyzuji dále v textu, formy dané privilegovanosti jsou velmi ambivalentní, *gringos* a peruánští *blancos* se mohou v některých situacích cítit naopak diskriminováni, a to především v důsledku obecného předpokladu, že jsou „chodící peněženky“, tedy fenoménu *gringo cen* účtovaných s „bílou přírážkou“ (a to především v případě migrantů, kteří se v terénu a cenách méně orientují). Formy nejrůznějších negativních zkušeností jsem zaznamenala daleko více u *gringos*, proto jsem tomuto tématu věnovala daleko větší prostor s několika podkapitolami. Velkým tématem byl *bricherismus* a zneužívání *gringos* za účelem zisku nejrůznějších výhod, především finančních. Zkušenosti s diskriminací byly mezi *blancos* (a některými *mestizos*) spíše ojedinělé.

V následujících kapitolách provádím analýzy výpovědí mých informátorů a informátorek, zároveň se snažím dát jim ve své práci co nejvíce prostoru, poskytnout čtenáři jejich autentické výpovědi a ladit text emicky. Vybrané výpovědi, které považuji za vypovídající, jsou zakomponovány přímo do textu a ostatní jsou ponechány v příloze. Pro ucelenost zároveň reflektuji své autoetnografické postřehy, které propojuji s výpověďmi svých informátorů. Autoetnografie byla neoddělitelnou součástí mého výzkumu. Jak jsem již uvedla v kapitole 1.2. *Vlastní pozice v terénu*, Peru jsem poprvé navštívila v dubnu 2009 za účelem turismu a cestovala jsem cca dva týdny po Peru a Ekvádoru. Na této cestě jsem navázala první kontakty s mými budoucími informátory, jejichž osudy a životní příběhy mě inspirovaly k tématu této dizertační práce. Mé vlastní zážitky, postřehy a zkušenosti, které jsem nastřádala za deset let pohybu v terénu, se týkají rasismu, bělošství a třídně společenského postavení Peruánců – od těch nejchudších, které jsem poznala v předměstských oblastech Limy až po „bílou smetánku“. Osobně jsem se setkala také s *bricherismem*.

4.4.1. Reflexe migrantů

V této části práce se věnuji zkušenostem privilegovaných migrantů z globálního Severu. Řeším především to, jak reflektují peruánskou společnost s ohledem na projevy rasismu a klasismu. Tyto dva společenské aspekty velmi často zmiňovali jako nové a šokující.

Nejdříve se v podkapitolách věnuji každodenním zkušenostem v rasizované a klasizované peruánské společnosti a tématům, které jsou s nimi spojené. Dále řeším konstrukty krásy, zájem ze strany místních žen a mužů a s tím související vztahy. A nakonec se zabývám různými formami diskriminace, která se projevuje

především účtováním vyšších cen a vůbec okrádáním, ale také zneužíváním ve formě *bricherisma* až explicitně nevráživým chováním.

Kapitolami se zároveň prolíná má vlastní autoetnografická zkušenost z terénu, která je velmi podobná zkušenostem mých informátorů. Od mé první návštěvy Peru v roce 2009 pro mě byla šokující zažívaná fascinace běloštvím a neúměrný fokus na vlastní vizualitu. S tím, že jsem vizuálně vnímána jako „bílá cizinka“, *gringa*, jsem byla ve svém životě konfrontována vůbec poprvé. Zažila jsem dále privilegované chování vůči mé osobě (např. ve veřejných službách) a velký zájem ze strany mužů. S tím však souvisela také negativní konfrontace s *bricherismem*.

Výrazným kulturním šokem pro mě bylo především setkání s rodinou mého expřítele Pedra, jakožto s lidmi žijícími v podmínkách extrémní chudoby. Při mých opakovaných každoročních návštěvách Peru jsem zároveň vnímala projevy diskriminace vůči Peruáncům na nižších stupních společenského žebříčku, kteří byli nejčastěji *indígena* (resp. *serranos* a *andinos*) či *mestizos*. Reflektovala jsem, že při mých zkušenostech hrál důležitou roli také můj evropský původ, resp. česká národnost, nejen barva pleti. Moje postavení v peruánské společnosti se utvářelo dynamicky, dialogem a interakcí s místem a jeho obyvateli.

4.4.1.1. Každodenní zkušenosti: „Na ten rasismus a klasismus tady si nikdy nezvyknu!“

Mnoho autorů mluví o tom, že život v migrantské bublině bez jakékoli snahy asimilovat se, je společný všem privilegovaným migrantům (Croucher, 2009a; Croucher, 2009b; Croucher 2012; Kordel a Pohle, 2018 ad.). Pokud nejsou přímo v bublině dané jejich národností, jedná se alespoň o bublinu třídní a stýkají se v rámci dané země s lidmi vyšší třídy a místními elitami (Hayes, 2015a; Hayes a Carlson, 2017). Tyto praktiky přitom výrazně umocňují rasistické a klasistické konstrukty ve společnosti.

Závěry z mého výzkumu jsou však velmi odlišné. Naprostá většina mých informátorů z řad migrantů se aktivně snaží o asimilaci, až na pár výjimek mluví plynule španělsky, jsou v úzkém přátelském kontaktu s místní komunitou (ne nutně s vyšší třídou elit) a v migrantské bublině žije pouze jeden, Cédric z Francie (viz podkapitola *Peruánská bublina francouzského expatriotismu* přílohy 7.3.) Co se týče kvality života a prostředí, všichni zmínili jako nejhorší aspekty života v Limě velký hluk, ruch a chaos. Příšernou dopravu, agresivitu řidičů, dopravní zácpy, neustálé troubení. Zároveň však všichni vnímají, že v Peru mohou najít „více naplňující život“ a více příležitostí než ve svých zemích původu.

V této podkapitole se podrobněji zaměřím na to, jak moji informátoři reflektují rasizovanou a klasizovanou peruánskou společnost, a to především v hlavním městě Lima, kde se většina z nich pohybovala a pohybuje. Toto velmi široké téma by bylo možné rozdělit do dalších několika podkapitol v rámci zmiňovaných tematických okruhů. V první podkapitole se věnuji samotné reflexi těchto jevů, jak jsou informátoři vnímány. Navazuji dále na to, co může znamenat bělošství a evropský (resp. americký) původ v peruánské společnosti a jaká je jejich osobní zkušenost s tímto tématem. Nejčastěji se jedná o nějaké vyšší uznání, respekt a předpokládané bohatství.

Rasismus a klasismus byly velmi často zmiňovány jako velmi překvapivé až šokující společenské aspekty, na které si těžko zvykají, resp. dodnes si na ně nezvykli. Jsou také považovány za velmi negativní společenské jevy. S jistou privilegovaností souvisí také reflexe submisivního chování ze strany Peruánců vůči cizincům z Evropy a Spojených států. Toto submisivní chování zažívali moji informátoři především s Peruánci tmavší barvy pleti a nižší třídy z horské (příp. amazonské) oblasti. Submisivita bývá spojená s nízkým sebevědomím, studem, ostychem v komunikaci a podceňováním sebe sama ze strany Peruánců. Souvisí s tím také to, že Evropan nebo Američan bývá automaticky považován za spolehlivějšího, vzdělanějšího a způsobilějšího vykonávat např. nějaký typ úkolu nebo práce. Informátoři tedy pociťovali nějaký způsob jiného (lepšího) zacházení v zaměstnání či na akademické půdě. Dalším tématem bylo jiné (lepší) zacházení ve veřejných službách (na diskotékách, v restauracích atd.).

Často byl zmiňován také endorasismus, tedy diskriminující a rasistické chování vzájemně mezi Peruánci, a to nikoliv mezi *blancos* a *cholos*, ale mezi *cholos* navzájem, kdy si jeden připadá o něco bělejší (nebo zbělejší) a lepší než druhý a rasismem dává najevo svůj distanc. Tento jev byl vnímán jako naprosto nepochopitelný, absurdní a velmi překvapivý.

S rasismem byl neodmyslitelně spojován také klasismus a v peruánské společnosti bylo intenzivně vnímáno velmi ostré rozdělení do tříd, které jsou úzce spojené nejen s bohatstvím, ale také s určitými etnickými skupinami. Je považováno za pravidlo, že lidé tmavší barvy pleti jsou z nižší společenské třídy v kontrastu k nejvyšším společenským příčkám, které tvoří elity *blancos*. Skupiny v rámci jednotlivých společenských tříd bývají velmi uzavřené a často definované na základě školy, resp. univerzity, na kterou daný člověk chodil. Na prestižní střední a vysoké školy se dostanou lidé jen z těch nejvyšších vrstev, sdružují a přátelí se často pouze mezi sebou a je těžké se mezi takto uzavřenou skupinu dostat, tím spíš, pokud člověk na žádnou prestižní školu nechodil. Pokud je však člověk cizinec, je snazší se do těchto uzavřených skupin proniknout.

Informátoři v této souvislosti dále reflektovali, že ve své zemi původu patří spíše do střední třídy, ale zde jsou díky své barvě pleti okamžitě automaticky zařazováni do vyšší společenské třídy. V mnoha případech hraje roli také jejich finanční zázemí, není to však nutně pravidlem. Ne všichni informátoři mají hodně peněz, někdy mají dokonce méně než Peruánci střední vyšší třídy, vlivem jejich národnosti jim však byl automaticky připisován vyšší společenský status.

▪ Reflexe rasismu ve společnosti a různé aspekty bělošství

V průběhu rozhovorů s mými informátory z řad migrantů padalo téma rasismu v peruánské společnosti extrémně často. Toto téma bylo často propojováno také s klasismem, a s tím, že velkou roli hraje, jaké má člověk společenské vztahy, v jaké bydlí čtvrti atd. Klasismu se však budu věnovat separátně v další podkapitole. Rasismus byl vnímán jako naprosto všudypřítomná a každodenní záležitost a velký společenský problém, který protíná všechny aspekty života a je tak hluboce zakořeněn v peruánské sociální struktuře, že ani není reflektován. Existuje také mnoho zautomatizovaných rasistických stereotypů. Tyto skutečnosti jsou připisovány velmi špatné úrovni vzdělání.

Reflektováno bylo dále rozdílné zacházení s lidmi na základě jejich rasy a třídy např. ve službách či preference lidí evropského původu, kteří by byli identifikovatelní skrze příjmení (popř. fotografii). Tento společenský problém je považován za přetrvávající také z toho důvodu, že lidé v Peru nemají tak moc ve zvyku bojovat za svoje práva, spíše svou podřízenou roli internalizují a odrazí se to v jejich submisivitě, čemuž se budu blíže věnovat dále.

Lena reflektovala, že rasa je ústřední kategorií toho, jak Peruánci vnímají svět:

„Téma rasismu v Peru by bylo na celé knihy. Nejpozoruhodnější pro mě bylo a stále je, že otevřený a explicitní rasismus a diskriminace jsou součástí každodenního života. Rasové sociální struktury jsou tak zakořeněné v peruánské sociální struktuře, že si to většina lidí ani neuvědomuje. Myslím, že to také souvisí s katastrofálním vzděláním na státní škole. Děti nejsou vedeny ke kritickému myšlení. Jen opakuji, co jim bylo řečeno. Podle mých zkušeností si mnoho lidí neuvědomuje své rasistické stereotypy a rasa je ústřední kategorií toho, jak Peruánci chápou svět. Protíná všechny aspekty života, od politiky, přístupu ke vzdělání nebo zaměstnání, nebo prostě zkušenosti s přecházením ulice, jízdou autobusem, nakupování...“

(7.8.2023, online)

Carlotta považuje rasismus ve společnosti za každodenní záležitost:

„Jsem svědkem rasismu pořád, kurva pořád! Třeba když jako makléřka zastupuji nějaké klienty a nabízím jejich nemovitost k pronájmu, často chtějí vidět fotku toho člověka anebo se ujistit, že má španělské, a ne peruánské příjmení. Všechny tyhle věci. Je to opravdu hrozné.“

(12.9.2023, online)

José dává rasismus to spojitosti s klasismem a reflektuje rozdíly v zacházení:

„Je to také hodně o tom, v jaké bydlíš čtvrti, jaké máš společenské vztahy. Taky rasa, mezi rasami a mezi třídami jsou stále velké rozdíly v zacházení, ve službách. Lidé tady nejsou zvyklí nějak se zorganizovat a vyžadovat svoje práva, na rozdíl od Evropy.“

(25.1.2018, Lima)

V souvislosti s tématy rasismu byly zmiňovány různé aspekty toho, jak je ve společnosti reflektováno samotné bělošství. Nejčastěji šlo o automatický předpoklad bohatství a s tím související vyšší společenské postavení. Dále šlo také o nějakou formu důvěryhodnosti, např. při nakupování v luxusním a drahém supermarketu, kde *andinos*, na rozdíl od *gringos*, nejsou cílovou a očekávanou klientelou a jsou podezíráni z krádeže. Dalším aspektem spojeným s vyšší důvěryhodností byla např. ochota něco zapůjčit. Tím, jak je bělošství v Peru asociováno s bohatstvím, nebyla projevoována obava, že se půjčená věc vrátí, což by se pravděpodobně mezi Peruánci nestalo.

Zkušenosti tohoto typu mi popsala Lena se svou hospodyní, která je *andina*:

„Incidentů, co bych ti mohla popsat, je tak moc, ale jeden mi utkvěl v paměti. Tady v Limě, šla jsem nakupovat s naší hospodyní do Wongu. Jak víš, docela luxusní supermarket. Bylo léto a my jsme si dopřály zmrzlinu. Zatímco jsem platila, rozbalily jsme si ji a začaly jíst. Když jsme se dostaly k východu, zastavila ji ochranka a požadovala po ní účtenku za tu zmrzlinu. Děkala jsem úplně to samé, ale on se na mě ani nepodíval. Řekla jsem mu, že jsem zaplatila já a že je se mnou. Omluvil se mně, ale jí ne. Pochází ze severních And, je malá, tmavší pleti a zjevně není cílovou klientelou Wongu. Také na sobě neměla uniformu, jen běžné oblečení, takže ji ochranka jako hospodyni nerozpoznala.“

(19.8.2023, online)

Dalším aspektem spojeným s bělošstvím byla konfrontace s peruánskými *blancos* vyšší třídy, kteří se prioritně přátelili a také párovali s dalšími *blancos* (nebo případně *gringos*) v jedné uzavřené klasizované bublině. V rámci této skupiny projevovali otevřeně rasismus vůči *cholos*, vyjadřovali se ve smyslu vlastní nadřazenosti a klasismus spojený s rasismem byl mezi nimi akceptován jako norma, což bylo vnímáno extrémně negativně. S ohledem na to, že *blancos* jsou v Peru menšina a panuje jakási snaha o politickou korektnost ve společnosti, ne vždy byly tyto názory o vlastní nadřazenosti prezentovány veřejně, často pouze ve vlastní sociální bublině. Jedná se v mnoha případech o velmi vzdělané jedince, kteří vychodili prestižní vysoké školy, přes dobré vzdělání však zastávají tyto elitářské postoje. Tuto zkušenost mi popsala např. Hana, která se kvůli rasistickým výrokům svého peruánského partnera musela rozejít:

„Ten můj kluk to byl takzvaně bílý Peruánec. Byl blondatý, to byl árijec. A to je strašný teda, ten vyloženě neměl rád ty tmavý. Říkal mi, že černý jsou prostě špatný a černá kůže, že je podřadná. Že černá rasa kazí ty bílé. Tohle fakt říkal. To je strašný. Přišlo mi to úplně neuvěřitelné, že ještě v dnešní době ještě někdo může něco takového říct. Ten by se v životě nesmísl s nikým tmavým. Fakt rasista natvrdo. To jsem nezažila tohle. A právě proto jsme se tam začli rozcházet potom, v těchle názorech. Snažila jsem se ho přesvědčit o tom, že samozřejmě přemejšlí blbě, ale nenechal se. Tam je spousta bílých, co to tak mají. Ty bílý rodiny zachovávají, že jsou bílý. Určitě jsou tam rodiny smíšené, ale zrovna tahle rodina a přátelé, se kterými on se setkával, tak vím, že to takhle měli. Oni ti bílí Peruánci byli podvědomě pořád bráni jako něco víc, všichni byli jedna banda. Samozřejmě on je tam vlastně menšina, takže by si nějak nemohl vyskakovat, ale on se tím vůbec netajil.

To byl ale prosím tě Peruánec.... byl potomek Rusů, jmenoval se Dimitrij Fedorov a studoval filosofii, cítil se strašně sečtělý a znalý, ale byl schopen těchto názorů. Tak jsem mu taky říkala, že musí vycestovat někam pryč, aby pochopil, že tohle je trošičku mimo.“

(20.7.2019, Praha a 14.8.2023, online)

Často zmiňovaným tématem byl také respekt. Názor člověka, který je *gringo* (resp. *blanco*) má ve společnosti větší váhu a pokud se daná osoba nějak vyjádří, donutí to Peruánce o tomto tématu daleko více přemýšlet, než kdyby to samé řekl Peruánec. Jedná se také o respekt ve veřejných službách a člověk je schopen něco si snadněji prosadit či vyhádat v prostředí, kde by na Peruánce nebyl brán tak velký ohled nebo by nebyl respektován vůbec, např. ve státním zdravotnictví. Celkově je bělošství považováno za nějakou „přidanou hodnotu“. Tyto zkušenosti a pocity se mnou sdílela informatorka Karolína:

„V San Martín de Porres (pozn. chudší čtvrt nižší až nižší střední třídy v Limě) má manžel rodinu, I když jsme tu byli na návštěvě ty první roky jen jako turisté, tak jsme tady bydleli. A já jsem byla turistický zážitek pro San Martín de Porres. Já jsem byla vhozená do té opravdové peruánské reality. Rovnou tady do kotle. A i teď tady bydlíme. Jsem tu jediná běloška v celé čtvrti. Mě se ale líbí, že jsem tady výjimečná, že nejsem jedna z mnoha. To se mi nestane v Čechách nikde ani v tom Německu (pozn. v Německu se Karolína seznámila s peruánským manželem a několik let zde také žili). Manžel vždycky říká, že tím, že jsem bílá mám automaticky vyšší hodnotu. Já si myslím, že lidi ke mně mají větší respekt. Že moje slova mají větší váhu. Ta barva pleti mi dělá tu přidanou hodnotu. Já jsem jako dpháčko jo. Jako ale v tom pozitivním slova smyslu, neměla jsem tady jako nějaký střet, jakože já jsem ta bílá. Tady je to pozitivum.

Ta bílá pleť je taky něco víc, na což lidé mohou žárlit, ale tady spíš si občas říkám, že ti lidi ke mně vzhlíží a že mě berou. Když to řeknu já, tak to slovo má větší hodnotu. Nebo ta informace třeba. Bavíme se spolu o politice a když já něco řeknu tak, oni nad tím třeba i začínou

přemýšlet, jo, proč to tak je. Mě třeba strašně baví jako přinutit ty lidi k tomu, aby začali myslet. Třeba to jsou takové ty otázky „A proč si myslíte, že to tak je?“ Je to i o tom školství, že oni tady ty děti neučí myslet. A taky tady, když začneš hulákat ve státní nemocnici tak ti řeknou, jděte jinam. Ale jako bílá bych si určitě něco vydupala i v té státní nemocnici, určitě víc než místní! Tady máš totiž víc respektu, když jsi na ně tady drsnější. Protože oni si pak řeknou „Aha pozor, to je někdo důležitý!“ Jakmile tady na lidi budu milá, tak mě ušlapou.“

(16.3.2018, Lima)

Podobně mluvila i Jana, která toto chování dávala do kontextu obecně používané fráze *blanquearse*, což má jednoznačně pozitivní konotaci a poukazuje to na vyšší hodnotu bělošství vnímanou ve společnosti:

*„Taky tady se říká jakoby *blanquearse*, když si nějak vylepšíš status, bydlíš v dobré čtvrti, máš vzdělání. Přišlo mi, že i ten Antonio (pozn. Jany exmanžel a kolega z univerzity) získal nějakou prestiž tím, že byl se mnou. Že se tak jako pozvedl v očích jeho kolegů. Že má mladou bílou Evropanku.“*

(2.2.2018, Lima)

Další informátoři vnímali celkově jiné zacházení, a to jak v dobrém, tak ve zlém. Konkrétním formám negativního zacházení se věnuji v separátní kapitole 4.4.1.3. Jedná se o velké téma s mnoha ambivalentními aspekty. Jiné zacházení je dáváno do souvislosti se závistí a komplexy Peruánců, které mohou vůči cizincům mít. Na toto téma se mnou mluvil José:

„Jako k cizinci, se k tobě někdy mohou chovat lépe, ale zároveň se k tobě prostě vždy chovají jinak a někdy to může být i hůř. Lidé mají hodně komplexy. Je tady taky pořád ta závist, že se mám lépe, protože jsem z jiné země. Je to velmi komplexní. Člověka to nutí zamyslet se.“

(25.1.2018, Lima)

Také např. Michael, který vnímal obavu z potencionálního okradení v kontrastu k vlastní relativní privilegovanosti:

„Neměl jsem žádnou zodpovědnost a jen samá privilegia. Ale můžeš být privilegovaný, jak chceš, ale jsou věci, kterým se prostě nevyhneš. Třeba to permanentní ohrožení, že tě okradou.“

(11.9.2018, Lima)

Existuje mnoho mezinárodních neziskových organizací, které pořádají přípravné kurzy pro dobrovolníky před cestou do Peru a upozorňují je přitom na dané společenské problémy, jako je rasismus, klasismus, extrémní chudoba a také možnost zažít v Peru jistou privilegovanost a „pozitivní diskriminaci“ jako *gringos*, a to především z Evropy a ze Spojených států. Důvodem je podle těchto organizací automatický předpoklad bohatství, dobrého vzdělání a celkově lepších osobnostních kvalit *gringos*, než má průměrný Peruánek.

Tyto kurzy a program absolvovalo několik mých informátorů, kteří vypověděli, že všechno, na co byli v kurzu upozorňováni, poté v Peru opravdu často zažívali. Místní je považovali za něco zajímavého a exotického, měli usnadněné konexe, žili také v privilegované komfortní zóně, určité „bublině“ se všemi jistotami a zázemím, které jim poskytovala jejich země. V případě jakýchkoliv problémů mohli okamžitě svobodně odjet zpět do své vlasti.

Např. Michael se v roce 2010 účastnil ročního dobrovolnického programu v Peru a následně v zemi zůstal ještě dalších několik měsíců. Po osmi letech se na tři měsíce opět vrátil a v této době jsme udělali rozhovor, při kterém se mnou tyto zkušenosti sdílel:

„Předtím, než jsem přijel jako dobrovolník, tak ta neziskovka dělala v Německu takový přípravný kurz, kde nás připravili na problémy této země, například na tu extrémní chudobu, která tady je. Také nám řekli, že tím, že jsme z Německa, budeme považováni za privilegované a že budeme zažívat hodně pozitivního rasismu. Lidé se k tobě chovají jinak, jako k Evropanovi, jako k bělochovi. A pak to tady bylo přesně tak! V Peru je obrovská pozitivní diskriminace vůči Evropanům, bělochům. Předpokládá se, že mají peníze, dobré vzdělání, že je to lepší člověk než průměrný Peruánek. A tohle byla pak opravdu ta realita tady. Pak jsem tyhle situace zažíval. To, na co mě připravili, se mi pak opravdu hrozně moc dělo.“

Žil jsem tady v totální privilegované komfortní zóně v domě jednoho Němce. Mě se to líbilo, protože to bylo pohodlné, ale zároveň jsem si té privilegovanosti byl vědom. Moc dobře jsem si to uvědomoval. Měl jsem tady všechny německé jistoty. Práci, finanční jistotu, pojištění, možnost kdykoliv vycestovat a vrátit se do Německa. Tuhle svobodu, kterou většina Peruánců nemá. Bylo o nás velmi dobře postaráno německým státem. Měl jsem takový peruánsko-německý život. A neměl jsem starosti naprosto s ničím. Neměl jsem žádnou zodpovědnost a jen samá privilegia. Ale můžeš být privilegovaný, jak chceš, ale jsou věci, kterým se prostě nevyhneš. Třeba to permanentní ohrožení, že tě okradou.“

(11.9.2018, Lima)

Neil byl kamarád Michaela, který se účastnil stejného dobrovolnického programu a v Peru žil necelé dva roky. Pociťoval, že na něj jako na cizince bylo automaticky nahlíženo pozitivně:

„V mnoha případech se mnou určitě jednají jako s cizincem jinak. Zejména jako cizinec z Evropy v Peru, máte hodně sociálního kapitálu v tom smyslu, že se na vás spousta lidí bude dívat pozitivně. Alespoň taková je moje zkušenost. Bylo snadné usadit se, najít přijetí. Samozřejmě to tak není vždycky, ale hodně často bylo docela jednoduché poznávat nové lidi a pohybovat se mezi různými kontexty, protože moje pozice jako cizince z Evropy je podle mě něco v jistém smyslu exotického, něco zajímavého pro lidi. A kromě toho si myslím, že ve velmi zásadním smyslu je rasa nebo etnicita v peruánské společnosti docela velkým problémem.“

(6.11.2018, online)

▪ Submisivní chování ze strany *cholos* vůči *gringos*

Jedním z jevů, který moje informátory velmi šokoval a zároveň jim byl nepříjemný a způsoboval pocit neadekvátnosti a rozpaků, byla submisivita spojená se sebedoceňováním, ostychem a stydlivostí, kterou vůči nim Peruánci projevovali. Toto chování úzce spojovali především s lidmi nižší třídy a tmavší barvy pleti a to nejen vůči nim, jakožto cizincům, ale také vůči ostatním Peruáncům, především bohatým *blancos* vyšší společenské třídy. Tato submisivita byla popisována především jako ostych dívat se v konverzaci přímo do očí a s tím související neschopnosti vést normální uvolněnou konverzaci na přátelské úrovni.

Všichni moji informátoři, kteří se s tímto způsobem chování setkali, vyjádřili snahu tyto projevy změnit, protože jim byly velmi nepříjemné. Toto chování jim připadalo neadekvátní, protože dané osoby považovali za sobě rovné. Popisovali snahu být o to přátelštější, mluvit španělsky a nedávat najevo jakékoliv projevy povýšenosti, výsledky však byly stejné a čím více se snažili o přátelský kontakt, tím více byli konfrontováni Peruánci nesví. O vlastní submisivitě a stydlivosti mluvili sami Peruánci (viz kapitola 4.4.2.1.). Roli hrálo také místo, kde byly tyto projevy zaznamenány, pokud se jednalo o oblast, která není turistická, např. malé město, byly častější, protože lidí v těchto oblastech nejsou na konfrontaci s cizinci zvyklí.

Kořeny této submisivity, nízkého sebevědomí a podceňování se je třeba hledat v koloniální a postkoloniální éře. Jak bylo řešeno v teoretické části práce, původní obyvatelé Peru byli zotročováni, byly na ně aplikovány rasistické teorie o méněcennosti jejich rasy, a dokonce i v období republiky 19. století byly teorie o méněcennosti *indios* součástí školních osnov. Tyto okolnosti se tak propisují až do dnešního dne. Ještě v 50. letech, tedy v poměrně nedávné době, byly popisovány situace, kdy byli domorodí obyvatelé přímo společensky nuceni chovat se submisivně a toto chování jim zůstalo či v nich přetrvávají jemnější rezidua.

Konverzaci na toto téma měl můj informátor Ondřej, kterému tyto své zážitky z dětství vyprávěl jeho peruánský přítel Gonzales. Roli hrála také jistá pověřivost a strach z pohanství domorodých nekřesťanských národů, kteří mohli svým pohledem uhranout či „poslat něco negativního“.

„Bavil jsem se s tím Gonzalesem a te mi řekl: ‚Víš, Ondřej, Ty máš rád všechny tyhle domorodce a tak, ale já jsem z Cajamarky a já, když jsem byl malý dítě, v 50. letech, a chodili jsme tam po ulici, tak když jsme potkali indiána, tak indián musel sestoupit z chodníku, sundat hučku a nesměl se nám podívat do očí.‘ Když šli pánové po ulici, tak indiáni se na ně nesměli ani dívat, aby se třeba nepodívali drze nějak nebo aby na ně něco neposlali třeba.“

(27.7.2022, Praha)

Virgille mluvil o submisivitě jak vůči cizincům, tak vůči *blancos*, kteří se naopak sami cítí nadřazeně. Vidí v tom koloniální dědictví:

„Je tady mezi samotnými Peruánci. Hlavně vůči těm, kteří mají rysy, jako že jsou z hor, což je jasný rasismus a je to opravdu hrozné. Je to dědictví, že tito Peruánci se cítí méněcenní, a to vůči cizincům, ale i vůči samotným bílým Peruáncům, ano Peruáncům! A tihle Peruánci jsou také velmi submisivní, a to nemám rád. Samozřejmě ne všichni, jen někteří. A ti bílí Peruánci se vůči nim cítí, že jsou něco víc. Oni sami se si myslí, že jsou něco víc!“

(9.2.2018, Lima)

Jack popsal určitou stydlivost a submisivitu ze strany Peruánců vůči němu, a to zvláště u těch nižší společenské třídy. Na tyto projevy si velmi obtížně zvyká:

„Na co si obtížně zvykám je to... nějak to nejsem schopen přesně popsat, ale že Peruánci jsou takoví velmi stydliví nebo rezervovaní a neřeknou ti přímo co si myslí, zvláště pokud je to napříč společenskou třídou. Ty společenské třídy jsou tady velmi jasně definované. A někdy je

to těžké. Zažíval jsem to v té kavárně (pozn. několik let byl majitel kavárny). Měl jsem tam několik zaměstnanců, kteří byli z nižších tříd a už jen z toho důvodu si připadali v podřízené pozici. Ale to jsem nechtěl. Já jsem s nimi chtěl mít normální konverzaci: „Ahoj, jak to jde, jak se máš?“ Být normální, být na stejné úrovni. A uvědomil jsem si, že jim je to extrémně nepříjemné a jsou z toho nesví. Ty dopady toho kolonialismu jsou tady pořád znát. Já už jen tím, že jsem tady a jsem z USA, tak už jsem automaticky považován za někoho z vyšší třídy. A i mě je to někdy nepříjemné, víš, jak to myslím. A snažím se příliš nezneužívat všech těch mých zvláštností. Ale spousta lidí to dělá.“

(2.2.2018, Lima)

Lilia vnímala to, že Peruánci mají cizince až moc rádi v kontrastu ke vztahům vzájemně mezi sebou:

„Tady mě lidi přijali nesmírně láskyplně. Tady jsou lidi na cizince super milí. Jsou vřelí. Je to až moc. Myslím, že mají cizince rádi až moc. A sami sebe si v kontrastu k nim neváží.“

(30.11.2017, Lima)

Dalším aspektem byla genderová rovina, kdy některé informátorky zaznamenaly toto submisivní chování daleko více ze strany žen než mužů. Souvisí to s tím, že Peru je silně patriarchální machistickou zemí a žena se zde obecně cítí ještě podřízenější než muž. Jak budu rozebírat v podkapitole *Služky v domácnosti empleadas a chůvy jako explicitní příklad klasismu*, na úplně nejnižším společenském žebříčku jsou právě tyto *empleadas*, jejichž postavení a zacházení s nimi vnímalo jako problém mnoho z mých informátorů mezi migranty i Peruánci.

Zkušenosti s jiným chováním mužů a žen popsala např. Kate, která bydlela ve velmi malém městě Lurín na jih od Limy. Zažívala zde velkou míru ostychu ze strany peruánských žen, popisovala snahu přátelit se a nechovat se povýšeně, což v některých případech pomohlo, ale ne vždy. Jejich postoje si vysvětlovala tím, že mohou z její strany cítit jakési ohrožení:

„Bydlíme v Lurínu, což není turistická oblast, není to mezinárodní. Jsou tady lidé z Lurínu, kteří tady vždycky žili, mluví jen španělsky a dívají se na mě, jako bych měla tři hlavy. Včera jsme zrovna jeli na trh a lidé na mě prostě zírají, protože jsem bílá, mám blond vlasy a zelené oči a já říkám Gregovi, že si připadám, jako bych vyskočila z akvária nebo něco. Jako co tady dělám? Je to vesnice. I když jdeme do klubu (pozn. místní plážový klub s bazénem), tak si nás lidé všimají.“

A zažívám tady velmi rozdílné chování ze strany žen a mužů. Myslím, že ty ženy se cítí nějak ohrožené. Je to Gregův názor (pozn. peruánský manžel Kate). Třeba nějaká žena v obchodě. Já mu říkám „Proboha ona se na mě ani nepodívala, nemluvila se mnou, jen něco zamumlala.“ Jako by se mě bála a cítila ohrožení. On to tak vidí. A pro mě tohle není normální. Ale muži jsou vždy velmi přátelští a zajímají „O odkud jsi?“ a tak. Ale ženy ne. Možná je to proto, že jsem Američanka a cítí se mnou ohrožené a tak podobně. Ale když já začnu tu konverzaci se ženami, tak jsou velmi přátelské. A pak se cítí méně ohrožené. Protože víš co, já tady nechodím jako že jsem lepší než všichni ostatní, chci zapadnout, snažím se mluvit španělsky. Nejsem lepší než ony, prostě tady jen žiju.“

(16.9.2018, Lima)

Podřízené chování mimo turistické zóny pociťovala i Eugenie. Vnímala také vyhýbání se pohledu do očí v konverzaci a ostych ze strany žen:

„Chovají se k vám líně, a to hlavně v těch turistických oblastech. A když se pohybujete v těch ostatních čtvrtích, tak jako by se cítili podřízení, stydí se vámi mluvit. Taky se mi často děje, například u doktora, že ten doktor, tohle byla dokonce žena, se mnou skoro nemluvila. Jako by cítila nějaký stud nebo něco přede mnou jako před cizinkou. Pak jsem tam šla se svým manželem a ona se ptala jeho na věci o mě! Ani se na mě nepodívala a ptá se „A ona má ráda peruánské jídlo?“ A já jsem seděla přímo vedle něj! Nemyslím, že je to myšleno ve zlém, spíš je to nějaká forma ostychu. Nebo si myslí, že nerozumím, ale předtím jsem s ní sama mluvila španělsky!“

(19.9.2018, Lima)

Téma, které se submisivitou souvisí, je nadužívání až přehnaně zdvořilostních frází v běžné konverzaci. Nejčastější je „Jsem tu, abych Vám sloužila.“ / „Jsem Vaší služebnicí“ („Estoy aquí para servirle.“). Tu často používají právě služky v domácnostech, když je o něco požádáte, ale je to fráze používaná v běžné každodenní konverzaci, kde není možné brát ji doslova, poukazuje však na zakořenění tohoto způsobu uvažování.

Carlotta považovala především tyto fráze za velmi překvapivé. Pozorovala v nich zároveň jistý kontrast vůči tomu, jak se k ní chovali ve Švýcarsku, kde předtím několik let žila a kde jsou naopak Italové považováni za podřadné:

„Šokovalo mě, jak přehnaně slušně se ke mně někteří lidé chovají. „Ano slečno, jsem vaší služebnicí.“ Ty lidi dávají sebe sama na nižší úroveň, než jsem já, sami sebe ponižují. Cítí se podřadní a dávají mi najevo respekt. Já jsem do Peru přijela ze Švýcarska, kde byla Itálie považována za zemi třetího světa a tady oni mluvili o Evropě tak, jak mi mluvíme o Švýcarsku. A já si říkala „Tenhle kluk nemá vůbec ponětí o tom, jaký je v Itálii bordel.““

(1.2.2018, Lima)

Se submisivním chováním vůči mé osobě a podceňování sebe sama mezi Peruánci jsem se setkala také. Jedinými momenty, kdy jsem mezi Peruánci pozorovala nějaké známky národní hrdosti, byly hovory na téma jídlo. Peru patří mezi kulinářskou velmoc, bylo opakovaně zvoleno jako nejlepší kulinářská destinace a restaurace Central šéfkuchaře Virgilia Martineze se mnoho let držela na špičce světových žebříčků, v roce 2016 byla vyhlášena nejlepší restaurací v Americe a 4. nejlepší na světě. V roce 2023 dokonce získala první místo nejlepší restaurace světa. (RPP Noticias, 2016; El Comercio, 2023b) Dále se jednalo o kvalifikaci na MS ve fotbale poprvé po 36 letech v listopadu 2017.⁶³ Tato národní hrdost a euforie však vydržela jen velmi krátce. Nadšení záhy vystřídala frustrace z prokázané korupce prezidenta Kuczynského, kdy se opět v zemi srotily obrovské davy Peruánců, tentokrát však za účelem protestů proti prezidentovi a jeho vládě. Podobné politické aféry také měly a mají dopad na národní sebevědomí a mentalitu.

Peruánci jsou znechuceni obrovskými korupčními aférami nejvýše postavených politiků a za své souzené a vězněné představitele státu se stydí. Skoro všichni prezidenti za posledních 40 let čelí nějaké formě korupčního skandálu a v Peru proto panuje velké sociální napětí a nespokojenost. Vyvrcholením byly krvavé nepokoje, které zemi sužovaly po odvolání prezidenta Pedra Castilla a jmenování nové prezidentky Diny Boluarte v prosinci 2022. Všechny tyto negativní aspekty také velmi silně ovlivňují pohled Peruánců na vše, co je „západní“, „euroamerické“ nebo „bílé“, tedy na prostředí kde, jak se zdá, věci fungují. To vede k idealizaci globálního Severu, což má mj. dopady a vliv i na životy cizinců v místním prostředí a na vztahování se peruánské společnosti k nim.

• Profesní uplatnění: „Je z Evropy, tak je jistě schopnější.“

Se submisivitou, sebepodceňováním a zaujímáním podřízeného postoje vůči cizincům ze strany Peruánců (především nižší společenské třídy) souvisí také automatické přesvědčení, že cizinci jsou schopnější, kompetentnější vykonávat určitou profesi či úkol, řešit problémy, jsou reprezentativnější apod.

Velmi důležitou roli hraje také historický kontext. Vysoké procento podniků založených v Peru bylo vytvořeno Evropany převážně do 30. let 20. století, počet evropských migrantů byl sice relativně nízký, ale jejich váha v ekonomické sféře vysoká. Mnoho peruánských intelektuálů z řad kreolských elit tak spojovalo obchod a kapitalismus s Evropany, kteří měli velký vliv na průmysl, finance, obchod, služby, ale také kulturu a politiku peruánské společnosti. (Bonfiglio, 2001 a 2008; Maguiña Salinas, 2010: 89-90)

Prestiž, vzdělání, pracovitost a podnikavost Evropanů zůstala v peruánském povědomí dodnes a je jim stále připisována. V kombinaci s celkovou privilegovaností bělošství jsou spojováni s velmi pozitivní atributy, a to se následně odráží v jejich uplatňování v peruánské společnosti. Jak uvádí Bañales, v kontrastu k evropskému bělošství jsou domorodé znaky (fenotypově, v oblečení a/nebo jazyce) naopak automaticky spojovány s nedostatečnou kvalifikací pro lépe placené práce. (Bañales, 2005: 147)

S tímto přístupem se moji informátoři často setkávali v zaměstnání či při studiu. Pokud vznikl nějaký složitý úkol, obtížný problém či nějaká situace, která vyžadovala reprezentativní schování, vedoucí v práci či profesori ve škole vybrali na tuto činnost ve většině případů cizince v jejich řadách s předpokladem, že on je schopnější a vyřeší to lépe. Vnímán byl také větší respekt a uznání ze strany studentů, pokud se informátoři věnovali nějaké akademické či učitelské profesi. Privilegovanost byla dávana do kontextu i se sexismem, přičemž byly v pracovním uplatňování preferovány cizinky, které jsou považované za atraktivní, typicky „prsaté blondýny“.

S cizinci byla také automaticky spojována loajalita, zodpovědnost a spolehlivost, byli jim například svěřována správa financí apod. Myslelo si to často nejen vedení, ale i sami kolegové, kteří tak privilegované postavení *gringo*

⁶³ Jak jsem již uvedla v kapitole 4.3.2., v době, kdy se odehrával kvalifikační zápas, zrovna probíhal můj terénní výzkum a já bydlela v jednom z epicenter oslav, nad parkem Kennedy ve čtvrti Miraflores. Bylo to opravdu něco neuvěřitelného, v ulicích celé země, a hlavně v Limě se shromáždily tisíce lidí. Peruánci, pro které bylo na denním pořádku nadávat na Peru, na to, jak v zemi nic nefunguje, jací jsou hrozní politikové apod. najednou cítili neuvěřitelnou národní hrdost a lásku k vlasti. Nápis *Te amo Perú* („Miluji Tě, Peru!“) se to všude jen hemžilo.

kolegy či kolegyně nepovažovali za nespravedlivé. Migranti mají s tímto typem jednání problém a považují ho za neadekvátní, Peruánci ho však (až na výjimky) akceptují jako normu, obvykle si nestěžují a svou pasivitou tak posilují vlastní marginalizovanou pozici. Situace tak působí, že je zcela v pořádku.

Jana takové privilegované chování zažila na univerzitě:

„Když jsem tady byla ten první rok, tak jsem studovala a měla jsem workshop, protože mi tam dva profesori navrhli, že bych mohla u nich pracovat po studiu, což si myslím, že bylo částečně způsobený tím, že jsem Evropanka. Ale potom třeba, když jsme byli v tý kanceláři, já jsem tam byla tak 3-4 měsíce a potom jsem tedy už odjížděla zpátky, tak mi udělali velkej... vzali nás celou kancelář na oběd do luxusní restaurace, jakože rozlučka s Janou. No, a to si myslím, že pro ty, kteří byli normální Peruánci nebo byli trochu tmavší, by to neudělali. Myslím, že to rozhodně nebyl standardní postup.

A od těch kolegů jsem vůbec necítila nějakou nevráživost. Jakože by si řekli, ‚tak oni pro ní udělali Bůh ví co, pro mě by to neudělali‘. Ne vůbec! Vůbec mi nic nedali najevo. Nepovažovali to za nepatřičnost. Považovali to za samozřejmost, tak jak se sami cítí méněcenní.“

(2.2.2018, Lima)

Setkala jsem s ním i Maya, která je učitelkou angličtiny na univerzitě. Její privilegovanost však byla ze strany kolegů reflektována:

„Peruánci si myslí, že cizinci jsou lepší než oni sami. Myslí si, že Peruánci jsou nutně horší. Cítím se v tomto smyslu určitě privilegovaná. Dokonce i v práci jsem slyšela různé komentáře na to, že jsem jako cizinka privilegovaná, že se ke mně chovají kvůli tomu líp. Moji kolegové Peruánci měli komentáře jako ‚No jo, tobě pomohli... tobě to dali, protože jsi cizinka.‘ Říkali mi to tak trochu jako výčitku a já nemůžu říct, že to není pravda. Také vnímám, že to tak je. Existuje takové to povědomí ‚Je z Evropy, tak je jistě schopnější‘.“

(27.1.2018, Lima)

S Mayou jsem se k tématu vrátila po šesti letech a zajímalo mě, zda se tento aspekt nějak změnil. V práci už privilegovanost nepocituje, protože ji kolegové dlouhodobě znají, vnímá ji však u svých studentů, kteří ji automaticky považují za lepší:

„V práci už to tolik nepocituji, kolegové i šéfové už mě znají, už jsem tam dlouho. Ale samozřejmě to stále pocituji mezi studenty. Ty se na mě dívají, jako bych byla v té práci lepší, jen když mě vidí. Aniž by mě znali. Ale jak už jsem tady spoustu let, už jsem tady 10 let, tak lidé už mě za cizinku nepovažují. Vidí, že jsem jiná, kvůli barvě pleti, ale myslí si, že jsem Peruánka s nějakými evropskými předky nebo že jsem z jiné latinskoamerické země nebo tak něco. Takže už jsem tady úplně zapadla. Mluvím i peruánskou španělštinou. Vidí, že jsem ‚něco‘, ale nejsou schopni identifikovat, odkud nebo co.“

(15.10.2023, online)

V rámci zaměstnání bývá s evropským původem spojována především zodpovědnost a reprezentativnost. Tento celkový respekt dává lidem také větší moc, v širokém slova smyslu, a to především ve formě kontaktů. Jak vypověděla Adele, která je sociální pracovnice ve věznicích, pokud existuje nějaký zvláštní úkol, který někdo musí zkoordinovat, její nadřízený vždy vybere k jeho plnění jí jako reprezentativní osobu, protože se k ní na úřadech a v ostatních institucích obecně daleko lépe chovají a má v různých institucích dveře otevřené:

„Já pracuji ve věznicích a když něco řešíme s nějakými důležitými klienty a tak, vím, že mě přijmou. Třeba majitel nějaké velké kavárny nebo restaurace. Přesvědčovala jsem jednou vedení o jednom projektu a byl nakonec přijat, Peruánce by vůbec nevyslechli. Je pro mě výhodné být Evropanka, protože mě respektují a dají na můj názor. Ale stále mě tohle hrozně překvapuje. Tyhle dvojité standardy není nic pozitivního, ale každopádně dává nám to větší moc. Moc, kterou bychom v Evropě neměli. Ekonomickou moc, moc kontaktů, například můžu jít na ministerstvo práce a vyžádat si tam schůzku s někým důležitým, což by každý Peruánec udělat nemohl. Ale jako Evropan můžeš dělat spoustu těchto věcí. Je to vlastně zneužívání.“

(19.9.2018, Lima)

Jack vnímal velmi podobné zacházení ve své práci, především co se týče respektu ze strany zákazníků. Měl firmu na opravu lodí se svým dlouholetým peruánským kamarádem, kterého znal od svých dvanácti let. On sám Jacka vždy žádal o řešení různých pracovních problémů s klienty s tím, že jeho, jako Američana, budou více respektovat:

„V tom mém businessu pracuji s kamarádem, který je Peruánec a poznal jsem ho, když jsem poprvé přijel do Peru, když mi bylo 12. A on je v námořnictvu a má tam docela postavení a autoritu. Ale když máme nějaký problém s klientem, tak mi řekne ‚Prosím zavolal bys mu ty? Tebe budou respektovat víc než mě.‘ Takže máme pak méně problémů, když se jim ozvu já a vysvětlím tu situaci.“

(2.2.2018, Lima)

• Veřejné služby: „Pokud jsou na diskotéce bílí, pověst toho místa se zvyšuje!“

Lepší a privilegované zacházení je možné zažívat i v běžných interakcích každodenního života ve veřejném prostoru a ve službách. Mnoho z mých informátorů reflektovalo, jak je s nimi v tomto kontextu zacházeno jinak (lépe) než s Peruánci. Jednalo se např. o vstup do diskoték, soukromých klubů, obsluhu v restauraci či baru apod.

V tomto kontextu byly nejčastěji zmiňovány diskotéky. Jak bylo popisováno v kapitole 4.3. *Negativní reflexe rasismu a antidiskriminační aktivismus*, selektivní vpouštění jen určitých žádoucích osob, které jsou „bohatší a bělejší“ je velmi rozšířenou praxí, především na diskotékách. Oficiální diskriminace je zakázána, tento zákaz se však dá velmi snadno obejít. Pokud se chce na diskotéku dostat někdo, kdo by jí kazil image exkluzivního místa pro *pitucos*, hlídač u vstupu použije klasický argument, že je zrovna ten večer v místě soukromá party, ke vstupu do místa je potřeba mít členskou kartičku apod. Když však do toho samého místa přijde *gringo*, je bez kartičky a bez ohledu na soukromou party do místa vpuštěn. Situace tohoto typu byly natočeny skrytou kamerou v dokumentu *Choleando: Racism in Peru* (YouTube, Choleando Documental, 2013).

Může docházet k dalším typům privilegovaného zacházení, jako je umožnění předběhnout celou frontu, neplatit vstup a v extrémním případě dokonce dostávat v místě drinky zdarma. Další přidruženou praxí je privilegované zacházení i se samotnými Peruánci, kteří na diskotéku přivedou skupinu *gringos*, protože přítomností mnoha *gringos* se zvyšuje pověst daného místa.

Nejvíce zkušeností tohoto typu mi popisoval Ion:

„Proč myslíš, že nás, modrooké bělochy nechají jít zadarmo na diskotéku? Protože čím víc blancos chodí na tuhle diskotéku, tím lepší má ta diskotéka reputaci. Protože když tam přijde parta gringos, znamená to, že i Peruánci tam budou chtít chodit. Protože po gringos tam půjdou i peruánský blancos a čím víc blancos, tím líp. Mě se stalo, že jsem šel na diskotéku v centru města, která se jmenuje La Casona.⁶⁴ Na tuhle diskotéku chodí lidé, co jsou víc Peruánci, víc lokálové, protože je to tam levné a taky protože centrum Limy je považováno za nebezpečné a Evropané ani Američané tam skoro nechodí, je to pro nižší třídy z chudinského centra. Takže většina těch lidí je opravdu velmi peruánská, hodně trigueños, s ostrými rysy. Mě se to místo líbí, cítím se tam příjemně.

Já jsem tam šel ještě se dvěma kamarádkami z Baskicka, které mě tady navštěvovaly. No a prostě tančíme a najednou přijde nějaký chlapík a říká ‚Ahoj, já jsem majitel téhle diskotéky.‘ Já mu na to odpověděl ‚Je mi líto, ale to ti nevěřím!‘ Myslel jsem si, že si z nás dělá srandu a vymýšlí si, aby měl záminku se s námi bavit. A teď poslouchej, co jsem mu řekl: ‚Dobře, takže ty jsi majitel téhle diskotéky? Dones mi nějaká piva, určitě to můžeš udělat.‘ Uběhlo pět minut a přišel nějaký chlap, sekuriták a donesl mě i mým kamarádkám ta piva. Zdarma! Ten majitel se s námi pak dal do řeči ‚Já se jmenuji tak a tak...‘ představil nás dalším lidem a celou noc nám nosil drinky zdarma, jenom proto, že jsme byli bílí. A v téhle samé diskotéce, kam jsem šel se skupinou přátel, byli to Peruánci a cizinci, říkají u vchodu jedné kamarádce z Arequipy ‚Deset soles za každého.‘ A ona na to ‚Cože!? Vždyť jsem vám sem přivedla cizince! Tak honem! Nechte mě vstup zdarma!‘ A oni jí opravdu nechali vstup zdarma. Jenom kvůli tomuhle.“

(23.9.2018, Lima)

Podobné zkušenosti měl také Michael:

„Například jsme chodili hodně na diskotéky. Já nevypadám tak super super německy, ale mám kamarády, 2 metry, modré oči, blond vlasy, a když jsem šel na večírek s těmi superblond kamarády, tak ta diskotéka byla naše! A když jsme přišli, tak nás nechali předběhnout celou frontu dlouhou 100 metrů.“

(11.9.2018, Lima)

V reakcích na toto zacházení vznikala jistá ambivalence, na jednu stranu bylo jednoznačně odsuzováno jako negativní a de facto rasistický jev, na druhou stranu si ho však někteří užívali a nijak se vůči němu aktivně nevymezovali. Přijímáním tohoto zacházení s vlastní osobou tak udržovali status quo. Toto ostré a performované vymezení jsem zaznamenala jen u jedné jediné informátorky a to Jany, která se proti privilegovanému zacházení snažila symbolicky bojovat tím, že ostentativně dál stála ve frontě a zaplatila si vstup, i když nemusela:

„To se mi stávalo často, že mě chtěli ve frontě na diskotéce pustit dopředu a nevybrat ode mě vstup. Mě to ale bylo trapný. Úplně tohle nesnáším a záměrně jsem dál zůstala stát na svém místě, a i ten vstup jim zaplatila. Hodně lidí tohle rádo využije. Co bych platila, když nemusím, že jo? Ale já to nesnáším.“

(23.9.2018, Lima)

⁶⁴ Tuto diskotéku jsem také navštívila v roce 2019. Byl zde hiphopový koncert, na kterém vystupovaly dvě moje informátorky a kamarádky. Měla jsem identickou zkušenost v tom, že jsem byla opravdu jediná *gringa* v celém podniku, kde bylo několik set lidí. Valnou většinu tvořili *mestizos* a *indígenas*. Žádné výrazně privilegované chování vůči mé osobě jsem však nezaznamenala.

Na ostatních místech, jako třeba v restauracích, byl vnímán daleko zdvořilejší a ochotnější přístup v kontrastu k Peruáncům. Reflektovala to např. Eugenie:

„V restauracích je k vám obsluha daleko zdvořilejší a vlídnější, mnohokrát se mnou jednali daleko lépe než s místními Peruánci. Když jdu do nějakého podniku, restaurace v Miraflores, tak budou úslužní a to všechno, ale když tam půjde nejdřív tvůj kámoš Peruánec, když to bude nějaký cholo, tak se k němu nebudou chovat stejně. Pokud jsi cizinec, tak jsi lepší. To si tady lidé myslí.“

(19.9.2018, Lima)

Nebo Carlotta:

„Všichni mě tak úslužně obsluhovali. Cítila jsem, jako kdyby sami sebe stavěli na nižší úroveň. Projevují vůči Evropanům podřízenost. Dívají se na mě jako na někoho z prvního světa, jako na někoho velmi speciálního. Bylo pro mě těžké zvyknout si na to.“

(1.2.2018, Lima)

Já sama jsem zažila mnoho podobných situací. K jedné z posledních došlo v září 2018, kdy jsem šla po ulici se svým peruánským expřítelem, který sice patřil společensky do vyšší třídy, ale byl to *cholo* a neoblékal se v souladu se svým relativně vysokým ekonomickým zázemím. Viděli jsme „Motýlí zahradu“, která byla součástí jedné restaurace v Miraflores. Přítel se šel zeptat, zda je možné se na zahradu podívat. Hlídač, který stál před vstupem do budovy poněkud hrubě odsekl: *„Ne! Musíte si v té restauraci něco dát, abyste se mohli podívat na tu zahradu!“*

V ten moment jsem se přiblížila, abychom se dohodli, zda to za to stojí, restaurace byla poněkud drahá. V momentě, kdy si mě hlídač všimnul, kompletně otočil svoje chování a rétoriku. Místo nevráživé hrubosti s širokým úsměvem prohlásil: *„Vy jste spolu? Vítejte! Samozřejmě, že můžete navštívit zahradu!“*

Roli v odmítavém postoji strážného hrála nejen expartnerova etnicita, ale také celkový způsob vzezření. Zjištění, že k němu patřím totálně změnilo celou situaci.

• Reflektovaný a nechápaný endorasmus

Jedním z témat, nad kterým se moji informátoři ve velké míře pozastavovali, byla diskriminace uvnitř peruánské společnosti. Popisována byla jednak diskriminace ze strany bohatých *blancos* vůči chudým *cholos*, což bylo nahlíženo jako negativní, nikoliv však až tak překvapivý jev. V tomto kontextu někteří informátoři vnímali to, že jsou si vlastně s *cholos* bližší než samotní *pitucos*, přestože se jedná o Peruánce. Na rozdíl od nich se totiž nad domorodé Peruánce nepovyšují, naopak jsou jimi často fascinováni v rámci hledání „autentického peruánství“ ve společnosti. S tím souvisí také diskriminace pro svůj původ, který se projevuje především skrze příjmení. Toto téma řeším blíže z pohledu Peruánců v kapitole *Extrémní fokus na původ: „Máš italské příjmení, takže jsi lepší.“* Tento problém však vnímali i moji informátoři, kteří se setkali s tendencemi měnit si domorodá na španělská příjmení a předstírat tak jiný původ, např. evropský.

Na toto téma se mnou mluvil Ondřej, který žije v Amazonii. Podle něj má k místním obyvatelům blíže než jiní Peruánci z řad bílých Limeños vyšší třídy:

„Mě přijde, že jsem podobný lidem z Amazonie víc než samotní Limeños, protože mezi těmi místními je extrémní rasismus. Jde o obrovskou různost toho charakteru lidí, kteří žijí v Limě a kteří žijí v Amazonii. Většina těch lidí, těch bělochů, co žila v Limě, těch blanquitos, asi 200 000 těch lidí (pozn. dle oficiálního sčítání lidu z roku 2017 je počet blancos v Limě 550 000), tak ti vytvořili nějaký druh limské kultury v jakési opozici k té džungli a ty lidi by tam nikdy nešli, protože to považují za díru, kde je jenom svrab, neštovice, štípají komáři a je to nebezpečný, tak se tomu vyhýbají. Tady ty Limeños jsou podstatě těmi dobyvateli té říše Inků, samozřejmě těmi potomky. Jsou vlastně nejčistší tomu prostředí, přestože to Peru vlastně založili jako stát.“

(27.7.2022, Praha)

Velký rozdíl vzájemně mezi Peruánci vnímal také Ion, pro kterého byla velmi šokující praxe měnit si příjmení. Tento jev považovat za popírání vlastní identity:

„Vůči Peruáncům jsou nejvíce rasisti totiž sami Peruánci. A to je to, co mě tady nejvíce rozčiluje. Že mezi lidmi z jedné a té samé země je tolik rozdílů. Ten rasismus přichází z těch nejvyšších tříd tady. A prodává se tady ta představa, že čím bělejší, tím víc máš a tím jsi z vyšší společenské třídy. Je to hrozné, ale tak to je. Ten rasismus je tady uvnitř té společnosti.“

(12.9.2018, Lima)

Jana považovala velké sociální rozdíly, rasismus, klasismus a hierarchizaci společnosti za nejvíc šokující zkušnosti:

„A co mě teda šokovalo hodně, což je spojený s velkejma sociálnima rozdílama, s kolonialismem samozřejmě a s rasismem taky, je takový to opovrhování a ta strašná hierarchizace tý společnosti. Že prostě když jsi bílá nebo prostě trochu bohatší, tak se cítíš, jako že jsi někde úplně jinde a máš jiný práva. K těm chudším nebo k těm tmavším lidem se chováš jako by to byl prostě strašnej pól. A takhle opovrhlivě se chovají Peruánci k jiným Peruáncům. A naopak, že prostě já pracuju hodně ve slumech a když jsi z vyšší třídy nebo když jsi bílá, tak se na tebe koukají, jakože oni JSOU prostě ten pól. Mají sebevědomí za ty staletí zničený. Já se tady určitě cejtím prostě jako privilegovaná Evropanka.“

(2.2.2018, Lima)

Nejvíce nepochopitelným a šokujícím jevem byl pro mé informátory endorasismus mezi lidmi jednoho a toho samého etnika, nejčastěji mezi *mestizos* a *indígenas*, přičemž si v rámci této skupiny někdo připadal o něco málo běžejší a lepší než ten druhý a dával to také patřičně najevo. Velmi se pozastavovali nad tím, že „něco rasistického řekne o jiném indiánovi někdo, kdo vypadá sám jako indián“. Reflektovali, že rasismu a diskriminace existují úplně na všech úrovních a rasisticky se vůči sobě mohou chovat také různé etnické skupiny vzájemně; *andinos, selvaticos, afroperuanos, asiaticos* atd.

Tomuto tématu se věnují také v podkapitole *endorasismus a zbělení bramborovi králové* v rámci kapitoly 4.4.2. *Reflexe místních obyvatel*. Endorasismus velmi často souvisí s nějakou formou symbolického *blanqueamiento*, např. zbohatnutí. Jedinci z nižších tříd, kteří zbohatnou nějakou formou podnikání jsou často nejvíce rasističtí, aby manifestovali kontrast, vůči ostatním, kterým se *blanqueamiento* nepodařilo. Toto téma také velmi souvisí s již popisovanou submisivitou a sebepodceňováním, kdy Peruánci nepovažují za horší a podřadné jen sami sebe, ale také celý národ. Může se stát, že dokonce cizince před ostatními Peruánci varují, např. s tím, že jsou zloději. Existuje také rčení, že „Nejhorší nepřítel Peruánce je jiný Peruánec.“ („El peor enemigo de un Peruano es otro Peruano.“), přičemž je mezi Peruánci cítit vzájemná nedůvěra. Vznikl na toto téma také aktivismus a kampaň, která se snažila tuto rétoriku vyvracet s tím, že to není pravda. (El Comercio, 2018c).

Maya reprodukovala zkušnosti svých diskriminovaných přátel, mluvila také o endorasismu v peruánské společnosti. Byla jeho svědkem např. u kolegyně ve svém zaměstnání, která jako *mestiza* tmavší pleti nadávala na *cholos*, což Maya vnímala jako velmi běžný společenský jev:

„Mám několik peruánských přátel, kteří mají africké předky a ti se mnou sdíleli to, jak s nimi někdy bylo přílišně zacházeno. Sice vznikly zákony, které oficiálně zakazují nějaké formy rasismu nebo diskriminace ve veřejných prostorech a tak, ale i přesto to ve společnosti stále existuje. Sama jsem zažila to, jak jedna moje kolegyně v práci nadávala na někoho s despektem ‚Aaa ten zasranej cholo.‘ Jiná kolegyně jí na to řekla ‚Co to povídáš, jak můžeš takhle mluvit, vždyť jsme všichni cholos!‘ A nejzajímavější je, že sama měla peruánské rysy, nebyla to nějaká gringa. Ale tímhle komentářem se chtěla nějak povýšit, že je lepší než ty cholos, že je jiná. Protože Peruánci se diskriminují sami mezi sebou, sami na sebe mají vzájemně tyhle urážlivé komentáře. Peruánec řekne jinému Peruánci ‚Á ty jeden cholo!‘“

(27.1.2018, Lima)

Lena mi vyprávěla velmi čerstvou historku o tom, jak její otec neustále řeší interní rasistické konflikty mezi jeho zaměstnanci, kteří jsou *andinos* a *afroperuanos*. Vnímá, že rasismus v peruánské společnosti není výhradní záležitostí diskriminujících *blancos*, jak se obecně předpokládá:

„Dalším zajímavým aspektem je to, jak je rasismus konceptualizován, že pouze běloši mohou být rasisté. Dochází tak k homogenizaci složitých vztahů a konfliktů v multietnické společnosti s rozsáhlou migrační historií. Například vztah mezi lidmi andského původu a lidmi afrického původu je vysoce rasistický a charakteristický konflikty. Moje rodina například vlastní a provozuje malou avokádovou a pekanovou farmu. Hlavní zaměstnanec, který dohlíží na každodenní obchod, je andského původu, noční stráž je afrického původu. Je to v Chinche, jižně od Limy, kde žije značná afroperuánská populace. Ten dozorce nevěří nočnímu hlídači, protože je ‚černý‘, a noční hlídač nevěří dozorcovi, protože je paisano (pozn. vesničan). Můj táta, který tu žije, se neustále snaží ty spory urovnat. Toto je jen nejnovější příklad, jejich poslední potyčka proběhla před dvěma dny.“

(7.8.2023, online)

Dalším přidruženým tématem, které úzce souvisí s endorasismem, je extrémní rozšíření přezdívek, posměšků a vtipů v peruánské společnosti. Jsou součástí každodenní rétoriky a nějaké přídavné jméno má ve společnosti každý, kdo se nějak vymyká „normálu“. Tyto přezdívky poukazují na to, jak je vizualita v peruánské

společnosti extrémně důležitá. Tomuto tématu se věnuji blíže v kapitole *Přezdívký a posměšky: „Gordo Tony“, „negro Eddy“ a „cholo Pedro“*, kde analyzuji výpovědi místních obyvatel. Dalším tématem jsou mimořádně rozšířené rasistické vtipy, které se vysmívají nejčastěji *andinos*. Smysl pro humor a vtipy jsou velmi tenkým ledem, lidé se ospravedlňují tím, že nejde o rasismus, „je to přeci jen vtip“. Toto téma vnímali především místní obyvatelé, kterých se tyto vtipy týkaly (viz dále kapitola 4.4.2.), ale reflektovali ho také migranti. Např. Karolína považovala přezdívký za výraz peruánského rasismu, podle ní je však důležité, jakým tónem je daný komentář vysloven a zda se jedná o zdrobnělinu. Mohou tedy být míněny i kladně. Sdílela se mnou také zkušenost s endorasismem vůči jejímu manželovi, který má tmavší barvu pleti:

„Tady je rasismus hlavně mezi těma Peruáncema, že oni mezi sebou jsou takový jakože si pořád říkají chino, cholo, gringo mezi sebou. Ono jde o to, JAK to říknou. Když mi říknou gringuita a smějou se u toho a jsou takoví srdeční, tak je to fajn, ale když někdo řekne ‚Jo tamta gringa!‘, tak už mi to přijde takové..... Záleží, od koho to vyjde z pusy. Záleží, v jakém kontextu. Když je to mezi lidma, co se znají, tak je to dobrý. Říkají chinito, chinita, anebo cholito.

My jsem se třeba střetli s nějakou ženskou, byli jsme s manželem v supermarketu a on se zastavil s vozíkem, aby upravil našeho staršího syna, aby si hezky sednul a narazila do nás jedna paní. A prostě začala diskuse a najednou ona řekla mému manželovi ‚Tu negro!‘ (pozn. ‚Ty negře!‘) Protože můj manžel je prostě tmavší a ona byla taková mixnutá cholita a ona mu tím chtěla dát najevo, že prostě on je ten černej.“

(16.3.2018, Lima)

• Klasismus jako signifikantní rys peruánské společnosti

S rasismem je v peruánské společnosti neodmyslitelně spojován klasismus. Často byl zmiňován v jedné a té samé výpovědi, kdy informátoři reflektovali, že bylo nějakým způsobem zacházeno s někým „tmavší barvy pleti a nižší společenské třídy“. Tyto výpovědi jsem ponechala ucelené. Někdy však o klasismu mluvili explicitně a byl také zmiňován jako větší společenský problém než rasismus. Často bylo reflektováno to, že klasismus v tak intenzivní podobě dosud v žádné jiné společnosti nezažili.

Projevy klasismu v peruánské společnosti jsou nesmírně rozmanité. Jedná se především o kladení důrazu na původ vlastní rodiny, který reprezentuje příjmení, dále na to, na jakou školu člověk chodil a v jaké čtvrti bydlí, což vypovídá o jistém statusu. Dalším problémem spojeným s klasismem je přehnaná okázalost především lidí chudšího původu, která se projevuje u společenských událostí (např. narozenin, svateb atd.). Jedná se o potřebu ukázat „Já na to mám.“ (i když na to ve skutečnosti nemám). Bohatství a původ jsou spojovány se společenskou prestiží a respektem, a tak v tomto kontextu dochází i k předstírání. Klasismus je zároveň velmi propojen s *bricherismem* a snahou vymanit se z chudých poměrů skrze svádění a zneužívání *gringas*.

Dalším typickým projevem klasismu je zakládání si na exkluzivnosti různých míst, čtvrtí a podniků. Jedná se o způsoby, jak eliminovat nežádoucí a nedostatečně reprezentativní návštěvníky vybraných restaurací či diskoték v lepších čtvrtích. Klasismus reprezentují především soukromé kluby, jejichž členy se mohou stát jen vybraní jedinci a v rámci kterých se sdružuje pouze nejvyšší společenská třída. Lidé z různých společenských tříd žijí většinou ve svých vlastních světech, bublinách, které jsou vzájemně neprostopupné. Pokud nějakým nedopatřením dojde k prostoupení, vznikají trapné a nepříjemné situace. Téma samo o sobě jsou služby v domácnosti, které jsou považovány za explicitní příklad klasismu (viz další podkapitola).

Klasismus byl jako jev všemi mými informátory jednoznačně odsuzován, jako velmi negativní jev. Pro některé byl dokonce šokující. Zároveň se však u některých objevovala jistá ambivalence a protimluvná vyjádření v tomto směru. Informátoři se vyjadřovali v tom smyslu, že jim klasismus a rasismus ve společnosti sice vadí, zároveň si nově získaný status a privilegované postavení mohou užívat. Zažívají v Peru to, co by se jim v zemi původu nikdy nestalo, získají kompletně novou identitu, jsou považováni za něco víc, za vyšší třídu, a to sebou nese nohu výhod, např. zájem ze strany mužů a žen. Podle mnoha autorů (Benson a O'Reilly, 2015; Croucher, 2012; Croucher, 2016; Hayes, 2018b ad.) se jedná o velmi častý jev, kdy se jedinci střední třídy identifikují se svým strukturálním zvýhodněním a stávají s přesídlením do míst s nižšími příjmy vyšší třídou. Jak uvádí Sanders, zvláště v Peru je tento

třídní aspekt spojen i s rasou a být vnímán jako bílý Evropan pozvedá migranty na vyšší úroveň v rámci komplexního peruánského třídního systému. (Sanders, 2016: 6)

Tuto ambivalenci, kdy je klasismus na jedné straně odsuzován ale zároveň přijímán, reflektoval Eric. Nejprve vyslovil postoj, že klasismus nenávidí. Záhy však zmínil to, že jeho vyšší postavení ve společnosti spojované s cizinci a s běloštvím je dar, který by bylo škoda si neužít:

„To, co tady považuji za opravdu negativní je klasismus a rasismus. To je zřejmé. Ten třídní systém. Ale vadí mi to spíš intelektuálně. Není to něco, co by mě osobně nějak zasáhlo. Ale jasně, rasismus a klasismus. To opravdu nenávidím. Ty sem přijedeš a najednou máš status, který jsi předtím ve své zemi neměl. Jsi bílý Francouz střední třídy, nevyděláváš si moc peněz, nikdy jsi nebyl ten kluk, kterého balily všechny holky. Ale přijedeš sem, bydlíš v drahé čtvrti, máš dobrou životní úroveň a zajímá se o tebe mnoho dívek. Kompletně se ti změnil život! A i když nejsi klasista, nesouhlasíš s tím, tak ten tenhle nový status si nejdřív docela užíváš. Neříkám zneužíváš! Pozoruješ to jako novou realitu. A když ti život dá takový dar, tak si to užij, dokud to trvá. Proč bych to odmítal? Zítřka se třeba něco změní a už to mít nebudu. Ale možná, že je tohle špatně. Je to velmi komplexní otázka.“

(18.1.2018, Lima)

S Ericem jsem se spojila znovu po pěti a půl letech a zajímalo mě, zda stále žije v Peru a zda se nějakým způsobem změnil jeho názory ohledně rasismu a klasismu v peruánské společnosti, o kterých jsme spolu mluvily v roce 2018. Vyjádřil se podobně s tím, že nejdřív se proti klasismu vymezoval, po tolika letech v Peru však na tento konstrukt přistoupil:

„Jsem dodnes v Limě, už jsem tady 12 let, bohužel. Raději bych byl někde jinde. Teď bydlím v Chorillos. Lima je obrovské město, kde je mnoho realit, které reflektují realitu celé země. Lima není Peru, a hlavně není tady žádná příroda. Ten rasismus a klasismus tady, to je realita. A pro mě je to tady stále výzva na osobní úrovni. Ne že bych sám nějak trpěl rasismem nebo klasismem, ale je to něco, co jsem tady mohl pozorovat. Třeba to, že sem přijedeš a automaticky bydlíš ve čtvrti s lidmi na lepší socioekonomické úrovni a okamžitě pocítíš tu třídnost. Nejdřív se s tím neidentifikuješ, ale po čase jsi už stejný, jako všichni ostatní.“

(21.10.2023, online)

Střet s lidmi z velmi nízké sociální třídy, kteří žijí v prostých podmínkách na hranici chudoby, byl pro většinu mých informátorů nový, překvapivý až šokující. Především Evropané reflektovali, že v jejich zemích původu žije většina lidí v přibližně stejných podmínkách standardu střední třídy a tyto extrémy jsou prakticky nevidané. V Peru je naopak vidět obrovské množství lidí nižší třídy a také těch, kteří často nemají ani přístup k vodě či elektřině. Tyto zkušenosti jsou ze strany informátorů někdy popisovány jako obohacující s tím, že si poté sami více váží toho, co mají a nepovažují to za samozřejmost.

Tuto zkušenost mi popsala např. Sygrid, která měla peruánského přítele, jehož rodina byla z diametrálně nižší společenské třídy, což pro ni byl velmi překvapivý střet, díky kterému si však uvědomila, jaké má sama v životě štěstí. Pociťovala také velký nepoměr v tom, jaké třídní postavení má ona a její rodina v Dánsku a jaké by měla v Peru:

„Mojí rodiče jsou taková normální střední třída, ale třeba kdyby můj táta přijel sem, tak má úplně strašně moc peněz. Ale v Dánsku je úplně normální. Můj přítel je z Piury a jeho rodina teď žije v Chiclayu. Ta jeho rodina je úplně jiná třída, jeho máma nemá ani pračku, pere v ruce. Mě se ale tenhle jednoduchý život líbí. Člověk si uvědomí, že tolik věcí nepotřebuje k životu. Došlo mi, jaké mám štěstí, kolik mám v životě příležitostí.“

(14.3.2018, Lima)

Jedná se o velkou analogii s tím, co vypověděly informátorky z řad turistek francouzské socioložky Juliette Roguet, které díky návštěvě Pery „nalezly sebe sama“, pochopily to, jaký mají šťastný život ve své vlastní zemi a získaly perspektivu nových významů. (Roguet, 2016: 5-6)

S klasismem velmi úzce souvisí, v jaké bydlíte čtvrti a na jakou jste chodili školu. Je součástí běžné konverzace, že se na to lidé zeptají a udělají si o vás takto „sociální anamnézu“, která je pro ně velmi důležitá. Člověk je na základě těchto informací zařazen do jisté společenské kategorie a škatulky. Na vzdělání a konkrétní školu je přitom kladen větší důraz než na bydliště. Klasismus totiž není až tak o penězích, jako o původu. Do lepší čtvrti se mohou přestěhovat i rodiny tzv. „bramborových králů“, jak jsou slangově označováni jedinci, kteří mají rurální původ, ale výrazně zbohatli např. podnikáním v zemědělství. Do těch nejexkluzivnějších škol, které si

zakládají na elitářství a dobré pověsti, se však nedostanou. Pokud ano, jsou často oběti diskriminace, jak uvádím v podkapitole *Endorasmus a zbělení bramboroví králové*. V rámci těchto škol pak vznikají velmi uzavřené přátelské skupiny, které jsou vzájemně těžko prostupné. Extrémně důležitou roli hraje také příjmení, díky kterému je možné nejlépe člověka zařadit a zjistit, zda má např. evropský původ, který je společensky velmi ceněný. S příjmením souvisí také to, zda člověk patří do nějaké mocné dynastie. Většinou se jedná o oligarchické rodiny, které v rukou drží společenskou moc od dob republiky. Jsou v rámci extrémní zkorumpovanosti země napojeny na politiku, soudnictví a nejvyšší společenské kruhy a s jejich členy je jinak zacházeno. Aby člověk nebyl diskriminovaný pro své domorodé příjmení, je častým jevem, že si ho změní.

Lena reflektovala to, že se ve společnosti klade mimořádný důraz na to, na jakou školu člověk chodil, přičemž toto přináležení vytváří uzavřené skupiny a kategorizace. Důležitou roli podle ní hraje také příjmení:

„Tady jsou hodně uzavřené skupiny například lidí, co spolu chodili na stejnou univerzitu. Ten univerzitní ročník je skupina přátel, do které se těžko dostáváš. Další rozdělení je třídní, lidé se tady vždycky ptají ‚Na jakou školu jsi chodila?‘ Mě si lidé zařazují díky tomu, že mám příjmení mého táty, protože jako fotograf je tady docela známý. Když nejsou schopni, dát tě tady do nějaké škatulky, do nějaké kategorie, je daleko těžší navázat s nimi vztah.“

(19.3.2018, Lima)

Důraz na příjmení a praxi v jejich změně zmínil také Ion. Považuje to za popírání vlastní identity:

„Dokonce si tady mění příjmení, aby je měli víc evropská, mezinárodní. Pokud máš příjmení jako nějaký serrano, jako někdo z provincie nebo z džungle, tak si změni příjmení, aby nebyl diskriminován. To mě přijde úplně šílené. Člověk si mění identitu, svoje příjmení, aby nebyl diskriminován. To je fakt hnusný. Ale děje se to.“

(12.9.2018, Lima)

Otázky zjišťující původ vnímal např. Kurt, který klasismus ve společnosti považuje za velmi problematický:

„Tady je klasická otázka ‚A na jakou školu jsi chodil?‘ ‚V jaké čtvrti bydlíš?‘ Na to se tě v Německu nikdo nezeptá, ale tady je to klasika. Vždycky jde o tu třídu. A až dodnes musím říct, že mi ten klasismus dělá problém.“

(9.2.2018, Lima)

S Kurtem jsme se opětovně spojili po pěti letech v roce 2023, kdy se k tématu klasismu vrátil. Rasismus dával do kontextu s klasismem, který podle něj (na rozdíl od rasismu) unikátně latinskoamerickou záležitostí. Demonstroval to právě na tom, jakou společenskou roli hrají mocné kreolské dynastie a jejich příjmení:

„Ten můj názor se myslím za ty roky moc nezměnil. A nechci tvrdit, že tady vůbec není rasismus, je jasné, že tady existuje, a bohužel existuje všude na světě. Někde víc, někde míň. Ale to, co mě šokuje tady je ten klasismus. Tenhle fenomén. Je to vzájemně propojené, mnoho z těch, kteří jsou obětí rasismu jsou také obětí klasismu. Ta nejvyšší třída tady v Peru, jsou hlavně blancos, potomci přistěhovalců z Evropy. Takže ten rasismus a klasismus je propojen. Ale stejně je to třeba vidět ještě z jiných úhlů, myslím. Protože tady v těch postkoloniálních zemích Latinské Ameriky je zvláštní to, že tu jsou dodnes takové ty aristokratické společenské struktury, nebo postaristokratické, které se tady udržely po staletí. Je to neuvěřitelné. Hodně se tady dbá na to, kdo je z jaké rodiny. Hlavně tady v Limě víc než kde jinde, je to jako by se člověk vrátil do šestnáctého sedmnáctého století. Moc těch dynastií. Není to až tak o rase jako takové, ale o moci té aristokracie.“

Tohle je tady strašně silné a opravdu mě to šokuje. To, jak moc si tady zakládají na jméně dané rodiny, na příjmeních. Je to něco, co z Německa vůbec neznám. Ano, máme tady nějaké ty rodiny s aristokratickými předky, které mají to ‚von‘ v příjmení, ale dneska to skoro nehraje roli. Když nějaký ‚von‘ udělá v Německu nějaký kriminální čin, tak bude odsouzen jako každý jiný, jako běžný Müller nebo Mayer. Ale tady, když se jmenuješ Quispe nebo Pérez, tak s tebou nezachází stejně, jako když se jmenuješ Benavides. Dávají si na tebe pozor kvůli moci, kterou má tvoje rodina. Protože máš v rodině právníky, kteří jsou napojeni na soudce atd. atd. Jsou to ty rodiny, které ve svých rukou drží moc a vlastně tu zemi ovládají. Tvoří zákony a zároveň je porušují. Prostě si dělají, co chtějí, protože jsou jim všichni podřízeni.“

Rasismus je všude na světě, ale tohle je něco opravdu zvláštního a specifického pro Peru a další země Latinské Ameriky. Jakkoli je to s rasismem rozhodně propojené a je to na tom rasismu postavené. A je to samozřejmě silnější v zemích, kde je víc domorodých obyvatel. Něco jiného je to třeba v Chile nebo v Argentině.“

(10.10.2023, online)

Kromě bydliště a vzdělání, které nejsou vidět na první pohled, je v klasizované společnosti důležitá také okázalá prezentace. Nošení značkového oblečení, drahých šperků, ježdění ve velmi drahých automobilech atd., které mohou na první pohled poukázat na bohatství, nikoliv však na původ. Na ten jen třeba se doptat. Tato okázalost bývá daleko častější u těch, kteří nemají původ v rámci společenské elity oligarchických rodin, ale zbohatli podnikáním, tedy u bramborových králů. Okázalostí se snaží kompenzovat nedostatek ve svém původu. Dát všem najevo, že na to opravdu mají a do vyšší třídy patří. Tyto projevy ve společnosti vnímala Maya:

„Všichni říkají ‚Lima není Peru.‘ Jsou tady obrovské třídní rozdíly, hodně klasismu. Obrovský klasismus. To mi tady doted' vadí. Mnoho Peruánců má také velmi nízké sebevědomí a mínění o sobě. A proto mají potřebu něco si takto dokazovat. Lidé si potrpí na nějaký status, který je ale propojen s původem. Pokud jste bílí, tak vás automaticky považují za někoho ze socioekonomické vyšší třídy. Je to propojené. A vidím hodně kolem sebe, že lidé, kteří tady nemají evropské předky, tak se snaží ten svůj status o to víc demonstrovat, třeba tím, že si koupí superdrahé auto nebo něco, aby dokázali, že OPRAVDU patří k té vyšší třídě. K tomu klasismu patří, že se musíš značkově oblékat, mít určité doplňky, bydlet v určité čtvrti. A když to neděláš, tak prostě nezapadáš. Pamatuji si, že jsem si jednou vzala nějaký zlatý řetízek a moje šéfová v práci to hned komentovala „Aaaaah! KONEČNĚ jsi dobře oblečená!“ nebo tak něco. Žiju tady už deset let a pořád si myslí, že mám víc peněz než ostatní.“

(27.1.2018, Lima)

Další téma velmi úzce spojené s klasismem a sebe prezentací jsou přehnaně okázalé oslavy a společenské události. Jedná se přitom primárně o narozeniny, svatby a tzv. *quinceañeru*, oslavu dosažení patnáctých narozenin dívky, což je považováno za obrovský životní mezník. Mít co nejokázalejší oslavu je výrazem statusu, je na to kladen velký společenský tlak a podle toho, jak drahou a honosnou oslavu člověk udělá, je souzen svým okolím. I v tomto kontextu platí, že na největší okázalost si často potrpí lidé bez elitního původu a spíše střední nižší třídy, kteří se snaží něco kompenzovat. Neplatí zde pravidlo, že chudý člověk má zkrátka skromnou oslavu úměrně svým příjmům. Lidé jsou dokonce schopni extrémně se zadlužit, jen aby předvedli něco velkolepého, než by jednoduše od takového jednání upustili a peníze použili na něco důležitějšího. Pokud se člověk takové události účastní v kontextu velmi chudé rodiny, vzbuzuje snaha o velkolepost pocit neadekvátnosti, rozpaků až trapnosti.

V rámci smíšeného páru Peruánce nebo Peruánky a cizinky nebo cizince, který má společného potomka, peruánští partneři většinou pro své děti chtějí (až přehnaně) velkolepé oslavy, což se setkává ze strany cizinců s nepochopením. Tyto zkušenosti měla např. Kate. Její peruánský manžel Greg chtěl tento typ oslav pořádat pro jejich syna Mika, když společně žili v USA. Pochopila tyto snahy až po přestěhování do Peru, kdy byla svědkem podobných událostí:

„To, jak tady dělají narozeninové oslavy pro děti, je úplně šílené. A Greg chtěl, aby takovou oslavu měl i Mike. A já mu řekla že to teda ne, že v žádném případě neděláme oslavu pro osm tisíc lidí každý rok. První narozeniny jsou výjimečné, ale potom prostě pár přátel, dort a zmrzlinu. A pak ta quinceañera! Tatiana (pozn. dcera Kate z prvního manželství) chce, abychom jí udělali quinceañeru, ale nechce to úplně tradičně, protože není Peruánka, ale opravdová quinceañera? To je strašně moc peněz! S DJem v celé hale, ty honosné šaty, které si v průběhu večera měníš. Je to opravdu jako svatba. A ty si prostě říkáš, kde na tohle všechno mohli sehnat peníze? A soudí ostatní na základě tohohle. A kolik lidí jsi pozvala.“

My jsme byli pozvaní na jednu dětskou narozeninovou oslavu Mikova kamaráda v Pulpos. Bylo mlhavo, pršelo a my jsme byli narvaní pod plachtou na dřevěných kůlech na špinavé zahradě, nedodělaném dvoře se skladištěm a odpadky. Na straně pod tou plachtou byla řada plastových židlí a stůl s balonky a se jménem toho chlapečka, všechny ty dekorace, nádherný dort, pozornosti pro všechny děti, co přišli, všem dali popkorn, bonbóny a pytlík co si mohli odnést domů. Klauna s mikrofonem a hudbou, co měl děti zabavit. Ale seděli jsme venku, mrzli jsme v mlze pod plachtou, chápeš? Bylo to tak strašné a nepřijemné, ale zároveň bylo vidět, že ti rodiče vynaložili tak obrovskou snahu, aby tuhle párty pro svého čtyřletého syna mohli udělat. A Greg mi pak řekl ‚No tak teď jsi zažila pravou narozeninovou oslavu v chudém domě chudé rodiny.‘ Za normálních okolností, v jiné zemi, by takhle chudá rodina jednoduše takovou oslavu neudělala! Bylo by jim to trapné. Ale tady ne. Oni si řekli, uděláme, co můžeme, nakoupíme pro všechny jeho kamarády, protože by tady měli být, klaun a všechno.“

(16.9.2018, Lima)

V rámci tohoto rozhovoru jsem s Kate sdílela vlastní zážitek ze svatby jednoho z mých přátel, Američana Jacka, který si bral svou peruánskou přítelkyni. S Kate jsme se shodly, že svatba vzbuzovala o to větší očekávání, protože šlo o Američana a bylo tak velmi pravděpodobné, že se jednalo o přidružený důvod toho, proč z celé svatby číselna urputná okázalost:

„To je úplně stejné jako můj zážitek teď na svatbě. Bylo to příšerné, byla strašlivá zima, strašně jsem mrzla, bylo to prakticky venku v plátěném stanu, kde byla večere a svatební hostina. A oni tam ani neměli teplé nápoje! Zoufale jsem chtěla čaj, byla taková zima. Foukal vítr. Byla jsem tam tak strašně otrávená. A tahle hrůza musela stát tak strašně moc peněz. Bylo to tak předražené, ty dekorace a všechno. Něco tak nelogického. Kdyby aspoň koupily tepelné lampy. Bylo tam milion květinových dekorací, tak strašně drahých, na každém stole obrovské kytice pravých květin. Místo toho tam mohli dát topení! Ale už by to nevypadalo tak honosně. Bylo to jen na efekt, víc než cokoliv jiného. A přitom to je hrozně fajn kluk. Američan, který si bral Peruánku. Úplně v pohodě kluk, ale myslím, že za to mohl ten společenský tlak.“

(16.9.2018, Lima)

Adorace bohatých *blancos* a aspirace na to dostat se do jejich společnosti nebo alespoň se symbolicky přiblížit tím, že se budu draze oblékat a pořádat okázalé rodinné oslavy, však není nutně jediným projevem klasismu. Může se objevit také zcela opačná reakce, a to ostentativní opovrhování těmi namyšlenými a snobskými „*pitucos* z Miraflores“. Jedná se o jistý obranný mechanismus.

Karolína uvedla, že v rámci nižších společenských tříd panuje závist a opovrhování bohatými *pitucos*. Se svým manželem zároveň záměrně nechávají lidi v mylném přesvědčení, že mají hodně peněz, protože jim to dává respekt:

„Tady si lidi hodně zakládají na takové té třídní společnosti. Jakmile máš peníze, tak máš vyšší hodnotu. A to s tím souvisí, ta mezitřídní závist. To v Čechách vůbec není! V Česku jsme si všichni v podstatě rovni. Ale tady v Peru určité věci dělá jenom určitá část společnosti. A lidé na jednu stranu závidí těm lidem z lepších čtvrtí ty peníze, ale spíš si myslím, že jima opovrhují. „To jsou ti boháči, to jsou ti pitucos.“ Je tam kombinace závisti a opovržení v jedné větě. Lidé jsou tady hrozně závistiví a nepřející. Když vidí ten úspěch u někoho, tak za tím vidí drogy nebo něco, ale ne tu tvrdou práci. Protože toho sami nejsou schopni dosáhnout, protože jsou líní nebo něco.

Tady si o nás lidi myslí, že máme hodně peněz. Hlavně kvůli manželovi, který žil 20 let v Evropě. A on mi říká „Jen je nech ať si to myslí.“ Protože ono je to dobrý. My se pořád musíme prezentovat tak, že na to máme, i když na to nemáme. Je to lepší v tom, že lidi k tobě pak mají větší respekt.“

(16.3.2018, Lima)

Klasismus je v Peru tak zakořeněn, že střet v rámci diametrálně rozdílných společenských tříd může vyvolávat nepříjemnosti a napětí. Sama jsem zažila několik situací, ve kterých se zřetelně odrážel rasismus v kombinaci s klasismem. Často se jednalo o stydlivé chování ze strany Peruánců nižší společenské třídy a tmavší pleti v kontrastu k povýšenému chování *blancos*. Nejvíce demonstrativní byla situace, kterou jsem zažila na své 27. narozeniny v roce 2010. Byla jsem pozvaná na tzv. „večeři spojených národů“. Jednalo se o večírek s lidmi z celého světa, na který měl každý donést své národní jídlo a pití. Do Peru jsem jela primárně za svým peruánským expartnerem Pedrem a požádala jsem hostitele Lucase, zda bych mohla přijít s ním. Netušila jsem však, že Lucas je Limeňo vyšší třídy, přátelil se s místní smetánkou a večírek plánuje jako setkání těchto Limeňos a *gringos*. Lucas zároveň netušil, že Pedro je *cholo* velmi tmavé barvy pleti na zcela opačném konci společenského žebříčku žijící v podmínkách extrémní chudoby, který by se na takový večírek jinak nikdy nedostal.

Od momentu, kdy jsme spolu přišli, bylo ve vzduchu cítit obrovské napětí, které jsem plně reflektovala až zpětně. Lucas měl na Pedra několik posměšných narážek, ptal se ho, kde bydlí a Pedro nesměle odpověděl „Tak různě.“ Bylo vidět, jak je z hovoru výrazně nesvůj, stydí se a necítí se mezi vyšší společenskou třídou dobře. S hostitelem Lucasem jsem se v budoucnu ještě několikrát setkala a opakovaně měl potřebu Pedra zesměšňovat nejrůznějšími narážkami typu koho jsem si to tehdy přivedla, jak hnusný donesl dezert apod.

Klasismus velmi úzce souvisí také s fenoménem *bricherisma*. Již citovaný spisovatel Mario Guevara Paredes, autor knihy o *bricheros* s názvem *Cazador de Gringas* („lovec *gringas*“) popisuje *bricheros* jako „andské gigolos“, kteří žijí z toho, že využívají *gringas*, přičemž je k tomuto chování nutí velká chudoba, která v Peru panuje. *Bricheros* jsou tedy velmi často z těch nejnižších vrstev společnosti. Klasickým příkladem byl právě Pedro a v roce 2009 pro mě byla návštěva jeho rodiny velmi šokující. Bydlel v distriktu jménem Cieneguilla, který leží asi 40 km od Limy směrem do vnitrozemí. V Cieneguille se nachází jednak luxusní restaurace a jisté bubliny resortů s bazény apod., ale také velmi chudinská obydlí bez tekoucí vody, koupelny a záchodu, podlahou z udusané hlíny a zvlněným plechem místo střechy. Takový dům měl i Pedro, jako záchod sloužila kadibudka za domem a člověk se sprchoval poléváním uvařenou vodou v hrnci dřepíc v lavoru.

Pedro mě pozval na rodinný oběd, kterého se účastnili oba jeho rodiče a dva bratři. Silný dojem na mě udělalo to, že jsem jako jediná dostala k jídlu maso, ostatní měli jen rýži se zeleninou. Cítila jsem se v této situaci velmi rozpačitě a trapně, ale Pedrova maminka trvala na tom, že maso je jen pro mě, jako pro vzácného hosta. Ostatní obyvatelé této čtvrti se na mě dívali jako na zjevení a bylo zřejmé, že *gringa* do této oblasti jen tak nezavítá.

Porci masa jsem vnímala ryze romanticky (a možná i trochu naivně), do svého deníku jsem si s dojetím napsala, že ti nejhudší lidé, které jsem kdy v životě poznala, se se mnou rozdělí i o to poslední, co mají. Nenapadlo mě, že se mohlo jednat o symbolickou a rentabilní investici do syna, který aspiroval na to dobře se provdat/emigrovat do zahraničí. Tuto spekulaci však samozřejmě není možné potvrdit ani vyvrátit. Když všechny zážitky s Pedrem analyzuji zpětně, mám pro jeho počínání větší pochopení. Přesně jak popisoval Paredes, snažil se jen vymanit skrze přízeň žen z extrémní chudoby, ve které vyrůstal a žil. Celý příběh blíže popisují v podkapitole *Autoetnografická zkušenost s bricherismem a „plážovým milovníkem“ Pedrem* přílohy 7.3.

V souvislosti s *bricherismem* se však může naopak stát, že se po této negativní zkušenosti jeho oběti stanou klasisty v rámci obranného mechanismu. Předcházejí tak potenciálnímu zneužívání. Tuto zkušenost měla Carlotta, která se stala obětí *brichera*, který ji okradl (celý příběh popisují v rámci kapitoly 4.4.1.3.). Její obrannou reakcí bylo, že se cíleně stala klasistou a hledala si další partnery výhradně ze své společenské třídy:

„Od té doby jsem měla jen takové přátele, kteří jsou na mé společenské úrovni. Sice Peruánce, ale spolupracovníky a tak. A měla jsem pak už jen takové partnery, už žádné bricheros, ale lidi s dobrou prací a tak, byla to vždy stejná společenská třída jako já. A pak už jsem měla jen samé dobré zkušenosti, jediná špatná zkušenost byla tato. Což je něco, o čem bych v Itálii nikdy nepřemýšlela. Nikdy předtím jsem neměla představu o společenské třídě, protože v Itálii o tom vůbec nemáš ponětí. V Evropě mi bylo úplně jedno, jakou práci měl můj partner. Ale tady jsem začala randit jen s lidmi, co měli univerzitní vzdělání, měli dobrou práci a tak. Musela jsem se stát klasistou, což jsem nikdy předtím nebyla, co se týče vztahů. Začala jsem si vybírat partnery jen na stejné sociální úrovni. A byl to důsledek té špatné zkušenosti s bricherem. Ale přátelství, je něco jiného. Ty můžu mít z jakékoliv třídy.

Tady je tak strašně vidět, jak třídní příslušnost ovlivňuje člověka! Tohle jsem předtím nikdy v životě neviděla. V Itálii jsou na tom všichni tak nějak stejně. Chodí do stejné školy, skoro všichni jsou střední třída. Nejsou tam takové ty extrémny jako někdo super ignorant, a naopak někdo super kultivovaný.“

(1.2.2018, Lima)

S Carlottou jsem se opětovně spojila po šesti letech a na tuto zkušenost a postoj se jí znovu zeptala. Situaci dokázala po letech velmi přehodnotit a vypověděla, že pokud byla klasistou, tak jen velmi krátkou dobu a dnes už jí celý zážitek s *bricherem* přijde jenom vtipný:

„To s tím, že jsem se stala klasista, je opravdu na hovno. Nevím, jestli jsem Ti to řekla, ale nestala jsem se žádnou klasistou a pokud ano, tak to bylo jen krátce. Ale samozřejmě je jednodušší mít vztah s někým, kdo má podobné stadium, stejnou úroveň vzdělání nebo zájmů. Takže v tomto smyslu možná jsem klasista. Ale nejsem si jistá, protože pokud někdo studoval a má stejné zájmy jako já, je mi jedno, z jaké je společenské třídy. Ale možná v silné reakci na tu zkušenost s bricherem jsem trochu klasista byla, nejsem si jistá.“

(12.9.2023, online)

S klasismem neodmyslitelně souvisí uzavřené bubliny bohatých městských čtvrtí, jako je především San Isidro a Miraflores, příp. Barranco. Bydlet v nich je výrazem jistého statusu a jejich obyvatelé neradi vidí, když do čtvrtí zavítá někdo, kdo tam zdánlivě „nemá co dělat“. V další kapitole se budu věnovat zkušenostem tohoto typu mezi mými informátory z řad Peruánců. Jak již bylo uvedeno v podkapitole *Veřejné služby: „Pokud jsou na diskotéce bílí, pověst toho místa se zvyšuje!“*, do restaurací či diskoték v těchto oblastech ze zákona musí pustit všechny, z tohoto důvodu jsou na dveře povinně vylepovány cedule s tím, že „v tomto podniku je zakázán rasismus a diskriminace“ (viz příloha obr. 35). Je však možné nežádoucí návštěvníky eliminovat různými způsoby, např. vysokým vstupným, výmluvami na soukromý večírek apod. Zajišťuje se tak výjimečnost daného místa, kam chodí jen určitá skupina žádoucích lidí.

Tyto zkušenosti se mnou sdílel Ion:

„Když jdu na diskotéku tady v Barrancu, tak teoreticky je to jakože pro všechny, ale vejdeš a je to tam super drahý, je to tam takový to kdo je bohatší a kdo je bělejší. Je to povrchní. Ale dostaneš se do centra města, jakmile se vzdálíš z těch snobských zón (pozn. zonas pitucas) jako je Miraflores, tak jsou lidé daleko otevřenější. A tam je to OPRAVDU pro všechny. Ale cizinci jsou jen v Barrancu a Miraflores. Nevím, zda je to ze strachu nebo prostě z neznalosti. Protože všichni tvrdí, jak je centrum nebezpečné.

V Limě je hodně hranic. Čtvrti jako San Isidro, Miraflores nebo Barranco jsou pro ty nejvyšší třídy, jsou exkluzivní. Jsou to uzavřené bubliny pro ty nejbohatší. Na diskotéky v těchto čtvrtích chodí jen určitá skupina lidí, to vstupné je vysoké a jiné lidi tam prostě nepustí, protože by se to ‚kontaminovalo‘, ztratilo by to tu exkluzivitu a příští týden by tam už nikdo nepřišel.“

(12.9.2018, Lima)

Klasismem v ryzí podobě jsou poté uzavřené skupiny soukromých klubů, kam oficiálně nesmí nikdo, kdo není členem. Členové těch nejexkluzivnějších klubů se rekrutují z těch nejvyšších vrstev, další členy může pozvat pouze existující člen atd. Členství tedy není jen o penězích a vyloučeny jsou často např. rodiny bramborových králů. Lidé si na členství velmi zakládají, čím je těžší se do klubu dostat, tím má lepší pověst. Členské poplatky jsou z tohoto důvodu v některých případech extrémně drahé. Cenné společenské kontakty vznikají a probíhají právě v těchto klubech a jeho členové mají jistotu, že se zde stýkají výhradně s lidmi stejné společenské úrovně a prestiže. Jedná se tak o velmi typický prostor reprodukce klasismu ve společnosti.

Odvrácenou stranou těchto klubů je skutečnost, že do dnešní doby je možné v nich najít oddělené prostory pro domácí služby, které se do klubu sice dostanou, aby pečovaly o děti, když rodiče chtějí mít např. relax u bazénu, jsou ale jasně odlišené uniformou a není jim povolen vstup všude. Tématu služek v domácnosti, jako explicitnímu projevu klasismu, se blíže věnuji v následující podkapitole.

Klasismus reprezentovaný soukromými kluby reflektoval José. Vnímá také to, že si na tomto elitářství lidé v Peru extrémně zakládají a kořeny viděl v kolonialismu:

„Můžeš být nějak zvýhodněný jako místní, kvůli tvé rodině nebo barvě tvojí kůže. Ten klasismus se takhle reprodukuje, protože lidé mají mezi sebou kontakty, které si udržují. A tak se dostáváš na místa, která mají vliv. Je to jako s těmi soukromými kluby. Například je tady klub, který se jmenuje Regatas, abys byl člen, myslím, že musíš zaplatit něco jako 40 000 USD. Jen abys byl členem! Je to něco totálně elitářského. Když to vidíš, není to nic extra, co by stálo 40 000 USD, ale ty si platíš tu exkluzivitu. ‚My jsme z klubu Regatas a ty ne!‘ Ta hodnota tkví v tomhle. To určuje ten rozdíl mezi třídami.

Další takový klub je v Asii, na jih od Limy, tam jsou rozdělené kabinky pro domácí služby, které přijdou s dětmi a pro ty bohaté, kteří mají své vlastní kabinky a záchodky. Ty služby prostě nesmí na ten stejný záchod jako ti bohatí členové klubu. A tohle taky vytváří tu exkluzivitu toho klubu. A ono to funguje jen proto, že tomu lidé věří. Kdyby si na ten klasismus tady nehráli, tak by to dávno přestalo fungovat, ale lidé si tady na tomhle zakládají. Připadají si jako polobozi. A dokonce sami lidé věří tomu, že tahle vyšší třída je něco víc, že si zaslouží víc. A problém je, že k těmhle lidem ty ostatní z nižších tříd vzhlíží. Je to dopad konkvisty a kolonialismu. Ale už uběhlo tak strašně moc let, tohle už se mělo dávno změnit. Ale lidé mají pořád tuhle mentalitu.“

(10.2.2018, Lima)

Sama jsem podobný typ klubu navštívila se svým peruánským expartnerem, jehož rodina velmi zbohatla po emigraci do USA. Jmenoval se *El Bosque* a nejednalo se sice o jeden z nejexkluzivnějších klubů, kde by bylo třeba platit extrémně drahé členství a kde jsou oddělené prostory pro služby, sdružoval ale bohaté lidi vyšší třídy a členství bylo vyhraněné na doporučení stávajících členů.

Služky v domácnosti *empleadas* a chůvy jako explicitní příklad klasismu

Jako explicitní příklad klasismu a rasismu ve společnosti zmínilo několik informátorů skutečnost, že pro cizince a lidi vyšší třídy je velmi běžné mít v domě služku, tzv. *empleada*. Několik mých informátorů se nad četností *empleadas* v domácnostech pozastavovalo, protože ze své země původu nebyli na takto vysoce rozšířenou frekvenci služek zvyklí. V Evropských zemích je sice běžné, že si rodina najme jednorázově pomocnici, která přijde uklidit např. jednou za týden. V Peru však tyto *empleadas* chodí do rodin ve většině případů každý den a starají se o všechno; vedle úklidu také dělají nákupy a vaří jídlo. Často v domácnostech také bydlí.

Jedná se o ženy na nejnižším stupni společenského žebříčku, skoro výhradně *indígenas*, které přicházejí hlavně do Limy (nebo jiných větších měst) za prací z rurálních oblastí. Ve společnosti jsou diskriminovány hned třikrát; *rasově*, *genderově* i *třídně*.

Tyto služby nejčastěji dostávají mzdu, která je hluboko pod oficiálním minimem a jsou velmi často zneužívány. Článek na webových stránkách *Expat Peru* pro cizince usazené v zemi dokonce vybízí k tomu, najmout si služku, která se bude starat o domácnost, a přestože je stanovená oficiální minimální mzda, je možné se s ní neoficiálně dohodnout na nižší mzdě. V článku je uvedeno, že minimální mzda v Peru je 930 PEN měsíčně za 48 hodin týdně, „přesto však mzdu zaměstnanců v domácnosti definují strany vzájemnou dohodou. Tato částka tak může být nižší než minimální mzda.“ (Expat Peru, 2019b)

Mít domácí služku je extrémně rozšířené a časté, je to statusová záležitost a symbolické potvrzení toho, že už člověk patří do lepší třídy, že si něco takového může dovolit. Najímání služek má různé stupně. Ti nejbohatší mají služek několik a k tomu ještě navíc chůvu. Služka je přitom spíše na nákupy, úklid a vaření, chůva se stará o děti. S rodinou bydlí ve stejném domě či bytě, kde jsou často separátní vchody a pokoje pro služky a chůvy, které jsou napojené na kuchyň. V takovém bytě v Miraflores jsem sama bydlela (viz podkapitola *Autoetnografická zkušenost: submisivní empleada a život v komůrce pro služku* přílohy 7.3.). Nižším levellem je to, že služka a chůva v domě nebydlí, ale pouze pravidelně dochází. V dalších případech úklid s péčí o děti zastává jedna a ta samá *empleada*. Služky nejčastěji nejsou součástí rodiny. Pokud s rodinou bydlí, tráví čas výhradně v kuchyni a ve svém pokojíčku, nejí s rodinou ani s ní netráví čas a má jasně vymezené hranice.

S důrazem na společenský status souvisí také to, že domácí služky a chůvy jsou nuceny nosit uniformy, aby bylo na veřejnosti jasně identifikovatelné, že se nejedná o rodinou přítelkyni, ale právě o *empleadu*. Tyto služky se přitom netýkají jen nejvyšší tříd, pořizují si je často i lidé střední třídy nebo právě bramborové králové, kteří mohou být také *serranos*, služkou však demonstrují svůj postup na společenském žebříčku a distanc.

Někteří informátoři, kteří služku mají, se však snaží aktivně proti tomuto vykořisťování bojovat. Dávat služce dobrý plat, mít s ní regulérní pracovní smlouvu a považovat ji za člena rodiny. Projevem takového přijetí může být také to, že není povinna nosit klasickou služebnickou uniformu, aby byla na veřejnosti zřetelně odlišena.

Na možnost dovolit si služku v domácnosti bylo někdy také nahlíženo pozitivně. Informátoři reflektovali to, že by si to ve své zemi původu nemohli dovolit, což poukazovalo na již zmiňovaný vyšší status, který migrací do Peru získávají. Jiní se na tento extrémně rozšířený fenomén dívali naopak negativně, jako na postkoloniální přežitek, který umocňuje sociální rozdíly. Je zajímavou korelací, že se na služky v domácnostech dívali negativně migranti ze zemí, které nejsou bývalé koloniální velmoci, především Češi a Němci. Pro Francouze a Španěly se nejednalo o nijak překvapivý společenský jev. Tento rozdíl ve vnímání domácích služek se mnou sdílela např. Jana:

„Já si myslím, že pro nás Čechy nebo prostě pro nás ze zemí, co jsme prošli komunismem, je to možná o to větší šok než pro Francouze, Angličany, Holandany, který tak nějak jsou, že jo, koloniální velmoci, a mají tam migranty, takže občas je normální, že tam někdo nějakou služku má, nebo au-pair, že jo atd. Nejvíc mě fascinujou ty Evropani, který sem přijedou, třeba Francouzi, co máme kamarády jedny, který sem přijedou, ženská nepracuje, má dvě děti a stejně maj služku prostě, stejně mají chůvu. Ve Francii by jí samozřejmě nikdy neměli, ale tady jim to přijde normální. Potkala jsem tady Francouze a ten si normálně myslel, že je to v pořádku, že jsou nižší lidi, který by prostě měli sloužit. Strašný!“

(1.2.2018, Lima)

Jana popisovala využívání pomocnic v domácnosti jako jeden z nejvýraznějších kulturních šoků. Některé situace, ve kterých byla s *empleadas* konfrontována, jí způsobovaly silně negativní pocity a nikdy si na tento společenský fenomén nezvykla. Šokovalo ji především to, jak moc je rozšířen i mezi střední (nižší) třídou. Na toto téma se velmi dlouze rozpovídala a líčila mi množství pro ni zcela nepřijatelných situací, ve kterých hrálo roli zacházení se služkami. Všechny tyto výpovědi jsou v podkapitole *Služky v domácnosti empleadas a chůvy jako explicitní příklad klasismu* přílohy 7.3.

„Šokovalo mě tady hodně věcí, šokovala mě chudoba samozřejmě, strašně velký sociální rozdíly, který jsem do té doby nikdy zas tak moc neviděla. A potom rasismus samozřejmě strašně moc. Na ten rasismus a klasismus tady si nikdy nezvyknu! Co mě šokuje dodneška a možná si na to nikdy nezvyknu jsou služky a sluhové domácí. A to, že je to naprosto běžný u střední třídy nebo u důchodců. To mě prostě vždycky úplně trhá srdce. Protože to je prostě tak, že přijdeš a že si jí prostě vůbec nemáš všimnout, ona je v kuchyni a to není, že se pozdravíš se všema a pozdravíš se s ní taky a potom, že se jde ke stolu s ní a normálně se tam jí, ne. Ne, prostě to je služka, která slouží, takže ona uvaří oběd, přinese ho na stůl, odnese nádobí, umeje nádobí a prostě je v kuchyni.

Ale to není paní, co tam přijde jednou za čas uklidit, ony tam chodí každý den, vaří, vychovávají děti, uklízí, chodí na nákup... Jakmile máš jenom trošičku víc peněz, tak máš služku. Je to hodně o sociálním postavení. Jakože když máš služku, tak už seš něco! Něco víc. A to vůbec není jen nějaká nejvyšší třída. Třeba i u mého přítele doma jí měli, ještě do nedávna. On je normálně střední třída. Žádný hogo fogo. Pak jim řekla, že jí platí málo, tak už tam přijde třeba jenom třikrát za týden uvařit a uklidit. Ale předtím bylo normální, že prostě tam chodila každé den, vařila jim a servírovala jim jídlo. V bytech jsou běžně pokojíčky pro služky se separátním vchodem, a to se nebavíme o koloniální éře, ten náš byt byl postavený v devadesátkách! Je to tu dodnes, strašně moc!

(1.2.2018, Lima)

Vlastní zkušenost s domácí služkou mi popsala Lena, která v Peru žila od narození do svých deseti let a následně se vrátila za prací a studiem v roce 2008. Služebnictvo pro ni bylo v dětství překvapivé, protože v Německu není vůbec běžné. Spojily jsme se opětovně po pěti letech a vypověděla, že dodnes má služku, která je zároveň chůvou jejího syna, který se mezitím narodil. Bere ji však jako součást rodiny a chová se k ní korektně i co do pracovních podmínek a platu:

„Tady jsem vyrostla se služkou, vždycky jsme jí měli v domě a v Německu nic takového neexistuje. Doteď máme služku, která nám chodí uklízet. Je zcela běžné mít hospodyně, empleadu. Taký jednu teď máme, pomáhá s hlídáním dětí a domácími pracemi. V závislosti na tom, co potřebujete, máte pomoc na plný úvazek, jako my nyní, nebo někoho, kdo přichází na nějaký počet hodin. V posledních letech se mnoho věcí změnilo, naštěstí nyní existuje legislativa, která je chrání a zaručuje jejich práva. Což, jak víš, v Peru je více teorie než praxe, ale je to začátek. Máme s ní smlouvu, platíme jí zdravotní pojištění a všechny ostatní výhody. Stává se součástí rodiny a náš syn jí zbožňuje a ona jeho.“

(19.3.2018, Lima a 19.8.2023, online)

Jak již bylo řečeno, výrazem vyššího statusu je mít kromě služby také chůvu pečující explicitně o děti. Vyjadřuje to společenskou prestiž, na kterou si lidé velmi potrpí a chlubí se tím. Bílí cizinci, především evropského původu nebo z USA, jsou automaticky považováni za členy vyšší společenské třídy bez ohledu na jejich faktickou finanční zaopatřenost. Je proto velmi překvapivé, pokud někdo takový služku ani chůvu nemá.

S informátorkou Mayou jsem se opětovně spojila po pěti letech a vrátily jsme se k tématu klasismu. Od našeho posledního rozhovoru se jí narodila dcera, a tak si začala více všimnout fokusu na to, zda má chůvu:

„Od té doby, co mám dceru, jsem si všimla toho, jak je statusové mít chůvu. Je to něco, co prostě musíš mít. Bavila jsem se s jednou dívkou a řekla jsem jí, že chůvu nemám a ona se na mě podívala jako ‚Jak je tohle vůbec možné!? Ty děláš všechno? Tomu nemůžu uvěřit!‘ Jako by to bylo něco nutného. Je to statusová věc určité úrovně a pokud to neděláš, tak nemáš dostatek prostředků. Pokaždé, když se někde bavím s jinými matkami, tak to zdůrazňují ‚ANO ANO mám chůvu!‘ Aby daly najevo, že jsou něco víc, že na to mají. Začnou o tom mluvit úplně mimo kontext.“

(17.10.2023, online)

4.4.1.2. Konstrukty krásy: „V Evropě by si o něj holka neopřela kolo a tady je za boha.“

O konstruktech krásy v peruánské společnosti jsem mluvila v kapitole 4.2.1. *Konstrukty krásy – jsou opravdu všichni Peruánci blancofilové?* Tyto konstrukty se velmi propisují do každodenního života mých informátorů, jakožto *gringos* a *gringas* pociťují zvýšený zájem o svou osobu ze strany peruánských žen a mužů. Může to také vést k výraznému zvýšení vlastního sebevědomí.

Mnoho informátorů bylo šokováno tím, že je člověk v Peru automaticky považován za krásného jen proto, že je bílý. Vnímali tuto skutečnost často v rámci komentářů na ostatní *blancos* nebo *gringos*, kteří podle jejich názoru vůbec neodpovídali nějakým obecným standardům krásy, přesto byli označováni za krásné. Jednalo se např. o komentáře peruánských žen a dívek, které byly zcela posedlé „evropským“ typem mužů světlé pleti a vlasů, kteří by v Evropě tak obrovský úspěch rozhodně neměli. *Gringas* naopak považovali za krásné exotizované *cholos*, což připadalo zcela nepochopitelné Peruáncům.

Tyto příklady je samozřejmě možné vztáhnout i na muže nebo na stejné pohlaví. Důležitý je vnímaný kontrast v tom, co je mezikulturně považováno za krásné. Jak jsem také zmiňovala v kapitole 4.2.1., krása bývá spojována s exotizací jinakostí. Evropankám připadali *cholos* zajímaví a exotičtí, protože se jedná o typ muže, který není v Evropě běžný a naopak. V peruánském kontextu je však krása spojovaná s *blancos* navíc propagována v reklamách, prezentací ve veřejném prostoru a v médiích. Tento efekt je navíc umocňován rasismem a klasismem. Kořeny těchto konstruktů je možné hledat v kolonialismu.

Tyto vjemy se mnou sdílely některé z informátorek, např. Jana, která se v neformálním rozhovoru pozastavovala nad oblíbeností jednoho německého chlapce, který by v Evropě (podle ní) určitě úspěch neměl. Řekla doslova: „v Evropě by si o něj holka neopřela kolo a tady je za boha“ (13.3.2018, Lima)

Reflektovala to, že jako běloch byl automaticky považován za krásného, ať vypadal jakkoliv.

Carlotta se setkávala se stejným nepochopením ze strany svých kolegyň, když se obdivně vyjadřovala o nějakém *cholovi*:

„Já, když jsem sem přijela, tak jsem se zamilovávala do všech mužů, protože byli snědí a mě se všichni zdáli krásní. Moje kolegyně to nechápaly, říkaly mi ‚Do prdele, zbláznila ses? Vždyť je to cholo!‘ A já ‚Né, vždyť je tak krásný!‘ Ale teď, po těch letech, už jsem mezi nimi schopná rozlišovat. Někdo, kdo mi připadal krásný před osmi lety... teď už jsem vybiravější. Protože jsem jich viděla už tolik, a tak vidím ty rozdíly. Ono to funguje i obráceně, je to prostě vzájemné.“

(1.2.2018, Lima)

Carlotta vnímala aspekt krásy také sama na sobě a bylo pro ni velmi šokující, jak ona připadala krásná peruánským mužům, což mimořádně zvýšilo to její sebevědomí:

„To, co mě opravdu překvapilo, bylo, jak moc mě považují za krásnou, jen proto, že jsem bílá a blond. Jak si myslí, že dobře vypadám, jen proto, že jsem bílá. To bylo cool. Jako je smutné, že jsou rasisti, ale já jsem prostě šla v noci na párty a měla jsem všechny ty kluky, co se o mě zajímali a já si říkala ‚Do prdele!‘ Moje sebevědomí se hodně zvedlo. Já předtím, než jsem přijela, tak jsem měla opravdu hodně nízké sebevědomí. Myslela jsem si, že se nikdy nebudu líbit žádnému klukovi. Nikdy jsem si o sobě nemyslela, že bych mohla mít u mužů úspěch. A pak jsem přijela sem, a tady bylo hrozně moc mužů, o kterých jsem si myslela, že se na mě ani nepodívají a oni se se mnou bavili a já jsem si řekla ‚Ty bláho!!‘ to bylo opravdu skvělé. Byla jsem v šoku, totálně ohromená, že jsem jim připadala krásná, že hodně to moje sebevědomí vyléčili. Teď, když přijedu do Evropy, tak si už ošklivá nepřipadám a připadám si krásná, i když přijedu do Evropy. Získala jsem jistou sebevědomí, která mi už zůstala. Takže nakonec to mělo pozitivní dopad. Je to pořád totálně směšné a stupidní, že mají tyhle parametry, ale pro můj osobní rozvoj to bylo fantastické, opravdu mi to pomohlo.“

(1.2.2018, Lima)

Po pěti letech jsem se s Carlottou opět spojila a na téma konstruktů krásy dodala, že je spojuje s kolonialismem:

„Ty standardy krásy, to je kolonialistický model, který lidem tady byl vnucen, všechny ty Disney blondaté princezny a všechny ty kecy, které známe. To je fakt hrůza.“

(12.9.2023, online)

Podobně Karen přehodnotila své jemné blond vlasy, které nikdy neměla ráda a vnímala, jak jsou konstrukty krásného bělošství člověku všude podsouvány:

„Byla jsem u kadeřnice a já jsem vždycky svoje vlasy nesnášela. Připadali mi řídké, záviděla jsem Peruánkám jejich nádherné silné husté hřívy. A pak jsem tady byla u kadeřnice a ona byla z mých vlasů úplně unešená. Se zálibou je hladila česala. ‚Ó jak krásné jemné blond vlasy.‘ A vůbec nechápala, že by se mi mohly líbit ty její. Silné a husté. Od té doby jsem se na svoje už vždycky dívala jinak. A viděla jsem ty plakáty v tom kadeřnictví, samé blondýny! Je to těm lidem úplně uměle podsouváno, cpou to do vás v reklamách. Máš reklamu na šampón, a tam je blondýna. Kdo je tady přirozeně blond? Tak 5% obyvatel, někdo z vyšší třídy v Miraflores. Oni člověku tuhle image vnucují.“

(18.1.2018, Lima)

• Zájem o *gringas* a *gringos* ze strany mužů a žen

S konstrukty krásy souvisí preference ve výběru partnera nebo partnerky a vztahy. Je přirozeně žádoucí mít za partnera nebo partnerku někoho, kdo odpovídá všeobecně přijímanému konstruktů krásy ve společnosti. Jelikož je v Peru krása neodmyslitelně spojovaná s *blancos* a *gringos*, migranti a migrantky z globálního Severu jsou žádanými partnery a partnerkami a mívají v Peru větší úspěch než ve své zemi původu. Reflektováno bylo také to, že cizinci, a to především ze zemí globálního Severu, jsou obecně žádoucí bez ohledu na barvu pleti.

Mnoho žen také ve vztahu s Peruánci vnímalo rozdíl mezi evropskou uzavřeností, jistou rigidností či „sucharstvím“ mužů, kteří neumí dávat ženám najevo přízeň a lichořit jim. V protikladu k latinskoamerické spontánnosti, vášnivosti, umění lichořit a oceňovat ženskou krásu. Zaznamenala jsem také zajímavý fenomén v tom smyslu, že některé ženy byly ochotny snížit svou intelektuální laťku ve výběru partnera a hrál pro ně důležitou roli archetyp latinskoamerického smyslného milovníka, který umí dávat najevo city a není chladný k ženám, tak jako Evropan nebo Američan. Slyšela jsem mnoho výpovědí typu: „*My sice nemáme nějakou intelektuální debatu, ale cítím se jako bohyně.*“ Ženy mohou podvědomě tušit, že se jedná tak trochu o prázdné fráze, stejně jim to ale dělá dobře. S tímto uměním lichořit také souvisí fenomén *bricherisma* (viz dále).

Rozdíl mezi Němcem a Peruánkem vnímala např. Kyra:

„Na začátku vztahu je Peruánek určitě lepší než Němec, co se týče lichořek. Říká ti krásné věci, aspoň na začátku vašeho vztahu. Je víc milující. A všechno není tak rigidní, organizované. Tady jen tak na ulici tě lidi osloví ‚linda‘ ‚reina‘... (pozn. ‚krasavice‘, ‚královno‘) v Německu je to nemyslitelné. A i když víte, že je to trochu přehnané a není možné to brát úplně vážně, stejně je to příjemné.“

(20.1.2018, Lima)

V tomto kontextu jsem se setkala také s opačným názorem, že Evropankám „standardní Peruánek“ intelektuálně nestačí, a proto si hledají spíše takové, kteří jsou něčím zajímaví, jsou zcestovalí a vzdělaní. Tento úhel pohledu byl však v rámci ostatních výpovědí zcela ojedinělý.

V některých případech partnerský vztah vznikl při první návštěvě Peru za účelem turismu, nejednalo se však v žádném z příběhů o sexuální turismus. Partnerský vztah často také umocnil rozhodnutí migrovat a někdy byl přímo dominantním motivem migrace, ne však jediným. Několik z mých informátorů také vstoupilo v Peru do manželství. Podle výpovědí se nikdy nejednalo o fingované sňatky za účelem zisku občanství, ale vztahy byly založené na „opravdové romantické lásce“, přestože mnoho z nich nemělo šťastný konec. V některých případech hrál roli v rozpadu vztahu silný machismus, který je v Peru rozšířen.

Se zájmem o *gringos* a *gringas* také neodmyslitelně souvisí *bricherismus*, kdy je pouze předstírán za účelem zneužívání dané osoby, a to především finančně. Obavu z *bricherisma* ženy popisovaly jako jednu z odvrácených stran extrémního zájmu o ně, pochybnosti, zda je projevovaný zájem opravdový. Tomuto tématu se věnuji v kapitole 4.4.1.3. o možných způsobech diskriminace *gringos* v peruánské společnosti.

Fenomén zájmu o *gringos* a *gringas* se sice týká jak mužů, tak žen, v silně machistické, sexistické (a homofobní) společnosti Peru jsem tyto jevy ve společnosti vyzorovala především v podobě zájmu peruánských mužů o ženy *gringas*. Tyto zážitky se mnou tedy sdílely především ženy z řad migrantek. Muži vnímali, že se peruánským dívkám líbí víc než dívkám ve své zemi původu, nesetkali se však s intenzivním „balením“, tak jako ženy. Ty takové chování nejdříve považovaly za lichotivé, než zjistily, že pokřikování na *gringas* je neustálou a každodenní záležitostí, a začaly tyto projevy vnímat jako velmi obtěžující a sexistické. Zkušenost s nimi měly skoro všechny mé informátorky a vnímaly je velmi negativně. Ženy také reflektovaly, že u *gringas* je sexismus umocněn hned dvakrát, protože jsou u mužů více žádané. Když se vůči podobným projevům ohrazují a odmítají je, jsou označovány za militantní feministky. Argumentem mužů bývá sexy oblečení ženy, obtěžující chování však ženy zažívají bez ohledu na své oblečení.

Tyto projevy velmi ostře odsuzovala např. Lena:

„Jako žena ve veřejném prostoru nikdy se nikdy nemůžeš uvolnit. Naučila jsem se to ignorovat, ale když jdu sama po ulici, tak jsem prostě v takovém defenzivním postavení. A i když se vůbec nic neděje, tak předpokládám, že na mě budou pokřikovat nebo něco. Jdu si ve své čtvrti, jen tak si jdu koupit kafe a muži mají narážky, oslovují mě ‚Señorita bonita‘ (pozn. ‚hezká slečinka‘) Říkají mi nějaké lichotky. A mě to je prostě nepřijemné. Nechci se s nimi bavit. Muži vůbec nechápou, že je to obtěžující. A pak jsem tady za militantní feministku, za feminazi. Nebo ve veřejné dopravě, kde se na tebe někdo nalepí, přijde chlap a oře se o tebe. Jejich argument je ‚No ale povívej se na sebe, jak jsi oblečená!‘ Ale to není žádný argument!“

(19.3.2018, Lima)

Adele vnímala toto chování ze strany mužů, i když zásadně nechodila oblékaná vyzývavě. Podle ní bylo toto chování ještě umocněné tím, že je *gringa*:

„Vadí mi tady machismus. Jako ženu tě tady muži neberou vážně. Na ulici na tebe pískají, pokřikují. A to ani nenosím minisukni nebo něco super femininního, ale děje se to všude každý den. Být žena a ještě gringa, je to těžší hned dvakrát.“

(19.9.2018, Lima)

Eugenii nejdřív takové projevy lichotily, velmi záhy je však začala považovat za obtěžující, když se jednalo o neustálou každodenní záležitost:

„Nejdřív mi to lichotilo, ale když to bylo pořád, denně, opravdu denně. Pokřikování, popiskování. Takové to hvízdání, když jdete po ulici. Dotěrné hlášky... ‚Hola bonita, que tal?‘ (pozn. ‚Ahoj krasavice, jak se máš?‘) začala jsem na to být alergická, začalo mě to opravdu otravovat. Už mě to nelichotilo, nepřipadala jsem si krásná nebo tak. Protože vím, že takhle prostě pokřikují na každou gringu.“

(19.9.2018, Lima)

Reflektováno bylo také to, že být v partnerství s někým světlé pleti a ideálně blond vlasů (případně modrých očí) je jistý „status symbol“. Zážitek s partnerem, který si potrpěl na přírodní blond vlasy se mnou sdílela Hana:

„Byla jsem tehdy úplně sluníčková blond, ale to byla jen barva, ne moje pravé vlasy a on, když to zjistil, tak bylo na něm vidět, jak je zklamán.“

(14.8.2023, online)

Adorace všeho bílého a blond však má přirozeně také negativní reakce, a to především ze strany některých peruánských žen, u kterých moje informátorky tyto reakce reflektovaly. Na *gringas* žálří a chovají se vůči nim nevráživě, protože jsou významnými konkurentkami v boji o místní muže, kteří reagují na blond *gringas* naprosto nepřiměřeně. Toto téma se sice týká ve větší míře žen, ale druhotně také mužů, na které žálří Peruánci. Sama jsem tyto projevy také zaznamenala, avšak nikoliv na živo, pouze v online komentářích na profilu mého expřítele. Jednalo se o výroky v tom smyslu, že je se mnou jenom proto, že jsem blondýna a že stačí taky se obarvit: „*Ted' už máš holku a je to BLONCKA! A na mě už úplně kašleš! Takže si taky obarvím vlasy na blond.*“

Jedná se tedy o reflexi blond vlasů a světlé pleti jako jediného indikátoru popularity a krásy s odejmutím osobních individuálních kvalit. Dotyčná žena si nakonec vlasy opravdu obarvila na blond a její komentáře byly o to překvapivější, že se jednalo o bílou Limeňu vyšší třídy, která byla v Peru tak trochu celebritou a influencerkou⁶⁵. Jistý komplex a nevráživost vůči blond *gringas* se u ní projevoval i přes její mimořádnou popularitu. Pokud se takové pocity projeví u slavné bílé influencerky, není překvapivé, že je možné velmi nepřátelské reakce zaznamenat u „obyčejných“ dívek, které jsou *mestizas* nebo *cholas*. U těch jsem se já osobně nikdy s žádnou negativní reakcí nesetkala, popsala mi je však Karen s tím, že je vlastně u daných žen chápe. Vnímala také jisté odosobnění, ke kterému v rámci adorace blondýn dochází a které považuje za velmi otravné. Viděla v tom ryze statusovou záležitost (de facto klasický příklad *blanqueamiento*):

„*Je to hrozné a mě samotnou to otravuje. Můžeš být úplná nula, můžeš být hloupý, ošklivý idiot, ale jenom proto, že jsi blond... víš, jak to myslím? Je to takové kliše!! A já úplně chápu, že tady ty dívky nenávidí ‚blondaté čubky z Evropy‘, které sem prostě přijedou a chlapi se můžou zbláznit. Je to idiotské. Je to opravdu idiotské. A ty kluci jsou opravdu hloupi. Protože to je statusová záležitost, mít blondýnu. A mě to strašně otravuje. Nevím, zda se o mě někdo zajímá proto, jaká jsem nebo protože chce mít po boku blondatou holku. A samozřejmě, že to ty dívky tady nenávidí. Aby nežárily, musí být opravdu silné osobnosti. Samozřejmě, že vzniká napětí. A já tady vidím tolik příkladů. Třeba můj kamarád, který opustil skvělou Peruánku kvůli bílé Němce jenom kvůli statusu nebo co.*“

(23.1.2020, online)

Eric se v tom samém kontextu setkal s žárlivostí ze strany mužů, kteří ho vnímali jako konkurenta:

„*A pak na Tebe taky ti Peruánci žálří, proto jsem měl problémy najít si mezi nimi dobré přátele. ‚No jo, Ty jsi pro ně ten Francouz‘. Jsem pro ně konkurence.*“

(18.1.2018, Lima)

Obecný zájem ze strany mužů o blondýny se mohl propisovat také do partnerského vztahu ve formě žárlivosti či dokonce paranoi. Pokud jsou blondýny ve společnosti mimořádně žádoucí, muži na ně na ulici pokřikují atp., může to v mužích vyvolávat obavy, že o takovou přítelkyni přijde, protože mu ji přebere jiný muž. Zkušenost tohoto typu měla Hana, jejíž partner byl paranoidní a nechtěl jí pouštět ven, přestože bydleli v centru Miraflores, ve čtvrti plné turistů, kde nebyla blondýna ničím až tak ojedinělým. Situace se změnila, když si začala sama vydělávat a nenechala se v tomto směru nadále omezovat. Z důvodu této paranoi a žárlivosti se také jejich vztah rozpadl:

„*Mě ten přítel zakazoval chodit ven, protože se o mě bál, protože jsem byla blondýna. No, byla to částečně jeho paranoia, ale on to samozřejmě věděl, že ti chlapi jsou tam i takhle otevření, pískali na mě na ulici, oslovovali mě, všimla jsem si, že se na mě dívají. Jako jo, on tohle věděl a nechtěl mě takhle pustit. Ale bylo to i z jeho stránky trošku machismus, protože tenkrát, když jsem začla vydělávat a začla jsem platit ty domácí výdaje, tak jsem mu to taky nelíbilo... protože už mě neměl v hrsti, že jo.*“

(20.7.2019, Praha)

Zájem o svou osobu, který mohl být až velmi obtěžující, popisovaly především ženy. Tento jev se ale také ve slabší formě týkal mužů. Muži nebyli nijak atakováni ze strany žen a nebylo na ně ani nijak pokřikováno, protože peruánské ženy jsou obecně rezervovanější a konzervativní (na rozdíl od jiných zemí Latinské Ameriky, např. Brazílie). Pociťovali však, že je o ně větší zájem než v jejich zemi původu, že jsou tady považováni za něco

⁶⁵ Influencer/ka je někdo, kdo má hodně sledujících na sociálních sítích. Nejčastěji se jedná o facebook, Instagram nebo tiktok. Slovo influencer je odvozeno z anglického slova „influence“ - vliv. Zjednodušeně řečeno – jedná se o někoho, kdo má nějaký vliv v online prostoru. Daná dívka získala online popularitu díky erotickým fotkám a má na instagramu přes 100 000 sledujících.

zajímavého a speciálního. Někdy byl zájem ze strany žen popisován dokonce jako kontrastní ke zkušenostem v Evropě, kde nebyli pro dívky ničím zajímaví. Zároveň však byla vyjádřena obava, do jaké míry je zájem opravdový a autentický a nejde pouze o zlepšení statusu s žádoucím *gringem*, kdy je důležitý především o vzhled, a nikoliv osobnostní kvality člověka. Jedná se o stejné obavy a pochybnosti, které pocitovaly ženy (zvláště v kontextu *bricherisma*). Zajímavým aspektem bylo to, když byla daná osoba považována ve své zemi původu za tmavší barvy pleti, v Peru je však zařazena do kategorie „bílý *gringo*“, také díky odkazu na euroamerický původ.

S tímto jevem měl zkušenost Eric, který byl ve Francii považován za Maročana a neměl u žen žádný úspěch. V kontrastu k tomu je v Peru u žen mimořádně žádoucí. Vyjádřil však zároveň obavy o ryznost tohoto zájmu:

„Ve společnosti je takový kód, že všichni chtějí být blond, bílí a bohatí. A tak je to s dívkami snadnější. Reprezentuješ někoho, kdo je odjinud. Jsi pro ně jako vysněný. ‚Aaah Francouz‘. ‚WOW, Evropa‘. Nejsi ‚cholo z hor‘. Ne. Jsi Francouz. Nikdo nechce být cholo z hor. Pro většinu dívek je to ‚Wow‘. Jsi zajímavý. Nejsem bohatý, ale mám tohle. V Evropě nemám nic. V Evropě, kdo jsem? NIC! V Evropě jsem byl úplně normální kluk a žádná holka si neříkala ‚Oooh to je Francouz‘. Navíc já vypadám jako Maročan, takže nemáš moc úspěch, když takhle vypadáš v Evropě. A tady, tady jsi ‚Ó Evropan!‘ A není to proto, že jsi úžasný člověk, není to proto, že ta dívka miluje Tvou duši. Ve vztazích s dívkami si pak prostě nejsi jistý, jestli Tě opravdu miluje. Pro Tvou duši. Může Tě i využívat za nějakým účelem.“

(18.1.2018, Lima)

Dále např. Kurt pocitoval v Peru větší úspěch u žen než v rodném Německu, nesetkal se však s žádnými přehnanými projevy z jejich strany:

„Cítil jsem tady, že se líbím ženám víc než v Německu, že jsem pro ně exotický. Je to jako ty. Určitě jsi pro ně taky super exotická blondýna s modrýma očima. Ale nemůžu říct, že by to nějak extrémně dávaly najevo. Ale je to taky tím, že Peru je hodně konzervativní společnost. Je to něco jiného v Brazílii nebo v Kolumbii, ti lidé jsou jiní, hlavně v Brazílii. Tam mi na ulici řekla holka ‚Hej chci tě políbit.‘ A já ‚Eeeeeee.‘ Tohle by se tady nikdy nestalo. Muži jsou tady hrozní, ty ženy opravdu otravují, ale ženy ne. Mě se nikdy nestalo, že by mě žena vysloveně otravovala. Nikdy. A hlavně tady v oblasti jako Miraflores je hodně bělochů.“

(9.2.2018, Lima)

▪ Média, televize a veřejný prostor: „V televizi vidíš jen samé blondaté bělochy.“

Jak bylo analyzováno v kapitole 4.2.2., média, a především televize jsou obrovským zrcadlem společnosti a multiplikátorem statu quo. Někteří moji informátoři z řad migrantů reflektovali ve svých výpovědích vliv médií na konstrukty krásy a postavení *blancos* a *gringos* v peruánské společnosti. Pořady celostátní televize jsou považovány za nesnesitelně rasistické, proto existuje snaha vyhybat se jejímu sledování. To je však velmi těžké, protože televize je v Peru velmi invazivní záležitostí. Běží zapnutá skoro v každé restauraci, v čekárně na autobus apod. Je také rozšířeným zvykem mít televizi neustále zapnutou v domácnostech jako kulisu. Člověk v peruánské společnosti je také zcela přehlacen reklamou ve veřejném prostoru. Existuje zde obrovské množství interaktivních blikajících billboardů. Reklamním sdělením, obrazům a pořadům jsou tedy lidé vystaveni v daleko větší míře. Pokud je skrze tato média sdělován nějaký konstrukt, jako např. „krása a bohatství je spojena s *blancos*“ působí na potenciální „oběti“ o to intenzivněji. Manipulace televizí a reklamou je všudypřítomná.

Informátoři opakovaně zmiňovali jako exemplární projev rasismu v médiích pořad (a také celovečerní film) „La Paisana Jacinta“ (viz kapitola 4.2.2.1.). O tom, jak je tento pořad spojen s endorasmem, svědčí právě jeho oblíbenost, která je častá mezi samotnými *andinos*, které velmi nelichotivě karikuje a zesměšňuje. Tomuto tématu se blíže věnuje doktor práv Wilfredo Ardito Vega, který uvádí, že film je oblíben i u těch, kteří jsou původem *indígenas*, mají domorodé rysy, ale snaží se být jiní a moderní, distancovat se a vše domorodé odmítat. (Ardito Vega, 2014) Jedná se o pořad, který velmi rozděluje společnost. Jedni ho považují za vtipný a mají ho rádi, druzí ho naopak radikálně odmítají. Mezi mými informátory z řad migrantů (i Peruánců) je jednoznačně odmítán. Je dokonce považováno za velmi šokující, že jsou lidé, kterým může nepřípadat rasistický a problematický. Pouze jeden jediný informátor, Virgille, se vyjádřil v tom smyslu, že má pořad rád, přestože reprodukuje negativní stereotypy o určitých etnických skupinách, (především o *serranos*). Jednalo se v rámci výpovědí mých informátorů o naprosto ojedinělý postoj:

„Existují tady stereotypy v médiích. Mohu ti dát příklad jedné televizní show ‚La Paisana Jacinta‘, kde se udržují stereotypy, které negativně ovlivňují určité etnické skupiny, přispívají k jejich diskriminaci a špatnému vnímání. Je však důležité zdůraznit, že vnímání a

zkušenosti s rasismem se mohou mezi jednotlivci značně lišit. Já si třeba myslím, že tenhle program rasistický není, mě se třeba líbí, dokonce ho mám fakt hodně rád. U některých vyvolává kontroverzi, ale většinou populace se také líbí.“

(1.2.2024, online)

Naopak Lena považuje pořad za něco naprosto neakceptovatelného a rasistického. Celkově vnímá televizní pořady v Peru za tak špatné, že televizi přestala kompletně sledovat:

„Další věc, která mě tady dodnes šokuje, je ten rasismus a machismus. A oni to tak vůbec nevnímají. Znáš Paisanu Jacintu? Je to taková televizní postava. Je to příšerně rasistické a mě je z toho doopravdy špatně. Je to PŘÍŠERNÉ! Ale mnoho lidí, které znám, těm to tak příšerně vůbec nepřipadá. Říkají mi ‚Co je na tom rasistického!?‘ A to je něco, co mě tady opravdu šokuje.

Nesleduji celostátní televizi, nemohu to vystát. Ty pořady jsou často příliš násilné, rasistické, sexistické a na můj vkus je to až příliš hlasité a nevkusně okázalé.“

(19.3.2018, Lima a 7.8.2023, online)

Velmi podobně jako Lena se vyjádřil např. Ion:

„Jestli se chceš něco dozvědět o té diskriminaci tady, tak se podívej na seriál ‚La Paisana Jacinta‘, je to klasický výsměch serranas. Mluví špatně španělsky, je hloupá. A hraje ji muž, převlečený za ženu, je to parodie, protože ty serranas jsou jakože takové hrubé, nejsou femininní, nemají křivky. Je to obrovské téma.“

(12.9.2018, Lima)

Paisana Jacinta byla uváděna jako explicitní příklad zrcadlení diskriminace a rasismu ve společnosti. Vedle tohoto tématu byla také velmi často reflektována skutečnost, že reklamám a vůbec veřejnému prostoru dominují *blancos*, resp. *gringos* (jak už bylo zmiňováno také v předchozí kapitole). *Blancos* jsou spojováni jednak s krásou, tak s vysokým společenským statutem. Tento jev byl také vnímán jako marketingový tah, který má způsobit, že ačkoliv se průměrný Peruánc nemůže s modely a modelkami vizuálně identifikovat, může se jim alespoň přiblížit koupí nějakého produktu, který propagují. Reklamy s *blancos* jsou tedy založené na motivaci k žádoucímu *blanqueamiento*.

K tomuto tématu se obšírně vyjadřoval Ion, který studoval média a marketing. Dával marketingový kalkul založený na *blancos* do kontextu rasismu a klasismu ve společnosti. Kořeny těchto konstruktů viděl v kolonialismu:

„Skrze to postavení bílého člověka s tím vším, co k tomu patří. ‚Bílá rasa je nadřazená, bla bla bla.‘ se tak nevědomě vytváří pro Peruánce cíl, kterého nebude možné dosáhnout, tedy být běloch nebo blondýna s modrýma očima. Takže vytvářejí tento rozpor a používají rasu a diskriminaci... Takže používají rasismus k prodeji, to je neuvěřitelné. Tady jak to vidím, tak čím víc jsi bílý, znamená to, že máš větší moc, že jsi více organizovaný, máš lepší životní styl, že nejsi ani z hor ani z džungle. A z tohoto úhlu pohledu, být bílý znamená být lepší. A pokud tuhle červenou bundu, kterou nosím, nosí i nějaký blanco, tak tím, že nosím tuhle červenou bundu jsem se aspoň trochu přiblížil k tomu být blanco. Nestane se tak ze mě blanco, ale aspoň používám něco, co oni, chápeš? Prostě budu to taky dělat, protože to dělají oni, a protože to je nějaký životní styl, kterému se chci přiblížit, protože se mi to vštěpuje celý život. Manipulace televizí a reklamami je všude, je neskutečně invazivní, televize neustále a všude běží. V Limě si od té reklamy nemůžeš nikde odpočinout, všude samé světlé obrazovky, reklamy, billboardy. Je to v televizi v rádiu. Limeños si to ani neuvědomují, považují to za normu.

Cizinec, který sem přijede, ten není rasista. Ten má většinou otevřenou mysl. Ale sami Peruánce jsou ti, kteří se sobě vzájemně vysmívají. Oni jsou ti, co jsou nejvíce klasisti, kteří nedovolí vstup lidem z provincií na diskotéku. Kteří ty lidi z hor zneužívají na práci. To jsou ti, kteří dělají ty reklamy, kteří řídí to, že v televizi vidíš jen samé blondaté bělochy. Jsou to oni sami, kteří přišli tenhle rasismus. Sice to sem přišlo z vnějšku, z koloniální doby, ale my už se na Latinskou Ameriku takhle nedíváme.“

(12.9.2018, Lima)

Reklamy, ve kterých dominují běloši, reflektovala také Kate. Bělochy na všech billboardech a v reklamách označila za Američany, ale mluvila jinými slovy o tom samém, jako Ion:

„Všechny ty billboardy tady mají jako americké lidi. A já si říkám jako proč tady dělají reklamy pro Američany? Vypadá to jako ‚Když budeš používat tenhle šampón, budeš vypadat jako tihle běloši.‘ Že jo? A jsou to šampóny, je to móda, když si tohle oblékneš, budeš americká.“

(16.09.2018, Lima)

Neil také reflektoval převahu *blancos* v reklamách:

„Standardy krásy jsou tady velmi spojené s bílým a evropským. Když se podíváte na peruánské reklamy, tak tam jsou převážně běloši, jak většina Peruánce vůbec nevypadá. Takže to zjevně ovlivňuje i to, jak se lidé dívají na mě. Tak jsem to cítil.“

(6.11.2018, online)

4.4.1.3. Existují v peruánské společnosti nějaké formy diskriminace *gringos*?

Jisté formy privilegovanosti, které ve společnosti zažívají moji informátoři z řad migrantů, však mají své odvrácené stránky a existují oblasti a situace, ve kterých se naopak cítí diskriminováni. Jedná se především o fenomén *bricherisma*, při kterém je adorace *gringas* (a *gringos*) performována za účelem zisku nějakých výhod. Jedna z mých informátorek se stala přímou obětí zneužití ze strany *brichera* a já sama jsem měla podobnou zkušenost. Latentní obava ze zneužívání ve vztahu je však stále ve vzduchu, jak jsem již popisovala v předchozí podkapitole *Zájem o gringas a gringos ze strany mužů a žen*. Dalším tématem jsou tzv. *gringo ceny*, tedy účtování vyšších cen pro *gringos*, o kterých mluví ve svých výzkumech např. Hayes (Hayes, 2015a a 2018b). Posledním tématem je celková nevráživost a nepřátelské projevy, především verbální.

• Plážoví milovníci a *bricheros* v Limě

Fenomén *bricherisma* je spojován především v horskou oblastí *la sierra*. Jak jsem již uvedla, velmi typickou skupinou jsou také „plážoví milovníci“, kteří se nachází při pobřeží, a tedy také v Limě. Jak jsem již uvedla v kapitole 4.3.4. věnované *bricherismu*, *brichero* operuje s exotizovaným peruánstvím, je spojován s konkrétními fyzickými rysy a barvou kůže a za *brichera* nikdy není považován *blanco*, i když může vykazovat naprosto identické chování. *Bricherismo* je totiž spojováno s *blanqueamiento*, tedy se zvyšováním (a udržováním) společenského statutu po boku *gringy* (jak na živo, tak v online prostoru). *Blanco* zbělovat nepotřebuje a *bricherismo* tedy nemá zapotřebí. Pokud se přátelí a navazuje vztahy výhradně s *gringas*, které může i zneužívat, nikdo ho nikdy za *brichera* neoznačí. Sama jsem se setkala se dvěma muži, kteří jsou srovnatelně finančně zajištěni a vykazují jisté znaky *bricherisma* v tom, že za partnerky mají skoro výhradně *gringas*. Rodolfo má velmi tmavou pleť s afroperuánskými rysy a za *brichera* je neustále označován, Lucas je *blanco* a nikdo nikdy ho tak neoznačil. Jejich příběh popisují v podkapitole *Brichero nemůže být blanco* přílohy 7.3.

Brichera je velmi těžké a skoro nemožné jednoznačně identifikovat, pokud nevykazuje extrémní znaky vyloženého zneužívání a okrádání. Za *brichera* je obecně ve společnosti označován každý, kdo udržuje vztahy s *gringas*. Takových mužů je však obrovské množství a *gringu* nemusí nijak cíleně zneužívat či okrádat. Konstrukt krásy „modrookých blondýn“ je mužům podsouván skrze televizi a reklamy a není možné za *bricheros* považovat všechny, kteří se v jistém smyslu stanou obětí tohoto marketingu.

Plážoví *bricheros* se od těch andských liší v několika aspektech, neoperují tolik se svým „peruánstvím“ a odkazem k řiši Inků, mají také více mestické rysy. Jejich silnou stránkou je surfing a *gringas* okouzlují především sportovními dovednostmi. Klasické oblasti těchto *bricheros* jsou pláže na pobřeží Pacifiku, kde se surfuje, tzv. surfové spoty. Jeden z neznámějších spotů v Limě je pláž s názvem Makaha. Nachází se zde největší množství surfařských škol a půjčoven a je to místo určené spíše pro začátečníky. *Bricheros* jsou nejčastěji surfovní instruktoři, kteří na pláži nabízejí půjčení surfu, lekci nebo obojí. Naváží tak s turistkou velmi snadno a nenásilně komunikaci. Osobně jsem poznala čtyři tyto „plážové milovníky“, přičemž jedním z nich byl můj expřítel Pedro (viz kapitola *Autoetnografická zkušenost s bricherismem a „plážovým milovníkem“ Pedrem* přílohy 7.3.).

Dalším klasickým způsobem, jak „lovit *gringas*“, je platforma CouchSurfing (viz podkapitola *Lovení gringas přes CouchSurfing* přílohy 7.3.). Velmi často jdou tyto strategie ruku v ruce a „CouchSurfer“ je zároveň surfař.

Lima není typicky turistické místo, cestovatelé se zde zastaví průměrně jeden dva dny po příletu a míří do turistických destinací, jako je především Cusco. Také ne každý Limeňo je surfař a samozřejmě ne každý surfař je *brichero*. Jedná se spíše o menší skupinku mužů, mezi kterými jsem pozorovala jistý konkurenční boj a rivalitu, která byla provázána právě označováním jiných za *bricheros* a vymezováním se vůči nim. Tento fenomén je v Limě spíše marginální a objevuje se daleko hojněji v severních oblastech země ve městech na pobřeží, jako je Huanchaco nebo Máncora.

Plážoví milovníci v Limě jsou v největší míře jenom svůdníci, kterým jde o zviditelnění po boku *gringas*, nikoliv o vyložení ekonomické zisky. Druhým stupněm po zviditelnění je předpoklad, že *gringa* bude za vše platit. Extrémním případem je poté cílené okradení. Klasickým manévrem je vypůjčení peněz, které dotyčný nikdy nevrátí. Dle mého pozorování jsou případy okradení v Limě minimální. Důležitou roli hraje také to, že *costeños*, lidé z pobřeží (nejen z Limy) patří mezi bohatší společenskou vrstvu, než jsou *serranos* z vnitrozemských horských oblastí, kde jsou „horšší“ *bircheros*, kteří naopak patří mezi nejchudší společenskou vrstvu.

Co se týče zkušeností mých přátel a informátorů, příběh o vztahu klasického plážového *brichera* s bohatou Němkou mi při neformálním rozhovoru v srpnu 2014 vyprávěla kamarádka Anna (1987) z Uruguaye, která v Peru několik let žila a pracovala:

„Představ si, on měl velmi bohatou ženu, opravdu úspěšnou, velmi inteligentní. Byla to pilotka! Ano, to je úplně ojedinělé. Prostě opravdu žena na úrovni. A ona se do něj úplně zbláznila. Do toho plážového týpka. On byl tak trochu primitiv, nevzdělaný. Ale něčím ji asi okouznil, že jí to za to stálo, létat za ním a udržovat s ním ten vztah. On jí věrný samozřejmě nebyl, to jsem viděla, ale fungovalo jim to leta. Ona do něj úplně zblblá a finančně ho zajišťovala, nechápu to.“

(13.8.2014, Lima)

S podivem zde bylo reflektováno především to, o čem jsem mluvila v předchozí kapitole o vztazích, tedy rozdílná inteligenční a společenská úroveň *brichera* a *gringy*, která byla bohatá a vzdělaná, a přesto se zamilovala do plážového „primitiva“. Velmi podobnou zkušenost měla moje informátorka Carlotta, která byla mimořádně dobře finančně zaopatřená a s *bricherem*, který byl nevzdělaný pouliční prodejce šperků se seznámila v Cuscu. Jak bylo uvedeno v kapitole 4.4.1.2. o konstruktech krásy, velkou roli v jeho úspěchu hrálo to, že měla v té době velmi nízké sebevědomí, nevěřila, že se může líbit mužům a měla u nich v zemi původu velmi malý úspěch. Přehnané lichotky na její osobu tedy zafungovaly o to lépe. Jak již bylo uvedeno v podkapitole věnované klasismu, zkušenost s *bricherem* ji (na nějakou dobu) donutila stát se klasistou a vybírat si partnery pouze ze stejné sociální třídy, aby se tato negativní zkušenost neopakovala:

„Hned po prvních pár měsících, co jsem tady byla, jsem měla zkušenost s bricherem. A já jsem neměla vůbec tušení, co to znamená. Potkala jsem toho chlapa v Cuscu, když jsem měla velmi dobře placenou práci v korporátu, zatímco on prodával na ulici svoje artesanías. (pozn. šperky a rukodělné výrobky). Zamilovala jsem se do něj, ale bylo to také proto, že jsem byla velmi nejistá a neměla jsem do té doby mnoho... nebo spíše žádného nápadníka. Byl hrozně přátelský, snažil se mě svádět, sliboval lásku, přijel pak za mnou z Cusca do Limy, aby se mnou trávil čas a já se cítila tak poctěná! Pak mi jednoho dne řekl, že jeho matku vyhodili z domu nebo něco takového a požádal mě o 200 dolarů abych mu pomohla. V té době jsem vydělávala hodně peněz, takže 200 dolarů pro mě nebylo moc, teď by to byl větší problém. Tak jsem mu to dala a už jsem ho pak nikdy neviděla. Ale jsem ráda, že se jednalo jen o 200 dolarů, protože jsou lidé, kteří se vdají... ani mi neřekl něco jako ‚Aaa už tě nemiluju.‘ Prostě zmizel, už se neobjevil. To bricherismo je hrozný fenomén.“

(1.2.2018, Lima)

S Carlottou jsem se opětovně spojila po pěti letech a k této zkušenosti jsme se vrátily. V době našeho prvního rozhovoru v roce 2018 bylo vidět, že je ze situace stále zhrzená. V roce 2023 ji však už nahlížela jako vtipnou historku:

„V ten moment to bylo frustrující, opravdu jsem trpěla, ale teď mi to přijde jen jako super super vtipný příběh.“

(12.9.2023, online)

Fenomén *bricherismo* se netýká výhradně žen, ačkoliv jsou jako oběti daleko častěji. *Gringos* mohou ale zneužívat také ženy, *bricheras*. Nejistotu, zda se o daného muže dívka zajímá kvůli ryzímu citu nebo pro nějaký případný profit, vyjádřilo několik informátorů, např. Juls:

„Žena ti bude povídat ‚Ó jak jsi krásný, jak jsi krásný.‘ Ale ve skutečnosti chce jen tvoje peníze. Předpokládají, že máš miliony dolarů. Takže máš hodně přátel a známých, ale ne všichni jsou opravdu milí a musíš hodně rozlišovat.“

(19.9.2018, Lima)

Potenciální hrozbu zneužití ze strany dívky ve vztahu (ale od lidí obecně) reflektoval také José:

„Stalo se mi tady, že se s tebou lidé nepřátelí proto, jaký jsi člověk, ale co z tebe můžou mít. Nějaký profit. To se může stát i ve vztahu s nějakou dívkou. Má o tebe zájem, když tě k něčemu potřebuje. Lidé jsou tady hodně přátelští, máš rychle hodně přátel, ale nemyslím si, že je to úplně hluboké, ryzí. Funguje taková povrchnost.“

(10.2.2018, Lima)

▪ *Gringo* ceny: být za „chodící peněženku“

Účtování vyšších cen *gringos*, je extrémně rozšířenou praxí a odvrácenou stranou privilegovaného bělošství, které je apriori spojované s bohatstvím. (Hayes 2015a; Hayes, 2018b) To je sice považováno za žádoucí, předpoklad bohatství však v důsledku generuje snahu *gringos* (a *blancos*) okrádat. Účtování *gringo cen* zažívají (a zažívali) všichni mí informátoři z řad migrantů. Netýká se však jen cizinců, ale i samotných *blancos*, čemuž se věnuji v kapitole 4.4.2.3.

Na úvod je třeba zmínit velmi důležitý aspekt, a to praxi oficiálního účtování dvojích, případně trojích cen v peruánské společnosti pro místní, Peruánce a cizince. Tato praxe je nejčastější v turistických destinacích. Největší peruánská památka a vůbec jedno z nejnavštěvovanějších turistických míst v celé Jižní Americe je Machu Picchu. Tyto dvojí a trojí ceny tedy najdeme především tady. Asi nejextrémnější příklad jsou ceny za vlak z Ollantaytamba do Aguas Calientes, vstupní brány na Machu Picchu. Lokální vlak od společnosti Peru Rail stojí 12 PEN (cca 76 CZK), je však určen výhradně pro obyvatele Peru. Pro cizince je určen turistický vlak, který je sice luxusnější (má na palubě občerstvení, prosklenou střechu atd.), ale je také zhruba 50x dražší, jeho ceny se pohybují mezi 459–623 PEN⁶⁶ (cca 3000–4000 CZK). Turisté, kteří za tento (zbytečný) luxus platit nechtějí, mají smůlu, jiná možnost transportu k Machu Picchu neexistuje⁶⁷ a společnosti poskytující předraženou vlakovou dopravu na ní mají monopol.

Samotný vstup na Machu Picchu má také oficiální přírážku pro cizince (a to na rozdíl od vlaku za naprosto identickou službu). Dospělí Peruánce platí 26 USD (cca 606 CZK) a dospělí cizinci 60 USD (cca 1400 CZK), tedy více než dvojnásobek⁶⁸. Dalším příkladem jsou termální lázně v Aguas Calientes, pro obyvatele města je cena 5 PEN (cca 32 CZK), pro ostatní Peruánce 10 PEN (cca 63 CZK) a pro cizince 20 PEN (cca 126 CZK). (El Comercio, 2023a) Pokud tedy dvojí (resp. trojí) ceny zavádějí oficiální instituce, lidé je nepovažují za okrádání ani za nic špatného, tuto praxi proto aplikují v každodenní interakci s *gringos* a považují ji za zcela legitimní standard.

Této praxi nahrává také skutečnost, že ve většině malých prodejen či na trhu nejsou na zboží cenovky, a tak si prodejce může naučtovat téměř jakoukoli cenu. Stejně tak v taxi neexistují taxometry, po zastavení řeknete, kam chcete jet a částka se dohodne předem. S taxislužbou bývá popisováno nejvíce konfrontací.⁶⁹

Gringo ceny byly často zmiňovány jako jediný negativní aspekt jinak ve společnosti privilegovaného bělošství, které sebou nese vyšší status a spíše výhody. Byly nazývány „luxusním rasismem“ vůči někomu, kdo je považován za bohatého. Vedle účtování vyšších *gringo cen* vzniká také automatický předpoklad, že *gringo* bude za platit za ostatní, např. v baru nebo v restauraci. Strategii může být také požádat nějakého *gringa*, aby byl kmotrem dítěte. Jedná se o čest, kterou není možné odmítnout, zároveň však zavazuje finančně. Tuto zkušenost má informátor Ondřej a mnoho jeho přátel, kteří v Peru také žijí:

„Ty kluci říkají, nezapomínej na mě, my jsme... ‚Nosotros somos tuyos.‘ (pozn. ‚Jsem tvoji‘) Oni to tak chtějí kvůli prachům, takže jsem tam *padrino* (pozn. kmotr) nekonečně různých dětí včetně Diegovy dcery, kterou jsem držel nad křtitelnicí. Tam už jsem byl opravdu součástí ceremonie křtu, ale Diego má taky na každé dítě jiného *padrina*, aby kdyby se s ním něco stalo, aby se ty děti mohly na někoho obrátit z *gringů*. Má je zapadřinované všechny, aby to měl pojištěný, protože už mu je taky 70 a neví, co se bude dít. *Libor* je *padrino*, *Dana* je *madrina* (pozn. kmotra) desítek různých indiánské rodin od Purusu až po Iquitos.

Oni mají pocit, že jsme jiná generace těch *gringů*, že je nepovažujeme za otroky a považujeme je za někoho, komu dáváme lidskou hodnotu. A oni toho samozřejmě okamžitě.... Ty mu projevíš lidskou hodnotu a on ti projeví tím, že tě udělá *padrinem* svého dítěte taky tu hodnotu, že jo. Jakože ti otevře svoji rodinu. Oni mi vlastně otevřeli náruč, což je na jednu stranu krásný, na druhou stranu je to totálně ziskný. Ale ten *padrino* je kvůli tomu. *Kmotr* je od toho, aby těm dětem eventuálně pomohl.“

(27.7.2022, Praha)

⁶⁶ Viz: <https://www.boletomachupicchu.com/tren-local-a-machu-picchu> (21.3.2022)

⁶⁷ Další možností dostat se do Aguas Calientes jsou různé pěší treky, např. několikadenní Inka Trail nebo trek po kolejích, který je oficiálně zakázaný z bezpečnostních důvodů.

⁶⁸ <https://www.boletomachupicchu.com/#preciosboleto> (21.3.2024)

⁶⁹ Výraznější změna nastala v roce 2018, kdy se v Peru hojně rozšířilo používání mobilní aplikace Uber, který předem ukáže cenu a vy cestu zaplatíte v hotovosti nebo právě pomocí aplikace. Na nějaké smlouvání tedy není prostor a ceny jsou stejné pro místní obyvatele i *gringos*, protože jsou určené aplikací. Uber se tedy stal velmi populární především mezi cizinci, protože jim zajistil diametrálně nižší cenu bez ztráty času vyjednáváním.

V Peruáncích je často zakořeněná představa, že *gringos* oplývají nesmírným bohatstvím. Projevuje se to požadavky na půjčování či dávání peněz, financování nejrůznějších projektů a nápadů či potřebných věcí. Někdy o *gringos* přemýšlí v naprosto nereálných relacích a jejich požadavky jsou absurdní.

Sama jsem měla zkušenost se sestřenicí mého expřítele Pedra, která mě považovala za extrémně bohatou a požádala mě (jen tak mezi řečí), zda bych jí v Evropě koupila elektrický vozík pro jejího tělesně a mentálně postiženého synovce a poslat jí ho do Peru jednoduše poštou. Měla představu, že by pro mě byla podobná investice zcela zanedbatelná částka. V extrémních případech se může stát také to, že člověka nějakým způsobem okrade či finančně zneužije i blízký přítel (viz moje vlastní zkušenost popisovaná v podkapitole *Autoetnografická zkušenost: okradení kamarádem* přílohy 7.3.). *Gringo ceny* jsou však tak rozšířenou praxí, že na to není nahlíženo jako na něco nepřístojného. Peníze také po *gringos* požadují různí lidé v rámci jedné a té samé rodiny na různé věci. Ondřej mi popisoval zkušenost, kdy po něm jeho známý chtěl zcela absurdní částku stotísíc dolarů na výstavbu léčitelského centra:

„Teď naposled jsem si léčil rameno s šamanem Federicem, Anibalovým bratrem. Sice mi nic nevyléčil, ale na ceremonii mi řekl ‚Tak Ondro, dej mi ruku.‘ Vzal mi ruku a říkal ‚Ty budeš padrino mého nového léčitelského centra, které se bude jmenovat Reino Santo a potřebuju abys sehnal 100 000 dolarů.‘ A já mu říkám ‚Já tyhle peníze nemám.‘ A on ‚Tak se zeptej, já ti pošlu obrázky.‘ A poslal mi fotky nějakýho 50 na 100 metrů prostoru z udupaný hlíny s pár banánovníkama. Mě ani nenapadne posílat mu peníze na něco takovýho. Zneužívaj toho, furt ze mě tahají prachy a já jim říkám: ‚Ze mě prachy už netahejte, já jsem všechno dal vašim ženám za artesanias, tak použijte tyhle peníze.‘ A oni: ‚No to ženám jsi dal, ale ne nám. My chceme na plot pro kachny peníze.‘ A tenhle aspekt je tam furt, dodnes.“

(27.7.2022, Praha)

Klíčovou roli v tom, jak se *gringo cenám* vyhnout nebo je alespoň identifikovat, je samozřejmě orientace v terénu a znalost cen, kterou člověk získá až po delším pobytu v místě. To reflektovala např. Karolína, která v Peru žila v době rozhovoru 6 let. *Gringo ceny* považuje za jedinou odvrácenou stranu bělošství:

„Jediný negativní aspekt té pleti jsou ceny. Mám bílou přírážku. Já tomu neuteču tady v Peru. Ano. Ale na mě si nepřijdou! Já už to mám všechno tak zmapované, kolik stojí jídlo, kolik stojí taxíky. Tím, že jsem tady dlouho relativně.“

(16.3.2018, Lima)

Juls také zmínil délku pobytu a orientaci v místě a v cenách jako důležitý aspekt:

„Tohle je takový luxusní rasismus vůči někomu, kdo je považován za boháče a může být okraden. Já jsem pro tady prostě gringo, co má peníze. Gringo, co je z Anglie nebo USA. Dívají se na tebe jinak, jako na chodící peněženku. Máš výhody, ale i nevýhody. Všichni jsou na tebe strašně milí, než ti dojde, že jsou sice milí, ale mají nějaký velmi osobní zájem a to je, že budeš všechno platit. Ale trvá nějakou dobu, než ti to dojde.“

První rok se k tobě chovají jako k turistovi, než se v těch cenách zorientuješ, přemršťují ceny, řeknou si třeba 20 dolarů (pozn. asi 470 CZK) za taxíka za kterého dnes platím 5 soles (pozn. asi 30 CZK). Adaptoval jsem se tady na to prostředí minimálně rok. Ale já už jsem tady tolik let a vím, jak to tady chodí a jak se v různých situacích chovat. Ví, kolik co stojí, takže se mnou si už nemůžou zahrávat.“

(19.9.2018, Lima)

Člověk však může být v terénu velmi zkušený, zemi navštěvovat opakovaně a znát místní poměry, přesto se mu vždy nepovede *gringo ceny* identifikovat. Proto se ve společnosti vyskytují v tak hojně míře a jsou vlastně standardem. S nějakou formou přírážky je nutné počítat vždy, se ziskem zkušeností a zvyšující se orientací v terénu klesá pouze její míra, ale zcela zmizí jen velmi výjimečně. To vnímal např. José:

„Na co si tady těžko zvykám je to, že mi účtují vyšší ceny. Například jedu autobusem, který stojí 50 centů, ale když mě vidí, tak si řeknou 1 sol. Nebo taxi. Jestli ten taxikář vidí, že jsem odjinud, a ještě si ho třeba chytnu v Miraflores, tak mi naučtuje víc. Ale to se děje i místním. Věci tady nejsou rovnocenné pro všechny. Můžeš se adaptovat, ale tyhle drobnosti se ti budou pořád dít, tomu se nevyhneš.“

(25.1.2018, Lima)

Dalším aspektem, který významně přispívá k účtování *gringo cen* jsou přirozeně také levné peruánské poměry. Pokud člověk v Peru nežije delší dobu, není zorientovaný v tom, jaké jsou běžné ceny, může se požadovaná *gringo cena* zdát (ve srovnání s evropskými nebo severoamerickými cenami) poměrně levná i přesto, že je oproti běžné ceně navýšená. Místní tohoto navyšování tedy hojně využívají a *gringos* je často ani nepostřehnou, a to i přesto, že žijí v terénu delší dobu. V momentě, kdy se zorientují, vadí jim spíš princip než samotná cena.

Sama jsem vždy nebyla schopná odhalit tuto praxi ani po deseti letech pohybu v terénu. Např. V průběhu terénního výzkumu v roce 2018 mi ve stánku prodali koláček za 2 PEN (cca 12 CZK). Jak mi však sdělil přítel, který byl v ten moment se mnou, jeho běžná cena je 50 centů (cca 3 CZK). Pokud bych se ji nedozvěděla, v žádném případě bych si nepřipadala ošizená.

Ceny v Peru některým informátorům připadají dokonce tak extrémně levné, že musejí předstírat, že je považují za normální. Tuto zkušenost se mnou sdílela Carlotta, která byla v Peru placena Švýcarskou firmou a žila v extrémním nadstandardu.

„Pro mě byl obrovský šok levné ceny v porovnání s Švýcarskem. Musela jsem dokonce předstírat, že mě věci připadají drahé, i když to tak nebylo. Třeba jsem se bavila s kamarádkou a ta si stěžovala ‚Já bych tam tak ráda šla, ale je to 20 soles, takže nemůžu.‘ A já ‚Hm hm ano ano...‘ než abych řekla ‚Kašlu na to a za všechny platím!!‘ Protože jsem byla placená ze Švýcarska. Teď už mám plat jako místní. Ale navíc všechno před těmi osmi lety bylo ještě levnější. Byla jsem už z té práce unavená, a tak jsem toho nechala a vydělala jsem si tolik peněz, že jsem celý rok nemusela pracovat. Jen jsem si poslouchala meditační kazety a snažila jsem se najít sebe sama.“

(1.2.2018, Lima)

Carlotta vnímala také to, že ji bělošství v tomto smyslu účtování *gringo cen* obtěžuje, je to však daň, kterou platí za zvýšené sebevědomí:

„Na jednu stranu mě to bělošství obtěžovalo, nesnáším to, protože mě lidé účtovali víc, jako třeba taxikář, ale byla jsem v šoku, jak mě kvůli tomu považovali za krásnou.“

(1.2.2018, Lima)

Vedle celkové orientace v terénu a v cenách hrají důležitou roli ještě další faktory. V první řadě se jedná o znalost španělštiny. Dalším faktorem je vzhled, přičemž by bylo možné aplikovat (velmi zjednodušující) pravidlo, že čím světlejší pleť a vlasy – tím vyšší cena. Tyto jednotlivé body jsou však vzájemně propojené a hrají často roli najednou. Např. tmavší barva vlasů a pleti v kombinaci s dobrou znalostí španělštiny. Vlastní vzhled a to, že není blond vnímala např. Eugenie jako odůvodnění toho, že jí *gringo ceny* nejsou tak moc účtovány. Roli jistě hrála také její perfektní španělština prakticky bez přízvuku:

„Mě se to tak moc neděje, to okrádání a tak. Možná proto, že nejsem blondýna? Tak moc to nepocituji. Když řeknu, že jsem Francouzka, tak mi to nevěří. Myslí si, že jsem z Argentiny nebo něco. Že jsem Latina.“

(19.9.2018, Lima)

Znalost jazyka zmiňovali skoro všichni informátoři jako naprosto klíčovou v rámci účtování *gringo cen*. Vyznat se v terénu a znát správné ceny nestačí, je třeba být také schopen uhádat je. Jak je zřejmé z tabulky v kapitole 1.4.1., většina mých informátorů uměla plyně španělsky, a to dokonce do té míry, že jsme ve španělštině vedli i rozhovory. Vnímali to jako velkou výhodu v adaptaci na prostředí a ceny. Plynulá španělština ale někdy nestačila, roli hrál také akcent. Ten vnímala jako znevýhodňující např. Lilia ze Španělska, pro kterou je španělština rodným jazykem. Kvůli svému akcentu však byla identifikována jako cizinka:

„Je jasné, že kvůli mému akcentu ví, že nejsem z Peru. I kvůli mému akcentu si lidé myslí, že jsem cizinka. A třeba taxik po mě chce víc peněz. Zažívám situace jako turista. I když jsem tady žila už tolik let, tak nikdy jsem s tou krajinou tady nesplynula, necítím se úplně její součástí. Ale za tolik let, co se tu pohybuji, už jsem se naučila, jak se tady věci mají, jak se chovají lidé a snažím se tomu přizpůsobovat.“

(30.11.2017, Lima)

Sama mluvím plyně španělsky a co se akcentu týče, k mému velkému překvapení mi mnoho Peruánců říkalo, že mám brazilský přízvuk. Lidé tedy velmi často předpokládali, že jsem Brazilka. Přestože jsou Brazilci průměrně daleko bohatší než Peruánci, nevytvářela jsem díky tomu dojem bohaté turistky a v menším účtování *gringo cen* mi tento aspekt mohl pomoci.

V některých případech může dokonce dojít k tomu, že je *gringo cena* aplikována i na peruánského partnera či partnerku. Zkušenost aplikování *gringo cen* na manželku popsals Juls:

„Moje žena je bruneta, je víc ‚barevná‘ (pozn. ‚de color‘) a když jdeme někam nakupovat na trh, tak s ní nejdu. Protože to, co stojí normálně dolar jsou najednou tři dolary.“

(19.9.2018, Lima)

Stejné zkušenosti měla i Kate:

„Když jdeme na trh, abychom nakoupili nějaké věci, chtějí dokonce i po Gregovi vyšší částku, když jsem poblíž. Protože jsem bílá. Toho jsem si všimla, že to je velmi obecný přístup, že když vidí, že jsi bílá, automaticky upraví cenu, protože předpokládají, že máš peníze. A když jsme já nebo Tatiana (pozn. dcera Kate z prvního manželství) s Gregem, cena jde nahoru. Takže když nakupujeme nějaké drahé zboží, jdeme někam jinam a chováme se, že ho neznáme. Teď se alespoň učíme, jaké jsou průměrné ceny věcí, takže víme, kdy se můžeme o ceně dohadovat.“

(16.9.2018, Lima)

Vůči *gringo cenám* a potenciální hrozbě okradení také vznikají různé obranné mechanismy, může se jednat např. o hádavost a vymezování se s tím, že daná osoba se orientuje a moc dobře ví, že jde o snahu naučtovat přírážku. Někteří informátoři dokonce vyjádřili názor, že je tento způsob naučil jisté osobní tvrdosti až aroganci, která je považována za nutnou pro přežití a je reakcí na snahu člověka ošidit. Nejčastěji dochází ke kompromisu, člověk vyhádá lepší cenu, přesto však vždy zaplatí víc, než by zaplatil Peruánec.

Tento defenzivní mechanismus se mnou sdílel Michael, který své chování dokonce označil za eurocentrické s koloniální mentalitou, dle vlastních slov však neměl na výběr:

„Možná, že máš nějaká privilegia, ale zároveň tě pak nějak potrestají v nějaké paralelní realitě. Nikdy se k tobě prostě nechovají jako k normálnímu Peruánci, v dobrém i zlém. Někdy jsem v defenzivě začal být dokonce dost arogantní. Abych obhájil svou vlastní zranitelnost. Věděl jsem, že jdu někam, kde nikoho neznám, nevím, jak to chodí, tak jako obranný mechanismus jsem zaujal tenhle postoj jako eurocentrický kolonizátor nebo conquistador. Protože buď tebe budou zneužívat oni nebo ty budeš zneužívat je. Je to ale poněkud hnusná hra, protože si vybíráš mezi tím být nejistý nebo předstírat, že jsi až moc jistý. A to není dobrý základ pro harmonické soužití. Ten život v Limě je povrchní. Není to jako život na vesnici, kde se za chvíli s každým znáš a můžeš být sám sebou. Tady musíš pořád nosit nějakou tu fasádu.“

Pro mnoho Peruánců, pokud jsi běloch, vidí v tobě jen peníze. Myslí si, že máš hodně peněz a já vůbec neměl hodně peněz. Taxíky, mikrobusey zneužívají toho, že nemáš pojem o těch cenách. A v těchto situacích jsem se naučil být tvrdý. A když lidé vidí, že to myslíš vážně a nejsi jen nějaký turista, kterého mohou jednoduše zneužívat, tak to akceptují. Je to o tom vyjednávání. Odmítnout nějaké taxíky a tak.“

(11.9.2018, Lima)

Opačným protipólem této obranně-útočné strategie bylo naopak smíření se s danou skutečností a odpoutání se od materialismu. Tuto zkušenost měla Laura, která se pracovně pohybovala v těch nejchudších čtvrtích předměstí Limy a stávala se tak obětí zlodějů. Dle vlastních slov se však od hmotných věcí odpoutala, zvykla si na to a stala se lepším člověkem:

„Věděla jsem, že je to chudá země třetího světa, ale nevěděla jsem, že je to až tak tvrdé. Měla jsem strach, nevěděla jsem, co mě čeká. První dva roky mě dvakrát okradli. Opravdu mě to frustrovalo a chtěla jsem odjet ze země, ale zvykla jsem si na to. Teď si říkám ‚No okradli mě, a co?‘ Zvykla jsem si na to, že je tu místy nebezpečno. A naučila jsem se oprošťovat od materiálních věcí. Přišla jsem o několik telefonů, foťáků. Už tím netrpím, ale první rok jsem opravdu trpěla. Všechno je v horizontu života relativní. Určitě jsem teď silnější osobnost. Cítím se jako člověk líp.“

(25.1.2018, Lima)

Výpověď Laury je spíše ojedinělá, jak co do formy vyrovnávání se s danou skutečností, tak co do zkušenosti jako takové. Moji informátoři jsou sice mnohem pravděpodobnější potenciální oběti okradení či loupežného přepadení kvůli obecnému předpokladu, že jsou bohatí, nejčastější praxí vůči nim však bylo pouze účtování vyšších cen, dále předpoklad, že budou za věci platit, domáhání se finančních půjček nebo darů apod.

Posledním aspektem, který ovlivňoval *gringo ceny*, byla vedle celkové orientace v terénu, fyzického vzhledu a znalosti španělštiny, také národnost. Tutu zkušenost se mnou nesdílel žádný z informátorů, pozorovala jsem ji však autoetnograficky sama na sobě. Za prototyp bohatého *gringa*, kterého je třeba co nejlépe okrást, je bílý obyvatel USA. Peruánci jsou však mezi *gringos* schopni rozlišovat a chovají se jinak, když zjistí, že jste ze země jako např. Česká republika. Obrovskou roli přitom hraje neznalost. Zhruba polovina Peruánců, se kterými jsme se dostala do běžné interakce, zemi s názvem República Checa vůbec neznala. Chytli se případně až na Praga nebo Checoslovaquia. Dokonce když jsme si v roce 2009 kupovaly s kamarádkou jízdenku na autobus z Limy do Máncory, v rezervačním systému autobusové společnosti bylo pouze Checoslovaquia a República Checa nebyla na výběr.

Pro mnoho lidí jsem pocházela z jakési neznámé (a pravděpodobně také „podřadné“) země třetího světa a dívali se na mě jinak než na Američanku, která je klasickým zosobněním bohatství globálního Severu. Setkala jsem

se často s tím, že místní obyvatelé reagovali přívětivěji a přátelštěji v momentě, když zjistili mou národnost. Nebyla jsem pro ně archetypem bohaté *gringy*. Cítila jsem, že odpadla jedna z pomyslných bariér.

Zažila jsem v tomto kontextu několik situací, které by bylo možné popsat jako opak *gringo cen*, tedy zisk slevy či dokonce něčeho zdarma, což mě velmi šokovalo. Nemohu samozřejmě s jistotou tvrdit, že roli hrála moje národnost, nikdo mi doslova neřekl: „Tohle se děje proto, že jsi Češka.“ Považuji to pouze za jedno z možných vysvětlení jevu, který je v Peru zcela nevídaný. První zážitek byl z roku 2010, když jsem si v Limě nechávala dělat tetování. Tatér byl starší muž, vypadal velmi přísně, skoro nemluvil a byl nevraživý. Když zjistil, že jsem z České republiky, zcela změnil své chování, zjevně jsem u něj svou národností získala sympatie, a nakonec mi naučtoval i nižší cenu.

Další dva zážitky jsem sdílela se dvěma informátory, se kterými jsem dělala rozhovory. Jedna zkušenost byla s taxikářem, který mi odpustil několik soles, protože jsem neměla drobné, a ještě prohodil něco na téma „peníze nejsou důležité“. Druhý zážitek byl s paní ze stánku, která mě i celé mé skupině turistů darovala jen tak několik granátových jablek (viz podkapitola *Autoetnografická zkušenost: opak gringo cen* přílohy 7.3.). Tyto zážitky však byly zcela ojedinělé.

Posledním aspektem, který také ovlivňoval účtování *gringo cen*, byl pes, kterého jsem v Peru měla. Na trhy a většinu nákupů jsem chodila s ním, jezdila jsem s ním i taxikem. V kombinaci s mojí španělštinou, díky které mě většina považovala za Brazilku či obecně Latinu, umocňoval pes dojem, že jsem místní, v Limě žiju a nejsem turistka (která by se velmi pravděpodobně se psem nepohybovala).

▪ „Táhni ty *gringo de mierda!*“

Kromě fenoménů *bricherisma* a *gringo cen*, které jsou mezi migranty nejčastěji reflektovány, je možné v peruánské společnosti nalézt i jiné formy diskriminace *gringos*. Sama jsem neměla žádnou osobní zkušenost kromě občasných (a zanedbatelných) komentářů na sociálních sítích. Někteří informátoři z řad migrantů se však přímo setkali s negativním postojem vůči nim jakožto *gringos* a vypověděli o formách diskriminujícího chování v širokém slova smyslu v rámci každodenních interakcí. Nejčastěji se jednalo o nějaké verbální urážky.

Jak již bylo řečeno, negativní reakce mohl vzbuzovat zájem ze strany žen a mužů a s tím související žárlivost vůči *gringos* a *gringas* (viz kapitola 4.4.1.2). Další oblastí negativních reakcí byly situace, kdy se *gringo* objevil v nějakém kontextu a prostředí, kam „nepatří“. Jednalo se celkově o situace, ve kterých měli místní pocit, že *gringos* nějakým způsobem zneužívají či „vykořisťují“ místní mimořádně levné poměry, přestože mají na víc (jak se často mylně domnívali). Jednalo se např. o jízdu v combis, levné hromadné dopravě ve formě dodávek, kterou jezdí jen ti nejchudší a kde podle jejich názoru *gringos* nemají co dělat. Zkušenosti s nějakou formou nevraživosti, „divných pohledů“ či přímo komentářů a nadávek, mělo v combis několik mých informátorů.

Tuto zkušenost popsal např. Michael:

„Zažil jsem i negativní diskriminaci. Denně jsem jezdil mikrobusem a byl jsem tam totální výjimka, a protože jsem tam byl jediný jiný, tak na mě měli blbě řeči, provokovali mě a tak. Jako „Co tady děláš? Kdo si myslíš, že seš?“ Ale to se stalo tak jednou dvakrát za celou dobu. Měl jsem ten dojem, že ti lidi, kteří na mě měli ty řeči, měli pocit, že nějak využívám jejich zemi. Řekl mi to jeden chlápek, což bylo dost brutální, když vezmu v potaz, že mě vůbec neznal a nic o mě nevěděl. A přitom jsem v Peru pracoval jako dobrovolník! Tohle je téma, které je pro mě dodnes problematické.“

(11.9.2018, Lima)

Podobný incident v combi měla také Eugenie, která se začala hádat poté, co jí naučtovali *gringo cenu*:

„Vždycky tě okradou, ty vyšší ceny a tak. Jeden den mě dokonce vyhodili z combi, protože po mě chtěli vyšší cenu a byl to jeden z těch dnů, kdy už jsem všeho měla dost. Toho že mi budou pořád účtovat vyšší ceny, protože jsem gringa nebo nevím co. A někteří lidé se mě i zastali, jedna malinká paní taky začala na toho cobradora⁷⁰ rvát. A jiní zase „Vyhodte ji! Vyhodte ji!“ A vyhodili mě někde uprostřed ničeho. A pak jsem si koupila kolo, protože tohle mě hrozně štvalo.“

(19.9.2018, Lima)

⁷⁰ V Peru nejsou revizoři v pravém slova smyslu, ale v prostředních veřejné dopravy, především v autobusech a malých dodávkách, tzv. combis, jsou *cobradores*. Lidé určení k tomu, že lidem, kteří nastoupili za jízdy prodávají jízdenky.

Ion combis využíval každý den. Žádný verbální incident neměl, jenom popsal, že je mu velmi nepříjemné, jak se na něj ostatní lidé divně dívají a účtují mu vždy vyšší ceny:

„Je mi to nepříjemné. Například když si беру combi, prostě normálně, když skončím v práci někdy v noci a jedu domů, lidé na mě čumí. Čumí na mě jako ‚Co dělá tenhle gringo, že si bere v noci combi, proč si nevezme taxíka?‘ Lidé, kteří přijedou ze zahraničí, jsou zvyklí cestovat taxíkem a běloši jedou s combi jen málokdy. Ale jen se divně dívají, jako co tady děláš a naučtují ti víc.“

(12.9.2018, Lima)

Za další nepatřičnost bylo považováno přisvojování kultury, např. ve formě jazyka. Většinou je reakce přesně opačná a pokud *gringo* mluví španělsky nebo dokonce kečuánsky (popř. ajmarsky), bývá to hodnoceno velmi kladně a lidé mají radost, že se zajímá o místní kulturu a snaží se aktivně nějakým způsobem integrovat. Reakce však může být i negativní, jak se stalo otci Leny, který v Peru žije mnoho let a umí plynule kečuánsky. Zážitek, který mi popsala je také spojen s endorasismem a diskriminací ze strany *andinos* vůči *negros* (v tomto případě nikoliv *afroperuanos*, protože daná osoba byla Brazilka afrického původu):

„K jednomu incidentu došlo v Punu. Cestovali jsme napříč kontinentem s mým tátou a jeho tehdejší ženou, která je černoška z Rio de Janeiro. Když jsme dorazili do Puna, byla noc a začal na ní pokřikovat nějaký opilý Puneño, začal křičet a urážet ji, protože byla černá. Křičel na nás španělsky a kečuánsky. Můj táta odpověděl kečuánsky. Žil dlouho v Andách a kečuánsky mluví a ten chlap byl ještě agresivnější a začal křičet ‚Táhni ty gringo de mierda! (pozn. Ty zsranej gringo!) Kterej nám tady krade náš jazyk a naši zemi!‘ To ilustruje, že diskriminace a rasismus jsou komplexní. Existuje přehlížení a odmítání afroperuánské populace ze strany andské populace, které je hluboce zakořeněné v koloniální historii. Ale také hodně zášti vůči cizincům.“

(19.8.2023, online)

Nakonec se mohlo jednat také různé neshody či konflikty mezi *gringos* a místními. Situace tohoto tytu popsal Louis:

„Dvakrát se mi stalo, že jsem slyšel ‚Co tady pohledáváš! Vrať se odkud jsi přišel! Vrať se do své země!‘ Vlastně jsem tady zažil ten rasismus, který zažila moje exmanželka ve Francii (pozn. Peruánka). Stalo se mi to před domem, kde jsem měl ten obchod (pozn. se surfy). Tady v Barrancu. Řekl mi to soused a kvůli nějaké úplné blbosti. Snažil jsem se vzít to v klidu. Pak se mi to stalo ještě s jedním sousedem.“

(11.9.2018, Lima)

S vysloveně negativním a nepřátelským přístupem vůči *gringos* jsem se celkově setkala v minimální míře a stejně tak moji informátoři. Důležitou roli hraje to, že turisté a *gringos* (většinou) domorodé *indígenas* neurážejí, nezesměšňují a nijak nediskriminují, na rozdíl od elitářských *blancos*. Naopak. Přijeli do země a hledají „autentické Peru“, které pro ně *indígenas* ztělesňují. Obě skupiny jsou k sobě tedy ve většině interakcí přátelské.

4.4.2. Reflexe místních obyvatel

Cílem mé práce je popsat povahu rasizované a klasizované peruánské společnosti ve 21. století a v této části se zaměřuji na to, jaké mají zkušenosti místní obyvatelé, kteří tuto společnost nějakým způsobem reflektují. Jedná se o příslušníky skupiny, kteří jsou (více či méně) provázáni s mými informátory z řad migrantů a nacházejí se ve stejné přátelské skupině – v širokém slova smyslu. Vedla jsem s nimi mnoho neformálních rozhovorů v terénu v průběhu mého výzkumu a s dvaceti z nich jsem natočila osobní i online rozhovory v průběhu let 2022–2023. Opírám se také o autoetnografická data a postřehy ze zúčastněné pozorování v terénu, a to především v letech 2016–2019.

V rámci výpovědí mých informátorů vznikly jako dva hlavní tematické okruhy rasismus a klasismus, přestože jsou neodmyslitelně propojené. První podkapitolou zaměřenou primárně na reflexi rasismu téma klasismu prostupuje. V další podkapitole jsem se věnovala hlouběji přímo tématům spojovaným s klasismem a následně tomu, zda v peruánské společnosti existuje nějaká forma diskriminace *blancos*.

4.4.2.1. Rasizovaná společnost: „Po staletí tady byla výchova k rasové nadřazenosti *blancos*.“

V této kapitole se budu zabývat tím, jak moji informátoři vnímají rasizovanou a klasizovanou peruánskou společnost z několika úhlů pohledu. Jak již bylo řečeno, v odpovědích byl skoro vždy rasismus neodmyslitelně propojován s klasismem, mluvilo se o nich často dohromady v jedné a té samé výpovědi. Tyto výpovědi jsem ponechala v celku a nerozdělovala je. Explicitním formám klasismu se věnuji v další kapitole.

Zabývám se nejprve tím, jakou osobní etnicitu a místo ve společnosti vnímají sami informátoři. Pokud se ptám, jak reflektují podoby rasismu, diskriminace a klasismu, je důležité řešit jejich osobní identifikaci. Vycházela jsem přitom z termínu „etnická sebeidentifikace“, který byl uvedený v posledním sčítání lidu v roce 2017. Je zřejmé, že někdo, kdo sám sebe identifikuje jako *blanco* bude mít jiné zkušenosti s rasismem než ten, který se považuje za *mestiza* nebo *serrana*. U vybraných výpovědí jsem etnickou sebeidentifikaci zmínila, jejich celkové shrnutí je možné nalézt v tabulce 2 kapitoly 1.4.2.

Všichni informátoři v peruánské společnosti vidí znaky rasismu, klasismu a tím spojené diskriminace a mnoho z nich má i nějaké osobní zkušenosti, kterým se věnuji v další podkapitole. Při řešení otázek spojených s tématy, které reflektují strukturu a problematiku peruánské společnosti, mi vyšly následující tematické okruhy:

V první řadě se jedná o hlavní město Lima, které bylo primárním terénem mého výzkumu a které je považováno za „stát ve státě“. Především na luxusní čtvrti je nahlíženo jako na určitou bublinu, odříznutou od peruánské reality. Mnohokrát jsem z úst mých informátorů slyšela obecně používané tvrzení „Lima není Peru“. Jedná se o prostor, kde se rasismus a klasismus výrazně multiplikuji, ve srovnání s ostatními částmi země. Dalším tématem je extrémní fokus na vizualitu spojený s přezdívkami, které jsou skoro výhradně posměšné a poukazující na nějaký odklon od „normálu“. Posledním tématem jsou média. Stejně jako moji informátoři z řad migrantů, i místní obyvatelé vnímají mediální prostor jako zrcadlo diskriminující a rasistické společnosti.

• Etnická sebeidentifikace a reflexe rasismu: „Vždyť jsme všichni *cholos*“

V peruánské společnosti se pomalu prosazuje trend *Cholo power*, kterému jsem se věnovala v kapitole 4.3.3. Ve společnosti dochází k sémantické proměně termínu *cholo*, který se z klasické pejorativní urážky transformuje v něco, co naopak vyjadřuje pozitivní konotace k jakémusi peruánství v typicky mestizované společnosti. (Benavente, 2016) Někteří Peruánci se tak dokonce začínají dobrovolně nazývat a berou si toto označení za své. Tento posun v terminologii reflektovali i někteří moji informátoři v souvislosti s postupným doceňováním peruánství. Příkladem tohoto posunu je výrazné zpopularizování hudebního stylu *cumbia*, který je typický pro peruánskou Amazonii a dříve bylo nemyslitelné, aby se hrál v lepších diskotékách nebo byl oblíbený i mezi *blancos*.

K trendu *cholo power* a k jistému *cholovství* se postupně hlásí především mladší generace, do které spadají moji informátoři, kterým je nejčastěji kolem třiceti let. Jak však uvidíme v následujících kapitolách, rétorika „všichni jsme *cholos*“ je dosud nenaplněnou aspirací, přestože se k podobné myšlence většina informátorů vztahuje a ke kategorii *mestizo* se hlásí nadpoloviční většina obyvatel země již od sčítání lidu v roce 1940. (INEI, 2017b: 213-214)

Odpověď „*mestizo*“ (jako formální analogie spíše slangového *cholo*) na otázku etnické sebeidentifikace v rámci sčítání lidu však nebyla ani tak výrazem sympatizování mých informátorů s proudem *cholo power*, ale kompromisem, protože pro většinu byla tato otázka těžko zodpověditelná a člověk byl nucen vybrat si jednu jedinou možnost. Informátoři byli otázkou znejistěni a jejich odpověď byla většinou taková, že neví. Někdy chvíli váhali a nahlas uvažovali, jak asi postupovali, že určitě (ne)zaškrtnli to a to z různých důvodů. Vyjádřili, že je velmi těžké podobnou sebeidentifikaci určit, protože roli hraje mnoho faktorů.

Objevil se však také ojedinělý názor, že otázka na etnickou sebeidentifikaci v rámci sčítání lidu může přispět ke zvyšování povědomí o národní etnické diverzitě a rozmanitosti, která je tím pravým peruánským bohatstvím. To byl také motiv INEI tuto otázku nově zahrnout (viz dále).

O tom, že se mnoho obyvatel nad otázkou etnické sebeidentifikace pozastavovalo, se psalo i v médiích a analyzovali to různí akademici. V dotazníku byla otázka formulována doslova takto:

„Pro své zvyky a své předky se cítíte nebo považujete za: *quechua; aimara; domorodce z Amazonie; osobu patřící k původnímu nebo domorodému kmeni; negro, moreno, zambo, mulato / afroperuano* nebo osobu afrického původu; *blanco; mestizo*.“ (Peru 21, 2017a)

INEI uvedl, že účelem této otázky je získat informace, které umožní formulovat inkluzivní a kulturně relevantní veřejné politiky. Otázka na etnickou sebeidentifikaci byla zavedena poprvé po necelých osmdesáti letech a jak je uvedeno na webu; *tato otázka se snaží shromáždit informace o etnické sebeidentifikaci lidí s ohledem na prvky, jako jsou předkové, zvyky, tradice, festivaly, umělecké projevy nebo jiné související záležitosti. Záměrem otázky je vizualizovat si a lépe porozumět kulturní realitě země*⁷¹. (INEI, 2017c)

Hranice jednotlivých kategorií však nejsou jasně identifikovatelné kvůli překrývání fenotypových a kulturních charakteristik. Jsou ještě méně jasné, pokud bereme v potaz skutečnost, že někteří Peruánci si nemusí nutně osvojit a přijímat etnicko-rasové identity, které jsou jim přisuzovány ostatními. (Paredes, 2012: 3-4)

Komplexnost tohoto tématu se projevila i v reakcích mých informátorů. Jejich váhání nad identifikací vlastní identity také poukazuje na to, jak takováto identifikace není mnoha lidem vlastní a přirozená, neuvažují o sobě v přesně ohraničených etnických kategoriích, a proto se v rámci nejistoty uchylují k všeobjímající kategorii *mestizo*. Přiklání se k ní jako k jisté „směsi“ z nepřeberné a široké škály kultur, identit a etnik, která není blíže a konkrétně specifikovaná, je tak do ní možné zahrnout mnoho charakteristik. Vztahovali se k této kategorii také proto, že jsou třeba tmavší barvy pleti, mají však evropské příjmení či naopak. Je tedy zřejmé, že v jejich rodové linii došlo k nějaké formě „mísení“. Přesto byla kategorie *mestizo* považována v některých případech za nedostačující. Jediní informátoři, kteří nad svou identifikací naprosto nijak nezaváhali, byli ti, kteří se cítí jako *afroperuanos*.

Informátorkou, která v odpovědi sebeidentifikace váhala, byla např. Julia. Vypověděla, že určitě nezaškrtnla *blanca* a s největší pravděpodobností zaškrtnla „něco jako *trigueña* nebo *mestiza*.“ (29.10.2023, online) Nakonec se ujistila v tom, že zaškrtnla *mestiza* (varianta *trigueña* ve formuláři vůbec nebyla). Ricardo je z oblasti peruánské Amazonie, podobně jako Julia v rámci etnické sebeidentifikace váhal a varianty považoval za nedostačující:

„Já nemám žádnou exaktní etnickou sebeidentifikaci, protože jsem prostě směs mnoha kultur, takže mohl bych říct, že jsem *mestizo*, ale to už neříká nic o tom, jaký je tvůj etnický původ, jestli jsi Shipibo, Ashanika nebo Quechua, chápeš? Nebo se používá také nějaké teritoriální rozdělení, pokud jsi z And, tak jsi serrano, pokud jsi z džungle tak selvático nebo charapa, z pobřeží costeño a tak. Ale to všechno je zjednodušující.“

(9.6.2023, online)

Antonio se identifikuje jako *mestizo* a považuje to za způsob vztahování se ke svým rozmanitým předkům:

„Myslím si, že být *mestizo* je způsob, jak identifikovat všechny rasy mého rodokmenu, jak andskou, tak bílou. Moje příjmení, Zaragoza, je jméno jednoho španělského města, takže určitě mám něco španělského v mém DNA. Něco málo určitě, také kvůli mé barvě pleti. A myslím si, že za několik málo desetiletí tady budeme všichni *mestizos*, všechno se to promíchá, všechny ty rasy. Už se to děje. Vyměňujeme si znalosti, například se zajímavými kulturami Afriky, Asie, Ruska, Severní Ameriky. Každá kultura může ostatní něčím obohatit, každá.“

(6.4.2023, online)

⁷¹ Na webu dále stojí: *Etnická autoidentifikace je způsob, jakým člověk vnímá sám sebe s přihlédnutím ke svým zvykům, předkům a tomu, zda se cítí být součástí etnické skupiny. Tato otázka nám pomáhá identifikovat potřebu vytvářet nové diferencované a inkluzivní veřejné politiky. Tímto způsobem bude možné definovat a omezit sociální, pracovní, ekonomické, politické mezery a přístup k základním právům, jako je vzdělání, zdraví a spravedlnost.* (Ibid.; Peru 21, 2017a) Dle INEI měla tato otázka zvláštní význam pro afroperuánskou populaci a domorodé národy, které tyto přetrvávající mezery vykazují nejvíce. (Peru 21, 2017a) Statistický úřad otázku připravil a schválil spolu s výborem zřízeným ministerstvem kultury, úřadem veřejného ochránce práv, populačním fondem OSN, UNICEF, Univerzitou PUCP, Universidad del Pacífico, s organizacemi občanské společnosti, zástupci původních obyvatel a afroperuánské populace. (Ibid.)

Dalším důležitým aspektem je to, že identitu je třeba chápat jako fluidní a neustanovenou. Odpovědi mých informátorů byly nejen váhavé, ale v některých případech také proměnlivé, jako odraz momentálních životních kontextů. Např. Eddy, právník původem z Limy, měl v rámci etnické sebeidentifikace různé odpovědi. V roce 2014, když jsem se s ním seznámila, hrdě odkazoval na afroperuánský původ své matky.⁷² Po letech však vypověděl, že o tom nic neví, popřel, že by měl afroperuánské předky a zcela obrátil rétoriku své etnické sebeidentifikace odkazem ke starým peruánským kulturám Mochica a Chimů, které obývaly severní pobřeží Peru. Identifikoval by se tedy jako *costeño* (člověk původem z pobřeží) a *mestizo* kvůli rozmanitosti svých předků. Dojít k tomuto obratu ve svých padesáti letech je velmi překvapivé, bylo by více pochopitelné, kdyby se k odkazu slavných kultur peruánské historie hlásil v dospívání, kdy nejvíce čelil rasismu a nadávkám *negro*. Odpovídat na otázku, co ho k tomuto obratu vedlo by však bylo spekulativní.

„Moje máma je ze severní části země, z pobřeží, z oblasti jako Trujillo, Chiclayo. Jak jsou kultury Chimů nebo Mochica. Nevím, jestli byla afroperuana. Lidé ze severního pobřeží jsou snědí. Ale je zajímavé a paradoxní, že naše příjmení jsou evropská; Zamora, López... Předkové mojí mámy měli i italské příjmení. Sám sebe bych nazval costeño, protože od pobřeží jsou moji rodiče, moji prarodiče také. Narodil jsem se na pobřeží a žiju tady 55 let. Ale taky se cítím jako Mochica, kteří jsou ze severního pobřeží a taky mestizo, kvůli tomu různému promíchání. Ale ve finále všichni jsme totálně smíšení, všichni jsme mestizos.“

(13.8.2023, online)

Výrok „my všichni jsme *mestizos* (resp. *cholos*)“ vytváří představu demokratické společnosti s rovným přístupem ke všem jednotlivcům. Avšak není tomu tak a „není *cholo* jako *cholo*“. Přestože by bylo možné tvrdit, že skoro každý Peruánc je svým způsobem *cholo* a má smíšené předky, společnost je velmi hierarchická a nejvíce vnitřního endorasismus je právě mezi *cholos* navzájem. Reálná sociální stratifikace je tedy k této myšlence v opozici. Každý také své cholovství různě vyjednává, má různé předky a hraje různé genealogické hry, např. vztahování se k italskému dědečkovi a zamlčování domorodého původu babičky. S tím souvisí také to, že k rasistickému a diskriminujícímu chování může docházet nejen ve společnosti, ale také v rámci rodin. Přidruženým jevem je dále popírání vlastního původu, např. negování kečuánštiny jako svého rodného jazyka. U mladší generace však zároveň o kečuánštinu vzniká zájem. Několik mých informátorů, kteří mají kečuánsky mluvící předky, se od nich tuto řeč chtělo naučit, přičemž někteří jejich příbuzní nejprve popírali, že by ji ovládali a až druhotně byli schopni něco takového připustit. Diskriminace nejen kvůli barvě kůže, ale také způsobu řeči, především zsměšňování kečuánsky mluvících, je v lidech hluboce zakořeněná.

Všichni moji informátoři se shodli na tom, že v peruánské společnosti je hodně diskriminace, rasismu a klasismu. Jedná se navíc o široce přijímanou každodenní záležitost. Tato otázka je všemi považována za velký společenský problém a dívají se na situaci v Peru negativně. Jádro vidí především v dopadech koloniální minulosti a v nekvalitním vzdělání. Považují peruánskou společnost v tomto ohledu za rozdělenou. Někteří se pozastavují nad tím, jak je takové chování vůbec možné v zemi, která je tak etnicky rozmanitá, multikulturně bohatá a vlastně mestická. Je to považováno za absurdní. Jak již bylo analyzováno v teoretické části, právě z tohoto peruánského *mestizaje* či cholovství se odvíjí mnoho forem skrytého rasismu a diskriminace a také již zmiňovaného endorasismu, kterému se blíže věnuji v podkapitole 4.4.2.2.

Carlos se identifikuje jako *mestizo*, Peru považuje za mestickou zemi a v tomto kontextu zde vnímá rasismus za nepochopitelný:

„V peruánské společnosti existuje diskriminace a rasismus a je to velmi složité téma. Je to velmi zakomplexovaná společnost. Ta peruánská společnost je velmi rozdělená, z mnoha důvodů. Také z důvodu společenského statusu. Jak sama víš, existují obrovské rozdíly mezi jednotlivými čtvrtěmi a taky existuje diskriminace podle toho, z jaké pochází čtvrti, že jo? V peruánské společnosti je hrozně moc diskriminace, bohužel je to tak. Jak je možné, že se to v Peru vlastně takhle posralo? Když vezmeme v potaz to, že Peru je multikulturní a mestická země (pozn. un país mestizaje). Člověk si nedovede představit, nedokáže pochopit, jak může být rasismus v Peru, což je multikulturní země, že jo? Je tady obrovská směs a já nevidím logiku v tom rasismu. Ale je ho tady hrozně moc, vždycky byl.“

(22.2.2023, online)

⁷² Bydlela jsem u něj v roce 2014 se svou kamarádkou v rámci platformy CS a obě si pamatujeme, jak nám ukazoval fotky své matky a její afroperuánský původ při tom komentoval.

Julia příčiny rasismu spojuje s nedostatkem vzdělání:

„Ano, rozhodně je ve společnosti diskriminace a rasismus. Je to tak. Myslím si to. Protože jsme velmi rozmanitá zem, ale nejsme integrování. Také to souvisí se vzděláním, ke kterému nemáme všichni stejný přístup. Ne všichni mají stejný přístup ke stejným věcem.“

(29.10.2023, online)

Rasismus není výhradní záležitostí *blancos* a *cholos*, ale je možné nalézt ho napříč společenským spektrem. O tomto tématu mluvil např. Eddy, který v peruánské společnosti reflektuje mnoho druhů diskriminace. Projevuje se především nadávkami a původně velmi pejorativní výraz *cholo* se podle něj však pomalu redefinováá:

*„Diskriminace tu je. Kvůli barvě kůže, kvůli způsobu, jakým mluvíš, do jaké školy jsi chodil, kde jsi se narodil nebo kde bydlíš, kvůli tvým ekonomickým podmínkám. Existuje tu hodně špatného zacházení a diskriminace, hlavně v Limě. Ale je to úplně napříč společností, *costeños* vůči *serranos* a naopak. Nadává se do *cholos*. *Cholo* se používá jako urážka. Jde o ten kontext, když řeknu „Aaa tenhle *cholo!*“ ale může to být i láskyplné, když řeknu *cholito*. Ale jinak, když to není jako zdobnělina, tak se to používá jako urážka. Jako klasifikace osob, kteří nejsou bílí. Prostě *blancos* nadávají *cholos* někomu z *Huancaya*, *Cusca*, *Ayacucha* a tak. Anebo prostě někomu, kdo je potomek rodiny *andinos*. Ale když jim někdo pořád nadává do *cholos*, tak si to pak vezmou za své. Překonají to. Jako mě, taky mi nadávali negro, dneska jsem na to hrdý. Najdi si písničku *Cholo Soy* (pozn. „Jsem *cholo*“) od *Luise Abanto Morales*e, to je přesně o tom.“*

(12.8.2023, online)

Rasizovaná a klasizovaná peruánská společnost je aktérem, který se propisuje do každodenního života lidí. Vzhled a socio-ekonomické postavení člověka hrají ve společnosti velkou roli. U mých informátorů se objevoval názor, že to, jak člověk vypadá, a především jakou má barvu pleti a také společenské postavení, ho předurčuje k nějakému životu. *Blancos* (především z Limy) jsou nejčastěji těmi, kteří mají pod kontrolou vysoké společenské, politické i ekonomické statusy. Na toto téma se mnou mluvila Beatriz, která se identifikuje jako *mestiza* a je výtvarnicí původem z Limy, ale v současné době žije v oblasti Amazonie:

„Domnívám se, že žijeme ve společnosti, kde tvůj fyzický vzhled a socioekonomický status určují mnoho společenských interakcí. Například podle barvy pleti stereotypně odhadují tvoji profesi nebo to, zda jsi špatný nebo dobrý člověk. Myslím si, že je tady ve společnosti je ta myšlenka diskriminace široce přijímána, často je to opravdu každodenní záležitost.“

(15.1.2023, online)

V některých případech může život v rasistickém a diskriminačním prostředí peruánské společnosti také způsobovat především u lidí tmavší barvy pleti psychologické následky, např. nízké sebevědomí, pocity méněcennosti a submisivní chování, které vůči své osobě velmi často popisovali moji informátoři z řad migrantů. I přesto, že většina informátorů má dle svých slov tyto problémy zpracované, určité reziduální stopy v nich přetrvávají dodnes.

Má peruánská kamarádka a informátorka Adriana (1987) mi při neformálním rozhovoru v květnu roku 2018 v Praze líčila svou vlastní zkušenost ze stáže, kterou absolvovala v Madridu. Studovala tam média a před cestou se hrozně bála, že bude nejhorší a nejméně vzdělanou z celé třídy, přestože byla v Peru výbornou studentkou. Měla zafixované, že je v Peru nutně horší vzdělání a že univerzita v Madridu bude na daleko vyšší úrovni. Nakonec byla v Madridu jednou z nejlepších a velmi jí to šokovalo. Řekla mi, že je to velmi běžné a většina Peruánců automaticky předpokládá, že jsou méně vzdělaní či kvalifikovaní než Evropané. Existuje zde přímá souvislost s „nadržováním“ *cizincům*, které mi popisovali informátoři z řad migrantů a o kterém jsem mluvila v podkapitole *Profesní uplatnění: „Je z Evropy, tak je jistě schopnější“* a v podkapitole *Autoetnografická reflexe: nadržování gringos a blanqueamiento v online prostoru* přílohy 7.3.

S tímto tématem souvisí také to, že někteří lidé z nižších tříd se sami „dobrovolně segregují“ a rozdělenou společnost svým chováním reprodukuje. V mnoha případech se však lidé z vyšší společnosti o segregaci aktivně snaží. Jsou vytvářeny uzavřené soukromé kluby a do veřejných prostor nejsou někteří lidé vpouštěni proto, jak vypadají nebo jak jsou oblečení (např. do diskoték, o kterých jsem mluvila v předchozí části práce věnované migrantům). Konkrétním příkladům diskriminace mých informátorů se věnuji v následující podkapitole.

Někteří informátoři reflektují, že tato společenská situace je důsledek kolonialismu, kdy byla v Peru po dobytí Španěly nastolena výchova k rasové nadřazenosti *blancos* v protikladu k domorodým obyvatelům, která následně přetrvávala po staletí a společnost se dodnes nachází v jakési přechodné fázi. Tento aspekt zmiňovala např. Beatriz:

„Po staletí tady existovala výchova k rasové nadřazenosti blancos, která byla nastolena Španěly proti mnoha kulturám. Ze začátku se ti konkvistadoři i dávali dohromady s inckými princeznami, aby si tím zajistili nějakou společenskou prestiž a tituly, ale zároveň chtěli, aby vysoce postavení domorodí lidé neměli žádnou moc a zacházeli se všemi jako s otroky, stejně jako s lidmi afrického původu. Otroctví sice skončilo s prezidentem Ramónem Castellou, ale až do 80. let jsme žili ve feudalismu. A až dodnes se nacházíme v přechodné fázi k myšlence, že jsou si lidé vzájemně rovni.“

(15.1.2023, online)

Domorodé obyvatelstvo bylo označováno za podřadnou rasu a dodnes se v jejich chování odráží vytvořené sebedoceňování. Co je zahraniční, je považováno za lepší a kvalitní, a co je peruánské je automaticky považované za horší a podřadné. Snahu zbavit se koloniálního dědictví vidí především v dobrém vzdělání, které je však v Peru na velmi nízké úrovni v rámci státních škol. Existují dobré drahé školy, ty si ale většinová populace nemůže dovolit. Rasismus v Peru byl také dáván do kontextu ostatních zemí (především Latinské Ameriky), kde je situace srovnatelná.

Dalším aspektem, který byl zmiňován jako explicitním projevem rasismu v peruánské společnosti jsou různé poznámky na téma „vylepšení rasy“, pokud má člověk tmavší barvy pleti děti s někým světlejší barvy pleti. Obecně se také kladně komentuje, pokud se narodí dítě, které se „povede“ a je bělejší. Jedná se o různé formy tzv. *blanqueamiento*. K takovému zbělení může dojít ale také sňatkem či partnerstvím, např. s osobou evropského původu. Může že se poté však stát, že se ztrátou dané osoby ztratíme i získaný status. Symbolickým podobám *blanqueamiento*, tedy především postupu na společenském žebříčku, se věnuji v následující kapitole 4.4.2.2.

Cindy sebe sama označuje za *mestizu* a dává rasismus v peruánské společnosti do spojitosti s klasismem a za jeho exemplární ukázkou považuje právě obecně používané rčení o „vylepšení rasy“ (pozn. *mejorar la raza*):

„Myslím, že smyslem sčítání lidu, kde člověk musí uvést svou etnickou sebeidentifikaci, je nějaká inkluze skrze povědomí o naší diverzitě, ale jak znám Peru a jak to tady funguje, je to ley muerta⁷³. Pevně věřím, že v Peru existuje mnoho forem rasismu a diskriminace. Pokud nejste z nějaké konkrétní školy nebo univerzity, tak vás vůbec neberou v potaz. A hlavně jak se říká ‚zlepšit rasu‘, když nějaký kluk mestic má dítě s bílou holkou nebo s nějakou, která není tak moc mestiza.“

(23.1.2023, online)

Carolina, která je původem z oblasti pohoří Huaraz a identifikuje se jako *mestiza*, také viděla projevy rasismu ve „zlepšování rasy“. Ve svém rodném městě byla svědkem *bricherisma* za účelem zlepšení rasy ze strany místních dívek:

„Je tu obrovský rasismus. Jenom ta snaha o ‚vylepšení rasy‘! Když jsem žila v Huarázu, byl to obrovský trend. Možná dodnes je. K nám do vesnice jezdilo hrozně moc horolezců, protože je to oblast vyhlášená horskou turistikou, v Huarázu je taky Huascarán, že jo, (pozn. nejvyšší hora Peru). A matky a celé rodiny cíleně motivovaly mladé dívky, aby se daly dohromady s těmi nordickými horolezci a zlepšili tak rasu. Ten impuls vzešel od rodin. Tohle jim bylo doma prostě vštěpováno. Zažila jsem to mnohokrát, i když moje rodina taková nebyla.“

(11.2.2023, Praha)

Se snahou o zlepšení rasy také souvisí odmítání v partnerských vztazích, kdy panuje větší zájem o muže a ženy světlejší pleti, kteří zvyšují společenský status a lidé tmavší pleti bývají v partnerství odmítáni.

Valná většina informátorů považuje situaci v peruánské společnosti stran rasismu a diskriminace za neustále se zlepšující. Dochází k již zmiňovanému redefinování dříve pejorativních pojmů, především označení *cholo*. Dochází také k postupné prostupnosti společenských tříd a vytváření přátelských vztahů napříč *rasou* a třídou, což bylo dříve velmi ojedinělé. Někteří informátoři však zastávají názor, že je změna příliš pomalá, pozvolná a výraznému zlepšení nedochází. Někteří dokonce mluví o zhoršování poměrů ve společnosti.

⁷³ Doslova „mrtvý zákon“. Termín, který se používá k označení zákonného nařízení, které se však v praxi vůbec neaplikuje.

Explicitní projevy rasismu pozorovala Mara ve své vlastní rodině, kde byl zamlčován původ její domorodé babičky a vyzdvihován její dědeček jakožto Ital. Sama babička měla v rodině podřadné postavení služky a svůj původ se snažila popírat, např. negováním kečuánštiny jako svého rodného jazyka:

„Pořád se tady najde diskriminace, rasismus a klasismus. Jeden krásný příklad je moje rodina. Můj děda je Ital a babička je serrana z Cusca. To na sebe v mé rodině neustále naráží. Moje tety se ten horský původ vždycky snažily spíš upozadovat a zdůrazňovaly svou hrdost na italský původ. Vždycky kolem toho bylo spousta dohadů. Já a moji bratrance jsme je vždycky konfrontovali a říkali jsme jim: ‚Ale tety, vždyť jsme všichni cholos! Máme část italskou a část horskou!‘

Když bylo babičce 15 let, tak emigrovala do Limy a kvůli rasismu a klasismu se o tomhle v naší rodině moc nemluví, ale ona byla služka a vzala si mého dědu tak trochu kvůli společenskému tlaku. Bylo jí asi 30, 31 a byla svobodná a v téhle době byla už považována starou pannou. A můj děda byl Ital, který se do ní zamiloval a všichni jí říkali ‚Hele je to Ital! Má peníze, má obchod! Je na tom ekonomicky dobře!‘ a jednou jsme si na to téma s babičkou povídaly, jak se seznámila s dědečkem, a tak a ona mi řekla, že sňatkem s Italem najednou získala vyšší společenský status, už to byla ‚manželka Itala‘. Ale když dědeček zemřel, tak se stala zase služkou v domácnosti jeho sestry a tchyně. A to je to, co její děti vždycky viděly, a tak se k ní taky chovají podle tohoto vzoru, jakože je to prostě tak trochu domácí služka. A ona sama sebe tak vnímala, jako mám tento původ, nemám vzdělání, a tak jsem tohle. Tohle všechno i velmi ovlivnilo chování mé babičky. Tohle vyzdvihování lidí z Evropy nebo ze Spojených států. To, co je americké automaticky považovala za lepší, za kvalitní. Zdá se jí, že je lepší něco, co je zahraniční, co je mimo Peru. Protože tak se k ní taky vždycky chovala společnost.

A taky popírala svoje kořeny. Asi před půl rokem jsme se bavily a jí se jí zeptala, jestli umí kečuánštiny. Odpověděla mi hrozně defenzívně, jako že rozhodně ne, jak by mluvila kečuánštiny, že mluví španělsky. No a bavily jsme se dál a já jsem jí řekla, že bych se tu řeč ráda naučila, že mi přijde krásná, že mě to zajímá a byla bych vlastně ráda, kdyby moje babička uměla kečuánštiny. A v ten moment úplně otočila a řekla mi, že do šesti let, než šla do školy, tak mluvila jenom kečuánštiny a až ve škole se naučila španělsky. Ale v momentě, co se přestěhovala do Limy, tak skoro úplně kečuánštinu zapoměla. A to je další charakteristická věc, že lidé, co migrují do Limy, tohle popírají. To byl případ mé babičky, aby se adaptovala, tak tohle skrývala, aby jí nediskriminovali. Protože jí diskriminovali strašně moc, dávali jí najevo, že není součástí té společnosti. V té době, v těch šedesátých letech. Jen si to představ. Takže úplně popřela ten svůj rodný jazyk, aby zapadla a dnes si ho už nepamatuje, aspoň to tvrdí.“

(6.2.2023, Praha)

• Konkrétní formy diskriminace v peruánské společnosti: „Tu cholo de mierda!“

V předchozí podkapitole jsem se věnovala obecnému pohledu na projevy rasismu a diskriminace v peruánské společnosti a nyní se zaměřím na konkrétní formy a situace, které zažívali (nebo dosud zažívají) moji informátoři ve svém každodenním životě. Většina z nich má s nějakou formou diskriminace osobní zkušenost ať už jako její oběť nebo jen jako svědek podobného chování.

Co se osobní zkušenosti týče, nejčastěji se jednalo přímo o nadávky spojované s jejich vzhledem a etnicitou, např. „Tu negro!“, „Tu cholo!“ apod. (Ty negře! Ty cholo!). Pokřikování nadávek v přímé interakci či jen tak na ulici, aniž by měli oba aktéři vzájemně co dočinění. Mnoho informátorů také vypovědělo, že mělo nejvíce zkušeností s diskriminací v mládí, a to především na škole ve formě šikany. Jednalo se opět hlavně o nadávky či různé vylučování z kolektivu. Tyto konkrétní zkušenosti z dětství byly často těžké a bolestné, podle vlastních slov je však všichni moji informátoři již překonali. Někteří jsou dnes dokonce na svou etnicitu hrdí. V dospělosti se už v tak velké míře s rasismem neseťkávají, přestože je možné zažít jeho projevy dodnes. Na tyto projevy diskriminace nebo šikany je nahlíženo tak, že jde o cílenou snahu reprodukovat a umocňovat pocit vlastní nadřazenosti a výjimečnosti, především ze strany společenských elit a bohatých *blancos*.

Kromě přímých nadávek se moji informátoři setkali s nepřímými komentáři na jejich osobu či odmítáním jakékoliv interakce ze strany bohatých *blancos*. Jednalo se např. o projevovanou nevoli, aby byli v restauraci (především v lepších čtvrtích jako Miraflores) obsluhováni někým, kdo je *cholo* nebo *serrano*.

Tyto zkušenosti popsal Gonzalo, který zažil mnoho diskriminace ve svém životě od nadávek a pokřikování po odmítání interakce s ním ve službách:

„Mám spoustu zkušeností z mého vlastního života. Když jsem třeba v Limě pracoval v restauracích, a moje matka je z hor, je to víc incká oblast, takže mám krev Inků, no a to, jak vypadám není něco, co by se líbilo těm lidem z Limy, víš jak, Miraflores, Barranco a tak. Co se stýkají jen mezi sebou, ti bohatí, co si myslí, že jsou něco víc. No a cítil jsem, že když jsem tyhle lidi v restauracích obsluhoval, nosil jsem jim jídlo a tak, nelíbilo se jim to. A někdy jsem slyšel, jak mají komentáře jako ‚Do prdele, jde sem tenhle serrano, proč nás obsluhuje zrovna tenhle blbec, sakra!‘ Takhle nadávali. Bylo to v japonské restauraci v Miraflores, kde jsem pracoval.

Tohle byl jen příklad, dělo se mi hrozně moc věcí tohoto typu. Mám opravdu hrozně moc takových zkušeností v Limě. Nebo prostě jen tak na ulici, mi lidi nadávali serrano, cholo. Diskriminovali mě a prostě chtěli, abych se cítil špatně a považovali to za nějakou zábavu nebo se prostě chtěli cítit nadřazení. A hodně Peruánců by ti potvrdilo tato moje slova. Myslím, že ten rasismus přišel s conquistou, se Španěly. Že se tady utvořila tahle skupina těch „nadřazených“, kteří mě nikdy nechtěli mít ve své skupině, vždycky mě vylučovali. Chtějí mít svou uzavřenou skupinu svých lidí, kteří věří ve vlastní nadřazenost.“

(5.8.2023, online)

Nejvíce zkušeností s diskriminací vnímají informátoři afroperuánského původu. Setkávají se s formami společenské diskriminace na každodenní úrovni, a to i v dospělosti. Dle jejich vyjádření je na lidi tmavší barvy pleti, a především na *afroperuanos*, nahlíženo jako na nedůvěryhodné. Jsou také spojováni s kriminalitou, delikvencí a automaticky podezírání např. z krádeží v supermarketu, a to především v lepších čtvrtích Limy. Obecně zde panuje identifikace ze strany veřejnosti spojená s negativními konotacemi. Častá je také diskriminace v zaměstnání, kde zaměstnavatel dá přednost uchazeči světlejší barvy pleti, pokud jsou pracovní profily a kvalifikace stejná.

Carmen jako *afroperuana* zažívá diskriminaci velmi často, a to především v kontextu pracovního uplatnění a důvěryhodnosti, která je znevažována:

„Mám spoustu zkušeností. Například když jako afroperuana jdu do supermarketu nebo nákupního centra, ostražka mě začne sledovat a chodit za mnou, protože si myslí, že tam budu krást. Nebo když jsem před lety hledala práci, tak mi ta náborářka řekla, že sice splňuji úplně všechno, ale její klient hledá bělocha. Koupila jsem si byt a když jsem ho šla přihlásit na magistrát, tak mi opakovaně říkali, že to řízení může udělat pouze vlastník bytu. Řekla jsem jim, že vlastníkem toho bytu jsem já a prostě mi za žádnou cenu nevěřili.“

(23.1.2023, online)

Victoria je také *afroperuana* a zažívá velmi časté formy diskriminace především ve formě podezřívání z krádeží v supermarketech:

„Děje se mi to samozřejmě pořád. Jeden z případů, který neustále zažívám, je podle mého názoru kombinace rasismu s klasismu. A to, když vstoupím do supermarketu, v nějaké limské čtvrti vyšší třídy, tak mě ochranka vždycky pronásleduje po celém tom obchodě. Myslím si, že to dělají nenápadně, ale já si toho vždycky všimnu. Dělají to, protože si myslí, že tam budu krást. Děje se mi to celý život v obchodech Vivanda a Wong.“

(22.1.2023, online)

Jako konkrétní projevy rasismu bylo také pocitováno označování za *bricheros*. Pokud by byla dotyčná osoba světlejší barvy pleti, s největší pravděpodobností by se jí to nestalo. Jakmile je někdo trochu tmavší barvy pleti a přátelí se s cizinci, vzniká automatický předpoklad, že to dělá za účelem zisku nějakých výhod nebo zneužívání, tedy *bricherisma*.

Extrémním, ale běžným projevem je také nerpouštění do veřejných prostor (např. na diskotéky) a to především v lepších čtvrtích, jako je Miraflores nebo San Isidro, kde bydlí lidé s nejvyššími příjmy ve městě. Jedná se o přímý protipól k výpovědím mých informátorů z řad migrantů popisovaných v podkapitole s názvem *Pokud jsou na diskotéce bílí, pověst toho místa se zvyšuje!* Migranti zažívali, že byli jako „bílí cizinci“ u vstupu na diskotéky upřednostňováni, Peruáncům byl naopak přístup zamezován s tím, že je do místa nutná rezervace apod., což je klasický způsob, jak vyselektovat žádoucí návštěvníky. Tyto zkušenosti byly také zaznamenány v dokumentárním filmu „Choleando“, o kterém jsem již mluvila.

Např. Cindy má vlastní zkušenosti s diskriminací, kdy jí nechtěli pouštět na diskotéky v Miraflores:

„Sama jsem měla zkušenosti s diskriminací. Já jsem žena, která je mestiza, odstín mojí kůže není bílý a stávalo se mi například, když jsem byla mladší a chodila na diskotéky, že jsem chtěla jít na jednu diskotéku v Miraflores a řekli mi, že to jde jen na rezervaci, což nebyla pravda. Bylo to v oblasti, které se říká sektor A, je to zkrátka socioekonomický profil lidí, kteří mají nejvyšší příjmy. Naopak sektor E je o těch, kteří jsou chudí a nezaměstnaní. Je to velmi vtípné a trapné, ale tohle rozdělování opravdu existuje.⁷⁴ Ty diskotéky jsou ve skutečnosti jen pro lidi ze sektoru A, ale měly by být otevřené všem, úplně jakékoliv osobě!“

(23.1.2023, online)

⁷⁴ Podle statistik z roku 2022 se neustále zvyšuje počet domácností, které spadají do nejchudšího sektoru E (35,3 %) a zároveň klesá počet nebohatších domácností sektoru A (1 %). (IPSOS, 2022)

Nejvíce cílené diskriminace a urážek zažívali moji informátoři v Limě, v kontrastu k ostatním, především vnitrozemským městům. Vypověděli, že v Limě se jim něco takového dělo pořád. Tomuto tématu se budu blíže věnovat v následující podkapitole *Lima není Peru*.

Mnoho mých informátorů, kteří nezažili rasismus a diskriminaci na své vlastní osobě jako oběti, protože jsou světlejší pleti či vyšší společenské třídy, popisovali zážitky, kterých byli svědci. Tyto situace se jich nějak dotýkaly v nejrůznějších interakcích a reflektovali také určité symptomatické fenomény tohoto druhu. Jednalo se nejčastěji o to, že slyšeli vůči lidem tmavší barvy pleti a výrazných rysů nadávky jako *cholos* apod.

Reflektovaným tématem byla také diskriminace vlastní osoby v partnerském vztahu s někým, kdo je tmavší barvy pleti, nejčastěji *afroperuano* nebo *indígena*. Zažíváno bylo také odmítání partnera nebo partnerky tmavší barvy pleti u rodinných příslušníků, kteří měli tendenci vztah rozmlouvat a odrazovat od něj. Jedná se tak o zajímavý protipól *blanquamiento*, kterému se věnuji v následující kapitole 4.4.2.2. Nedochází totiž nutně k symbolickému zbělení partnerů, kteří jsou ve vztahu s osobou (relativně) světlejší barvy pleti (a také např. z vyšší třídy). Dochází naopak v jistém smyslu ke „ztmavení“ dané osoby po boku partnerů a partnerek tmavší pleti. Diskriminace vůči nim se multiplikuje a diskriminován je i partner nebo partnerka, místo aby došlo ke *blanqueamiento* a jakémusi společenskému zvýhodňování obou.

Beatriz zažila projevy rasismu a diskriminace, když byla v partnerství s mužem, kteří byli *afroperuanos* nebo *indígena*:

„Když jsem měla partnera, který byl afroperuano nebo indígena, tak jsem zažila diskriminaci ze strany cizích lidí, ale i některých mých blízkých. Jednalo se o diskriminaci vůči mým partnerům. Mám jednu tetu, která nás urážela na fotkách, které jsme zveřejňovali na sociálních sítích. Nebo mi volali a říkali mi, že bych se s tímhle člověkem měla rozejít, že to není pro mě a věci tohoto typu. A taky když jsme byli někde ve veřejných místech, tak nás často požádali, abychom odešli, třeba na pláži. A to nebyla žádná soukromá pláž, to byla prostě veřejná pláž! Bylo to v La Punta (pozn. pláž ve čtvrti Callao). Nebo jednou na mě můj přítel čekal na ulici ve čtvrti San Isidro a z domu vyšla jedna paní, která ho začala urážet a zavolala na něj policii. Myslela si, že je zloděj nebo co. Tohle všechno se nedělo tak dávno, ale v roce 2019.“

(15.1.2023, online)

Za exemplární ukázky určité společenské formy diskriminace jsou považovány služby v domácnostech, a především špatné zacházení s nimi. Bohatší rodiny, které je zaměstnávají, jim dávají uniformy, aby umocnili jejich odlišení na veřejnosti. Tyto projevy jsou pozorovány nejvíce v lepších čtvrtích Limy anebo v soukromých klubech, hlavně na jihu města. Jedná se o identickou reflexi, kterou měli i moji informátoři z řad migrantů. Ti zmiňovali svůj šok nad domácími služkami tak často, že jsem tomuto tématu věnovala celou podkapitulu.

Přes odmítání projevů rasismu a diskriminace byli někteří informátoři schopni připustit, že je možné, že se sami v rámci mladistvé nevědomosti dopustili nějaké diskriminace, aniž by to bylo reflektováno. Jedná se o výraz toho, že rasismus a diskriminace jsou ve společnosti extrémně častou, běžnou, každodenní záležitostí, kdy si daní aktéři své zapojení ani nemusí uvědomovat. Takové chování je obecně považováno za normální a může být nahlédnuto a reflektováno až zpětně.

Carlos sám žádnou diskriminaci nezažil a připustil, že v mládí sám mohl někoho nevědomě diskriminovat, což zpětně považuje za velmi negativní. Jako explicitní projevy diskriminace ve společnosti považuje chování právě k domácím služkám:

„V mém vlastním životě, že by mě někdo v Peru diskriminoval? Ne. Bohužel, možná někdy, aniž bych chtěl, tak jsem někoho mohl diskriminovat. Možná jo, že jsem někdy někoho diskriminoval, ale taky jsem si to neuvědomoval, než jsem se posunul někam dál. Evidentně, vzděláváš se a pro mě mají všichni lidé stejná práva. Jsme všichni jeden lidský druh na světě, že jo? Měli bychom se respektovat. No ale bohužel, možná v minulosti jsem trochu někoho diskriminoval, protože mi to nedocházelo.

Ten problém je vidět v mnoha oblastech. Například co se týče služek v domácnostech. Jsou to ženy z chudých provincií a často se děje, že ti zaměstnavatelé jim dávají uniformy, aby před společností dali najevo tu odlišnost, že je to prostě služka, když jdou všichni ven, na nákup nebo když někde jde s dětmi. Snaha nějak je od sebe odlišit, dají jim uniformu se zástěrou. Viděl jsem to mnohokrát, že jo? Víc, než kde jinde je tohle vidět v Limě. A pak máš takové ty lepší čtvrti nebo na jihu ty soukromé kluby, jako Totoritas, něco takového. Tam je to patrné.“

(22.2.2023, online)

▪ Lima není Peru

V kontextu reflexe rasismu, klasismu a diskriminace v peruánské společnosti je třeba věnovat se hlavnímu městu Lima, jehož společnost je kontrastní ke zbytku země. Jedná se o nejpočetnější město, kde se koncentruje 30% celkové peruánské populace a počet obyvatel činí přes 10 milionů. (Gestión, 2024) Ve městě jsou ty nejmocnější rodiny s největší ekonomickou mocí, sídla největších firem a nejvíce potomků Evropanů.

Frázi „Lima není Peru“ mi citovali informátoři jak z řad migrantů, tak z řad Peruánců. Vnímána je především ostrá dichotomie Lima vs. provincie, pobřeží (*la costa*) vs. vnitrozemí (*la sierra, Peru profundo*). Peru je považováno za velmi centralistické, kdy se všechno koncentruje do hlavního města a ostatní části země a provincie zůstávají zanedbávány. Tento protipól se výrazně projevil především při protestech proti odvolání exprezidenta Pedra Castilla (viz příloha 7.2.).

Existuje předpoklad, že v Limě jsou lepší pracovní příležitosti, podmínky a vyšší platy, a proto také dochází k masivnímu stěhování z provincií do hlavního města a k jeho tzv. *cholifikaci*, promíchávání po přívalu *cholos*, kteří se usazují především v obrovských chudinských předměstích. Může se však také stát, že nějaký *provinciano* v Limě zbohatne a dostane se tak o něco výš na společenském žebříčku. Těmto jedincům se říká tzv. bramboroví králové, které analyzuji v kapitole 4.4.2.2.

V mnoha rozhovorech začali moji informátoři mluvit o tom, že v Limě, a především ve čtvrtích jako je San Isidro, Miraflores, (popř. Barranco) je situace daleko horší, co do diskriminace a rasismu. Jedná se o nejbohatší čtvrti, které nenajdeme nikde jinde v zemi a jak již bylo uvedeno v kapitole 1.1. věnované terénu výzkumu, je v nich také dle posledního sčítání lidu nejvyšší zastoupení těch, kteří se identifikují jako *blancos*, což je zcela nesrovnatelné s jakoukoliv jinou oblastí v celém Peru. Patří mezi ně také peruánské celebrity, herci, umělci apod.

Mara mi klasickou frázi „Lima není Peru“ řekla hned na úvod. Limeños se podle ní tak přesto chovají. Lepší čtvrti Limy, jako např. Miraflores a San Isidro, považuje za jakousi bublinu, která neodpovídá zbytku města:

„Diskriminace, rasismus a klasismus jsou hlavně v limské společnosti. Peru je rozmanité a je chyba, že Limeños se chovají, jako by Lima byla Peru. Je jedna častá fráze, která říká ‚Lima není Peru‘. Ale celé Peru je extrémně třídní a rasistická společnost. Co se rasismu, klasismu a diskriminace týče, nejvíc v celé zemi je to vidět v Limě. Lima je město, které koncentruje největší ekonomickou moc. Jsou tady ty nejmocnější rodiny, nejvíce potomků Evropanů, největší firmy a taky je to nejpočetnější město. V Limě je lepší život ekonomicky, ale je velmi stresový, to město je chaos, je tady příliš lidí, veřejné služby nefungují, nic nefunguje. Je to hodně individualistické. No, ty jsi tady žila, takže víš, jaká je to katastrofa.“

Čtvrti jako San Isidro a Miraflores nejsou vůbec jako zbytek Limy. Tak 80% Limy je něco úplně jiného než tyhle dvě čtvrti. Miraflores je turistická čtvrt, hlavně pro cizince, kteří si mohou dovolit platit tyhle nájem. Taky je třeba dodat, že většina lidí, kteří podporují policii (pozn. ohledně zásahů proti protestům po odvolání Pedra Castilla) jsou z Miraflores a San Isidra. Je to taková bublina, kde se koncentrují lidé s nejvíce peněží. Miraflores, San Isidro a částečně La Molina. Takže myslím, že tady je hodně rasismu, ve čtvrtích jako Miraflores.“

(14.2.2023, online)

Antonio pocitoval, že pokud se s jeho tmavší pletí vydal v Limě do lepších čtvrtí, které obývají převážně *blancos*, dívali se na něj nevráživě:

*„Když někdo s mojí barvou kůže jde do čtvrtí, kde jsou hlavně *blancos*, tak v těchle čtvrtích se na vás úplně jinak dívají. Děje se mi to pořád, a hlavně v Limě! Což je město, kde jsou čtvrti jako Miraflores, San Isidro, La Molina, Surco a tak, kde převládají tihle lidé, té bílé rasy, jak se říká, ačkoliv pro mě jsou všichni stejní. No a když jdu na nějaké takové místo, dívají se na mě divně, jako ‚Co tady pohledáváš?‘ Takže jasně, že jsem to zažil. Zažil jsem to i v Brazílii nebo ve Francii. Všude. A myslím, že to budu vždycky zažívat.“*

(10.7.2023, online)

Gonzalo zažil jakožto *cholo* diskriminaci především v Miraflores. Pociťuje, že v bohatých čtvrtích města nemají rádi domorodé lidi tmavší barvy pleti:

„Jak vypadám není něco, co by se líbilo těm lidem z Limy, víš jak, Miraflores, Barranco a tak. Co se stýkají jen mezi sebou, ti bohatí, co si myslí, že jsou něco víc. (...) Ty bohaté čtvrti v Limě, Miraflores, Barranco, San Isidro.... pak jsou další bohaté čtvrti jako Surco nebo La Molina. Tam hodně diskriminují lidi, co jsou z hor nebo z džungle. Z vesnic a malých měst. Kvůli těm domorodým rysům nebo taky barvě kůže. Když mají lidi tmavší barvu kůže. Prostě nemají rádi lidi, kteří jsou domorodí. A přitom ať je člověk odkudkoli, tak jsou si všichni rovni.“

(5.8.2023, online)

Diskriminace je spojována s tzv. *pitucos*, snobskou smetánkou rasistů a klasistů, kteří si zakládají na svém (často evropském) původu a vysokém společenském postavení. Žijí ve své bublině luxusních čtvrtí odpojeni od peruánské reality, distancují se od zbytku země a jejích obyvatel a cítí se vůči nim v nadřazeném postavení. Tyto bohaté čtvrti zároveň neodpovídají ani zbytku Limy, jedná se o jakousi bublinu v bublině.

Obecně by bylo možné aplikovat pravidlo, že čím bohatší čtvrtě, tím větší rasismus a klasismus, přičemž za úplně nejbohatší a nejrasističtější čtvrtě plné *pitucos* jsou považovány San Isidro a Miraflores. Především *afroperuanos* zažívali to, že byli v San Isidru automaticky považováni za zloděje (viz výpověď Beatriz), ale i ostatní informátoři, kteří se identifikují jako *cholos*, *serranos* nebo *mestizos*, pociťovali, že nejsou v lepších čtvrtích vítáni a jejich obyvatelé se na ně dívají nevráživě s tím, že zde nemají co dělat. V některých případech se na ně v těchto oblastech represivně zaměřuje přímo policie pod záminkou hlídání veřejného pořádku.

Většina mých informátorů také považuje město Lima za výrazně odlišné od zbytku Peru, kde se (především *serranos*, *cholos* a *mestizos*) s rasismem, klasismem a diskriminací skoro vůbec nesetkávají. Např. Juan, který je z horského městečka Huancaya projevy rasismu vůči své osobě zažívali pouze v Limě:

„Lima je samozřejmě úplně jiná než zbytek Peru. Je to přeci hlavní město, že jo? Peru je centralistickou zemí, všechno se děje v hlavním městě. Na provincie se kašle, jsou vždycky až na druhém místě, a tak všichni chtějí žít v hlavním městě. Předpokládá se, že jsou tady lepší platy, lepší životní podmínky. Ale já jsem tady zažíval dost rasismu. Jinak až tak moc zkušeností s rasismem nemám, protože pocházím z města, které je mestické, z Huancaya, takže v mém městě... jako je to tam, je jasné, že to tam taky je, ale mě se to nestalo. Zato v Limě ano, že na mě někdo mluvil diskriminujícím, negativním způsobem, třeba mi říkali „sýre“ (pozn. queso), protože jasně, sýr se vyrábí v Andách a já byl odtamtud. Způsob, jakým mi říkali serrano nebo se mě snažili nějak jinak ponižovat, protože jsem z hor, a ne z pobřeží. Když jsem byl v Limě, vždycky se mi něco takového dělo. Miraflores je jako Miami Limy. A taky místa jako San Isidro anebo Asia na jih od Limy. Jsou to místa, kde lidé žijí v úplně jiném Peru. V Peru s daleko více možnostmi, kteří jsou tak nebo onak odpojeni od reality.“

(15.2.2023, Praha)

V Limě je možné pociťovat diskriminaci nejen kvůli barvě kůže, ale také z intersekcionalních důvodů, jako např. kvůli způsobu mluvy či oblékání. Existují kauzy, kdy byli v Limě lidé diskriminováni za svůj tradiční peruánský oděv, nebyli z tohoto důvodu vpouštěni do určitých prostor atd. Dochází k diskriminaci v místech veřejného prostoru, jako jsou nákupní centra, diskotéky, bary, restaurace apod. S tím souvisí již zmiňované popírání svého původu a kečuánštiny po příchodu do Limy, snaha mluvit pouze španělsky, odložit svůj tradiční oděv a více zapadnout. Podle statistik webu *Alerta contra el racismo*⁷⁵, je kvůli přízvuku a způsobu mluvy diskriminováno až 26 % populace, 25 % za způsob oblékání.

Francisco, který pochází z oblasti peruánské Amazonie, zažil po přestěhování do Limy právě diskriminaci kvůli tomu, jak mluvil. Svůj amazonský přízvuk ale postupně ztratil:

„Já jsem žil prvních deset let svého života v peruánské Amazonii, v Pucallpě a v malém městě Puerto Bermúdez, a tohle téma se tam vůbec nepocituje. Necítili jsme to tam, protože jsme se jeden k druhému chovali jako sobě rovni. Kdo přijede do Amazonie, tak pozná, že ti lidé tam jsou velmi extrovertní, přátelští a otevřeně přijímají všechny bez rozdílu.

Ale samozřejmě když jsem přijel do Limy, tak to bylo jiné a jedna z věcí, pro kterou jsou lidé diskriminováni, je tvůj způsob řeči a tomu čelí lidé, kteří nejsou z Limy. Protože andinos, norteños (pozn. lidé ze severu) nebo lidé z Amazonie mluví jinak. Takže když jsem přišel na školu v Limě, tak jsem mluvil jako kluk z džungle, říkají nám charapas, jako někdo, kdo přišel z Amazonie. A z toho vznikali posměšky, lidé z Limy si z toho dělají srandu. Jak si toho začneš všímat, tak tě to ovlivňuje. Ale kromě tohohle jsem nepocítoval nějakou velkou diskriminaci nebo rasismus. Jen se mi posmívali za to, jak mluvím. Ale jak jsem v Limě žil, tak jsem ztratil ten přízvuk. A ty vidíš, že moje tvář, je tvář mestiza. Je to směs mého italského dědečka a mé babičky, která byla domorodou ženou z peruánské Amazonie. Nikdy se mi nestala žádná jiná diskriminace, ale ano, existuje.“

(5.10.2022, Praha)

Pro úplnost je třeba dodat, že v ojedinělých případech, (u dvou informátorů, kteří jsou shodou okolností původem z peruánské Amazonie, z měst Pucallpa a Tarapoto), byl vyjádřen názor, že diskriminace a rasismus v Limě existují, ale stejně jako v jiných částech země.

⁷⁵ <https://alertacontraelracismo.pe/discriminacion-y-racismo-en-el-peru>

• Přezdívky a posměšky: „Gordo Tony“, „negro Eddy“ a „cholo Pedro“

V peruánské společnosti jsou extrémně časté různé přezdívky, přízviska a přídavná jména označující vizualitu. Velmi často (a skoro výhradně) jsou spojovány s fyzickým vzhledem. Je jimi artikulováno to, pokud se někdo nějakým způsobem odkloňuje od „normálu“, pokud má nějaký „defekt“. Za „normál“ je nejčastěji považován *blanco*, což souvisí s přezdívkami postav v televizních pořadech, které analyzoval Ardito Vega. Osoby, které nejsou *blancos*, jsou v televizi označovány přezdívkami poukazujícími na jejich etnicitu (např. *el negro*, *el chino* atd.). (Ardito Vega, 2014: 12-15) Dalšími častými přezdívkami jsou *el gordo* (tlustoch) nebo *el chato* (prcek). Přezdívky obecně souvisí s tzv. „dobrým vzhledem“, který popisuje Seminario (2017) a který se jako požadavek objevuje v inzerátech s nabídkou zaměstnání. Je definován vedle světlejší pleti a vlasů také vyšší štíhlou postavou. Ačkoliv tento „dobrý vzhled“ není v peruánské společnosti vůbec častý, je považován za onen „normál“. Přezdívku dostane ten, kdo se od něj nějakým způsobem odchyluje.

Tyto přezdívky vypovídají o skutečnosti, že peruánská společnost je mimořádně zaměřena vizualitu a tělesnost. Připisované kategorie jsou častým procesem identifikace a reprodukovány se v běžné konverzaci mezi přáteli. Tyto přezdívky komentovala už informátorka Karolína z řad migrantů, která je uvedla jako jeden ze znaků rasismu ve společnosti. Zdůraznila však, že je velmi důležité, jakým způsobem to daný člověk vysloví, může se jednat jak o urážku, tak o výraz blízkosti a přátelství. Jako výraz rasismu byly tyto přezdívky reflektovány i u některých informátorů z řad migrantů. Bez ohledu na to, zda je takové označení považováno za pozitivní nebo negativní, výrazné zaměření na vizualitu, barvu kůže a fyziognomické znaky je v peruánské společnosti zřejmé. Používání přídavných jmen v označení Peruánců a Peruánek je mimořádně běžné a mezi mými peruánskými přáteli bylo mnoho těch, kteří měli přívlastek *gordo*, *chato*, *chino* nebo *negro*.

Někteří informátoři tyto přezdívky zmiňovali v rozhovorech jako příklad vlastních zkušeností s rasismem. Uvedli, že by takové označení a přízvisko explicitně narážející na vzhled a etnický původ mohlo být chápáno rasisticky, ale že je to vlastně normální, protože taková je peruánská kultura, která tyto přezdívky běžně dává všem. Velmi často se dávají také celebritám, zpěvákům, fotbalistům apod.

Když jsem se s mými informátory z řad Peruánců dostala na toto téma, zajímalo mě také, jak vnímají to, že přezdívka není nikdy pozitivní, např. „krásná Carla“ a jedná se vždy o jistou formu negativního zesměšnění. Všichni informátoři, se kterými jsem na toto téma bavila, mi vysvětlovali, že se nejedná o nic negativního, že toto zesměšňování, poukazování na nějaký defekt a přezdívky jsou něco typicky peruánského a je to myšleno v dobrém, i když to může být rasistické. To samo o sobě je protimluvem. Informátoři také nebyli schopni rozlišit mezi individuálními přezdívkami, které vznikly ojedinělou situací v dětství (např. jedna kamarádka mé informátorky Carly měla ráda poníky, a tak měla přezdívku *Pony*) a přídavnými jmény odkazujícími na vzhled. Vše dávali do jednoho kontextu s tím, že na tom není nic zlého. Ukazuje to, jak je tento způsob myšlení a rétoriky ve společnosti hluboce zakořeněn, aniž by byl jakkoliv relativizován či zpochybněn.

Setkala jsem se také s tím, že Peruánci vyjadřovali to, jak je tento způsob komunikace považován cizinci za politicky nekorektní, hlavně pro hyperkorektní Američany, pro které jsou podobné přezdívky nemyslitelné a považují je za velmi diskriminační. Tony reflektoval toto pohoršení nad peruánskými přezdívkami u jeho amerických přátel:

„Když sem za mnou přijeli přátelé ze Spojených států a slyšeli, že mi tady neřeknou jinak než ‚tlustoch Tony‘ (pozn. gordo Tony), tak byli v naprostém šoku. Říkali mi ‚To je přeci strašné!! A Tobě to nevaří!?!‘ Nemohl jsem jim vysvětlit, že tak to tady prostě je. Že takhle spolu Peruánci prostě komunikují, že je to normální a že to není žádná urážka nebo nadávka. Necháпали to. Vůbec to necháпали.“

(28.2.2017, Lima)

Henry považuje za jistý výraz rasismu to, že byl označován jako *chino*, což je však podle něj úplně „normální“ a běžné:

*„Zkušenost, kterou mám v Peru ohledně rasismu, je vlastně taková ‚normální‘, v uvozovkách, jak bychom mohli říct. Zažíval jsem to, co skoro všichni ve škole, nějaké průpovědky a tak. Třeba že mi říkali a vlastně dodnes říkají *el chino* Henry (pozn. „Čiňan Henry“), ale to asi*

není rasismus, to je prostě takové peruánské, že si takhle lidé říkají. Moje babička je původem z Číny, ale ‚El chino‘ se automaticky dává každému, kdo má jen trochu šikmé oči.“

(22.2.2023, online)

Z výpovědí je tedy zřejmé, že v peruánské společnosti panuje na toto téma jistá ambivalence. Přezdívky sice mohou být rasistické a jsou v tomto kontextu zmiňovány, odkazují sice na „defekt“, jsou skoro výhradně posměšné, nějakým způsobem karikující, ale je na ně nahlíženo jako na něco peruánského, co není negativní a je to vlastně běžné a vtipné „okořenění“ každodennosti. Je možné nahlížet na ně jako na jemnou formu endorasismu a patří k nim i rasistické vtipy, které jsou ve společnosti extrémně rozšířené a nejčastěji zesměšňují *cholos*. Stejně jako přezdívky jsou však obecně přijímané a nenahližené jako něco negativního. Jedná se přeci o vtip a kdo ho nechápe, nemá smysl pro humor. Tyto vtipy a poznámky jsou stejně jako přezdívky velmi časté, a to především mezi nejbližšími přáteli, kde nejsou míněny apriori ve zlém, značí to však jejich obecné přijímání. Jako nejjednodušší formu, jak pozorovat rasismus ve společnosti, vidí v obecně přijímaných vtipcích např. Juan:

„Rozhodně existuje rasismus a klasismus a je to na první pohled vidět. Nejjednodušší forma, jak to pozorovat, je na základě komentářů, různých posměšků od lidí, kteří mají světlejší pleť vůči lidem, kteří mají tmavší barvu pleti. Jakože vtip. A tím, že je to přeci jenom vtip, se i ohrazují, že by se to mělo brát s humorem, ale je to něco, co je obrovsky přítomné v té peruánské idiosynkrasii. Je to něco, co se obecně akceptuje a považuje za normální. A ovlivňuje to sebevědomí lidí.“

(15.2.2023, Praha)

• Média, televize a veřejný prostor jako zrcadlo společnosti z pohledu Peruánců

Obr. 59 – Média jako zrcadlo společnosti. (zdroj: Instagram El País, 2023)

Pokud se podíváme na veřejný prostor a média, může se zdát, že nebýt *blanco* je problém, tak jako to ukazují obrázky zveřejněné na instagramovém profilu periodika El País. Na prvním obrázku je vidět klasický archetyp telenovely, hlavní hrdinové jsou bohatí *blancos*, sluhové a služky chudí *cholos*. V popisku obrázků stojí:

Jaký je problém nebýt blanco?

Když mi bylo osm let, mou hlavní posedlostí bylo přestat být ošklivý. Krásní muži v telenovelách byli blancos, měli peníze, žili v krásných domech a měli služebnictvo. Já bydlel v nuzném domě v chudinské čtvrti Limy. A díky telenovelám a s pomocí zrcadla jsem zjistil, že nejsem bílý, bohatý ani krásný.

Každá osoba, která v Latinské Americe není bílá, se dříve nebo později dozví, co to znamená. Rasismus je soubor myšlenek a praktik, které uspořádávají všechny aspekty naší reality. Od ekonomiky až po lásku.

Jsmo přesvědčováni o tom, jaké je naše místo ve společnosti. Koho je třeba státem chránit a koho ne, nebo ne tolik. Kdo se narodil, aby rozkazoval a kdo aby pracoval. Kdo je krásný a kdo je ošklivý.

Tento mini komiks znázorňuje přesně to, co velmi často zmiňovali moji informátoři. Stejně jako informátoři z řad migrantů, i Peruánci vidí v médiích zrcadlo společnosti, odraz, multiplikaci a zdroj rasistických a klasistických konstruktů. Jedná se především o reklamy a televizní pořady, výběr herců a moderátorů. Zaběhnuté stereotypy,

kteří se na obrazovkách a v reklamách objevují, byly vyhodnocovány jako velmi negativní. Celkově je výsměch vůči *andinos*, *serranos* a *cholos* vnímán jako časté téma televizních reklam a pořadů. Je považován za skrytý rasismus, který není prezentován v přímé formě, ale v rámci humoru.

Carlos uvedl televizi jako jeden z explicitních příkladů rasismu ve společnosti:

„No jasně, tvoje barva kůže hraje velkou roli, pokud jsi blanco, má větší cenu. To je dokonce vidět i v reklamách, v televizi. Jedním z nejjednodušších způsobů, jak to člověk může pozorovat – kromě toho, že má někdo nějaký hloupý komentář, což se taky někdy děje – je podívat se jednoduše na celostátní televizi, kde v těch programech vidíš, že většina, ta hegemonie lidí, co se tam objevují, jsou blancos. A ty televizní reklamy jsou taky docela machistické.“

(16.1.2023, online)

V televizních reklamách a pořadech byl reflektován stereotyp, že většina protagonistů jsou *blancos*, kteří všude ve veřejném prostoru dominují, přestože jsou fakticky zlomkem peruánské populace. Jak bylo analyzováno v kapitolách 4.2.1. a 4.2.2., média neodráží peruánskou realitu a jak vypověděli moji informátoři, většina populace se nemůže s prezentovanými veřejně známými osobami identifikovat. Dominance *blancos* ve veřejném prostoru může také negativně ovlivňovat sebevědomí lidí. Toto téma velmi úzce souvisí s plastickou chirurgií a lidé se snaží přiblížit standardu, který vidí v televizi, kde jsou nastolovány společenské konstrukty krásy. Ty jsou do Peru importovány zvenčí, především ze Spojených států a z Evropy. Plastické operace u hereček a televizních moderátorek jsou z tohoto důvodu extrémně časté.

Stereotyp preference *blancos* se výrazně projevuje také ve filmech a v seriálech. Především v 80. a 90. letech televizním obrazovkám a reklamám dominovaly „modrooké blondýny“ a hlavní kladný (bohatý a krásný) hrdina byl vždy *blanco* a v protipólu k němu delikvent, padouch či jakákoliv negativní postava býval zásadně nějaký *negro* nebo *cholo*. Ti také výhradně ztvárňovali sluhy a nízko postavené lidi ve společnosti. Od té doby sice došlo k jistému zlepšení, přesto jsou stopy diskriminujících konstruktů dodnes přítomné.

Mara mluvila o vlivu médií v souvislosti se sebevědomím lidí, které negativně ovlivňuje dominance *blancos* ve veřejném prostoru. Zároveň však pozoruje obrovskou změnu k lepšímu od devadesátých let:

„To, co velmi ovlivňuje sebevědomí lidí, je také ta dominance blancos ve veřejném prostoru. Média hrozně moc zdůrazňují tento model, té nadřazenosti blancos. A tohle je něco celosvětového. Ale mění se to. Už je vidět víc lidí s domorodými rysy. V devadesátkách to bylo hodně o těch blondýnách s modrýma očima, ty byly prostě v televizi pořád, ale to se mění. Pomalu dochází k tomu, že to, co je peruánské, je ožiováno jako něco cool, něco hezkého, skvělého, cenného. Pozorují to asi tak od roku 2005, 2010... pracovala jsem hodně v módě a takové to, že modelka musela být modrooká blondýna se začínalo měnit, i když jich je pořád hodně. V televizi v těch seriálech má třeba služka vždycky domorodé rysy, pořád posilují tyhle archetypy. Ale jak říkám zhruba od roku 2010 už to není tak moc jako dřív. Jako v devadesátých letech, kdy byly v těch seriálech prostě nordické holky, co prostě vypadaly jako Češky nebo tak. Vždycky měly modré oči a blond vlasy a já jsem na ulici nikdy nikoho takového neviděla.“

(14.2.2023, online)

Antonio reflektoval to, že veřejnému prostoru dominují *blancos*, což neodráží společenskou realitu:

„Celkově ve veřejném prostoru všude dominují blancos, i když jsou fakticky jen zlomek populace. Je to obrovsky převládající! Jasně! Až dodnes. A bude to přetrvávat ještě dlouho. Mění se to jen velmi pozvolna. Veřejný prostor, zejména v televizi, je ovládnut konceptem, předpokladem, že bílá rasa je krásná, bílí jsou ve filmech dobří. Zejména v Latinské Americe a Peru. Filmy a seriály jsou všechny produkovány nebo filtrovány přímo Spojenými státy. Takže vše je filtrováno dominantním principem, řekněme Spojených států, mají své velmi jasné parametry. Blancos jsou hrdinové, oni řeší problémy, latinos, negros nebo indios jsou nepřátelé, jsou to padouši, zločinci, vrazi... Je to tak do očí bijící!“

(19.7.2023, online)

Od 21. století se situace dle názorů mých informátorů zlepšuje a objevuje se snaha o „sociální začleňování“ nejen lidí s jinou barvou pleti než bílou, ale také např. lidí s tělesným postižením apod. Někdy jsou však tyto snahy vnímány jako násilné a umělé s tím, že daný problém mohou jen zhoršovat. Také se děje to, že v reklamě sice jsou nějakí *mestizos*, lidé s asijskými nebo africkými kořeny apod., ústřední postava je však vždycky *blanco*. Pozvolné změny v médiích a ve veřejném prostoru jdou ruku v ruce s již mnohokrát zmiňovaným proudem *cholo power*. Peruánství začíná být ožiováno, jako něco zajímavého a cenného a výsostná dominance „modrookých blondýn“

začíná pomalu ustupovat. Peruánství a cholovství ve veřejném prostoru sice stále není mainstreamem, ale alespoň se do něj dostává v nějakém procentuálním zastoupení.

4.4.2.2. Klasizovaná společnost: „Mají desetkrát víc peněz, ale mezi ty *blanquitos* se nedostanou.“

V této kapitole se blíže věnuji klasismu, fenoménu, který je v peruánské společnosti mimořádně zakořeněný. Ta je vnímaná jako extrémně klasizovaná, tedy determinovaná třídním postavením a bohatstvím. Aspekt klasismu reflektovali skoro všichni informátoři z řad migrantů a považují ho za velký společenský problém i samotní Peruánci. Toto téma velmi postupovalo celou předchozí kapitolou, protože klasismu je s rasismem neodmyslitelně propojován. Pokud např. zbohatne někdo, kdo je *serrano*, je i nadále diskriminován a do nejvyšší společenské třídy se nedostane (až na výjimky). Zároveň může v rámci endorasismu diskriminovat ostatní *serranos*, kterým se zbohatnout nepodařilo.

Typickým znakem klasismu je lpění na bohatství spojeném s příslušností k vyšší společenské třídě, důraz na rodovou linii a vlastní předky (a s tím související fokus na příjmení). Roli hrají také konexe, protekce a nepotismus. Podle mých informátorů v tomto kontextu platí, že bílí potomci Španělů, tedy těch, kteří fakticky založili peruánskou republiku, si po staletí udržují pozici společenských elit, mají nejvíce konexí, peněz a peruánské klasizované společnosti se jim daří nejlépe. Podobně vysoké postavení ale mají i potomci jiných Evropanů, a to především těch, kteří do země migrovali v 19. století (viz kapitola 3.3.). V protikladu k tomu mají nejnižší společenské postavení původní obyvatelé Peru, *indígenas*. S evropským původem je tedy spojováno bohatství a vyšší třída a s domorodým nebo africkým původem chudoba a (nej)nižší třída. Jednotlivé třídy jsou také velmi uzavřené a ty nejvyšší mezi sebe nechtějí pouštět nikoho jiného a především ty, kteří nemají ten správný původ. Klasismus je ve společnosti také vnímán jako cílené urážky vůči chudým lidem nejnižších společenských vrstev, kteří zastávají povolání jako např. dělníci, prodavači, *cobradores* apod. Reflektoval to mj. informátor Carlos:

„Existují hodně drsné urážky, jako „Aaaa jasně ty jsi zrasanej cholo, zrasanej revizák.“ (pozn. „Aaaaa sí tu eres cholo de mierda, un cobrador de mierda.“) A tak podobně, že? Víš jak, protože jsi z té nejnižší společenské třídy. V Peru je tak špatná úroveň vzdělání, že jsou bohužel terčem téhle diskriminace skoro všichni. Já si myslím, že není dobré rozlišovat lidi podle toho, jakou dělají práci, z jaké jsi společenské třídy a tak. Jestli jsi dělník, zaměstnanec v obchůdku nebo třeba taxikář, řidič autobusu nebo revizor jízdenek.“

(16.1.2023, online)

Film, který je v peruánské společnosti považován za kultovní a ukázkový, co se klasismu týče, je komedie „Asu Mare“ z roku 2013. Tento film překonal všechny rekordy a stal se nejúspěšnějším a nejnavštěvovanějším filmem v historii Peru. (Cinema Tropical, 2013) Jeho pokračování bylo natočeno v roce 2015 a další v roce 2018 a tak velký úspěch už nemělo, nicméně se jedná o velmi oblíbenou trilogii, která autobiograficky pojednává o životě komika a herce Carlose Alcántary, který se jako *cholo* z velmi chudinské čtvrti zamiloval do *pitucy* z Miraflores, která patřila mezi společenskou smetánku. Film je směsicí scének, které ukazují, jak se za svůj chudý původ stydí a předstírá, že také bydlí v Miraflores, lže o tom, na kterou chodil školu apod. Mimořádná oblíbenost tohoto filmu (který by bylo možné považovat spíše za béčkový, co do kinematografické kvality), svědčí o tom, jak obrovské téma klasismus ve společnosti je. S hlavní postavou Carlose, s jeho komplexy a problémy se mohlo identifikovat mnoho Peruánců a Peruánek. O tomto filmu se v kontextu klasismu zmínila Mara:

„Nevím, jestli jsi viděla komedii ‚Asu Mare‘, je to hodně špatný film, ale je přesně o tom, o čem se tady bavíme. Je to o klukovi ze střední nižší třídy, který se zamiluje do holky, která je pituca vyšší třídy. Ukazuje to, jaké jsou ty rodiny, jaký je ten svět jednoho a druhého. A taky je tam vidět, jak se ta společnost mění.“

(14.2.2023, online)

Carlos vnímal v rámci klasismu především to, že rozhodující je vedle peněz čtvrt, ze které člověk pochází:

„Miraflores je víc turistická čtvrt a taky je možné říct, že je tam víc blancos. Oblast jako Larcomar (pozn. obchodní centrum v Miraflores) je nejmíc amerikanizovaná zóna, dá se říct. Celkově tyhle zóny, jak říkám, Barranco, Miraflores, San Isidro, i část Chorillos, ty zóny malecónu (pozn. malecón se nazývá oblast útesu při pobřeží lemující tyto čtvrti). Je to ta hezká část Limy, také turistická, nedá se to srovnat s těmi chudinskými čtvrtěmi. Žiješ tu v bublině, v jiné realitě. Vylezeš z ní a všechno se hrozně rychle změní, když jdeš z jedné čtvrti do druhé.“

Je v tom obrovský rozdíl. A tímhle je také společnost v Limě hodně poznamenaná, podle toho, z jaké čtvrti pocházíte, tak se k vám chovají. Je to hlavně o tom, kdo má víc peněz a kdo má méně peněz.“

(22.2.2023, online)

Velkým tematickým okruhem spojeným s klasismem v Peru je extrémní důraz na předky a s tím spojený fokus na příjmení, které prozradí původ dané osoby. Zda má peruánské (domorodé) předky, pokud je příjmení např. kečuánské nebo ajmarské (mezi které patří např. jména jako Quispe, Huamán apod.) anebo zda má evropské předky a její příjmení je např. španělské nebo anglické, což odráží vyšší postavení na společenském žebříčku a lepší společenské hodnocení. Společenská preference osob evropského původu byla nastolena s kolonizací Španěly. Jak bylo uvedeno v kapitole 3.3., se založením republiky se v tomto ohledu situace příliš nezlepšila, a dokonce vznikl oficiální program na vylepšení rasy pomocí (ideálně nordických) evropských imigrantů.

Dalším důležitým tématem je endorasismus, tedy rasismus vzájemně mezi *cholos*, *mestizos*, *indios* apod. Toto téma jsem záměrně nezařadila do předchozí kapitoly věnované rasismu, protože endorasismus velmi úzce souvisí právě s klasismem. Největší endorasisté jsou ti, kteří nějak stoupnou na společenském žebříčku. Nejčastěji se jedná o jedince z původně velmi chudých poměrů, kteří výrazně zbohatnou nějakou formou podnikání, typicky v zemědělství. Těmto lidem se říká *nuevo rico* („nový boháč“), *cholo con plata* („cholo s penězi“) a slangově s odkazem na časté podnikání v zemědělství (avšak ne nutně) *rey de papa* („bramborový král“)⁷⁶.

S bramborovými králi souvisí právě extrémní fokus na rodinné příjmení. Peníze totiž nestačí, velmi důležitý je původ a příjmení poukazuje na to, zda člověk do vyšší třídy opravdu patří a není právě bramborový král. Klasismus je tedy nejen o penězích, ale o celkovém životním stylu, bramborový král může mít hodně peněz, ale pořád bude považován za „burana“ a nebude mu přisuzován žádoucí životní styl vyšší třídy.

Prostupujícím fenoménem všech témat spojených s klasismem je tzv. *blanqueamiento*, tedy symbolické zbělování jako výraz postupu na společenském žebříčku či nějaké formy vylepšení vlastního statusu, a to především formou zbohatnutí. Jak uvádí Ardito Vega, být rasistou je také formou *blanqueamiento*. Toho, jak si symbolicky zesvětlit pleť a společensky stoupnout. (Ardito Vega, 2014) *Cholos* si po zbělení připadají lepší než druzí a vyjadřují to právě rasismem. Další formou *blanqueamiento* může být také vycestování do ciziny a získání evropského nebo amerického občanství.

Klasickým příkladem velmi výrazného *blanqueamiento* byl příběh Tonyho. Z důvodu probíhajících teroristických nepokojů v zemi emigrovala jeho rodina v 80. letech do USA, kde začali úspěšně podnikat s nemovitostmi. Získali nejen finanční prostředky, ale také americké občanství. Několik nemovitostí koupili také v Peru. Tony Peru průběžně navštěvoval a natrvalo se přestěhoval zpět kolem roku 2010. K jeho symbolickému zbělení tedy došlo získanými penězi, americkým občanstvím a s tím spojeným vyšším společenským statusem. Tony byl *mestizo* s výraznými rysy, jeho skupinu přátel však tvořili skoro výhradně *blancos*. Většina jeho přátel byla také vyšší společenské třídy a jednalo se dokonce o různé lokální celebrity. On mezi ně zapadal, protože „zbělel“. Do kontextu tohoto zbělení zapadalo i to, že měl za partnerku bílou blondatou evropskou přítelkyni. Když jako dítě jezdil do Peru, jeho vrstevníci vůbec nevěděli, kam ho zařadit:

„Měl jsem dlouhé černé vlasy a byl jsem pro ně úplně neuchopitelný. Měl jsem perfektní angličtinu, drahé oblečení, ale vypadal jsem jako cholo. Vůbec nevěděli, kam mě mají zařadit. Necháпали. Je to cholo nebo je to gringo?“

(28.2.2017, Lima)

Podobnou zkušenost měl také Enrique, kterého v andské horské oblasti označovali místní za *gringa*, protože byl draze oblečen. Je tedy zřejmé, jak je bělošství spojováno s penězi a bohatstvím. Vyprávěl mi to velmi pobaveně, protože byl často diskriminován a označován jako *negro*. Uvedl také, že pro některé *andinos* je klasifikace *gringos* velmi zjednodušující:

⁷⁶ Další označení je např. *rey do choclo* („kukuřičný král“), *rey de limón* („citrónový král“) nebo cokoliv jiného, co odkazuje na zemědělský rurální původ daného člověka, kterému „čouhá sláma z bot“.

„Ale co je úlet, tak když jsem byl v Huarazu, tak mi tam říkali gringo, protože jsem měl drahé brýle, byl jsem draze oblečen a tak. Podle nich je gringo prostě ten, kdo není andino.“

(13.8.2023, online)

Tématem, které úzce souvisí s klasismem a velmi rozděluje peruánskou společnost, je také názor na exprezidenta Pedra Castilla, který se stal hlavou státu i přes rurální a velmi chudý původ jako *serrano*. Mnozí považují jeho odvolání za výraz rasismu a klasismu, kdy byl pro svůj původ diskriminován. Jiní ho považují naopak za nevzdělaného primitiva a s jeho odvoláním souhlasí. Celé kauze ve věnuji v příloze 7.2. *Cholos prezidenty*.

V následujících podkapitolách, se budu blíže věnovat dvěma zmiňovaným tématům, které neoddelitelně souvisí s klasismem, a to fokusu na původ a příjmení, bramborovým králům a endorasismu.

▪ Extrémní fokus na původ: „Máš italské příjmení, takže jsi lepší!“

V rámci hluboce zakořeněného klasismu je příjmení jedním z typických způsobů, jak identifikovat původ. V peruánské společnosti je příjmení přikládána neúměrná důležitost. Tohoto tématu se dotkli už moji informátoři z řad migrantů, z vlastních zkušeností toto téma reflektovali i moji informátoři z řad Peruánců.

Jak již bylo řečeno, pokud má člověk v peruánské společnosti evropské (nejčastěji španělská a anglická, příp. italská, francouzská nebo německá) příjmení, je nějakým způsobem privilegován. Tuto zkušenost má několik mých informátorů, kteří mají anglické, italské a francouzské příjmení. Dva z nich v kombinaci se světlejší pletí, což jejich zvýhodněnou pozici umocňuje. Uváděli, že se k nim z tohoto důvodu liší postoj veřejnosti a v něčem je jejich život usnadněn. Měli např. přístup to vyšších společenských kruhů, byli obecně více přijímáni apod. Reflektováno však bylo to, že pokud měl člověk evropské příjmení, ale zároveň tmavší barvu pleti, stejně byl ve společnosti diskriminován, protože vizualita je to první, co na člověku identifikujeme. Přesto bylo pocítováno mírné zvýhodnění oproti těm, kteří jsou etnicky podobní, ale evropské příjmení nemají. Informátoři tento kontrast barvy pleti vs. příjmení také často uváděli jako důvod volby etnické sebeidentifikace jako *mestizo*.

Jak již bylo uvedeno na příkladu informátorky Mary, která má italského dědečka a babičku, která je *serrana* z Cusca, pokud jsou v rodině smíšené předci, došlo tedy historicky ke svazku dvou lidí evropského a domorodého původu, bývá upřednostňován a vyzdvihován evropský předek. V takové rodině pak také může vzniknout přesvědčení, že je díky takovému předkovi (a evropskému příjmení) lepší než ostatní. Mara toto velmi intenzivně vnímala a reflektovala v dětství a tento postoj pro ni byl nepochopitelný:

„Když jsem byla malá, tak mi taky v rodině dávali najevo, že jsem nadřazená ostatním, protože mám italské předky. Ale přitom to je jen moje čtvrtina. Přesně si na to pamatuju, když mi bylo asi šest a ty moje tety, ty sestry mého otce, se mě ptaly, kdo je nejpobláznější holčička v mé třídě, když jsem byla v první třídě na škole. Já jsem jim něco odpověděla a teta chtěla vědět, jak ta holčička vypadá a já jsem jí popsala. Normální holčička, černé vlasy, trigueña, nevím, prostě normální. A ona se mě zeptala, jak to, že je tak populární a já jsem řekla, že nevím, že má prostě hodně kamarádů a kamarádek a všichni jí mají rádi. A teta mi na to řekla ‚Á! Ne ne, ty jsi lepší než ona, ty jsi Italka, máš italské příjmení, takže jsi lepší.‘ A řeknu ti, já mám opravdu špatnou paměť, nepamatuju si moc ze svého dětství, ale tohle si pamatuju úplně přesně. Protože bylo mi nějakých šest, sedm let a vůbec jsem nechápala, co tím chce teta říct. Nedávalo mi to smysl. Jak jako že mě dělá moje příjmení lepší? Ona byla prostě populární, se všemi se kamarádila a já jsem introvert.“

(6.2.2023, Praha)

O popírání svého domorodého původu a vyzdvihování evropských předků mluvil také Antonio:

„Je to opravdu vtipné, protože když se s nimi (pozn. s bohatými přáteli z Limy) bavím a ptám se ‚A odkud jsou tvoji prarodiče?‘ Tak ti NIKDY neřeknou třeba ‚z Cajamarca, z Huarazu, Cusca, Puna...‘ Ne! Řeknou ti ‚Aaaah můj děda byl Ital, moje babička byla Španělka, můj děda byl Němec...‘. Víš jak. Oni ti nikdy neřeknou ‚Můj děda byl Peruánec.‘ Ale když se zeptají mě, tak řeknu ‚Moji prarodiče jsou Chavines, Huaris (pozn. předkolumbovské kultury Peru), můj praděda byl dokonce jedním z posledních náčelníků.‘ A říkám to s hrdostí, protože to jsou moji předkové, moje DNA. A oni se dívají a zaraženě mlčí. Protože oni mají taky určitě nějaké peruánské předky, ale zakrývají to, nemluví o tom. To je v těchto kruzích klasika.“

(6.4.2023, online)

Na postavení rodiny je ve společnosti kladen extrémně vysoký důraz, který se odráží v každodenní rétorice. Lidé na své evropské předky s hrdostí odkazují. Původ a konexe mohou být někdy dokonce důležitější než dosažené vzdělání. V protikladu k tomu jsou diskriminováni lidé, kteří mají např. kečuánské příjmení. Automaticky je na ně nahlíženo jako na horší a podřadné. Roli hraje také původ v rámci samotného Peru, zda rodina pochází

z Limy nebo z rurálního horského či amazonského prostředí. To bývá zamlčováno a někdy lidé mohou o svém místě původu dokonce lhát.

Lepší společenské postavení díky světlejší pleti a anglickému příjmení pociťovala např. Beatriz:

„Myslím si, že protože je moje pleť o něco světlejší, a protože mám anglické příjmení, tak pro mě bylo vždycky jednodušší dostat se do různých společenských kruhů, do uměleckých kruhů v Limě, i když jsem z rodiny střední třídy. Někteří přátelé z univerzity mi jednou řekli, že kvůli tomu všemu mám větší šanci pohybovat se v uměleckých kruzích Limy.“

(15.1.2023, online)

Ricardo zmínil jistou privilegovanost kvůli tomu, že má francouzské příjmení:

„Kvůli mému příjmení jsem zase měl různá privilegia. Je francouzské, i když nevím o tom, že bych měl nějaké francouzské předky. I když máš stejnou výchovu a stejné vzdělání, tak jsou vám vždycky ti blancos prezentováni jako ta nejlepší možnost. Lidé se hodně hodnotí podle toho, z jaké rodiny pochází, pokud máš cizí příjmení nebo máš místní příjmení. Je to něco, co definuje tvoje pracovní uplatnění a společenské postavení. Takže roli hraje nejen tvoje barva kůže, jestli jsi blanco, moreno nebo negro, ale jde hodně o společenské postavení tvé rodiny. A až druhotně je třeba nějaké tvoje vzdělání.“

(9.6.2023, online)

V protikladu k tomu jeho manželka, se kterou jsem vedla neformální rozhovor, má typicky kečuánské příjmení a pociťovala v tomto ohledu horší zacházení:

„Když má někdo příjmení jako já, prostě kečuánské, tak se na něj automaticky dívají hůř. Je jasné, že jsem serrana. A tady je prostě v povědomí lidí to, že všechno, co je blanco je dobré a co je domorodé nebo co je nějak spojováno s indios, je špatné. Je to psychologicky zakořeněné v lidech a odráží se to úplně ve všem.“

(červenec 2015, Cusco)

• Endorasismus a zbělení bramborové králové

V rozhovorech mi velké množství informátorů a přátel z řad Peruánců (i migrantů) opakovalo postřeh, že v Peru je hrozně moc rasismu, a to hlavně vzájemně mezi Peruánci. Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly, jedná se o endorasismus, který je spojován především s *blanqueamientem* bramborových králů. Bramborový král není nikdy ve vyšší uzavřené společnosti plně přijímán, jeho původ se s ním potáhne vždy a všude, i přes obrovské finanční jmění, kterého může dosáhnout. Klasizovaná vyšší společnost, především v Limě, ve svých kruzích tyto bramborové krále velmi ostře odmítá. Důraz je proto kladen na uzavřené elitní spolky a soukromé kluby.

Popisovaný rasismus „vzájemně mezi Peruánci“ však nutně není ze strany *blancos* vůči *cholos*, rasisté jsou velmi často sami *cholos* (a to nejen bramborové králové), kteří rasismem vyjadřují odmítání svého původu a ostatních *cholos*, od kterých se snaží různými způsoby symbolického *blanqueamiento* distancovat. Svým rasismem dávají najevo, že (už) jsou jinde, že jsou bohatší, zbělení a lepší. Zároveň však v peruánské společnosti nadále čelí rasové a společenské diskriminaci, přestože jsou její projevy o něco zmírněné právě díky *blanqueamientu*, dosaženému bohatství nebo např. vzdělání.

Např. Eddy je synem typického bramborového krále, který mimořádně zbohatl obchodováním s textilem. Sám Eddy je velmi bohatý, bydlí v Miraflores a živí se jako právník. Ve svém životě zažívá diskriminaci pro svou barvu kůže, domnívá se však, že by byla daleko horší, kdyby navíc pocházel z chudých poměrů:

„Rasismus jde ruku v ruce s klasismem, ti opravdu nejchudší jsou nejčastěji cholos, serranos a ti nejbohatší blancos, ale pomalu se to mění. Protože do Limy přišlo hodně provincianos, tak jako můj táta. Je z provincie, ale začal pracovat jako prodejce textilu a obrovsky zbohatl. Obchodoval s celým světem, cestoval do Itálie, New Yorku... měli jsme obrovský třípatrový barák, velkého mustanga. Třeba v Gammaře (pozn. čtvrť Limy), což je textilní centrum, tam je spousta lidí z provincií, kteří jsou milionáři. Ale jsou z Apurímacu, Huancaya, z hor... takže i když jsou andinos, tak jsou milionáři. Říká se jim „el rey de la papa“, „rey de choclo“, „rey de limón....“ Cokoliv tě napadne. Ale jasně, vždycky bude diskriminovaný. Vždycky to bude cholo con plata (pozn. „cholo s penězi“). Nebo se jim říká los nuevos ricos (pozn. „noví boháči“).

Já mám vysokou školu, jsem advokát a mám byt v Miraflores, ale ta opravdu vyšší třída, to je asi 5% populace. Takoví ti boháči, co mají všechny peníze na světě, co si ani neumíme představit. Nejsem z vyšší třídy, řekl bych, že jsem ze střední třídy, ale stejně, i když je člověk movitý, stejně ho kvůli barvě kůže diskriminují. Kdybych byl chudší nebo kdybych byl z nižší třídy, tak bych rozhodně zažíval daleko horší formy rasismu.“

(12. a 13.8.2023, online)

Gonzalo, jakožto někdo z velmi chudých poměrů, vnímá diskriminaci a endorasismus ve společnosti s ohledem na vlastní socioekonomický status:

„Myslím si, že v peruánské společnosti je hrozně moc rasismu, a to dokonce proti nám samotným, Peruáncům. Je obrovský rasismus vzájemně mezi Peruánci, je to hlavně o lidech, kteří mají víc peněz a chudými. Je to hlavně proti lidem z hor a tmavší barvy pleti. A ti, co mají víc peněz, mají pocit, že jsou nadřazení těm, co peníze nemají. Hlavně v Limě je hrozně moc rasismu, je to úplně demontní. Ale je to i v jiných částech Peru. Na severu nebo v horách, což je úplně šílené, že tam je rasismus mezi serranos a lidmi třeba z Cusca, kteří jsou bohatší. A přitom jsme si všichni rovni, ale to si tihle prostě nemyslí. Jde to ruku v ruce s klasismem. Lidi, co mají hodně peněz, tak jsou víc rasisti než ti, kteří peníze nemají. A proto může být i serrano, který má hodně peněz rasista vůči ostatním serranos, kteří peníze nemají.“

Já jsem z rodiny, která byla opravdu chudá, která neměla nic a jsem na to hrdý, protože vím, co to znamená, nic nemít. Nemít ani na jídlo a bojovat. A jsem opravdu nesmírně hrdý na moje rodiče.“

(5.8.2023, online)

Mara zažila explicitní projevy endorasismu u své babičky, která se chtěla distancovat od ostatních *serranas*, resp. *cholas*:

„Moje babička nemůže povrchně popřít svoje kořeny jako serrana, protože je zřejmé, že má ty domorodé rysy, ale spíše pohrdá lidmi, kteří jsou jako ona. Vždycky jsem slýchala tyhle pohrdavé komentáře jako ‚Aaaah tahle chola!‘“

(6.2.2023, Praha)

Mluvila také o bramborových králích a explicitním příkladu, kterým je rodina její sestřenice:

„A pak máš místa jako třeba Gamarra, kde se obrovsky rozjel obchod, hlavně neformální. V těch oblastech se ohromně točí peníze. Je to taková kolébka kreativity lidí z provincií, kteří se snaží nějak si vydělat a přežít, podnikají a některým se začne dařit a zbohatnou. A těm se říká ‚bramborový král‘. Je to někdo hlavně z provincie, kdo si v Limě vydělal velké množství peněz. Ale ne nutně prodejem brambor nebo jinou zeleninou, čímkoliv. Je to prostě termín pro někoho, kdo přišel do Limy a z ničeho vytvořil podnikání a aspiruje na to dostat se do vyšší třídy.“

Ty děti chodí na drahé střední školy a univerzity. Ale je to tak, že ti lidé sice mají peníze, ale stejně nejsou členové té vyšší společenské třídy. Takže nejde jen o to mít peníze, jde o to, mít tu třídu. To je ten klasismus. Není to jen o penězích, je to o tvé barvě pleti, o tvém příjmení, o třídě, ze které pochází tvoje rodina. Takže peníze nestačí k tomu, aby tě respektovali, protože nemáš tu barvu pleti. Nezáleží na tom, kolik máš peněz, stejně nikdy nebudeš blanco. Takhle to vidím.“

Ted' už se ale o těchto věcech nemluví tak otevřeně, protože je tady ta politická korektnost. Ale například mám sestřenici, která má hodně peněz a její rodina není bílá ani evropská, nic takového. Její děda je ze severu, není přímo afroperuano, ale je hodně černý a ona taky, ona je super trigueña. Studovala tu nejdražší školu v Limě a vyprávěla mi, že když byla malá, tak jí hrozně moc diskriminovali za to, že to není blondatá blanca, tak jako všechny holčičky na té škole. To jsou prostě příklady lidí, kteří se pohybují v těchto společenských kruzích, ale stejně je v nich nepřijímají, protože nejsou dost. Nejsou z té třídy, ze které by měli být, aby se pohybovali v těchto kruzích ‚královské oligarchie‘.“

(14.2.2023, online)

Udělala jsem na toto téma také online rozhovorem s politologem Janem Lustem z Universidad Ricardo Palma, se kterým jsem se seznámila při mé stáži v Limě, a který se klasismem v peruánské společnosti přímo zabýval. Jeho výpověď je shrnutím toho, o čem tato kapitola pojednává. Jak je prakticky nemožné dostat se mezi vyšší třídu, protože důležitou roli hraje právě původ daného člověka. To, co dělali jeho rodiče či prarodiče. „Noví boháči“ se tak do těch nejvyšších tříd nikdy nedostanou a právě proto, jsou často největšími rasisty, aby vyjádřili svůj distanc od ostatních stejného původu. Jako explicitní příklad klasismu uvádí případ exprezidenta Pedra Castilla (viz příloha 7.2.).

„Všude najdeme společenské třídy, ale v Peru je ta situace extrémní. Je to tady velmi segmentované a strukturální, kdo v jaké oblasti a kde bydlí. A lidi z bohatých čtvrtí do těch chudých nezavítají za celý život. A naopak. Většina obyvatel chudých čtvrtí se nesetká s rasismem, protože se do těch lepších čtvrtí za celý život ani nedostanou, zůstávají v těch svých čtvrtích. Oni ten rasismus nezažívají, tak jako Pedro Castillo, protože nejsou v té oblasti, kde žijí, s nějakým blanquitem konfrontováni. Samozřejmě pokud by se tak stalo, tak by tyto problémy měli. Ale pokud jsou pokorní se skloněnou hlavou, tak se jim nic nestane.“

Já bych propojil rasismus a klasismus, tady je to víc zřejmé než kdekoli jinde, protože ti nejchudší lidé jsou ti „barevní“ (pozn. „gente de color“) nebo jak to říct. Zkrátka já to nejsem, ani ty. Bylo by neskutečně divné, aby někdo jako Ty pracoval v nějakém obchůdku. Pokud by se tak stalo, tak leda že by ses zamilovala do nějakého chudého chlapce a rozhodla jsi se žít s ním jeho způsob života, ale jinak je to skoro nemožné. Takže rasa a sociální třída se spojují.“

Samozřejmě máš tyto „barevné lidi“, kteří mají peníze a dostanou se k nějaké moci, tak to jsou většinou extrémní pravičáci, jsou bělejší než bílí. To je to blanqueamiento. ‚Rey de papa‘, ‚rey de choclo‘... A často to jsou lidé, kteří mají hodně peněz, ale žijí v Comas (pozn. velmi chudinská čtvrť Limy), kde mají obří dům. Žijí v té samé čtvrti, mají ty samé zvyky, to samé chování a zároveň mají peníze. Klidně

desetkrát více peněz, než mám já. Mají mercedes a já nevím co. Ale často se mezi ty blanquitos nedostanou. Ty mají soukromé kluby, například klub Union⁷⁷, tam je jenom ta oligarchie.

Pak máš ty střední školy, jak se říká „Řekni mi, z jaké jsi školy a já ti řeknu, kdo jsi.“ Třeba škola Markham⁷⁸, to je jedna z historicky nejdražších škol v Peru. Nějaký „rey de choclo“ na to má, ale nejde tam jenom o peníze, ta škola si zakládá také na tvém původu, z jaké jsi rodiny, co dělali tvoji rodiče a prarodiče. Jestli tvoji rodiče nepracují manuálně. Chtějí si udržet ten status, peníze tedy nejsou jediné kritérium. Je tam nějaká bariéra, Pedro Castillo by se tam nedostal. Může si vydělat 80 000 dolarů za sekundu, ale nedostane se tam, protože jeho rodiče jsou vesničané a je až moc tmavý.“

(18.10.2023, online)

4.4.2.3. Existují v peruánské společnosti nějaké formy diskriminace *blancos*?

V kapitole 4.4.1.3. se věnuji tomu, zda v peruánské společnosti existují nějaké formy diskriminace *gringos*, migrantů žijících v Peru. Nejčastěji byly zmiňovány *gringo ceny* a *bricherismo*. V této kapitole se budu věnovat otázce, zda je v peruánské společnosti možné nalézt nějaké formy diskriminace také vůči *blancos*. Někteří moji informátoři mi vypověděli, že se s jistým typem diskriminačního chování vůči své osobně setkali, a to především ze strany domorodých *serranos* a *andinos*. Uváděli tyto příklady v rámci zamyšlení, zda existuje v peruánské společnosti rasismus, klasismus a diskriminace a jaké mají podoby. Někteří informátoři zmínili přímo své vlastní zážitky nebo mluvili o nějakém jevu, se kterým však nemají osobní zkušenost. Byly popisovány podobné zkušenosti, jako u mých informátorů z řad migrantů, tedy účtování vyšších cen příp. projevy obecné nevráživosti. V některých případech dokonce zášť, negativní verbální projevy apod.

O „obráceném rasismu“ mluvil např. Julio:

„Existuje také obrácený rasismus v provinciích vůči lidem z Limy, kteří do provincií přijedou jako turisté. Dívají se na nás divně, někdy nejsou moc příjemní, dávají najevo pohrdání, zášť nebo nenávisť vůči lidem, kteří jsou víc *blancos*, kvůli rase.“

(29.10.2023, online)

Mara naopak uvedla, že s rasismem vůči *cholos* jsou tyto projevy nesrovnatelné, ale že rozhodně existuje jiné zacházení:

„V horských městech se děje to opačné, například v Cusco existuje například velká diskriminace *blancos*. Samozřejmě zde také existuje mnoho rozhořčení nad tím, co se zemí udělali lidé z Limy, lidé euroamerického původu. Domorodí lidé, původní obyvatelé ty běžejší lidi odmítají. Ke mně se vždycky chovali jako bych byla *gringa*, protože mám světlejší pleť. Nemůžu tohle srovnávat s rasismem, ale prostě existuje jiné zacházení.“

(14.2.2023, online)

S původem z Limy byla také vždy automaticky spojována namyšlenost, a zvláště na škole v menších horských městech byli Limeňos diskriminováni v tom smyslu, že se s nimi nechtěli ostatní děti přátelit. Jedná se tedy o protipól snahy přátelit se s *blancos* a zvyšovat si tak status. Roli může hrát i jisté vybočení „z normálu“, např. mimořádná výška spojovaná s běloštvím. Vedle nepřátelství se tato nevráživost vůči *blancos* projevuje také jistou uzavřeností, rezervovaným chováním, odmítáním pomoci a někdy také lhaním o možnosti poskytování nejrůznějších služeb. Může se jednat i o Peruánce, kteří jsou ze strany *serranos* považováni za *blancos*, ačkoliv se tak v některých případech sami necítí a považují se za *mestizos*. V některých případech se proti označení *blanco* snaží vymezovat, přestože je jim neustále podsouváno.

Své zkušenosti tohoto typu se mnou sdílela Carla, která se sice narodila v horském Ayacuchu, odkud pochází její matka. Její otec je však z Limy, kam se záhy po narození rodina přestěhovala. Do Ayacucha se vrátila a studovala zde střední školu od deseti do sedmnácti let, kde čelila velkému nepřátelství ze strany spolužáků. Carla se považuje za *mestizu*, přesto je v horské oblasti la sierra považována za *blancu*, přičemž roli hraje vedle světlejší pleti také její vysoká postava a limský přízvuk:

⁷⁷ Club de la Unión, <https://clubdelaunion.com.pe>

⁷⁸ Na stránkách Markham College jsou uvedeny dvě kategorie pro přijetí nových žáků: do přihlášky je nutné uvést, zda se jedná o sourozence či rodinného příslušníka někoho, kdo již na škole studuje nebo zda jde o úplně novou rodinu. Existuje tedy zřejmý fokus na udržování těchto vazeb. <https://www.markham.edu.pe> (12.3.2024)

„Na škole se se mnou spolužáci moc nekamarádili. Vypadala jsem jinak. Taky jsem nezvykle vysoká a jak víš, tak andinas jsou malinký. Vždycky mi říkali ‚Aaah ty jsi z Limy, takže jsi namyšlená‘. Říkali mi to, aniž by mě znali, aniž by se mnou mluvili, jen se na mě zle dívali a chovali se ke mně jinak, a to jen proto, že jsem měla světlejší pleť a byla jsem vysoká a ty serranitas jsou maličké. Soudili mě bez toho, aniž by mě znali. A diskriminovali mě, protože si mysleli, že jsem z Limy.“

V Cusco jsem měla podobné zkušenosti. Je víc lidí, kteří říkají, že se k nim v Cusco chovali špatně. Jako by ti zavírali dveře. Třeba když hledáš hotel, tak jak zjistíš, že jsi z Limy, je to ‚Ne ne ne.‘ V práci se mi to taky stalo (pozn. v Ayacucho, kde nyní žije), takové ty komentáře jako ‚no jo my lidé z hor, tady víme, co je to zima. To Ty, jako někdo z Limy, vůbec nevíš, jaké to tady je.‘ A já jim na to řeknu ‚Ale já jsem z Ayacucho.‘ a oni na to ‚No né, ty ale vypadáš jako Limeña.‘ A já jim řeknu, že moje máma je z Ayacucho a táta z Limy. Říkali mi tady v práci, že jsem blanca a já jim říkala, že ne, že nejsem. Roli hraje taky to, že jsem vysoká, což je automaticky spojováno s tím, být bílá. Ale já přitom nejsem blanca, já jsem trigueña, mestiza. Nejsem vůbec bílá. Tenhle typ diskriminace, který se mi děje naopak, jako někomu, kdo vypadá, že pochází z pobřeží.“

(12.2.2023, online)

Při konkrétních příkladech mluvila především o účtování vyšších cen:

„Dá se říct, že mě diskriminovali za to, že jsem blanca, třeba v Cusco a tak. A taky mi mnohokrát účtovali vyšší ceny. Třeba taxík tady v Ayacucho mě účtoval víc. Nebo si pamatuji, že v Cusco, když jsem si hledala pronájem, tak to za mě vyřizoval kamarád z Cusco, protože já mám ten limský akcent a jemu řeknou tu správnou cenu. Vždycky se těm Limeños účtuje víc, protože se věří, že ti z Limy mají víc peněz, tak jako běloši nebo turisti, nějaký gringo nebo gringa. Takže těm všem se navyšují ceny.“

(10.8.2023, online)

Zkušenosti s jistou formou diskriminace byly popisovány především v horských městech, jako je Cusco, Ayacucho apod. Nejčastěji se jednalo o situace, kdy Limeño přijede do provincie. Zaznamenala jsem také ojedinělý názor, že je přímo v Limě možné nalézt diskriminaci vůči Limeños od *provincianos*, kteří jsou ve městě neintegrování. Tuto „diskriminaci“ by však bylo možné chápat spíše jako „obtěžování“ lidí z Limy zmiňovanou nepřizpůsobivostí a neintegrováností. Je velmi těžké představit si v tomto kontextu jinou formu „diskriminace“, kterou by v Limě mohli *provincianos* performovat. Tento pohled se mnou sdílela informatorka Julia:

„Lidé z Limy diskriminují lidi z provincií. Ale existuje to i obráceně. Lidé z provincií se tady neintegrují a diskriminují obyvatele Limy.“

(29.10.2023, online)

Další popisovanou zkušeností bylo to, že někteří *mestizos* se cítí diskriminováni hned dvakrát. Pro *cholos* jsou *blancos* a pro *blancos* jsou *cholos*. O těchto zkušenostech vypověděl Antonio, který se považuje za *mestiza* a vnímá rozdílné chování vůči své osobě z obou stran. O diskriminaci, kterou pociťuje především ze strany obyvatel Limy, jsem mluvila v předchozích kapitolách. Zde se věnuji tomu, jaké chování zažívá ze strany *andinos*:

„Já jsem příliš bílý na to, abych byl indio a příliš tmavý, abych byl blanco, takže jsem vlastně diskriminován z obou stran. Protože lidé, kteří tady mají kořeny (pozn. v Cusco), lidé *andino rasy*, silnější než u mě, mě vidí jako blanca. Protože jsem jenom trošičku bělejší než oni a vždycky se na mě budou dívat jinak, vždycky se mnou budou i jinak mluvit. Například přede mnou nechtějí mluvit kečuánsky, nechtějí mi ukazovat svoje zvyky, až do té doby, než mě poznají a pak už je to jiné... Ale myslím, že tohle tam vždycky bude.“

Lidé s africkými kořeny jsou také hodně uzavření, například co se týče jejich hudební kultury a zvyků, které také v Peru mají. Jejich komunikace, jejich integrace, ta důvěra k lidem s *andino* původem, tak moc se jim neotevřou. Drží se ve své skupině, ve svém kruhu. Stejně jako *andinos*, *indígenas*, jsou trochu uzavření v tomto smyslu. Myslím, že všechny skupiny lidí si vytváří určité ploty, určité bariéry, v tom, co je spojuje. Ať je to kvůli penězům, ať je to kvůli barvě (pozn. pleti), ať je to kvůli rase, ať je to kvůli tomu, že jsou místní nebo ne atd.“

(6.4.2023, online)

Nevraživost vůči *blancos* byla také reflektována jako určitý způsob obranného mechanismu a reakce na to, že se (především bílí Limeños) často velmi špatně k *cholos* chovají a je to o nich obecně známé. Zesměšňují je, imitují, chovají se povýšeně, nadávají jim apod. Také je diskriminují, pokud imigrují do Limy. Tento úhel pohledu se mnou sdílela Carla, která však nevráživé chování vůči své osobě považuje za nespravedlivé:

„Když potřebuješ pomoci, něco sháníš nebo tak, už předem tě odmítají. Možná se bojí, že se k nim budeš chovat zle. Je to proto, že o lidech z Limy se ví, že když přijedou do hor, tak ty místní zesměšňují, povyšují se, chovají se k nim špatně, nadávají jim do *cholos*. Tohle se dělo vždy, existuje hrozně moc diskriminace vůči lidem z vesnice, z hor. Vysmívají se jim, jak mluví, imitují je, je to strašně nepříjemné. Takže pak se tohle děje mě, ale naopak. Nejhorší zkušenosti jsem měla na škole.“

(12.2.2023, online)

Doplňující komentář k tomuto tématu mi sdělil Farid, který se do Peru přestěhoval v roce 2014. Lima na něj působila příliš chaoticky, cítil se v ní příliš nervózní a nejistý, a tak se nakonec usadil v Cuscu, kde žije dodnes. Když jsem se s ním opakovaně spojila online 18.10.2023, vypověděl mi, že se v Cuscu nikdy nesetkal s projevy rasismu vůči sobě ani vůči ostatním. Jenom od svých přátel slyšel, jak jsou lidé z Limy drzí vůči lidem z And. Je to výpověď dokresluje tuto oboustrannou nevráživost, kdy se také *serranos* chovají nepřátelsky vůči *limeños*.

Nejde však pouze o bohatství a světlejší tón pleti, v rámci propojení rasismu s klasismem jde také o vykazování znaků snobských *pitucos*, kteří jsou nejčastěji právě těmi, kteří se k *serranos* chovají nejvíce pohrdavě, rasisticky a performují vůči nim vlastní (domnělou) nadřazenost. Pokud někdo vykazuje nějaké znaky *pitucos*, čelí následně horším formám nepřátelského chování ze strany *serranos*. Mezi tyto znaky patří drahé oblečení, šperky a doplňky, dále je typický velmi výrazný make-up a často také znaky plastické chirurgie a botoxu v obličeji (u žen).

Jednu takovou ženu z Limy jsem osobně poznala, jednalo se o velmi typický příklad osoby z limské společenské smetánky, právničky (a amatérské malířky), která je v Peru veřejně známou osobností. Draze se obléká a má v obličeji zjevné zásahy plastické chirurgie. Vyprávěla mi historku, jak na ní v mládí, v 80. letech, nějakí chlapi pokřikovali „*Gringa go home!*“ (pozn. „*Gringo, běž domů!*“) Ona jim na to tehdy prý odpověděla „*Co ty o mě víš!? Já jsem víc chola, než ty!*“ (8.9.2019, Lima)

Dalším příkladem je influencerka Raysa, o které mluvím v příloze 7.2. Na svých facebookových stránkách si opakovaně stěžovala na pocity diskriminaci za to, že je *blanca*. Pro svou barvu kůže je automaticky považována za bohatou a privilegovanou, což neodpovídá realitě. V jejím případě se nejedná o typ klasické *pitucy*, na svém profilu se však stylizuje do blond Barbie a (pravděpodobně nechtěně) evokuje podobný dojem.

Reflexe „obráceného rasismu“ vypovídají o obranné reakci diskriminovaných obyvatel většinovou společností, kteří předem předpokládají, že budou diskriminováni, a tak se tomu chtějí vyhnout odmítáním interakce nebo se postaví do apriorního nepřátelského postoje.

5. Závěr a odpovědi na výzkumné otázky

V předkládané dizertační práci jsem sledovala podoby rasismu a klasismu v peruánské společnosti 21. století, a to jak ve veřejném prostoru a v médiích, tak v rámci osobních zkušeností mých informátorů z řad migrantů a místních obyvatel.

Moje výzkumné otázky byly následující:

- **Jaké jsou projevy rasismu a klasismu ve veřejném prostoru a v médiích?**
- **Jak je reflektují v každodenních zkušenostech moji informátoři z řad privilegovaných migrantů a místních obyvatel?**

V rámci terénního výzkumu jsem se primárně zaměřila na hlavní město Lima, které se v mnoha ohledech velmi odlišuje od zbytku země. Je považováno za určitou „bublinu“, v rámci které existuje další „bublina“ luxusních čtvrtí. Jedná se především o čtvrti San Isidro a Miraflores, místa s nejvyšší koncentrací *blancos* v zemi.

Rasismus, klasismus a zároveň *mestizaje*, tedy silně mestická povaha peruánské společnosti, jsou vysoce situační a fluidní. Roli hrají různé faktory, mezi které patří, vedle *rasy* a *etnicity*, také společenské postavení, vzdělání a ekonomický status. V peruánské společnosti 21. století nejde pouze o rasismus v pravém slova smyslu, ale o intersekcionalní spolupůsobení spleťtých diskriminačních diskursů, které mají kořeny v koloniálním období 16. století. Ty se udržely, a v jistém smyslu dokonce ještě utužovaly, v období republiky během 19. století v rámci plánů „vylepšování rasy“ několika peruánských prezidentů. Jsou dodnes velmi živé a přítomné. Ovlivňují životy mých informátorů, a to nejen Peruánců, ale i migrantů ze zemí globálního Severu. Sledovala jsem způsob, jakým se z pohledu obou skupin potvrzují a reprodukují tyto struktury koloniálního Peru. Celou práci také prostupovaly mé autoetnografické zkušenosti, které se do velké míry shodovaly se zkušenostmi mých informátorů z řad migrantů.

Moji informátoři z řad místních obyvatel a migrantů zažívali podoby a projevy rasismu a klasismu ve společnosti rozdílně. Obě skupiny tyto jevy nahlížely velmi negativně, ale dotýkaly se jich jiným způsobem. Hodnoty lidí z globálního Severu stran rasismu a klasismu byly po migraci do Peru konfrontovány s diskursy zakořeněnými ve společnosti. Klasismus byl jako žitá zkušenost prakticky všem migrantům zcela neznámý a ve své zemi původu se s ním v takto výrazné podobě nikdy nesesetkali, což vnímali (a někteří dodnes vnímají) jako šokující.

Velmi překvapující bylo také to, do jaké míry je klasismus spolu s rasismem integrální součástí každodenních praktik. Jen proto, že jsou „běloši z Evropy“ (resp. z USA), dochází k jejich automatickému zařazování do vyšší společenské třídy a jsou jim připisovány vyšší společenský status, inteligence, autorita, vzdělanost, spolehlivost a bohatství. Spojování jsou také s konstrukty krásy, což se projevovalo v zájmu ze strany mužů a žen, který ve své zemi původu v takové míře nezažívali. Tyto zkušenosti zároveň souvisí s vlivem médií, které prezentují obraz „žádoucího a krásného bělošství“. Díky tomu mohlo docházet ke zvýšení sebevědomí, které přetrvávalo i po návratu do země původu v oblastech, kde konstrukt preferovaného bělošství neexistuje. Mnoho žen však vypovědělo, že zájem ze strany mužů vnímaly jako lichotivý jen zpočátku. Brzy se stal velmi obtěžujícím, jelikož peruánská společnost je silně machistická a sexistická a pokřikování na ženy (a především na *gringas*) je každodenní záležitostí. Peruánské ženy byly ze strany mužů z řad migrantů naopak nahlíženy spíše jako zdrženlivé.

Prvotní vjem vlídného a přátelského prostředí se migrantům měnil s postupným chápáním konstruktů rasismu a klasismu. K rozpoznávání a zažívání privilegovanosti docházelo procesuálně, jelikož dané zkušenosti byly interpretovány dle jiných emických konstruktů z původních nerasisovaných a neklasizovaných společností. Zážitky tohoto druhu často vyvolávaly rozpaky, nelibost, vnitřní pocit neadekvátnosti a snahu zapadnout. To, že jsou migranti v prostředí vizuálně odlišní a identifikováni jako *gringos*, pro ně znamenalo zcela novou zkušenost. Vzhledem k výše popsaným pozitivním atributům je s *gringos* jinak zacházeno v zaměstnání a v akademickém

prostředí, kde jsou považováni za schopnější a kompetentnější vykonávat různé reprezentativní činnosti, jednat s klienty atd. Odlišné zacházení zažívají i ve službách, klasickým příkladem může být přednostní vstup na diskotéky, kde mohou např. předběhnout frontu, neplatit vstupné apod.

Z původně odmítavého postoje vůči provázaným jevům rasismu a klasismu si na tyto poměry někteří zvykli. Vyjádřili se tak, že tyto jevy sice vnímají jako negativní, je však příjemné být považován za někoho lepšího. Jak vypověděl jeden z mých informátorů: „*Nejsem bohatý, ale mám tohle. V Evropě nemám nic. V Evropě, kdo jsem? NIC! V Evropě jsem byl úplně normální kluk a žádná holka si neříkala ‚Oooh to je Francouz‘.*“ Privilegované chování vůči své osobě tedy migranti ve většině případů považují za jev hodný odsouzení. Kromě jedné informátorky, která např. ostentativně platila vstupy na diskotéky a čekala ve frontě, však nepopisovali žádné praktiky aktivního vymezování se vůči tomuto zacházení. Když jsem informátory opětovně kontaktovala, nejčastěji po pěti až šesti letech, počáteční šok a odsuzování se často zmírnilo s adaptací na prostředí a některým rasizovaným a klasizovaným konstruktům se přizpůsobili. V ojedinělých případech přistoupili na tuto hru s postojem „tady jsem něco víc, tak proč si to neužít.“

Informátoři však také zažívali negativní jevy spojované s jejich *gringovstvím*, připisovaným bohatstvím a statusem vyšší třídy. Všichni informátoři mají např. zkušenosti s účtováním vyšších *gringo cen*. V některých případech zažívali také jisté projevy nevraživosti, pokud se pohybovali v „neadekvátním“ prostředí, např. jezdili levnou hromadnou dopravou, kterou používají především lidé nižších společenských tříd. Nejčastěji byly popisovány dvě strategie proti *gringo cenám*. První spočívala v orientaci v terénu a v cenách, protože účtování vyšších cen je umožněno právě neznalostí místních poměrů. Druhou strategií celkové integrace do prostředí byla znalost jazyky, přičemž skoro všichni moji informátoři mluví zcela plynule španělsky. Čtyři výjimky tvoří ti, kteří umí pouze základy a aktivně se jazyk učí. Neodpovídají tedy velmi často popisovanému profilu privilegovaného migranta, který neumí jazyk, žije ve své bublině a zažívá minimální interakci s místním prostředím. Moji informátoři byli naopak velmi integrovaní a většina z nich (kromě čtyř) žila také v partnerském vztahu (či v manželství) s Peruánkem nebo Peruánkou. Byli si však vědomi, že plná integrace je velmi těžko dosažitelná a účtování *gringo cen* nebude nikdy zcela eliminováno.

Další odvrácená strana jejich bělošství spočívala v konfrontaci s *bricheros*. Tito profesionální milovníci, oslavovaní i zatracovaní antihrdinové, se nachází v kontextu rasizované a klasizované společnosti Peru 21. století ve velmi zvláštní pozici. Na jednu stranu se symbolicky zbělují a získávají vyšší společenský status pomocí vztahů s *gringas*. Zároveň však v tomto procesu těží primárně ze své identity *chola*, pro kterou jsou většinou peruánskou společností spíše diskriminováni. Podílejí se tak na rekonstrukci peruánství. Jejich zbělení se však stává jistou antitezí, jelikož k němu dochází právě skrze upevňování identity *cholos*, která je v přímém protikladu k identitě *blancos*. Zkušenostem s *bricheros* jsem se kromě několika mých informátorek nevyhnula ani já sama. Peruánští informátoři a informátorky byli naopak (podle jejich názoru neoprávněně) z *bricherisma* osočováni, a to jen proto, že se jako *cholos*, resp. *mestizos* přátelí s *gringos*. Toto osočení je podle jejich názoru ryze rasistické, protože *blancos* status *brichera* není nikdy připisován. U těch se předpokládá, že zbělování pomocí *bricherisma* nepotřebují a nemohou také okouzlovat *gringas* skrze svou exotizovanou image „autentického indiána“. Vlivem *bricherisma* dochází ve společnosti k reinterpretaci *rasové* a třídní hierarchie ve prospěch do té doby marginalizovaných skupin a tím je v jistém ohledu narušován přetrvávající koloniální řád.

Stejně jako migranti, také moji informátoři z řad místních obyvatel považují rasismus a klasismus ve společnosti za velmi negativní jevy. Nejsou pro ně ničím šokující, o to více se jich však dotýkají a negativně na ně dopadají, především pokud se jedná o *cholos* nebo *mestizos*. Takto se přitom sebeidentifikuje většina z nich. Všichni mají také nějakou zkušenost s rasismem, klasismem a diskriminací, ať už jako přímé oběti takových praktik (což se týká především *afroperuanos*, *cholos*, ale také *mestizos*) nebo jako svědci. Tyto zkušenosti jsou popisovány

hlavně v Limě a v rámci města především v jeho bohatých čtvrtích San Isidro a Miraflores. Zde je možné nalézt nejvyšší koncentraci společenské elity *blancos*, tzv. *pitucos*, kteří představují velmi elitářskou a uzavřenou společenskou skupinu. Pro *pitucos* jsou zároveň typické intenzivní projevy rasismu a klasismu vůči těm, kteří mezi ně nepatří. Někteří *pitucos* považují za adekvátní, aby se v lepších čtvrtích pohybovali pouze *blancos*.

V Limě také žije velké množství „nových boháčů“, tzv. bramborových králů, kteří do města přišli z provincií. Ti se i přes své vysoké majetky do uzavřené elitní třídy nedostanou a jsou často většími rasisty než sami *blancos*. Demonstrují tak svou distanciaci od ostatních *cholos*, kterým se nepodařilo zbohatnout a alespoň trochu „zbělet“. V tomto ohledu hraje velkou roli důraz na předky, se kterými je spojeno příjmení dané osoby. Příjmení ukazuje, jaký status má váš rodinný klan, zda se jedná o evropské předky nebo právě o bramborové krále z rurálních oblastí. Z tohoto důvodu také často dochází ke změnám příjmení a místní obyvatelé s evropským příjmením pociťují jistá společenská zvýhodnění.

Klasismus v peruánské společnosti tedy není dán výhradně finančním zázemím a typem zaměstnání, jak je tomu např. v naší společnosti. V Peru se naopak jedná o intersekcionální a kumulativní kategorii, v rámci které hrají velkou roli také rodinná příslušnost, příjmení a původ rodičů a úroveň vzdělání. V neposlední řadě ovlivňuje příslušnost k dané společenské třídě také etnický původ, např. pro někoho s afroperuánskými rysy je velmi těžké dostat se na drahou a prestižní školu a celkově mezi společenskou smetánku. Některé školy si zakládají na tom, že si vybírají jen členy určitých rodin a dveře má primárně otevřené příbuzný absolventa. Pokud se „neběloch“ přes všechny překážky na takovou školu dostane, většinou zde čelí šikaně a vyčlenění z kolektivu.

„Neviditelný“ endorasismus (dalo by se říci také endoklasismus a endodiskriminace) představuje závažný společenský problém, jelikož je mimořádně rozšířený a zároveň obtížně identifikovatelný. Byl reflektován jako nepochopitelný jak u mých informátorů z řad migrantů, tak u mých informátorů z řad Peruánců, kteří ho považují za absurdní. Proklamovaná rétorika „Vždyť jsme všichni Peruánci, vždyť jsme všichni *cholos*“ se tedy v žité společenské praxi neodráží.

Oficiálně jsou v Peru rasismus a jakékoliv formy diskriminace zakázány, pokud k nějakým zjevným projevům dojde, je takové chování pokutováno, přesto je přítomné v každodenním životě. Velmi časté je obcházení těchto zákazů, mlžení, obracení výroků ve vtip atd. Součástí běžné rétoriky tvoří dále přezdívkami odkazující na vizualitu a *rasu*, jako např. *negro* Eddy, *chino* Henry, *cholo* Pedro apod. Slangově je zároveň používán výraz *blanquearse* (zbělet), který se obecně užívá, když člověk nějakým způsobem stoupne na socioekonomickém žebříčku, vystuduje vysokou školu, najde si dobrou práci, přestěhuje se do lepší čtvrti, najde si partnera světlejší pleti apod. Jedná se o dozvuk konstruktů „zlepšování rasy“, k jehož projevům patří také již zmiňované formy privilegujícího chování vůči *gringos* z globálního Severu.

Celková situace je velmi ambivalentní. Na jednu stranu jsou *blancos* (a *gringos*) v peruánské společnosti v určitém smyslu privilegováni, na druhou stranu však mohou zažívat různé formy negativních projevů vůči své osobě. V tomto ohledu je třeba rozlišit chování vůči *blancos* z řad Peruánců a vůči *gringos* z řad cizinců. S vysloveně negativním přístupem vůči *gringos* jsem se setkala minimálně. *Gringos* totiž (většinou) původní obyvatelé *indígenas* neurážejí a nezesměšňují, ba naopak, v původně turistickém zájmu o peruánství jsou často „autentickými domorodci“ fascinováni. *Indígenas* jsou často veřejně karikováni a ponižováni ze strany *blancos*, resp. *pitucos*, vůči nimž si následně vytváří obranné mechanismy a nevraživost, které v tak vysoké míře vůči *gringos* neuplatňují.

Aktivní konstruování peruánství resp. peruánské identity je probíhající a dynamický proces. *Gringos* z globálního Severu se v peruánské společnosti těší uznání a obdivu. Jako turisté často performují touhu po autenticitě a exotice, čímž dříve stigmatizovaným kategoriím a vizualitám jako *cholo* nebo *indio* dávají novou

hodnotu. Soupeřící diskursy jsou v sociální realitě přítomné a promítají se do života nejen migrantů z globálního Severu, ale také místních.

V peruánské společnosti jsou na jednu stranu používány zaběhnuté rasové kategorie, které v mnohém preferují bělošství a distancují se od identit a vizualit peruánství. Zároveň se však v rámci etnoemancipačního procesu redefinují etnické obrazy a je konstruována nová identita skrze koncept *choledad* a reappropriaci termínu *cholo*, jako něčeho typicky peruánského. S tím úzce souvisí proud *cholo power*, který se snaží o prosazování tohoto konceptu především v umělecké sféře mezi mladou generací výtvarníků a hudebníků. Od mé první návštěvy v roce 2009 pozoruji výrazný posun v rámci vztahování se k identitě *cholo*. Tento sílící fenomén by si jistě zasloužil hlubší analýzu a navazující kontinuální výzkum dokumentující jeho další proměny.

V Peru 21. století však zároveň dochází k mnoha postupným změnám. Projevují se např. v médiích a veřejném prostoru. Ještě před cca deseti lety opanovaly prostor médií a reklamy *blancos*, kteří v žádném případě nereprezentovali „průměrného Peruánce“. Stále více komerčních firem, mezi prvními např. Inca Kola a další, začínají do svých kampaní obsazovat *mestizos* jako reálný obraz peruánské společnosti. Pomalu se proměňují i kult krásy a módní průmysl, o čemž svědčí poslední volba Miss Peru 2023, Camila Escribens, která není klasickou *blancou*, tak jako Miss posledních mnoha let. Populárními se stávají i další modelky s více peruánskými rysy. Přes tyto posuny mediálnímu prostoru dominují *blancos*. Velké množství mých informátorů z řad migrantů i Peruánců považuje svět médií za diskriminační.

Další změny zahrnují motivaci k většímu vzájemnému respektu. Vznikají nejrůznější iniciativy, které se danou problematikou zabývají, především antidiskriminační aktivismus ze strany vlády a ministerstva kultury, které spustilo web a YouTube kanál *Alerta Contra el Racismo*. Mezi další aktéry patří veřejně známé osobnosti, především fotbalisté, mezi kterými je mnoho *afroperuanos* a jejichž antirasistická kampaň měla obzvlášť intenzivní dopad a ohlas v letech 2017 a 2018, kdy se Peru poprvé po 36 letech kvalifikovalo na mistrovství světa. Peruánská společnost má však před sebou stále velmi dlouhou cestu.

6. Bibliografie

- AGUIRRE, C. (1998). *Aristocracia y Plebe (Recensión)*. Libros & Artes. University of Oregon.
- ABUSADA, E. (2008). Nos habíamos choleado tanto: una entrevista a Jorge Bruce. *Revista Quehacer*, No. 170, 96-99.
- ACURIO, R. (2011). *La democracia como activismo cultural: racismo, competencia identitaria y libertad en el Perú*. Lima: Tambo de Papel.
- ACURIO, R. (2012). *Conferencia sobre los mitos de la identidad y el racismo en el Perú*, PUCP - Pontificia Universidad Católica del Perú, Repositorio.
<http://repositorio.pucp.edu.pe/index/handle/123456789/134463>
(15.2.2020)
- ADAMS, M.; BELL, L. A. a GRIFFIN, P. (eds.) (2007). *Teaching for Diversity and Social Justice*. Routledge: Taylor & Francis.
- AGÜERO, J. C. (2015). Introducción, in CALLIGROS, J. C. a OBOLER, S. *El racismo peruano*. Lima: Ministerio de Cultura.
- ALAN, J. (2008). Xenofobie a rasismus: úvodní poznámka sociologa, in ŠIŠKOVÁ, T. (eds.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál.
- ANSELL, A. E. (2008). Color Blindness, in SCHAEFER, R. T. (eds.) *Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Society*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- ARDITO VEGA, W. (2014). *Discriminación y programas de televisión. Consultoría sobre estereotipos y discriminación en la televisión peruana. Perú*. Ministerio de Transportes Comunicaciones, 24.7.2014
<http://www.concortv.gob.pe/investigacion/estudios-especializados/discriminacion-y-programas-de-television-consultoria-sobre-estereotipos-y-discriminacion-en-la-television-peruana/>
(22.2.2020)
- ARRUNATEGUI, C. (2010). El racismo en la prensa escrita peruana. Un estudio de la representación del Otro amazónico desde el Análisis Crítico del Discurso. *Discurso & Sociedad*, Vol. 4, No. 3, 428-470.
- BAÑALES, V. M. (2005). "The Face Value of Dreams": Gender, Race, Class and the Politics of Cosmetic Surgery. in TADIAR, N. X. M. a DAVIS, A. Y. (eds.) *Beyond the Frame: Women of Color and Visual Representation*. New York: Palgrave Macmillan.
- BANG SVENDSEN, S. H. (2015). White Migrations: Gender, Whiteness and Privilege in Transnational Migration. Relocating Swedish Whiteness. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*. 23 (2), 140-143
- BANTMAN-MASUM, E. (2011). 'You Need to Come Here... to See What Living is Really About'. Staging north American Expatriation in Merida (Mexico), *Miranda Journal n.5 – South and race / Sud et race*.
<http://journals.openedition.org/miranda/2494>
(22.1.2020)
- BASADRE GROHMANN, J. (1983) *Historia de la República del Perú (1822-1933)*. Lima: Editorial Universitaria.
- BARREIRO, J. a JOHNSON, T. (2005). *America is Indian Country: Opinions and Perspectives from Indian Country Today*. Golden: Fulcrum Publishing.
- BELTRAN, G. A. (1945). Races in 17th Century Mexico. *Phylon (1940-1956)*, Vol. 6, No. 3, 201, 212-218.
- BENAVENTE, R. V. (2016). *Del cholo de mierda al cholo power. Discriminación, prototipos y cambio semántico en el español del Perú*. Dizertační práce. Montréal: Université de Montréal.
- BENSON, M. (2013). Postcoloniality and Privilege in New Lifestyle Flows: The Case of North Americans in Panama. *Mobilities*, Vol. 8, No. 3, 313-330.

- BENSON, M.** (2014). Negotiating Privilege in and through Lifestyle Migration. In: Benson M., Osbaldiston N. (eds.) *Understanding Lifestyle Migration. Migration, Diasporas and Citizenship Series*. London: Palgrave Macmillan.
- BENSON, M.** (2015). Class, Race, Privilege: Structuring the Lifestyle Migrant Experience in Boquete, Panama. *Journal of Latin American Geography*, Vol. 14, No. 1, 19-37.
- BENSON, M.** a **O'REILLY, K.** (2009a). *Studies in Migration and Diaspora: Lifestyle Migration*. Burlington: Ashgate Publishing Group.
- BENSON, M.** a **O'REILLY, K.** (2009b) *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Farnham: Ashgate.
- BENSON, M.** a **O'REILLY, K.** (2009c). Migration and the Search for a Better Way of Life: A Critical Exploration of Lifestyle Migration. *Sociological Review*, Vol. 57, No. 4, 608–625.
- BENSON, M.** a **O'REILLY, K.** (2015). From lifestyle migration to lifestyle *in* migration: Categories, concepts and ways of thinking. *Migration Studies, Oxford Journals*, Oxford University Press, 1-18.
- BONFIGLIO, G.** (2001). *La presencia europea en el Perú*. Lima: Fondo Editorial del Congreso del Perú.
- BONFIGLIO, G.** (2008). Las migraciones internacionales como motor de desarrollo en el Perú. *Discover Nikkei Journal – Migraciones Internacionales*.
<http://www.discovernikkei.org/en/journal/2008/7/1/2679/>
 (14.1.2020)
- BONILLA-SILVA, E.** (2018). *Racism without Racists: Color-Blind Racism and the Persistence of Racial Inequality in America*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- BREU, F., GUGGENBICHLER, S.** a **WOLLMANN, J.** (2008). *Tourism Development Revisited Concepts, Issues and Paradigms*. Dehli: SAGE Publications.
- BRIDGES, T.** (2001). The Contender. *Stanford Magazine*, March/April 2001
<https://stanfordmag.org/contents/the-contender>
 (13.2.2020)
- BRITTON, S.** (1989). Tourism, dependency and development, 93-116, in SINGH, T.V., THEUNS, H.L. a GO, F., (eds.), *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt: Peter Lang.
- BRONSTEMMA, R.** (2004). A Queer Revolution: Reconceptualizing the Debate Over Linguistic Reclamation. *Colorado Research in Linguistics*. Vol. 17, No. 1.
- BRUCE, J.** (2007). *Nos habíamos choleado tanto: psicoanálisis y racismo*. Lima: Universidad de San Martín de Porres, Fondo Editorial.
- BRUCE, J.** (2012). *¿Sabes con quién estás hablando?: psicoanálisis, poder y subjetividad*. Lima: Universidad San Martín de Porres, Fondo Editorial.
- BURNS, G.L.** (2004). Anthropology and tourism: past contributions and future theoretical challenges. *Anthropological Forum*, Vol. 14, No. 1, 5–22.
- CABADA, M.** (eds.) (2002). Conductas de riesgo en jóvenes que tienen contacto sexual con viajeros ("Bricheros") en la ciudad del Cuzco - Perú. *Revista peruana de medicina experimental y salud pública*, Vol. 19, No. 2, 83-86.
- CAHILL, D.** (1994). Colour by Numbers: Racial and Ethnic Categories in the Viceroyalty of Peru, 1532-1824. *Journal of Latin American Studies*, Vol. 26, No. 2, May, 325-346.

- CALLIGROS, J. C. a OBOLER, S.** (2015). *El racismo peruano*. Lima: Ministerio de Cultura.
- CALLIGROS, J. C.** (2015). El racismo en el Perú. In CALLIGROS, J. C. a OBOLER, S. *El racismo peruano*. Lima: Ministerio de Cultura.
- CARRILO MENDOZA, J. L.** (2003). Entrevista con Luis Nieto Degregori, "El Perú va a ser viable cuando sea dirigido por su mayoría chola," *Ideele # 153 - Arte y Cultura*. Lima: febrero, Vol. 153, 62-65.
<http://idl.org.pe/idlrev/revistas/154/154Degregori.pdf>
(22.3.2020)
- CÉSAIRE, A.** (1972). *Discourse on Colonialism*. New York and London: Monthly Review Press.
- CROUCHER, S.** (2009a). *The Other Side of the Fence. American Migrants in Mexico*. Austin: University of Texas Press.
- CROUCHER, S.** (2009b). Migrants of Privilege: The Political Transnationalisms of Americans in Mexico. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, Vol. 16, 463-491.
- CROUCHER, S.** (2011). The Nonchalant Migrants: Americans Living North of the 49th Parallel, *Journal of International Migration Integration*, Vol. 12, No.2, 113–131.
- CROUCHER, S.** (2012). Privileged Mobility in an Age of Globality. *Societies*, Vol. 2, 1-13.
- CROUCHER, S.** (2016). Rooted in relative privilege: US 'expats' in Granada, Nicaragua. *Identities: Global Studies in Culture and Power*, Vol. 25, No. 4, 436-455.
- CROW, J. A.** (1992). *The Epic of Latin America*. Berkeley: University of California Press.
- DE GOBINEAU, J. A.** (1942). *O nerovnosti lidských plemen*. Díl první. Praha: Orbis.
- DEL PINO, P. a AGÜERO, J. C.** (2014). *Cada uno, un lugar de memoria. Fundamentos conceptuales del Lugar de la Memoria, la Tolerancia y la Inclusión Social*. Lima: Tarea Asociación Gráfica Educativa.
- DETTLEFF PALLETE, J. A.** (2015). *Construcción de estereotipos en la comedia peruana. El caso de 'La paisana Jacinta'*. VIII Seminario Regional (Cono Sur) ALAIC "POLÍTICAS, ACTORES Y PRÁCTICAS DE LA COMUNICACIÓN: ENCRUCIJADAS DE LA INVESTIGACIÓN EN AMÉRICA LATINA", 27 y 28 de agosto 2015, Córdoba, Argentina.
http://www.alaic2015.eci.unc.edu.ar/files/ALAIC/EJE8/alaic_8_-_5.pdf
(17.1.2020)
- DRZEWIENIECKI, J.** (2004). *Peruvian Youth and Racism: The Category of "Race" Remains Strong*. Conference Paper, 2004 Meeting of the Latin American Studies Association, Las Vegas, Nevada, October 7-9, 2004
<https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/handle/10535/1886>
(12.1.2020)
- DULL, D. a WEST, C.** (1991). Accounting for Cosmetic Surgery: The Accomplishment of Gender. *Social Problems*, Vol. 38, No. 1, 54-70.
- EDWARD, H. a DEMOYA, G.** (2001). Female Tourist and Beach Boys. *Annals of Tourism Research*. Vol. 28, No. 4, 978-997.
- ECHTNER, C. a PRASAD, P.** (2003). The context of Third World tourism marketing. *Annals of Tourism Research*, Vol. 30, No. 3, 660–682.
- ELLIS, C.** (2003). *The ethnographic I: A methodological novel about autoethnography*. Walnut Creek: AltaMira Press.
- FANON, F.** (2011). *Černá kůže, bílé masky*. Praha: Transit.

- FASSIN, D.** (2009). Nad rámec etických pravidel. Zamyšlení nad etnografickým výzkumem praktik zdravotní péče v Jižní Africe. *Biograf*, Vol. 49, 25-41.
- FIGUEROA, P.** (2012). *Education and the Social Construction of 'Race'*. London: Routledge.
- FLORES GALINDO, A.** (2010). *In Search of an Inca: Identity and Utopia in the Andes*. New York: Cambridge University Press.
- FLORES GALINDO, A.** (1988). *Buscando un Inca: Identidad y utopía en los Andes*. Ciudad de La Habana: Casa de Las Américas.
- FRIŠTÉNSKÁ, H.** (1998). Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace, in ŠIŠKOVÁ, T. (eds.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál.
- FULLER-ROWELL, T.** (2012). Social-Class Discrimination Contributes to Poorer Health. *Association of Psychological Science*, 18.6.2012
<https://www.psychologicalscience.org/news/releases/social-class-discrimination-contributes-to-poorer-health.html>
 (24.3.2024)
- GAMBLE, M.** (2018). Classism: America's Overlooked Problem. *The Rutgers Review*, 10.2.2018
<https://www.rutgersreview.com/2018/02/10/classism-americas-overlooked-problem/>
 (24.3.2024)
- GARCILASO DE LA VEGA, I.** (2006). *Royal Commentaries of the Incas and General History of Peru*. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company, Inc.
- GARRIDO, W. F.** (2019). America, South. in STURMAN, J. (eds.) *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- GIDDENS, A.** (1999) *Sociologie*. Praha: Argo.
- GOOTENBERG, P.** (1995). *POBLACIÓN Y ETNICIDAD EN EL PERÚ REPUBLICANO (siglo XIX)*. IEP Instituto de Estudios Peruanos, Documento de Trabajo No. 71, Serie: Historia No. 14, 5-58.
- GROOM, C.** et. al. (2003). The reappropriation of stigmatizing labels: implications for social identity. *Identity Issues in Groups, Research on Managing Groups and Teams*, Vol. 5, 221–256.
- GUILLEMIN, M. a GILLAM, L.** (2004). Etika, reflexivita a „eticky důležité okamžiky“ ve výzkumu. *Biograf*, Vol. 35, 11–31.
- HALBICH, M.** (2017) Tourism, Marginalization and Commercialization of Art in a small Indigenous Village in the Peruvian Andes, in PŮTOVÁ, B. (eds.) *Identity, Tradition and Revitalisation of American Indian Culture*. Praha: Karolinum Press.
- HAMMERSLEY, M. a ATKINSON, P.** (1995). *Ethnography: principles in practice*. London; New York: Routledge.
- HAMPE MARTÍNEZ, T.** (eds.) (2000). *Historia del Perú*. Barcelona: Lexus.
- HARRIS, M.** (1970). Referential ambiguity in the calculus of Brazilian racial identity. *Southwestern Journal of Anthropology*, Vol. 26, 1-14.
- HAYES, M.** (2015a). 'It is hard being the different one all the time': gringos and racialized identity in lifestyle migration to Ecuador. *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 38, No. 6, 943–958
- HAYES, M.** (2015b). Introduction to Special Issue on 'Amenity Migration.' *Journal of Latin American Geography*, Vol. 14, No. 1, 7–19.
- HAYES, M.** (2018a). *Gringolandia. Lifestyle Migration under Late Capitalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- HAYES, M.** (2018b) The gringos of Cuenca: How retirement migrants perceive their impact on lower income communities. *Area Royal Geographical Society*, Wiley, 1–9.
<https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/area.12460>
 (22.1.2020)
- HAYES, M.** a **CARLSON, J.** (2017). Good guests and obnoxious gringos: Cosmopolitan ideals among North American migrants to Cuenca, Ecuador. *American Journal of Cultural Sociology*, Vol. 6, No. 1, 189–211.
- HIGGINS, J.** (2005) *Lima: A Cultural and Literary History*. Oxford: Signal Books.
- HORTON, Y.; PRICE, R. a BROWN, E.** (1999). *Portrayal of Minorities in the Film, Media and Entertainment Industries*, 1.6.1999
https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/mediarace/portrayal.htm
 (14.4.2018)
- HUNEFELDT, CH.** (2004). *A Brief History of Peru*. New York: Facts on File.
- CHENAIL, R. J.** (1997). Keeping Things Plumb in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, Vol. 3, No. 3, 1-8.
- CHING, M. I.** (2016). Arte para todos. *Viù! El Comercio*, 10 de Enero 2016, Vol. 3, No. 104, 38.
- CHURAMPI RAMÍREZ, A. I.** (2007). El brichero, un Andean Lover made in Perú. *Convergencia y Evasion. Literatura Actual del Perú*. La Página Ediciones, S.L. Santa Cruz de Tenerife Vol. 1/2, No. 67/68, 71-83.
- KADI, J.** (1996). *Thinking Class*. Boston: South End Press.
- KARKABI, N.** (2011). Couples in the Global Margins: sexuality and marriage between Egyptian men and Western women in Dahab, a touristic coastal city in South Sinai. *Anthropology of the Middle East*, Vol.6, No.1, 79-97.
- KAUFMANN, J-C.** (2010). *Chápající rozhovor*. Praha: Slon.
- KAW, E.** (1994). 'Opening' Faces: The Politics of Cosmetic Surgery and Asian American Women., in SAULT, N. (eds.). *Many Mirrors: Body Image and Social Relations*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- KEARNEY, M.** (1986). From the invisible hand to visible feet: anthropological studies of Migration and Development. *Annual Review of Anthropology*, Vol. 15, 331-361.
- KEARNEY, M.** (1995). The Local and The Global: The Anthropology of Globalization and Transnationalism. University of California, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 24, 547-565.
- KLARÉN, P. F.** (2012). *Nación y sociedad en la Historia del Perú*. Lima: IEP Instituto de Estudios Peruanos.
- KLEIN, H.S.** (1986). *African Slavery in Latin America and the Caribbean*. New York: Oxford University Press.
- KORDEL, S.** a **POHLE, P.** (2018). International Lifestyle Migration in the Andes of Ecuador: How Migrants from the USA Perform Privilege, Import Rurality and Evaluate Their Impact on Local Community. *Sociologia Ruralis*, Vol. 58, No. 1, 126-142.
- LANGHOUT, R. D.; ROSSELLI, F. a FEINSTEIN, J.** (2007). Assessing Classism in Academic Settings. *The Review of Higher Education*. Vol. 30, No. 2, 145–184.
- LÁNSKÝ, O.** (2014). Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy, *Sociální studia*. Katedra sociologie FSS MU, Vol.1, 41-60.
- LOOMBA, A.** (1994). Overworlding the Third World in WILLIAMS, P. a CHRISMAN, L. eds. *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*. London: Routledge.
- LOOMBA, A.** (1998). *Colonialism–Postcolonialism*. London and New York: Routledge.

- LUNDSTRÖM, C.** (2010). White Ethnography. (Un)comfortable Conveniences and Shared Privileges in Fieldwork with Swedish Migrant Women. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 18, No. 2, 70-86.
- LUNDSTRÖM, C.** (2014). *White Migrations: Gender, Whiteness and Privilege in Transnational Migration*. London: Palgrave Macmillan.
- LUNDSTRÖM, C.** (2017). The white side of migration: Reflections on race, citizenship and belonging in Sweden. A special issue on racialization and migration in Norden. Eds Rikke Andreassen, and Suvi Keskinen. *NORA - Nordic Journal of Migration Research*, Vol. 7, No. 2, 79-87.
- MACERA, P.** (1977). *Trabajos de historia*. Lima: Instituto Nacional de Cultura.
- MAGUIÑA SALINAS, E.** (2010). Un Acercamiento al Estudio de las Inmigraciones Extranjeras en el Perú Durante el Siglo XIX y las Primeras Décadas del Siglo XX. *Revista "Tierra Nuestra" UNALM*, Vol. 8, No. 1, 65-96.
- MARIÁTEGUI, J.** (1995). «Un santo mulato en la Lima seiscentista: Martín de Porras». *Revista Peruana de Epidemiología* Vol. 8, No. 2., 43-50.
- MAUNIER, R.** (1998). *The sociology of colonies, part one*. London: Routledge.
- McKERCHER, B. a L'ESPOIR DECOSTA, P.** (2007). The lingering effect of colonialism on tourist movements. *Tourism Economics*, Vol. 13, No. 3, 453–474.
- MÉNDEZ, C.** (2000). *Incas sí, indios no: apuntes para el estudio del nacionalismo criollo en el Perú*. 2a. ed.-Lima: IEP. Documento de Trabajo 56, Serie Historia 10.
- MORGAN, K. P.** (1991). Women and the Knife: Cosmetic Surgery and the Colonization of Women's Bodies. *Hypatia*, Vol. 6, No. 3, 25–53.
- MULLINS, B.** (1999). Globalization, Tourism and the International Sex Trade, in KEMPADOO, K. (eds.), *Sun, Sex and Gold - Tourism and Sex Work in the Caribbean*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers Inc.
- MUÑOZ RUIZ, U.** (2014). El peruano como estereotipo y estigma. Cultura e identidad nacional en la televisión peruana, *Pacarina del Sur. Revista de Pensamiento Crítico Latinoamericano*, Vol. 5, No. 18, enero-marzo.
<http://pacarinadelsur.com/dossier-10/915-el-peruano-como-estereotipo-y-estigma-cultura-e-identidad-nacional-en-la-television-peruana>
(25.2.2020)
- NASH, D.** (1989). Tourism as a form of Imperialism, in SMITH, V.L. *Hosts and guests: The Anthropology of Tourism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- NKRUMAH, K.** (1965). *Neo-colonialism: The Last Stage of Imperialism*. London: Nelson.
- NUGENT, G.** (2012). *El laberinto de la choledad: páginas para entender la desigualdad*. Lima: UPC.
- O'REILLY, K.** (2000). *The British on the Costa del Sol*. London: Routledge.
- O'REILLY, K.** (2017). The British on the Costa del Sol Twenty Years on: A story of liquids and sediments. *Nordic Journal of Migration Research*, Special Issue Article, Vol. 7, No. 3,
- OBOLER, S.** (2015). El mundo es racista y ajeno. Orgullo y prejuicio en la sociedad limeña contemporánea. in CALLIGROS, J. C. a OBOLER, S. *El racismo peruano*. Lima: Ministerio de Cultura.
- ODEH, L. E.** (2010). A comparative analysis of Global North and Global South economies. *Journal of Sustainable Development in Africa*, Vo. 12, No. 3, 338–348.

- OLIART, P.** (1995). Poniendo a cada quien en su lugar: estereotipos raciales y sexuales en la Lima del siglo XIX. En *Mundos interiores*. Lima 1850-1950, CIUP, 1995.
- OMI, M.** a **HOWARD, W.** (2014). *Racial Formation in the United States*. London: Routledge.
- PARIS, P.** (2019). How Virtue Morphs into Beauty in the Eye of the Beholder, *Aeon Essays*, 6.6.2019
<https://aeon.co/essays/how-virtue-morphs-into-beauty-in-the-eye-of-the-beholder>
 (13.2.2020)
- PAREDES, C. L.** (2012). *The Socioeconomic Advantages of Mestizos in Urban Peru*. Princeton University – Population Association of America 2012 Annual Meeting Program.
<https://paa2012.princeton.edu/abstracts/120475>
 (12.1.2020)
- PAREDES, C. L.** (2018). Multidimensional Ethno-racial Status in Contexts of *Mestizaje*: Ethno-racial Stratification in Contemporary Peru. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, Vol. 4, 1-18.
- PATCHER, L. M.** (1991). Race, culture, and ethnicity. *Pediatrics*, Vol. 87, No. 2, 267-268.
- PATRUCCO, S.** (2000). *El Perú virreinal: sociedad, economía y arte*. in HAMPE MARTÍNEZ, T. (eds.) (2000). *Historia del Perú*. Barcelona: Lexus.
- PEOPLES, J.** a **BAILEY, G.** (2011). *Humanity. An Introduction to Cultural Anthropology*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- PIPER, N.** a **ROCES, M.** (2003). *Wife or Worker?: Asian Women and Migration (Asia/Pacific/Perspectives)*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- PORTOCARRERO, G.** (2007). *Racismo y Mestizaje y otros ensayos*. Lima: Fondo Editorial del Congreso.
- PRŮCHA, J.** (2007). *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál.
- PRUITT, D.** a **LAFONT, S.** (1999). For Love and Money Romance Tourism in Jamaica. *Annals of Tourism Research*. Vol. 22, No. 2, 422-440.
- QUAYSON, A.** (1998). Postcolonialism, Routledge Encyclopedia of Philosophy, Taylor and Francis.
<https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/postcolonialism/v-1>
 (11.4.2024)
- QUIJANO, A.** (2007). Questioning “Race”, *Socialism and Democracy*, Vol. 21, No. 1, 45-53.
- QUIJANO, A.** a **ENNIS, M.** (2000). Coloniality of Power, Eurocentrism, and Latin America. *Nepantla: Views from South*, Vol.1, No.3, 533-580.
- RAGSDALE, K., DIFRANCEISCO, W.** a **PINKERTON, S. D.** (2006). Where the Boys Are: Sexual Expectations and Behaviour among Young Women on Holiday. *Culture, Health & Sexuality*, Vol. 8, No. 2, 85-98.
- REICHENBERGER, I.** (2018). “Digital nomads – a quest for holistic freedom in work and leisure. *Annals of Leisure Research*, Vol. 21, No. 3, 364-380.
- REMEŠOVÁ, L.** (2016). *Surfing jako klíčová příčina sociální a kulturní změny marockého Taghazoutu*. Diplomová práce. Praha: FHS UK.
- REMEŠOVÁ, L.** (2017). Dopady turismu, surfingu a lifestylové migrace na partnerské vztahy v marockém Taghazoutu. *Slovenský národopis*, Vol. 3, No. 65, 290-307

- RIAÑO, Y.** (2005). Latin American Women who Migrate for Love: Imagining European Men as Ideal Partners, in ROCA GIRONA, J. a ENGUIX, B. *Rethinking romantic love. Discussions, imaginaries and practices*. Cambridge: Cambridge Sholars Publishing.
- ROCA GIRONA, J.** (2007). Migrantes por amor. La búsqueda y formación de parejas trans-nacionales. *AIBR. Revista de Antropología Iberoamericana*. 2 (3), Septiembre Diciembre, 430–458.
- ROCA GIRONA, J.** a **ENGUIX, B.** (2015). *Rethinking romantic love. Discussions, imaginaries and practices*. Cambridge: Cambridge Sholars Publishing.
- ROCA GIRONA, J.** a **URMENTA, A.** (2013). Binational Weddings in Spain: A Recent and Increasingly Frequent Phenomenon in the Context of the Globalization of the Marriage Market. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol. 82, 567–573.
- ROGUET, J.** (2016). Bricherismo in the Peruvian touristic places: the shape of gender in asymmetricaland intercultural encounters. *Alternautas (Re)Searching Development: The Abya Yala Chapter*, 21.8.2017
<https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01575691/document>
 (8.2.2020)
- ROGUET, J.** (2017). Le bricherismo et les fantasmes de l'exotisme. : Analyse de la circulation des stéréotypes dans le tourisme de romance au Pérou. Le stéréotype: la fabrique de l'identité? Presses Sorbonne Nouvelle. *Traits-d'Union*, Vol. 7, 14-21.
- ROJAS VIRIJIVICH, R. F.** (2018). *Peruanidad en campañas publicitarias: la percepción de la publicidad con elementos peruanos en asentamientos humanos de Lima*. (diplomová práce). Lima: PUCP.
- RUIZ ZEVALLOS, A.** (2000). *Mentalidades y vida cotidiana (1850-1950)*. in HAMPE MARTÍNEZ, T. (eds.) (2000). *Historia del Perú*. Barcelona: Lexus.
- SAĪD, E. W.** (2008). *Orientalismus. Západní koncepcce Orientu*. Praha: Paseka.
- SALAZAR, N.** (2015). Becoming Cosmopolitan through Traveling? Some Anthropological Reflections. *The Journal of English Language and Literature*, Vol. 61, No. 1, 51–67.
- SALZMANN, Z.** (2003). Existují rasy? Nový pohled na fyzickou rozmanitost lidstva. *Český lid*, Vol. 90, No. 2, 161-171.
- SAMALUK, B.** (2014). Whiteness, ethnic privilege and migration: a Bourdieuan framework. *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 29 No. 4, 370-388.
- SANDERS, A.** (2016). *Entangled Histories between Peru and Switzerland: Approaching Lifestyle Migration from a Postcolonial Perspective*. (draft version), SIEF Meeting 2016, Basel.
https://www.academia.edu/28265270/draft_SIEF_2016_Approaching_Lifestyle_Migration_from_a_Postcolonial_Perspective
 (13.1.2020)
- SANDERS, A.** (2015). 'Wonderland' Peru. Migration and the Making of an Andean Switzerland, in PURTSCHERT, P. a FISCHER-TINÉ, H. (eds.) *Colonial Switzerland: Rethinking Colonialism from the Margins*. New York: Palgrave Macmillan.
- SASSEN, S.** (2007). *Sociology of Globalization*. New York: W.W.Norton & Company, Inc.
- SEMINARIO, A.** (2017). *Modelos peruanas (que se ven peruanas)*. Lima: Aguilar.
- SCHEEL, J.** (2014) Culture Dictates the Standard of Beauty, *Psychology Today*, 24.4.2014
<https://www.psychologytoday.com/intl/blog/when-food-is-family/201404/culture-dictates-the-standard-beauty>
 (13.2.2020)
- SCHEPER-HUGHES, N.** (2001). *Saints, Scholars and Schizophrenics. Mental Illness in Rural Ireland*. London: University of California Press.

- SILVERSTEIN, S. M.** (2010). In Search of an Inca: Identity and Utopia in the Andes. Alberto Flores Galindo, Edited and Translated by Carlos Aguirre, Charles F. Walker, and Willie Hiatt, Book Reviews, *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, Vol. 2, No. 17, 345-346.
- SPILLANE, J. J.** (2005). Tourism in Developing Countries: Neocolonialism or Nation Builder. *Management & Labour Studies*, Vol. 30, No. 1, 7-37
- STIMPSON, C. R.** (2001). Foreword, in WEISMANTEL, M. *Cholas and Pishtacos: stories of race and sex in the Andes*. Chicago: The University of Chicago Press.
- STÖCKELOVÁ, T. a ABU GHOSH, Y.** (2013). Úvahy o etnografii: od dogmatu k heterodoxii. In STÖCKELOVÁ, T. a ABU GHOSH, Y. (eds.) *Etnografie: Improvizace v teorii a terénní praxi*. Praha: Slon.
- STREIB, J.** (2016). *Class Inequality in Children's Movies*, 18.4.2016
<https://classism.org/class-inequality-in-childrens-movies/>
 (24.3.2020)
- SUGOBONO MIRANDA, N.** (2017). Una verdad desnuda, *Somos, El Comercio*, 24.4., Vol. XXX, No. 1586, 44-48.
- SULMONT, D. a CALLIGROS, J. C.** (2012). ¿El país de Todas las Sangres? Race and ethnicity in contemporary Perú. in TELLES, E. (eds.). *Pigmentocracies: Ethnicity, Race, and Color in Latin America*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- SUTTON, W.A.** (1967). Travel and understanding: Notes on the social structure of touring. *International Journal of Comparative Societies*, Vol. 8, No. 2, 218-223.
- ŠATAVA, L.** (2009). *Jazyk a identita etnických menšin. Možnost zachování a revitalizace*. Praha: Slon.
- ŠLESINGEROVÁ, E., HAMAR, E. a SZALÓ, C.** (2007). Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled. *Sociální Studia*, Vol. 4, 7-21.
- TADIAR, N. X. M. a DAVIS, A. Y.** (eds.) (2005). *Beyond the Frame: Women of Color and Visual Representation*. New York: Palgrave Macmillan.
- TATUM, B. D.** (2017) *Why Are All the Black Kids Sitting Together in the Cafeteria? And Other Conversations About Race*. New York: Basic Books.
- TAYLOR, J.** (2006). Female Sex Tourism: A Contradiction in Terms? *Feminist Review*, Vol. 83, No.1, 42–59.
- TEO, P. a HIONG LI, L.** (2003). Global and Local interactions in Tourism. *Annals of Tourism Research*, Elsevier Science Ltd., Vol. 30, No. 2, 287–306.
- TRUNDLE, C.** (2009). Romance Tourists, Foreign Wives, or Retired Migrants? Cross-cultural Marriage in Florence, Italy, in BENSON, M. a O'REILLY, K. (eds.) *Lifestyle migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. Aldeshot: Ashgate.
- VALCUENDE DEL RÍO, J. M. a CÁCERES FERIA, R.** (2014). Bricheros: sexo, raza y etnicidad en contextos turísticos. *Revista de Estudios Sociales*, No. 49, 72-86.
- VALDIVIA VARGAS, N.** (2011). *El uso de categorías étnico/raciales en censos y encuestas en el Perú: balance y aportes para una discusión*. Lima: GRADE.
- VALLEJO, M. A.** (2011). El nuevo Don Juan andino. *El Peruano*, Cultural. 22.4.2011, 15.
<https://issuu.com/mabelcalle/docs/20110422/15>
 (18.3.2020)
- VARALLANOS, J.** (1962). *El cholo y el Perú*. Buenos Aires: Impr. López.

VARHANÍK WILDOVÁ, K. (2017). *Cortijeros en La Alpujarra: Od lifestylové migrace k úvahám o pozitivní antropologii*. Dizertační práce. Praha: FHS UK.

VASQUEZ DEL AGUILA, E. (2013). *Being a Man in a Transnational World: The Masculinity and Sexuality of Migration*. New York: Routledge.

VERA DELZO, P. (2023). *Migración Venezolana en el Perú: Percepciones y Realidades*, 23.3.2023
<https://ceeeep.mil.pe/2023/03/23/migracion-venezolana-en-el-peru-percepciones-y-realidades>
(11.1.2024)

VICH, V. (2006). La nación en venta: bricheros, turismo y mercado en el Perú contemporáneo. in YPEIJ, A. a ZOOMERS, A. (eds.) *La ruta andina: turismo y desarrollo sostenible en Perú y Bolivia*. Quito: Abya-Yala.

VON TSCHUDI, J. J. (1966). *Testimonios del Perú: 1838-1842*. Lima: Talleres Gráficos P.L.Villanueva.

WATSON, P. (2007). *Psychology and Race*. New York: Routledge.

WEISMANTEL, M. (2001). *Cholas and Pishtacos: stories of race and sex in the Andes*. Chicago: The University of Chicago Press.

WIESNER, A. (2017). *Jediná jistota je změna. Autoetnografie na transgender téma*. Bratislava: VEDA.

WILLIAMS, P. a CHRISMAN, L. eds. (1994). *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory*. London: Routledge.

YING YEE, J. (2009). Types of Racism, in SCHAEFER, R. T. (eds). (2008). *Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Society*. London: SAGE Publications.

6.1. Neodborné zdroje

About Visas

- "Just Say No to Immigration Marriage Fraud". The Law Office of Tanya M. Lee, 4.4.2012
<http://aboutusvisas.com/immigration-marriage-fraud/>
(24.1.2020)

Alerta contra el racismo

<https://alertacontraelracismo.pe/>
(12.2.2020)
<https://alertacontraelracismo.pe/discriminacion-y-racismo-en-el-peru>
(17.2.2024)

Amapolay

- CATALOGO POWER CHOLO RILOUDED, 27.8.2009
<http://amapolay.blogspot.com/2009/08/catalogo-power-cholo-rilouded.html>
(20.2.2020)

América TV

- Perú: ¿Uno de los países con las mujeres menos sexys?, 4.4.2014
<https://www.americatv.com.pe/noticias/viral/peru-uno-paises-mujeres-menos-sexys-n131961>
(20.2.2020)
- Brenda Carvalho: "Soy una chola más, soy bien peruanaza", 27.7.2017
<https://www.americatv.com.pe/el-gran-show/brenda-carvalho-soy-chola-mas-soy-bien-peruanaza-noticia-72464>
(2.2.2020)

Androgyny

- Portada Somos n°1586: Chola Soy, 29.4.2017
<http://theandrogyny.com/portada-somos-n%C2%9A1586-chola-soy/>
(2.2.2020)

AP News

- Prosecutor requests 20 years in jail for ex-Peru president, 7.5.2019
<https://apnews.com/288d6b884ff841d082d8968cbb61712e>
(12.1.2020)

BBC

- Peru's ex-President Paniagua dies, 16.10.2006
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/6056166.stm>
(9.2.2023)

- Extradited Fujimori back in Peru, 22.9.2007
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/7008302.stm>
(9.2.2023)

- Fujimori convicted of corruption, 20.7.2009
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8160150.stm>
(9.2.2023)

- El polémico muro que separa a ricos y pobres en Lima, 21.10.2015
https://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/10/151019_peru_muro_barrio_pobre_rico_lima_amv
(16.2.2023)

- "¡Estamos en el Mundial, carajo!", la celebración por la clasificación de Perú a Rusia 2018 desde el epicentro de la fiesta, 16.11.2017a
<https://www.bbc.com/mundo/deportes-42010308>
(15.2.2020)

- Rusia 2018: Perú vence a Nueva Zelanda por 2-0 y se clasifica para un Mundial después de 36 años, 16.11.2017b
<https://www.bbc.com/mundo/deportes-42006660>
(15.2.2020)

- Peru in turmoil after President Vizcarra dissolves Congress, 1.10.2019
<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-49888117>
(13.1.2020)

- Peru's President Pedro Castillo replaced by Dina Boluarte after impeachment, 8.12.2022
<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-63895505>
(12.2.2023)

Bloomberg Línea

- Sueldo mínimo en Perú se evaluaría cada 2 años: ¿Qué dice la iniciativa del Congreso?, 23.1.2023
<https://www.bloomberglinea.com/2023/01/26/sueldo-minimo-en-peru-se-evaluaria-cada-2-anos-que-dice-la-iniciativa-del-congreso/>
(9.2.2023)

Boleto Machu Picchu

- Aguas Termales en Machu Picchu Pueblo
<https://www.boletomachupicchu.com/aguas-termales-machu-picchu/>
(1.2.2022)

- Nuevo límite de visitas a Machu Picchu: 5,940 turistas por día "en dos turnos" desde el 01 de julio 2017
<https://www.boletomachupicchu.com/nuevo-limite-visitas-machu-picchu/>
(3.1.2020)

- ¿Cómo viajar en el tren local a Machu Picchu?
<https://www.boletomachupicchu.com/tren-local-a-machu-picchu>
(31.1.2022)

Cinencuentro

- "Choleando". Un documental sobre la discriminación y el racismo en el Perú, 11.2.2012
<https://www.cinencuentro.com/2012/02/11/choleando-documental-discriminacion-racismo-peru/>
(10.2.2020)

Ciudadanía y Política

- Todos somos cholos, 6.8.2007
<http://ciudadanojaimparedes.blogspot.com/2007/08/campaa-todos-somos-cholos.html>
(18.2.2020)

CK Alvarez

- Poznávací zájezdy do Peru 2023
<https://www.alvarez.cz/poznavaci-zajezdy/peru>
(6.1.2023)

Club de la Unión

<https://clubdelaunion.com.pe/nosotros>
(28.10.2023)

CNN

- The Black Lives Matter foundation raised \$90 million in 2020, and gave almost a quarter of it to local chapters and organizations, 25.2.2021
<https://edition.cnn.com/2021/02/25/us/black-lives-matter-2020-donation-report-trnd/index.html>
(21.2.2023)

- Black Lives Matter executive accused of 'siphoning' \$10M from BLM donors, suit says, 5.9.2022
<https://edition.cnn.com/2022/09/04/us/black-lives-matter-executive-lawsuit/index.html>
(21.2.2023)

Congreso de la República

- Nueva publicación - Racismo y Mestizaje y otros ensayos, 9.6.2007
<http://www2.congreso.gob.pe/Sicr/Prensa/heraldo.nsf/CNTitulares2/8AEEF3090D16580F052572F5005D6CD2/?OpenDocument>
(16.2.2020)

CouchSurfing

- About us
<https://about.couchsurfing.com/about/about-us/>
(31.1.2022)

Courthouse News Service

- Ex-Peru President to Remain Jailed Pending Extradition in Bribery Case, 4.3.2020
<https://www.courthousenews.com/ex-peru-president-to-remain-jailed-pending-extradition-in-bribery-case/>
(5.3.2020)

Culture trip

- Elliot Tupac: The Peruvian Artist Creating Social Change, 9.1.2017
<https://theculturetrip.com/south-america/peru/articles/elliott-tupac-the-peruvian-artist-creating-social-change/>
(18.2.2020)

Datos Macro – Sociodemografía

- Disminuye el número de inmigrantes en Perú, 2017
<https://datosmacro.expansion.com/demografia/migracion/inmigracion/peru?anio=2017#geo0>
(19.5.2020)

- Sube el número de inmigrantes que viven en Perú, 2019
<https://datosmacro.expansion.com/demografia/migracion/inmigracion/peru?anio=2019#geo0>
(19.5.2020)

Democracy Now!

- Perú: En un nuevo episodio de la "persistente crisis" que vive el país, destituyen y detienen al presidente Pedro Castillo, 8.12.2022
https://www.democracynow.org/es/2022/12/8/peru_political_crisis
(31.7.2023)

Diario Correo

- Perú ocupa el tercer lugar en el mundo por violaciones sexuales y feminicidios, 8.3.2018
<https://diariocorreo.pe/edicion/lima/peru-tercer-lugar-en-el-mundo-por-violaciones-sexuales-y-femicidios-807011/>
(15.2.2020)

Cinema Tropical

- ¡ASU MARE! Breaks All-Time Records in Peruvian History, 4.5.2013
<https://www.cinematropical.com/cinema-tropical/iasu-mare-breaks-all-time-records-in-peruvian-history>
(11.3.2024)

Comisión de la verdad y reconciliación

- Informe Final. Lima: CVR, 2003
<http://cverdad.org.pe/ingles/ifinal/index.php>
(15.2.2020)

El Clavo

- Cómo son los "muros de la vergüenza" que separan a ricos y pobres en Lima, 6.1.2023
<https://elclavo.com/como-son-los-muros-de-la-verguenza-que-separan-a-ricos-y-pobres-en-lima>
(16.2.2023)

El Comercio

- Las 10 presentadoras más bellas de la televisión peruana, 7.11.2010
<https://archivo.elcomercio.pe/tvmas/television/10-presentadoras-mas-bellas-television-peruana-noticia-665431>
(19.1.2020)

- Martha Hildebrandt: el significado de "brichero, -a", 1.3.2015
<https://elcomercio.pe/opinion/habla-culta/martha-hildebrandt-significado-brichero-336499-noticia/?ref=ecr>
(16.3.2020)

- La BBC califica de "denigrante" personaje a La Paisana Jacinta, 15.12.2017
<https://elcomercio.pe/mundo/latinoamerica/bbc-califica-denigrante-personaje-paisana-jacinta-noticia-481619-noticia/?ref=ecr>
(22.2.2020)

- De Vladi a Kenji, 26.3.2018a
<https://elcomercio.pe/opinion/mirada-de-fondo/vladi-vladimiro-montesinos-kenji-fujimori-moises-mamani-congreso-caso-lava-jato-salita-kenjivideos-andres-calderon-noticia-507247-noticia>
(13.1.2020)

- Los mensajes contra el racismo y la violencia que envió Edison Flores, 24.6.2018b
<https://elcomercio.pe/peru/cuatro-mensajes-racismo-violencia-envio-edison-flores-fotos-noticia-530175-noticia/?ref=ecr>
(10.2.2020)

- El peor enemigo de un peruano..., 20.10.2018c
<https://elcomercio.pe/opinion/colaboradores/envidia-peor-enemigo-peruano-jorge-yamamoto-noticia-569553-noticia/>
(16.3.2024)

- Alejandro y las calles de San Francisco, 22.7.2019a
<https://elcomercio.pe/politica/alejandro-toledo-calles-san-francisco-noticia-ecpm-657445-noticia/?ref=ecr>
(12.1.2020)

- Desde setiembre salieron del Perú más venezolanos de los que ingresaron: ¿cuáles son las razones?, 24.10.2019b
<https://elcomercio.pe/peru/desde-setiembre-salieron-del-peru-mas-venezolanos-de-los-que-ingresaron-cuales-son-las-razones-venezolanos-en-peru-migracion-venezolana-venezuela-noticia/>
(13.1.2020)

- Racismo en Perú: las dolorosas cifras que reflejan una realidad que no queremos ver, 12.12.2019c
<https://elcomercio.pe/somos/historias/racismo-peru-dolorosas-cifras-reflejan-realidad-queremos-ver-noticia-618133-noticia-2/>
 (17.1.2020)
- Aguas termales en Machu Picchu Pueblo: cuánto cuesta y cómo es la experiencia, 9.5.2023a
<https://elcomercio.pe/vamos/peru/aguas-termales-en-machu-picchu-pueblo-cuanto-cuesta-y-como-es-la-experiencia-machu-picchu-cusco-peru-atractivos-turistico-noticia/>
 (21.3.2024)
- Virgilio Martínez: 10 cosas que no sabías del chef del mejor restaurante del mundo, 2.7.2023b
<https://elcomercio.pe/provecho/chefs/virgilio-martinez-10-cosas-que-no-sabias-del-chef-de-central-the-worlds-50-best-2023-lista-noticia/>
 (27.3.2024)

El Diario

- Perú, un país racista contra sí mismo: "Es una forma de 'blanquearse'", 19.4. 2014
https://www.eldiario.es/desalambre/Peru-pais-racista-mismo_0_254775486.html
 (19.1.2020)

El País

- Protesta masiva en Lima contra Kuczynski por el indulto a Fujimori, 29.12. 2017
https://elpais.com/internacional/2017/12/28/america/1514492198_786885.html
 (12.1.2020)
- Pedro Castillo, el candidato descalzo, 5.6.2021
<https://elpais.com/internacional/2021-06-05/pedro-castillo-el-candidato-descalzo.html>
 (31.7.2023)

Encyclopaedia Britannica

- Classism
<https://www.britannica.com/dictionary/classism>
 (24.3.2024)
- Pedro Castillo
<https://www.britannica.com/biography/Pedro-Castillo>
 (31.7.2023)
- Viceroyalty of Peru
<https://www.britannica.com/place/Viceroyalty-of-Peru>
 (17.5.2020)

Expat Peru

- The New Immigration Law in Peru, 5.3. 2019a
<https://www.expatperu.com/immigration-law-peru/>
 (12.2.2020)
- Hiring Domestic Employees in Peru, 11.4. 2019b
<https://www.expatperu.com/laws-domestic-employees-peru/>
 (12.2.2020)

Expreso

- 103, 854 extranjeros residen en el Perú, 5.5.2017
<https://www.expreso.com.pe/actualidad/103-854-extranjeros-residen-en-el-peru/>
 (19.5.2020)

Facebook

- Alejandro Toledo
 - 3.1.2016a
<https://www.facebook.com/AlejandroToledo/photos/a.325959082327/10153841211632328/>
 (6.3.2020)

- 10.4.2016b

<https://www.facebook.com/AlejandroToledo/photos/a.325959082327/10154099672967328/>

(6.3.2020)

Andrea Ipinze

- Dos afroperuanos nos regalaron dos goles, 16.11.2017

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10156856924485760&set=pb.793775759.-2207520000.&type=3&theater>

(22.2.2020)

Asamblea abierta de Praga/Marea Granate Chequia

<https://www.facebook.com/asambleaabiertapraga/>

(10.2.2023)

Clínica de la belleza

- NARIZ BONITA Y NATURA EN TODOS LOS ÁNGULOS, 4.12.2019

<https://www.facebook.com/clinicadelabelleza.pe/photos/a.435093089988481/1399831070181340/>

(20.2.2020)

Choleando Documental

- ¿El Brichero siempre es el otro?, 24.8.2019

<https://www.facebook.com/choleando.documental/posts/2962773030614650>

(28.4.2020)

Gabriela Tineo

- El racismo y nuestra crisis de valores, 21.8.2015

<https://www.facebook.com/gabrielatineo/posts/10153116428716279>

(18.2.2020)

Galería del Barrio

- El ARTE como argamasa de cohesión social, 7.8.2015

<https://www.facebook.com/Galeria.Delbarrio/posts/10153122825696464>

(18.2.2020)

Ministerio de Cultura de Perú

- 22.3.2019a

<https://www.facebook.com/mincu.pe/photos/a.575161842559225/2583260421749347/>

(2.3.2020)

- 7.6.2019b

<https://www.facebook.com/mincu.pe/photos/a.575161842559225/2765479460194108/>

(29.2.2020)

Mujeres Migrantes Maltratadas Perú

<https://www.facebook.com/MujeresMigrantesPeru/>

(1.2.2020)

Quchiwato maldito

- "SEÑORES, YO NO SOY NINGÚN BRICHERO", 9.8.2019

<https://www.facebook.com/quchiwato/videos/669736236823482/>

(23.3.2020)

Rinoplastia Advanced

- Aprovecha Rinoplastia Advanced: S/.3499 a todo costo, 9.8.2018

<https://www.facebook.com/RinoplastiaAdvanced/photos/a.314367125585275/662393430782641/>

(20.2.2020)

Rinoplastia Ramirez

- Nariz hermosa y natural, 14.2.2020

<https://www.facebook.com/rinoplastiaramirez/photos/a.232854687119538/711121755959493/>

(20.2.2020)

Fashinnovation

- Women that Inspire: Celebrating Women's Week, 10.3.2022

<https://fashinnovation.nyc/women-that-inspire-celebrating-womens-week/>

(8.4.2024)

FERRAO, J. (2023). *Demasiado pituco*. Lima: Grijalbo.

FSI Stanford

The Freeman Spogli Institute for International Studies at Stanford University

- People - Alejandro Toledo, PhD

<https://web.archive.org/web/20140404151535/http://fsi.stanford.edu/people/alejandrotolledo/>

(15.2.2020)

Gestión

- Esta es la moción de vacancia presidencial por incapacidad moral contra Martín Vizcarra, 11.9.2020

<https://gestion.pe/peru/politica/vacancia-presidencial-martin-vizcarra-esta-es-la-mocion-de-vacancia-presentada-en-el-congreso-nndc-noticia/>

(9.2.2023)

- Lima: ¿Cuántos habitantes existen y en qué distritos se concentra la mayor población?, 21.1.2024

<https://gestion.pe/peru/aniversario-de-lima-cuantos-habitantes-hay-en-la-capital-y-en-que-distritos-se-concentra-la-mayor-poblacion-sjl-smp-comas-vmt-noticia/>

(10.3.2024)

Gob.pe – Plataforma digital única del Estado Peruano

- Informe sobre la discriminación en medios de comunicación en el Perú, con especial énfasis en la discriminación étnico-racial, 7.3.2019a

<https://www.gob.pe/institucion/minjus/informes-publicaciones/266214-informe-sobre-la-discriminacion-en-medios-de-comunicacion-en-el-peru-con-especial-énfasis-en-la-discriminacion-etnico-racial>

(25.2.2020)

- Convenios de visas para ciudadanos extranjeros, 12.6.2019b

https://cdn.www.gob.pe/uploads/document/file/337769/Requerimientos_de_visa_para_ciudadanos_extranjeros.pdf

(22.1.2020)

- Obtener Carné de Extranjería, 15.11.2019c

<https://www.gob.pe/7005-obtener-carne-de-extranjeria>

(15.2.2020)

- Obtener el cambio a Calidad Migratoria Residente, 15.11.2019d

<https://www.gob.pe/7028>

(15.2.2020)

- Minedu ingresa a Spotify con podcast en quechua y aimara, 21.2.2020

<https://www.gob.pe/institucion/minedu/noticias/84802-minedu-ingresa-a-spotify-con-podcast-en-quechua-y-aimara>

(3.3.2020)

- Ministerio de Comercio Exterior y Turismo:

Impulso al turismo: se aprobó aforo a 4 044 visitantes al día a la Llaqta de Machupicchu, 17.7.2022

<https://www.gob.pe/institucion/mincetur/noticias/632429-impulso-al-turismo-se-aprobo-aforo-a-4-044-visitantes-al-dia-a-la-llaqta-de-machupicchu>

(8.2.2023)

Government of Canada

- Protect yourself from immigration fraud - Marriage fraud, 1.4. 2019

<https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/protect-fraud/marriage-fraud.html>

(24.1.2020)

Gustavus Adolphus College

- Classism, 16.3.2016

<https://gustavus.edu/reslife/documents/Classism.doc>

(24.3.2024)

Harpers Bazaar

- Prince Christian of Hanover and Alessandra de Osmá Had a Gorgeous Royal Wedding in Peru, 19.3. 2018

<https://www.harpersbazaar.com/wedding/photos/a19480787/prince-christian-hanover-alessandra-de-osma-peru-royal-wedding/>

(14.1.2020)

How to Peru

- 50+ Peruvian Slang Words and Phrases
<https://howtoperu.com/peruvian-slang-words-and-phrases/>
(9.8.2023)

IMDb

- Choleando, 2012
<https://www.imdb.com/title/tt3318690>
(24.6.2024)

- Paisana Jacinta, 1999 – 2015
<https://www.imdb.com/title/tt7383882/>
(22.2.2020)

- La Paisana Jacinta: En Búsqueda de Wasaberto, 2017
<https://www.imdb.com/title/tt7316206/>
(22.2.2020)

- Quchiwato maldito, 2021
<https://www.imdb.com/title/tt15106738/>
(24.6.2024)

INEI - Instituto Nacional de Estadística e Informática

<https://www.inei.gob.pe/>

- Resultados de la Encuesta Nacional Continua ENCO I Semestre, 2006
<http://www1.inei.gob.pe/biblioineipub/bancopub/Est/Lib0692/libro.pdf>
(4.10.2019)

- Censos 2007 – Pobreza, 2007
<http://censos.inei.gob.pe/Censos2007/Pobreza/>
(22.4.2020)

- De cada 100 hogares peruanos 87 ven televisión, 2015
<http://m.inei.gob.pe/prensa/noticias/de-cada-100-hogares-peruanos-87-ven-television-8557/>
(26.2.2020)

- Pobreza monetaria, 2016
https://www.inei.gob.pe/media/MenuRecursivo/publicaciones_digitales/Est/Lib1425/cap03.pdf
(16.4.2024)

- Perú: Censos Nacionales 2017: XII de Población, VII de Vivienda y III de Comunidades Indígenas, 2017a
http://webinei.inei.gob.pe/anda_inei/index.php/catalog/674
(12.1.2020)

- Perú: Perfil Sociodemográfico. Informe Nacional, 2017b
Censos Nacionales 2017: XII de Población, VII de Vivienda y III de Comunidades Indígenas
https://www.inei.gob.pe/media/MenuRecursivo/publicaciones_digitales/Est/Lib1539/libro.pdf
(13.1.2020)

- AUTOIDENTIFICACIÓN ÉTNICA, 2017c
<https://censo2017.inei.gob.pe/autoidentificacion/#1479339224790-aab6744e-26fe077b-4066>
(17.2.2023)

- Provincia de Lima: Resultados Definitivos, 2017d
https://www.inei.gob.pe/media/MenuRecursivo/publicaciones_digitales/Est/Lib1583/
(22.2.2022)

- Perú: 50 años de cambios, desafíos y oportunidades poblacionales, 2022
https://www.inei.gob.pe/media/MenuRecursivo/publicaciones_digitales/Est/Lib1852/libro.pdf
(3.1.2023)

- Informaciones estadísticas REDATAM
<https://censos2017.inei.gob.pe/redatam/>
(9.2.2023)

Infobae

- Perú es el cuarto país con más desigualdad en el mundo, 6.2.2023
<https://www.infobae.com/peru/2023/02/06/peru-es-el-cuarto-pais-con-mas-desigualdad-en-el-mundo>
(16.2.2023)

IPE - Instituto Peruano de Economía

Evolución de la pobreza regional – Tablero Interactivo, 11.5.2023
<https://www.ipe.org.pe/portal/evolucion-de-la-pobreza-regional-tablero-interactivo/>
(16.4.2024)

IPSOS

- La Crisis Política en el Perú, Noviembre 2020
https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2020-11/la_crisis_politica_noviembre_2020.pdf
(9.2.2023)
- Perfiles Socioeconómicos del Perú 2021, 18. 1. 2022
<https://www.ipsos.com/es-pe/perfiles-socioeconomicos-del-peru-2021>
(11.1.2024)

iRozhlas

- Nejvyšší soud Peru zrušil milost pro Fujimoriho. Bývalý prezident musí zpět do vězení, 3.10. 2018
https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/fujimori-soud-peru-milost_1810032221_cen
(12.1.2020)

La Mula

- Elián Tuya: “Crecí en el barrio de Comas donde aprendí a formar mi identidad”, 26.12.2013
<https://ojovisor.lamula.pe/2013/12/26/elian-tuya-creci-en-el-barrio-de-comas-donde-aprendi-a-formar-mi-identidad/rosanalopezcubas/>
(18.2.2020)
- Somos Cholos ¿Cuál es el problema?, 19.4. 2014a
<https://lamula.pe/2014/04/19/somos-cholos/tomascarlosbarriga/>
(17.1.2020)
- ¡Habla, brichero! Bajo el título de 'Q'uchiwato Maldito', el cineasta nacional Roberto de la Puente anuncia la realización de un largometraje documental acerca de los "bricheros", 23.10.2014b
<https://redaccion.lamula.pe/2014/10/23/preparan-documental-para-descubrir-cual-es-la-esencia-del-bricherismo/paulocp/>
(18.3.2020)

La República

- Flores a New York Times: “En el Perú se da la discriminación por clase social”, 22.6. 2018
<https://larepublica.pe/deportes/1265767-edison-flores-new-york-times-peru-da-discriminacion-clase-social/>
(10.2.2020)
- Jorge Bruce presenta en la FIL Nos habíamos choleado tanto, 3.8. 2019
<https://larepublica.pe/espectaculos/2019/08/03/jorge-bruce-presenta-en-la-fil-nos-habiamos-choleado-tanto/>
(10.2.2020)
- La Foquita: El 10 de la calle convoca a más de 200 mil espectadores y supera a Paolo Guerrero, 4.2.2020
<https://larepublica.pe/cine-series/2020/02/04/la-foquita-el-10-de-la-calle-tiene-200-mil-espectadores-en-cuatro-dias-jefferson-farfan-paolo-guerrero-martin-casapia-trailer/>
(17.2.2020)
- Permanente ratifica blindaje a Manuel Merino y archiva denuncia constitucional por caso Inti y Bryan, 1.7.2022
<https://larepublica.pe/politica/congreso/2022/07/01/manuel-merino-comision-permanente-ratifica-blindaje-y-archiva-denuncia-constitucional-por-caso-inti-y-bryan>
(9.2.2023)
- Rafael López Aliaga en contra del LUM: “Esto debe ser administrado por las Fuerzas Armadas”, 7.1.2023
<https://larepublica.pe/sociedad/2023/01/07/rafael-lopez-aliaga-en-contra-del-lum-esto-debe-ser-administrado-por-las-fuerzas-armadas>
(17.2.2023)

- No son solo una cifra: las vidas detrás de los 49 civiles asesinados en las protestas contra Dina Boluarte, 22.3.2023a
<https://data.larepublica.pe/paro-nacional-muertos-por-protestas-en-peru-cuantos-y-quienes-son-un-recuento-de-los-civiles-que-fallecieron-dina-boluarte/>
(31.7.2023)

LÁNSKÝ, O. (2015). Kolonialismus a postkoloniální situace: klíče pro porozumění naší současnosti?, *iTvar*, No. 14.
<https://itvar.cz/kolonialismus-a-postkolonialni-situace-klice-pro-porozumeni-nasi-soucasnosti>
(20.2.2023)

Lexico Oxford Dictionary

- classism
<https://www.lexico.com/definition/classism>
(22.2.2020)

- race
<https://www.lexico.com/definition/race>
(22.2.2020)

- racism
<https://www.lexico.com/definition/racism>
(22.2.2020)

Lima Gris – Web Revista Radio TV

- El Colectivo Madres Migrantes Maltratadas crítica política migratoria peruana, 14.2.2018
<http://www.limagris.com/colectivo-madres-migrantes-maltratadas-critica-politica-migratoria-peruana/>
(31.1.2020)

LUM – Lugar de la Memoria, la Tolerancia y la Inclusión Social

- Historia
<https://lum.cultura.pe/el-lum/historia>
(11.1.2020)

Machu Picchu

- Reservas de boletos
<https://reservas.machupicchu.gob.pe/>
(31.1.2022)

Markham College

<https://www.markham.edu.pe/>
(28.10.2023)

Mentor

- Las Mejores Universidades del Perú | Ranking 2024, 24.1.2024
<https://mentor.pe/ranking-mejores-universidades-peru/>
(12.3.2024)

Migraciones – Superintendencia Nacional Perú

- Memoria Institucional 2018 - Superintendencia Nacional de Migraciones, 2018
<https://www.gob.pe/institucion/rree/informes-publicaciones/279522-convenios-de-visas-para-ciudadanos-extranjeros>
(13.1.2020)

- Veinte ciudadanos de origen extranjero iniciaron el 2020 como nuevos peruanos, 10.1.2020
<https://www.migraciones.gob.pe/?p=16041>
(13.1.2020)

Ministerio de Salud Perú

- Población estimada
https://www.minsa.gob.pe/reunis/data/poblacion_estimada.asp
(5.2.2023)

Municipalidad de Lima

<http://www.munlima.gob.pe/>

(3.1.2023)

NBC News

- In Peru, a department store's online ad stirs outrage, is pulled over 'racist' message, 19.9.2018

<https://www.nbcnews.com/news/latino/peru-store-s-ad-stirs-outrage-pulled-over-racist-message-n910856>

(25.2.2020)

New Peruvian

- Current minimum wage in Peru, 31.5.2018

<http://www.newperuvian.com/current-minimum-wage-in-peru-in-us-dollars-and-soles/>

(7.11.2018)

NY Times

- Peru Officially Adopting Indian Tongue, 22.5.1975

<https://www.nytimes.com/1975/05/23/archives/peru-officially-adopting-indian-tongue.html>

(15.7.2023)

- Peru's New President Replays Inauguration In Ancestral Andes, 30.7.2001

<https://www.nytimes.com/2001/07/30/world/peru-s-new-president-replays-inauguration-in-ancestral-andes.html>

(3.3.2020)

- 'Odebrecht, Together With Its Co-Conspirators, Paid Approximately \$788 Million in Bribes', 21.12.2016

<https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/21/business/dealbook/document-information-in-brazil-bribery-case.html>

(17.2.2023)

- You Call It Craft, I Call It Art, 26.8.2019

<https://www.nytimes.com/2019/08/23/arts/design/folk-art-market-santa-fe.html>

(17.1.2020)

Peru

- Hilaria Supa: Paisana Jacinta no representa a ciudadanos andinos, 20.06.2014

<https://peru.com/actualidad/mi-ciudad/hilaria-sup-a-paisana-jacinta-no-representa-ciudadanos-andinos-noticia-261497>

(19.1.2020)

Peru 21

- INEI se pronunció sobre la polémica pregunta de origen étnico de los Censos 2017, 17.10.2017a

<https://peru21.pe/peru/inei-pronuncio-polemica-pregunta-origen-etnico-censos-2017-380549-noticia/>

(3.3.2020)

- ¿A favor o en contra? 'La Paisana Jacinta' indigna a unos y encanta a otros, 28.11.2017b

<https://peru21.pe/cheka/cine/paisana-jacinta-pelicula-genera-opiniones-divididas-386188-noticia/?foto=3>

(22.2.2020)

- ¿Cuáles son los distritos más atractivos para vivir en Lima?, 13.5.2022

<https://peru21.pe/lima/cuales-son-los-distritos-mas-atractivos-para-vivir-en-lima-lima-departamentos-inmobiliaria-noticia/>

(22.2.2022)

Perú MOM - Media ownership monitor

- Televisión, 8.4.2019

<https://peru.mom-rsf.org/es/medios/tv/>

(26.2.2020)

Plataforma digital única del Estado Peruano

- Convenios de visas para ciudadanos extranjeros, 12.6.2019

<https://www.gob.pe/institucion/rree/informes-publicaciones/279522-convenios-de-visas-para-ciudadanos-extranjeros>

(13.1.2020)

- Ministerio de Cultura: Ciudadanos al Día otorga Mención Honrosa al IRTP por su programa Pukllaspa Yachay, 6.9.2022
<https://www.gob.pe/institucion/cultura/noticias/647391-ministerio-de-cultura-ciudadanos-al-dia-otorga-mencion-honrosa-al-irtp-por-su-programa-pukllaspa-yachay>
(15.7.2023)

Poder Cholo

- Ser o no ser cholo en el Perú. Una introducción a este blog, 3.7.2007
<http://podercholo.blogspot.com/2007/07/ser-o-no-ser-cholo-en-el-per-una.html>
(18.2.2020)

Properati

- Los barrios más caros de Perú y Latinoamérica. Versión 2021, 8.12.2021
<https://blog.properati.com.pe/barrios-mas-caros-latinoamerica-2021/>
(22.2.2022)

PUCP blog

- Todos somos cholos. Entrevista a María Rostworowski, 23.7.2007
<http://blog.pucp.edu.pe/blog/luisduran/2007/07/23/todos-somos-cholos/>
(18.2.2020)

Radio Excelente Peru

- Rechazan película de la "Paisana Jacinta", 29.11.2017
<https://www.radioexcelenteperu.com/rechazan-pelicula-de-la-paisana-jacinta/>
(22.2.2020)

Radio Karibaña

- Brenda Carvalho: "Soy más chola que la papa huayro", 27.7.2017
<https://radiokaribena.pe/brenda-carvalho-soy-mas-chola-que-la-papa-huayro/>
(15.2.2020)

Real Academia Española

- clasismo
<https://dle.rae.es/clasismo>
(22.2.2022)

- gringo
<https://dle.rae.es/gringo>
(18.2.2020)

- cholo
<https://dle.rae.es/cholo>
(18.2.2020)

- cholear
<https://dle.rae.es/cholear>
(18.2.2020)

Revista J

- Reflexiones en la costa – Susy Dyson, 13.11.2019
<https://revistaj.pe/estilo-de-vida/susy-dyson>
(14.1.2020)

Reuters

- Older white women join Kenya's sex tourists, 26.11.2007
<https://www.reuters.com/article/us-kenya-sextourism/older-white-women-join-kenyas-sex-tourists-idUSL1434216920071126>
(24.1.2020)

- Peru Poverty Rates, 24.4.2018
<https://www.reuters.com/article/us-peru-poverty/peru-poverty-rate-rises-for-first-time-in-16-years-government-idUSKBN1HV2L2>
 (7.11.2018)
- U.S. judge orders Peru ex-president Toledo held in jail as extradition sought, 19.7. 2019
<https://www.reuters.com/article/us-peru-extradition-usa/u-s-judge-orders-peru-ex-president-toledo-held-in-jail-as-extradition-sought-idUSKCN1UE2CG>
 (12.1.2020)
- Left behind in modern Peru, rural poor find a voice ahead of election, 5.6.2021
<https://www.reuters.com/world/americas/left-behind-modern-peru-rural-poor-find-voice-ahead-election-2021-06-05/>
 (31.7.2023)
- U.S. to return to Peru funds seized from ex-president in Odebrecht case, 31.8.2022
<https://www.reuters.com/world/americas/us-return-peru-funds-seized-ex-president-odebrecht-case-2022-08-31/>
 (9.2.2023)
- Peru's Castillo detained in same jail as ex-leader Fujimori, source say, 8.12.2022
<https://www.reuters.com/world/americas/perus-castillo-detained-same-jail-ex-leader-fujimori-source-says-2022-12-08/>
 (12.2.2023)

RPP Noticias

- El Perú fue elegido como Mejor Destino Culinario de Sudamérica 2016, 2.7.2016
<https://rpp.pe/gastronomia/actualidad/el-peru-fue-elegido-como-mejor-destino-culinario-de-sudamerica-2016-noticia-976033>
 (17.5.2020)
- Joven denunció agresión e insultos racistas de vecina de San Isidro, 30.5.2017
<https://rpp.pe/lima/actualidad/video-joven-denuncio-agresion-e-insultos-racistas-de-vecina-de-san-isidro-noticia-1054205>
 (30.1.2020)
- Meche Correa: "En el Perú pensamos en una moda sostenible y que no afecte el planeta", 6.6.2018a
<https://rpp.pe/cultura/mas-cultura/meche-correa-en-el-peru-pensamos-en-una-moda-sostenible-y-que-no-afecte-el-planeta-noticia-1127300>
 (22.2.2020)
- Ministerio de Cultura: El racismo es "un problema público que requiere atención urgente", 27.6.2018b
<https://rpp.pe/politica/gobierno/ministerio-de-cultura-el-racismo-es-un-problema-publico-que-requiere-atencion-urgente-noticia-1132434>
 (17.1.2020)

Scientific American - Live Science

- Race Is a Social Construct, Scientists Argue
 Racial categories are weak proxies for genetic diversity and need to be phased out, 5.1.2016
<https://www.scientificamerican.com/article/race-is-a-social-construct-scientists-argue/>
 (29.1.2020)

Statista

- Global travel and tourism industry - Statistics & Facts, 21.8.2018
<https://www.statista.com/topics/962/global-tourism/>
 (23.1.2020)

The Guardian

- Peru TV slammed by UN as racial stereotypes paraded for cheap laughs, 3.9.2014
<https://www.theguardian.com/global-development/2014/sep/03/peru-tv-racial-stereotypes-paisana-jacinta>
 (22.2.2020)
- Keiko Fujimori: Peru opposition leader walks free from jail, 30.11.2019
<https://www.theguardian.com/world/2019/nov/30/keiko-fujimori-peru-opposition-leader-walks-free-from-jail>
 (20.1.2020)
- Son of the soil Pedro Castillo promises a presidency for Peru's poor, 5.5.2021
<https://www.theguardian.com/global-development/2021/may/05/pedro-castillo-peru-presidential-candidate>
 (31.7.2023)

Tides

- Instituto universitario de turismo y desarrollo económico sostenible
<https://tides.ulpgc.es/investigacion/sstd.html>
(22.5.2020)

Trading Economics

- Peru Average Monthly Wages 2001-2022 Data
<https://tradingeconomics.com/peru/wages>
(9.2.2023)

TV Perú

- Sucedió en el Perú - Racismo, 20.4.2015
<https://www.tvperu.gob.pe/videos/sucedio-en-el-peru/racismo-en-el-peru>
(26.2.2020)
- Ñuqanchik
<https://www.tvperu.gob.pe/programas/nuqanchik>
(2.3.2020)

Twitter

- Edison Flores; ¡Hoy todos los peruanos estamos en la cancha! Pongámosle todo el corazón y saquémosle #RojaAlRacismo, 15.11.2017a
<https://twitter.com/edisonflores135/status/930787825213198337>
(17.2.2020)
- #RojaAlRacismo, 15.11.2017b
<https://twitter.com/hashtag/RojaAlRacismo?src=hash>
(17.2.2020)
- Plastic Surgeon in Peru Cesar Calderon; AESTHETIC AND NATURAL NOSE, 20.7.2018
<https://twitter.com/cesarcalderonmd/status/1020428231676235777>
(20.2.2020)

UK Essays

- Tourism as a Form of Neocolonialism, 27.6.2017
<https://www.ukessays.com/essays/tourism/tourism-is-a-neo-colonialist-activity-tourism-essay.php?vref=1>
(22.1.2020)

UNWTO - World Tourism Organization - eLibrary

- UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2020
<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.1>
(23.1.2020)

Urbania

- Conoce los barrios más exclusivos de la ciudad, 22.1.2019
<https://urbania.pe/blog/mercado-inmobiliario-2/conoce-los-barrios-mas-exclusivos-de-la-ciudad/>
(22.2.2022)

Wayka

- La Paisana Jacinta estrena racismo en pantalla grande, 30.11.2017
<https://wayka.pe/paisana-jacinta-racismo-pantalla-grande2/>
(22.2.2020)

Wikipedia

- Global North and Global South
https://en.wikipedia.org/wiki/Global_North_and_Global_South#/media/File:Global_North_and_Global_South.svg
(8.1.2023)

Wiktionary

- Brichero

<https://en.wiktionary.org/wiki/brichero>

(3.11.2018)

YouTube

Alerta Racismo

<https://www.youtube.com/user/alertaracismo>

(19.2.2020)

- La presencia del racismo en las relaciones entre peruanos y peruanas, 24.8.2015

https://youtu.be/BRA16U_zyGk

(22.2.2020)

- Yo quiero vivir en un país... sin racismo, 15.6.2018

<https://youtu.be/RTT4GwMJ2Os>

(30.4.2020)

- Proyecto de Ley 03793 - Aporte Ciudadano, 21.3.2019

<https://youtu.be/94fDPNNWgGk>

(22.2.2020)

AP Archive

- Toledo celebrates his presidency at Machu Picchu, 21.7.2015

<https://www.youtube.com/watch?v=c7yJTUE5B4I>

(6.3.2020)

Congreso de la República del Perú

- Mujeres migrantes en situación de riesgo en el Perú [IS - 18ª Edición], 22.3.2016

<https://youtu.be/1x6-XU5KYK0>

(6.2.2020)

CNN-News18

- Cyclone Yaku Claims 50 Lives In Peru, With Over 50,000 Affected | Cyclone Yaku In Peru | News18, 18.3.2023

https://www.youtube.com/watch?v=_Wvz8Z3hmfg

(13.3.2024)

Democracy Now!

- Peruvian President Pedro Castillo Is Ousted & Arrested in Latest Episode of Peru's "Enduring Crisis", 8.12.2022

<https://youtu.be/05IOIWhHX2Y>

(14.2.2023)

El Búho pe

- Despedida entre Pedro Castillo y Maria del Carmen Alva: ¿Un desplante? 12.8.2021

<https://youtu.be/ydjX4TcJvfM?si=Lfyy6oZD3gBvpHkv>

(12.3.2024)

Choleando Documental

- CHOLEANDO: Racism in Peru (documentary), 14.8.2013

<https://youtu.be/2wrixBocUg0>

(17.1.2020)

- ¿Sólo lo blanco es hermoso?, 3.12.2014

<https://www.youtube.com/watch?v=pXty9vF02ug>

(21.2.2020)

- QUCHIWATO MALDITO / DAMNED WOMANIZER teaser, 24.6.2019

https://www.youtube.com/watch?v=r1sPpMV_qyQ

(23.3.2020)

Latina Televisión

- Maricarmen Alva protagonizó momento incómodo con Presidente Pedro Castillo, 12.8.2021

<https://www.youtube.com/watch?v=sZ-dKXsp72M>

(12.3.2024)

Laura Arroyo

- Artistas por la Memoria - ¡Presentes!, 14.2.2023

<https://www.youtube.com/watch?v=QwtRNBzCay4>

(7.8.2023)

Roberto de la Puente

- Migraciones Perú: Ley sin Reglamento, 5.12.2016

<https://youtu.be/CzXw1dbNgB0>

(31.1.2020)

- QUCHIWATO MALDITO teaser, 25.10.2019

<https://www.youtube.com/watch?v=ZbHclDXdGHA>

(23.3.2020)

Telenovelas, Series y mucho más.

- TOP 10 LAS MEJORES TELENOVELAS PERUANAS, 2.10.2018

<https://www.youtube.com/watch?v=ZrQgl8aTbZc>

(19.1.2020)

Traveling and Living in Peru

- The Peruvian Dream - El sueño peruano, 23.2.2011

https://youtu.be/3NbN7yl2_fM

(13.1.2020)

TVPerú

- Sucedió en el Perú (TV Perú) - La migración en el Perú, 9.10.2018

<https://youtu.be/nMxjPZbfKtM>

(10.2.2020)

TVPerú Noticias

- Víctima de racismo en San Isidro da su testimonio, 1.6.2017

<https://youtu.be/l3zIKf96M-Q>

(29.1.2020)